

”אהבת מולדת ודאגה לאנוש. [...] אין אנושיות בלי לאומיות; אך גם אין לאומיות בלי אנושיות.”

לאומיות ומולדת בהשקפתו של מנחם בגין

הודעה לקוראים

הציטוטים מכתביו של מנחם בגין מובאים כלשונם, בשינויי איות קלים לשם הגשת החומר בצורה נוחה לקריאה, כמקובל בימינו. סוגריים מרובעים מביעים תיקון שלדעתנו נדרש אך אינו במקור או דברי ביאור שאולי יידרשו לדור הצעיר. הוצאת קטע מתוך הציטוט סומן כך: [...].

אנו מודים מקרב לב לכל מי שסייע מידיעותיו ונסיונו בעבודה על החוברת, העזרה הרבה שקיבלנו הניבה את החלקים הטובים שלפניכם.

עורך: דרור בר-יוסף

עריכת לשון: יעל שלמון ברנע

תמונת כריכה באדיבות: לע"מ

צלם: יוסי רוט

עיצוב כריכה, עימוד וסדר: סטודיו איילון

© כל הזכויות שמורות למרכז מורשת בגין

הסדרה רואה אור בהוצאת מרכז מורשת בגין.

נדפס בישראל תש"ף, 2019

תוכן העניינים

5..... מבוא

7..... דברי הקדמה של נשיא המדינה, ראובן (רובי) ריבלין
איש שלם - ארץ פצועה.

10..... לאומיות
אחוה לאומית

16..... ציונות
הקמת מדינה - הציונות הצבאית
שיבת ציון
המאבק לפתיחת שערי הארץ
חברת מופת

40..... ארץ-ישראל
בכח הזכות - זכותו של עם ישראל לארצו
נאמו של מנחם בגין בפני המוני ירושלים
אין שתי ירושלים

48..... הזכות לביטחון
הזכות להגנה עצמית משולבת בחזון לשלמות המולדת
לקחי מבצע קדש והנסיגה לאחרי
עומק אסטרטגי

58..... זכות משפטית

66.....שלמות המולדת - הלכה למעשה

ללמד בני ישראל זכות

76.....מימוש הזכות - מהכרה למעשה

שחרור ירושלים, יהודה ושומרון

יישוב הארץ

רכישת קרקעות ביש"ע

מאבק מדיני - השגת הכרה בין-לאומית בזכות ישראל לארצו

זכותנו על הארץ והיחסים עם המיעוט הערבי

הסוגיה הדמוגרפית

114.....זכותנו על הארץ והאמונה בשלום

120.....הסכם השלום עם מצרים

הדרך לשלום

תוכנית השלום הישראלית והסכמי קמפ דייוויד

153.....החזון

מנחם בגין, ראש ממשלתה השישי של מדינת ישראל וזוכה פרס נובל לשלום, הוביל בעשייתו הציבורית לשינוי החברה בישראל, החל מתקופת פיקודו על הארגון הצבאי הלאומי (האצ"ל) ומלחמתו לשחרור המולדת מעול זרים עד לגרוש המנדט הבריטי (1944-1948), דרך פעילותו הציבורית בכנסת ישראל להבטחת הדמוקרטיה הישראלית וחרות האדם (1948-1983) ושיאה בכהונתו כראש ממשלה (1977-1983). במעשיו הותיר את חותמו הייחודי הן מעל דפי ההיסטוריה והן בקרב חבריו לעשייה. כמפקד האצ"ל, בגין התווה את הדרך למאבק בכיבוש הבריטי, ובזירה הפנימית בלם, פעם אחר פעם, את הידרדרות היחסים בין התנועות השונות בישוב היהודי, למלחמת אחים; בתקופת פעילותו בכנסת ישראל, פעל בגין ללא לאות להגנת זכויות האדם והמיעוט, יזם וקידם חוקים שהיוו אבני יסוד בעיצוב הדמוקרטיה הישראלית; בעומדו בראשות ממשלת ישראל, פעל לתיקון החברה ולצמצום הפערים הכלכליים בה על ידי רפורמה כלכלית לצד חקיקה חברתית כדוגמת שיקום שכונות, הבטחת הכנסה והרחבת חוק חינוך חובה חינם. בתחום מדיניות החוץ והבטחון, הוביל לחתימת הסכם השלום עם מצרים, והכריע בדבר תקיפת הכור הגרעיני בעיראק. כמו כן, פעל להעלאת קרנה של מערכת המשפט בישראל ושמירה על זכויות האדם. בנוסף לכל זאת, נודע בגין לכל אורך הדרך כאדם הנלחם על זכותו של עם ישראל לארצו ולשמירה על שלמותה של המולדת.

אולם סקירת פעילותו הציבורית של מנחם בגין הרי היא רק חצי מעשה; פעולותיו לוו בחשיבה מעמיקה, בניתוח דקדקני והוציאו לפועל השקפת עולם לאומית-לברלית. משנתו של בגין ייחודית בכללותה ובפרטיה. בעלת חזון היא, ועם זאת, ממוקדת מעשה. במהלך שנות פעילותו הציבורית, ואף בכהונתו כראש ממשלת ישראל, כתב ונאם בגין בכל סוגיה מרכזית שעלתה לסדר היום. בשנים האחרונות אנו, במרכז מורשת בגין, עומלים על ליקוטם של מאות מאמרים ונאומים אלה. זאת, בנסיון להעניק לקורא העברי סדרה של חוברות שיציגו טעימה מהשקפת עולמו של מנהיג ייחודי זה.

הגותו של בגין יונקת מאלפי שנים של יצירה יהודית, ומתבססת על התרבות, הספרות, הפילוסופיה ותורת המשפט המערביים, אשר יחד עם נסיון חייו ולימודיו ממורו ורבו, מנהיג התנועה הרביזיוניסטית, זאב ז'בוטינסקי, מרכיבים השקפה לאומית ליברלית המתאימה לאתגרים בפניהם ניצבת החברה הישראלית.

עבור מנחם בגין, דרך החיים הלאומית והתפיסה הליברלית קשורות קשר פנימי עמוק, שלא ניתן לניתוק. לא תתכן שמירה על זכויות היסוד של היחיד, ללא צדק חברתי, ללא הקשר לאומי ותרבותי, המבטיח את שלמות המולדת והמאפשר את שיבת עם ישראל לארצו.

בעשייתו הציבורית ופעילותו הפרלמנטרית ניסה להביא לידי מעשה השקפת עולם זו, והשתתף בבנייתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

חברת זו, חמישית בסדרת חבורות המביאות לראשונה את הגותו של מנחם בגין, מתמקדת בחשיבתו הלאומית ובארץ מולדתו של עם ישראל. לחוברת זו קדמו חוברת על מדיניות החוץ של מנחם בגין ושתי חבורות על מבנה הדמוקרטיה הישראלית, הראשונה על הפרדת רשויות ועליונות המשפט, והשניה על הרשות המחוקקת ותפקידה החיוני של האופוזיציה.

בדברים שנשא מנחם בגין לציון 25 שנים לפטירתו של מורו ורבו, זאב ז'בוטינסקי, אמר, כי "בשלה מוסיף מורה, לאחר מותו לחיות: בתלמידים שהעמיד, ברעיונות שזרע, בתכונות שהחדיר". חבורות אלו הן אבן אחת בבניין משנתו החברתית והמדינית של מנחם בגין בעזרתן אנו שואפים להעשיר את השיח הציבורי.

אנו מקווים שעבודה זו תוסיף, ולו במעט, להגות הלאומית-ליברלית בישראל, שראשיתה בפועלם של הרצל וז'בוטינסקי, ותעניק רובד נוסף לדיון הפוליטי בישראל.

הרצל מקוב

ראש מרכז מורשת בגין.

דברי הקדמה של נשיא המדינה, ראובן (רובי) ריבלין

נשיא המדינה

ירושלים, ג' בתשרי תשע"ט 12 בספטמבר 2018

איש שלם - ארץ פצועה.

"ציון כולה שלנו. עם ישראל על מיליוני בניו ישוב ציונה. דגל החירות העברי יתנוסס על ירושלים ועל רבת-עמון" - כך קרא מנחם בגין ב"קול ציון הלוחמת" עם פרסום החלטות ועדת אונסקו"פ באפריל 1947. מספר חודשים אחר כך, ב-30 בנובמבר 1947, יום אחרי קבלת תוכנית החלוקה באו"ם, סירב בגין לקבל הקמת מדינה יהודית שחסרה את ירושלים ואת רוב שטחי הנגב והגליל. אך בתבונתו הפוליטית הבין כי נפל דבר. הוא הבין, כי ליבו של העם הלך שבי אחרי האור בקצה המנורה:

"חיילים, אחיות ואחים, בארגון האומות המאוחדות נפלה החלטת הביתור. והעם צוהל. לא נאשים אותו. נפשו עורגת לפריקת עול השעבוד, נפשו צמאה לעצמאות. המושגים: מדינה, ממשלה, צבא... הפכו ליקרים שבחלומות העם... בל נאשים את העם. אך נצא לקראתו בראש מורם ונאמר: אנחנו, אשר את נפשנו נתנו ללא שיעור למען יום הפדות, אנחנו איננו שמחים. ובתוגתנו גדולת שליחותנו ההיסטורית. כי המולדת לא שוחררה. המולדת בותרה."

גם לאחר הקמת המדינה, המחויבות למולדת לא תמה. השבועה הבית"רית לשלמות הארץ משני עברי הירדן, הייתה לסמל ולדגל תנועת החירות, שירת שתי גדות לירדן הייתה פס הקול של מנחם בגין וכל אוהדיו, אך את השתנתה המנגינה.

בפתיחת הוועידה הרביעית של תנועת החירות עוד הצהיר בגין כי:

"זכותו של עם ישראל על ארץ ישראל בשלמותה ההיסטורית לא עורערה. לא תעורר ואינה ניתנת לערעור ע"י שום כיבוש זר. זכות אלוהית היא, זכות נצחית היא ובעזרת האלוהים נגשים אותה."

אלא שעשור אחר כך, כאשר מתנגדיו מבית טענו נגדו כי האידיאולוגיה הנוקשה שלו היא האחראית לקיפאון הפוליטי ולמקום הקבוע באופוזיציה, הוא הבהיר את עמדתו:

"אני לא מסכים לקחת! אני מאמין בזכות. לקחת אסור! אדמות זרים! אסור!! ... אולי באחד הימים, בדרך שבה לא תהיה קשורה שום מערבה צבאית, ייתכן... אולי אני כבר לא אראה את זאת, אינני יודע. אולי בני יראה את זאת, אולי נכדתי תראה את זאת..."

את הזכות לממש את חזונו קיבל בגין בשנת 1977, עם עליית הליכוד לשלטון ובמלאת עשור למלחמת ששת הימים. שאלת 'שלמות המולדת' קיבלה אז תפנית ממשית. לא עוד ויכוח על שתי גדות, אלא מאמץ לשמור על חלקי המולדת ששוחררו בידי צה"ל ולעגן את בטחונה של מדינת ישראל. בגין הבין מיד כי בשנות שלטונו, לא ניתן יהיה להעלות ולהזכיר את שמאל הירדן. הזכות ההיסטורית הפכה לחלום שלעומתה המציאות תבעה "ביתורים" כואבים.

הכרעתו ההיסטורית להעביר למצרים את חצי האי סיני בתמורה להסכם השלום, הביאה רבים לצאת כנגדו בתקיפות. "האתה הוא זה שהצהרת על שלמות המולדת?" אך כל המכיר את תורתו יודע כי בגין היה מחויב בכל נימי נפשו למולדת ולגבולותיה, כפי שזו נחקקה במפת האצ"ל אותה קידש, בצלמה חינוך, ועליה אף שלח לוחמים לחרף נפשם בקרב. מפת האצ"ל הייתה המצפן. המולדת הייתה שלמה כל עוד נמצאו בה עבר הירדן המזרחי ועבר הירדן המערבי, גם אם לא הופיעו בה חצי האי סיני ורמת הגולן.

על סיני שנעדרה משם, הסכים בגין לוותר תמורת החלום לשלום, בשלב הראשון בין ישראל למצרים ובשלב מאוחר יותר בין ישראל לשאר ארצות ערב. ברמת הגולן לעומת זאת, החיל בגין את החוק הישראלי. אלא שהכרעתו הייתה פרגמטית ולא אידיאולוגית. בנואם שנשא בכנסת עם החלת חוק הגולן אמר בגין:

"הנני בטוח, שעל דעת הרוב המכריע של הכנסת והאומה, יכול אני לקבוע, כי מבחינה היסטורית רמת הגולן הייתה והינה חלק בלתי נפרד של ארץ ישראל".

הקביעה כי הגולן הינו חלק בלתי נפרד של ארץ ישראל נאמרת "על דעת הרוב המכריע של הכנסת והאומה". משפט כזה לעולם לא היה יוצא מפיו של מנחם בגין על עבר הירדן המזרחי או המערבי. שכן לתפישתו, לכולי עלמא ולית מאן דפליג, כי אלו הם שטחי ארץ ישראל. כאשר פעל מנחם בגין לחוקק את חוק הגולן, הוא

קבע שהחוק יהיה להחלת החוק הישראלי על רמת הגולן ולא לסיפוח האזור. המילה "סיפוח" לא נזכרה בלשון החוק או בהחלטת הממשלה שעסקה בו. בכך שונה חוק הגולן מההליך המקביל שנעשה לגבי ירושלים.

ככל שעבר הזמן, הבין בגין שנשא אל על את דגל שלמות המולדת - למרות השנים הרבות שבהן חלם על שתי גדות לירדן, עליו לשמור לפחות על שלמות גדה אחת, וגם השמירה עליה תהייה כרוכה במאמצים רבים.

מנחם בגין הקדיש את חייו להסביר לרואי השחורות כיצד ישראל תוכל להבטיח את זהותה הדמוקרטית, ללא פשרות והנחות, לצד זהותה היהודית. הוא האמין בעם היהודי, בעלייה, ויותר מהכל הוא האמין בכך שנצח ישראל לא ישקר. בד בבד, הוא קרא למצדדים בחלוקת הארץ, בנאומיו הרבים והמסעירים, להסביר לציבור כיצד תוכל ישראל להבטיח את בטחונה ולממש את זכותה ההיסטורית אחרי קריעת חבלי מולדת.

חיבוטי נפשו, קריאתו הנוקבת ואהבתו למולדת עוד ימשיכו ויהדהדו בציבוריות הישראלית זמן רב אחרי לכתו.

בברכה,

ראובן ריבלין

אחוה לאומית

מנחם בגין האמין כי הזהות הלאומית חזקה יותר הן מההתפתחויות הכלכליות באירופה שהובילו לזהות גאוגרפית אירופאית חדשה והן מזהויות קוסמופוליטיות אחרות, אשר רבים האמינו כי יחליפו את ההשתייכות הלאומית עם השנים. עבור מנחם בגין, השייכות הלאומית נשארה מפתח להתפתחותו של היחיד ולצמיחתה של החברה, ומימושה הצודק הוא שיביא, בטווח הארוך, לאחוה אנושית.

הביטוי המובהק ללאומיות יהודית הוא הציונות, והרעיון הציוני עבור מנחם בגין לא התמצה רק בהקמתה של מדינת ישראל. בעמודים הקרובים נראה התייחסויות שונות של בגין ללאומיות בכלל ולתפיסתו את הציונות בפרט. תפיסתו של בגין את המולדת והחיים בכל חלקיה היא חלק ממארג רעיונות כולל זה. על כן נושאים אלו יידונו במהלך החוברת, כאשר עיקר החוברת תתמקד בשלמות המולדת.

אנוש, בדרך כלל, דואג למשפחתו הקרובה. זה נאה. ישנם אנשים הדואגים גם לבני משפחתם הרחוקים. זה, בוודאי, עוד יותר נאה. וישנם אנשים, המגלים גם דאגה לידידיהם, או מכריהם. כך מתרחב החוג, עד אשר אתה מגיע לבני אדם, הדואגים לבני עמם. דאגה זו היא המדיניות, במשמעותה הפשוטה והעמוקה והרוממה. בעצם אין מלאכה נשגבה ממנה [...] מי שדואג בלב פנימה, לאדם, לבני עמו, יוצר ומקרין אחווה.

מפא"י המזועזעת. עיתון "חרות". 03/01/1958, עמ' 2.

ההתפתחות ההיסטורית של האנושות היא לא לקראת מיעוט במדינות, אלא לקראת רבוי. החידושים הכבירים, הדמיוניים כמעט, של התחבורה, המקרבים רחוקים, לא זו בלבד שאינם מונעים התפתחות זו, אלא להפך, אף מחישים אותה. פרדוקס הוא; אך רק למראית עין. אין זאת אומרת שיש לוותר על החזון הנטוע בלב, של "וייעשו כולם אגודה אחת". אולם התברר, כי חזון זה יוגשם בעתיד לא על ידי ביטול לאומים ודריסתם, אלא על ידי שחרורם ועלייתם. לא אנושות בלי לאומיות, אלא לאומיות אנושית, הוא החזון. בו האמת.

האי הקרוב. עיתון "חרות". 27/02/1959, עמ' 2.

[...] הראשון במאי פשט, אם מותר לומר כך, את יומו זמן רב לפני שנת 1948. ולא רק אצלנו. וודאי, לא היה מתחילה שום פגם בקביעת יום אביב נאה כחג לעובדים. אולם מאז נקשר האחד במאי בתורה, לפיה האחדות בין שכבות שונות של אומה אחת היא מליצה בורגנית, שאין כוונתה אלא להטעות את הפרולטריון [מעמד הפועלים], ואילו האחדות החד-מעמדית בתוך אומות שונות אמת היא - מאז הוכח, כי אין בו אלא תעותי כזב, יהיו המחזיקים בו חלשים או חזקים, מעטים או רבים.

ההוכחה הראשונה ניתנה לאור אשה של מלחמת העולם הראשונה. האינטרנציונל הסוציאליסטי השני, אשר שיווה משמעות פוליטית זו לאחד במאי, עמד להתכנס בווינה, בקיץ 1914, כדי לחוג את יובל הקמתו של האינטרנציונל הראשון, שנוסד בשנת 1864 על ידי מחברי המניפסט הקומוניסטי. אך ועידת היובל, שנועדה לקבוע את הסולידריות המוחלטת של פועלי צרפת וגרמניה ואנגליה ורוסיה וכו', לא נתקיימה. כי על סף התכנסותה החלו פועלי ארצות אלו ללחום איש ברעהו, ומאחורי מלחמותיהם התייצבו, בהתלהבות פטריוטית, האידיאולוגים של האחד במאי. משהו אופייני, מוטב לומר, טראגי, קרה בקשר עם הוועידה היא לקראתה הכינו מארגניה אלבום עם סיפורי קורותיהם של המנהיגים הסוציאליסטים, ממרכס ואנגלס, עד קאוטסקי ולנין. אך ספר התמונות לא חולק אלא כעבור עשר שנים, כלומר בעולם אחר, בו קאוטסקי הוכרז כבוגד על ידי לנין, ואילו האינטרנציונל השני ראה, או נאלץ לראות, בקומוניזם סכנה לחופש ולדמוקרטיה. האחדות הבין-לאומית של הפרולטריון לא רק נפגעה; היא רוסקה.

בין שתי המלחמות העולמיות ניתנו הוכחות נוספות, באיזו מידה אין אלא אשליה או הטעיה בסיסמא מרכסיסטית זו. נמשכו מלחמות בין עמים, על שכבותיהם המלוכדות כלפי חוץ; והלכה והעמיקה השנאה התהומית בין שני האינטרנציונלים, שדיברו שניהם על אחווה ואחדות.

[...]

מה אפשר לומר לגבי המלחמה העולמית השנייה? "מדינת הפועלים" הראשונה הושיטה ידה למי שעמד לשלח את גייסותיו המשמידים בפועלי פולין וצרפת ואנגליה. נאמני האחדות הפרולטרית בקרמלין לא התחשבו כלל במה שיעלה לו, למעמד הפועלים, בארצות העומדות להיכבש על ידי בעל בריתם החדש. הם החליטו לשרת את האינטרסים הלאומיים, או הממלכתיים, של ארצם, כפי שהבינום, או לא ידעום. הם אמרו בלבם הזומם, כי ייטיבו לאינטרסים אלה, אם ישתפו פעולה עם גרמניה הנאצית, המתעתדת להתקיף, ואם יכריזו על המלחמה בה כעל מלחמה אימפריאליסטית, אשר כל שוחר מרכסיזם אמיתי תרחק נפשו ממנה. כך עשו. ומה להם, ולמיליוני הפרולטרטים, שייפלו בידי רודפיהם ומדכאיהם?

ובעבור הכעס על ברית המועצות עצמה, בשם מה נקראו תושביה ללחום נגד האויב? אמנם בימי המבוכה הראשונים עוד הספיק סטאלין, ואחריו ה"פראבדה" [עיתון שהביא את דבריו ברוסיה] שלו, להבחין בין השליטים הנאציים, אוכלי האדם, לבין המוני העובדים הגרמניים, הנקראים להתקומם נגד ההתקפה הבוגדנית על מדינת הפועלים הראשונה בעולם. אבל עם חלוף המבוכה, נעלמו גם הסיסמאות הפרולטריות, שנולדו בחיקה. כעבור ימים מספר, לא היו עוד, בעיני הקרמלין, אלא כובשים גרמניים, והקריאה יצאה אל העם הלוחם: מוות לכובשים הגרמניים, כלומר לכל גרמני שיימצא על אדמת רוסיה הקדושה. המלחמה הוכרזה

כמלחמת מולדת. ורוסיה, זו של ניבסקי וקוטזוב וסבורוב, הוכרזה כקדושה, עליה יש ללחום עד טיפת הדם האחרונה. לא הפרולטרין; המולדת. לא אחווה בין פועלים, החייבים להפנות נשקם נגד שולחיהם, אלא ברית אומות, הנקראות להדביר את האויב המשותף.

כאלה הם מבחני המציאות הבין-לאומית והוכחותיה. אך יש להבין, כי מי שמוקיע את הכזב המהותי, המחובר לאחד במאי, אינו בא להטיף לשנאה בין עמים. כזוהי הטענה המרכסיסטית; אך אין בה אלא סלף. דווקא בני חורין מאמינים בהבנה בין עמיהם ומסוגלים להתקדם לקראתה. אנשים כאלה אינם שונאים אלא את אויבי עמם. דרושה אחווה בין אדם לאדם; הכרחית הבנה בין עם לעם. אבל מי שמטיף לאחווה כלפי חוץ, לגבי מעמד מסוים באומה אחרת, ולשנאה כלפי פנים, לגבי מעמד אחר באומתו שלו - הוא המרבה שנאה בעולם. אחדות לאומית אינה סותרת הבנה בין-לאומית; אחדות מעמדית, אל-לאומית, נוגדת את האמת.

ברוך המבדיל. עיתון "חרות". 29/04/1960, עמ' 2.

לרעיון המולדת, על משמעויותיה השונות, העניק מנחם בגין משקל רב בהגדרת הלאום ועמד על האבחנה שבין מולדת למדינה.

לפני ראש השנה קיבלתי מכתב מתלמידה של כיתה י"ב בבית ספר תיכון. העלמה הודיעה לי, כי בעקבות דיונים על הבעיה הישראלית-ערבית עולה השאלה: "מהי למעשה מולדת או מדינה".

לאחר השיבותי למכתב, הוספתי לחשוב על תוכנו. מילא, מדינה. זהו מושג משפטי מובהק. למדנו, כי דרושים שלושה גורמים למען תקוים מדינה, הלוא הם עם, שטח, ריבונות. כברת ארץ שבה אומה מקיימת את ריבונותה, זוהי הגדרה סבירה, מספקת, של המושג מדינה. טוב הדבר שצעירינו, אפילו עדיין לא למדו הגדרות אלו, מתעניינים בהן, ושואלים עליהן.

אבל מולדת? כלום אין זה מושג מובן מאליו? האם נשלח את בנינו, או בנותינו, אל המילון למען יקראו, כי מולדת פירושה ארץ אבות? מתי שאלנו, אנחנו, חולמי ציון ושביה, מהי מולדת? ידענו, כי מדינה לא היתה לנו במשך 1878 שנים, אבל מולדת תמיד היתה לנו. אהבנוה גם ממרחקים, התגעגענו עליה, התפללנו למען יירדו גשמים על אדמתה בעתם. כמובן, שאפשר לומר גם לתלמידה הטובה, לחברותיה וחבריה, כי מולדת זו ארץ, שבה אתם נולדתם, או שבה נולדו אבותיכם, או אבותיהם. פשוטים ועמוקים היו, על נושא זה, דבריו של ש"י עגנון. באשמתו של טיטוס, אמר, עמדה עריסתי בבוצ'אץ', אבל נולדתי בירושלים. כולנו נולדנו בירושלים.

מהי מולדת? ואם מהי? אפשר גם בשביל מושג זה לבקש, אף למצוא, "הגדרה". אם היא אישה שילדה אותך. אך כלום בהעלותך את הנוסח "המדעי" הזה הנך מבטא את כל האהבה והדאגה המסירות והקדושה, הרוך, הנחמה והסוד הצפונים

ביצירה האלוהית הזאת: אם? לא מניה ולא מקצתיה. לכן, אין איש שואל, וכל איש יודע, מהי אם. היא אָם.

וכך מולדת. אפשר למצוא, אך אין צורך לחפש הגדרה למושג זה. ארץ שבה אומה מתגבשת ומקיימת תרבותה. ארץ אבות. שני הניסוחים נכונים; נאה גם שילובם. ואף על פי כן, עדיין לא ביטאת בהגדרות הללו את כל הקשור במושג אנושי, טבעי, מיוחד זה, מבחינת הערכים היפים שבהם דבק האדם הטוב. מולדת. והכל ברור. מה יש להוסיף, כדי להבין? היא המולדת.

פעם נעשה אצלנו ניסיון להוסיף. לא נותר ממנו אלא זכרו החולף, או טעמו המר. בכנסת הראשונה, בימי סטאלין ההם, אמר דוברה של מפ"ם, כי ברית המועצות היא "מולדתנו השנייה". ביקשתי אז לזכור, כי דווקא בעברית אין מולדת יודעת מספר רבים. אין אתה יכול לומר "מולדות"; התנסה לומר: מולדותינו? אחת היא המולדת, יחידה, כן, כָּאֵם.

מהי מדינה - ומולדת מהי? עיתון "מעריב". 1.10.1976, עמ' 2.

עבור מנחם בגין הרגש הלאומי, הנאמנות והקשר שבין אדם לעמו ולמולדתו אין לו דבר עם שנאת האחר, אלא כולו נובע מהזדהות ושייכות לחברה ולמקום שבו ושלאורו האדם נטוע.

שתי מילים נגזרו בשפתנו המדוברת, מן הלאום: לאומיות ולאומנות. בלשון עמים זרים אין הבחנה כזו, אחת היא המילה, בה הם משתמשים: נְשִׁיוֹנִלִיזְם, או על פי המבטא האנגלי, נְשִׁיוֹנִלִיזְם. משום כך, צריך היה הרצל להסביר, בשעתו, כי יש לדעת להבחין בין הנציונליזם החיובי, שמקורו אהבה, לבין השלילי, שמניעו השנאה. בעברית, לאומיות היא, בפשטות, אהבת עם, חיבת מולדת. ללאומנות ניתן הצליל, או הפירוש, השלילי. זוהי שנאת זרים, רדיפת מיעוטים. הגרמנים, אשר ירו ביהודי רטנאו¹, נקראו לאומנים; כמוהם הצרפתים, אשר רצחו את ז'ורס², על סף מלחמת העולם הראשונה.

אם יהודי טוען, כי יהודה ושומרון הם חלקים בלתי נפרדים של ארץ-ישראל, ומשום כך אין עוד לקרוע אותם מעל מדינת היהודים, מה לו וללאומנות, במובנה המקובל והמכונן? זוהי הלאומיות, במשמעותה הבלעדית, החיובית, המלאה: אהבת המולדת. הן ארץ-ישראל היא מולדתנו. הזכות עליה אינה ניתנת לערעור. אמנם כן, בארצנו חיים ערבים. מן הדין שיהיה להם שווי זכויות, הן כיחידים והן כלאום, למען יובטח להם פיתוח חופשי של תרבותם, לשונם ומורשתם. היכן כאן שנאת זרים? היכן רדיפת המיעוט? האם שווי זכויות, אנושי ואזרחי, פירושו דיכוי?

1 ולתר רטנאו (נולד ב-29/09/1867, נרצח ב-24 ביוני 1922) שר חוץ של גרמניה בתקופת רפוליקת ווימאר שלאומנים גרמנים התנקשו בחייו, בין השאר, על רקע מוצאו היהודי.
2 ז'אן לאון ז'ורס (נולד ב-3 בספטמבר 1859, נרצח ב-31 ביולי 1914), מראשוני הסוציאל-דמוקרטים בצרפת, נאבק עבור משפט חוזר לרדיפוס נרצח על ידי לאומנים צרפתים עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה על רקע התנגדותו למלחמה.

יריבינו הנכבדים מגלים רגישות רבה לגבי כינויים. מדוע, הם שואלים, קוראים לנו תבוסתנים? אבל אופייני הדבר, שאין הם רגישים כלל לגבי שמות הגנאי שהם מטילים בנו. לאומיים אנחנו. אוהבים את עמנו ואת ארצנו; אין אנו שונאים עם אחר. אין אנו רוצים לרדוף את שכנינו אלא לחיות עמם יחד, בשוויון, בחרות, בצדק ובקידמה. מדוע יש לקרוא לנו "לאומנים", כדי להשוותנו לגרועים ולמקולקלים שבהם, לשונאי מיעוטים ורודפיהם?

אני מציע, כי לא יהיה עוד שימוש בשום כינוי גנאי. נתבונן ונבחן את העמדות. למען הגדרתן אפשר להשתמש במושגים מקובלים, שאין בהם כל פגיעה; חסידים ומתנגדים. אפשר לקרוא לנו חסידי שלמות הארץ; ליריבינו - מתנגדיה, או להפך. אפשר לכנותנו מתנגדי חלוקת הארץ; ליריבינו - חסידיה. מוסכם? אבל יש גם להסכים, כי מן הדיון ההיסטורי בין שתי האסכולות יוצאו שני טיעונים חסרי שחר.

האחד קשור בשלום. מי שטוען, או מוסיף לטעון, כי על ידי הבטחת חלוקה מחדשת של הארץ הוא יביא להסכם שלום, אינו חסיד ואינו מתנגד, הוא אף אינו חסיד שוטה או מתנגד חריף, הוא במחילה מכבודם ומשפת עֶבֶר, סתם צ'זבטניק [מספר סיפורים]. אין הוא טועה בשגגה, אלא מטעה את הבריות בידועין. החלוקה הובטחה, באורח הרשמי ביותר, באוגוסט 1970. את זאת אישר במפורש שר החוץ. ומה אומר חוסיין? נסיגה מוחלטת, ריבונות ערבית גם על ירושלים המזרחית. ומה מודיע סאדאת? אף נסיגה טוטלית אינה סוף פסוק. אחריה, יהיה צורך לפתור את בעיית העם הפלשתיני; משום כך, יש לדחות את תוכנית הפדרציה של חוסיין. לא רק מתנגדיה של חלוקת הארץ מואשמים בהתפשטות סותרת שלום; אותה האשמה עצמה מוטחת בפניהם של מתנגדי שלמות הארץ. לא עמדו להם, לאחרונים, הוויתורים המובטחים, בעיני חוסיין, או סאדאת, או בעיניו של ולדימיר סימונוב³. גם חסידי החלוקה מואשמים, ברצון התפשטות, בדחיית השלום. כלל גדול הוא בתולדות ישראל. האשמות-שווא כי תושמענה מפי יהודים נגד יהודים, דינן לשוב לחיקם של המאשימים.

דין זה חל גם על הטיעון השני, ללאומנות. אילו רצינו לשלם ליריבינו במטבעם הלשונית, היינו שואלים אותם, מה צליל נשמע מהודעתם, כי אין הם רוצים "ביותר מדי" ערבים. הודעות בנוסח דומה שמענו למכביר באירופה בשנות השלושים, הלוא כן? היינו מוסיפים ומקשים על מוסרם, שיש בו שניות מזעזעת, לא רק לגבי בירעם ודקלה, אלא גם לגבי רמלה ויריחו, יפו וחברון, נצרת ובית לחם, באר שבע ושכם. אבל אין לנו צורך בכל אלה. המציאות עצמה תלמד את המקטרגים, כי לא יינקו מן ההאשמה שהם מטילים, ללא הצדקה, בבני עמם.

3 ולדימיר סימונוב, פובליציסט סובייטי שהשווה בין הציונות לנאציזם וכתב דברי תעמולה נגד מדינת ישראל ונבחרו ציבור. ראו מאמרו של מנחם בגין: לאומיות או לאומנות, "מעריב", 7 באפריל 1972.

מוטב שנתבונן בעיקר. אם לאומנות היא לתבוע את קיום זכותנו על ארץ-ישראל, אנה אנו באים. מה תבע הרצל? בימיו היינו מתי מעט בארץ זו. הוא קרא להעביר אליה מיליוני יהודים ולעשותה מדינתם. הבלאומנות תאשימו את החוזה?

[...] עוד לא אבדה תקוותנו, התקווה הנושנה, לשוב לארץ אבותינו לעיר בה דוד חנה. זה המוננו הלאומי. שרו אותו כל הציונים, באמונה, בתמימות, בלהט. אולי יש לקרוא לו, בגלל תוכנו המקורי, ההמנון הלאומני?

התקווה הזאת לא היתה אלא ביטוי לאמונה שניטעה בתוכנו במשך דורות. שפתי אבותינו לחשו שלוש פעמים ביום... וקיבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו. איך נקרא לאבותינו, אשר כך התפללו על ארץ-ישראל, ואשר בלעדי אמונתם לא היינו שבים, לא היינו כלל?

יוצא, כי המקטרגים מצפים מאיתנו, שנפנה עורף לאבותינו מדם ולאבות הציונות; שנתבייש במורשתם, במקום להמשיך בה ולהעשירה; שלא ניחל עוד לחידוש ימינו כקדם, פן נוחשד, או נואשם, בלאומנות, רחמנא ליצלן. יורשה לי לומר להם בפשטות וברצינות. כי שווא ציפיתם. באנו ארצה, לא כדי להינתק ממורשת אבות, אלא כדי לחדשה ולהנחילה לבנינו אחרינו. ההכרה בזכותו של עמנו לארצו, לארץ-ישראל, היא חלק ממורשת זו. נקיים אותה, אף אם הדבר לא ימצא חן בעיני לאומניסטים.

גם הסוציאליסטים חייבים בהתבוננות. ידוע להם, כי ברל כצנלסון התנגד בשעתו, בכל לבו, לחלוקת ארץ-ישראל, ואילו יצחק טבנקין, בעקבות מלחמת ששת הימים, היה מזהיר, כמונו, מפני חלוקתה מחדש. אם עמדה זו פירושה לאומנות, כפי שאנו קוראים ב"דבר", כיצד ייקראו רבותיהם? בוודאי יימצאו כאלה, אשר יכנו אותם, ואת ההולכים בדרכם, בשם סוציאלי-לאומנים. הסוציאליסטים שלנו ייטיבו לעשות אם ייזכרו בכינוי, אשר סטאלין הורה להדביק בעמיתיהם באירופה המערבית. אל להם לתת יד לניסיון לבזות את היפה, את המופלא, בהיסטוריה היהודית: אהבת ארץ-ישראל. הן גם היא שקיימתנו כעם.

ירשמו נא לפנייהם כל אלה, שהודאגו מהחלטת הכנסת, כי אם מתחזקת רוח הלאומיות בישראל, אנו רואים בכך ברכה רבה. יש בה ערובה לעתיד האומה בארצה.

שמאלנות לאומנות לאומיות, ארכיון - מרכז מורשת בגין, 1972. P20-282.

מנחם בגין ראה את הלאומיות היהודית כדגם לאומי ייחודי שבו הדת והלאום קשורים בקשר בל יינתק, ובמשך השנים התייחס באריכות לאתגרים וליתרונות שיחס זה מציב לפני מדינת ישראל.

טענתי היא שיש להפריד במדינת ישראל בין citizenship או אזרחות לבין לאום ודת מאידך גיסא, ועכשיו ניצבת השאלה, אם ביחס ליהודים אפשר להפריד בין לאום ובין דת. אני מביע את הכרתי: אין להפריד ביחס ליהודים בין לאום ודת, אי אפשר להפריד, אסור להפריד, לא ייתכן שנפריד. יש מי שזכאי לשאול: למה? יש עמי תרבות גדולים שבהם קיימת הפרדה כזאת. יכול להיות צרפתי קתולי, פרוטסטנטי, מוסלמי; יכול להיות ערבי מוסלמי ונוצרי, יכול להיות הודי ברהמיני, בודהיסטי, מוסלמי, נוצרי. למה אין להפריד אצלנו? בהעלותי את השאלה הזאת, אני נזכר בשיחה שנתקיימה פעם בין זאב ז'בוטינסקי לבין מדינאי והוגה דעות צרפתי גדול, דה-מונזי. המדינאי הצרפתי אמר לזאב ז'בוטינסקי: אני מקבל את כל תורת הציונות, אני מבין את שאיפתכם לשוב לארץ אבותיכם, אני מכיר בזכותכם להקים מדינה; דבר אחד אינני יכול להבין, אינני מקבל: למה לכם עברית? ישנן שפות תרבותיות כבירות, עשירות; העברית היא שפה מתה במשך דורות רבים; למה לכם העברית בארץ-ישראל?

זאב ז'בוטינסקי חשב קמעא והשיב: **ככה**. אמר דה-מונזי: "עכשיו אני מבין", והוסיף: "אכן, יש שאלות שביחס אליהן חוסר ההסבר המילולי הוא ההסבר."

[...]

עמים אחרים החלו בפראות, ביערות, במערות, בפחד מפני הרעם והברק ובהשתחוות בפני הכוכבים. באו עמים נוכריים והטילו עליהם את דתם; באו שליטים זרים החליפוהו, והטילו דת אחרת. אחרת קם עמנו. הוא החל עם הבשורה האלוהית. עמה הוא חי: עמה ירד מצרימה; עמה היה בבית העבדים; עמה יצא הימנו; עמה נדד במדבר; עמה קיבל תורה; עמה שב וכבש את ארץ המכורה; עמה הקים מדינה עצמאית; עמה הוליד נביאים; עמה שועבד; עמה מרד; עמה ניצח; עמה נפל; עמה דוכא; עמה פוזר בעמים; עמה שב לארץ-ישראל. כך קם עמנו וכך הוא חי במשך הדורות... כך קם כך חי העם היהודי. היה היה ניסיון בקרב העם היהודי להפריד בין לאום ובין דת. עשוהו הוגי הדעות של ההתבוללות. הם אמרו: יכול להיות בן העם הגרמני, הפולני, הצ'כי ועוד, ובן דת משה. זוהי ההפרדה בעוון ההוא. הוגי הדעות של הציונות מעולם לא קיבלו את ההפרדה הזאת. אחד העם, אחד מגדולי הוגי הדעות של הלאומיות היהודית השיב למתבוללים: אתם טוענים שאך הדת מבדילה בינינו לבין העמים והן בעיניכם הדת אינה אלא טקס פולחני חיצוני. והרצל כתב ואמר: השיבה ליהדות קודמת לשיבה לארץ היהודים.

קמה מדינת ישראל. היא קיימת עשר שנים. וקמו לנו הוגי רישום, הם מנסים להפריד בין הלאום ובין הדת בכיוון אחר. הם אומרים: יכול להיות יהודי מבחינה לאומית אבל יש להפריד בינה לבין בחינת הדת. היום שמענו את ההלכה הזאת יוצאת מפי דובר הממשלה. ואני רוצה, עם כל הכבוד, לנקד את האלף בית מתחת להלכה הזאת: האם הממשלה באמת מאמינה שיש להפריד, ביחס ליהודים, בין לאום ובין דת? אם היא מאמינה בכך, עלי לשאול: יכול בן העם היהודי להיות קתולי? יכול בן העם היהודי להיות קלביני, אנגליקני, בפטיסטי, אנבפטיסטי? אני הייתי מוכן להמתין לתשובה מוסמכת, לו שר הפנים, דובר הממשלה, היה פה, או אולי ראש הממשלה היה נוכח. באין תשובה מוסמכת, אני מוכן להקל על כולנו ואני מוכן לומר שאין בבית הזה חבר כנסת אחד, ותהיה סיעתו והשקפתו אשר תהיה, שיטען כי בן העם היהודי יכול להיות, מבחינת הדת, קתולי, פרוטסטנטי, מוסלמי וכדומה. ואם אני טועה בבקשה יתקנוני חברי הכנסת שאינם מסכימים לדעה זו... משמע שאין הפרדה בעיניכם, אבל אתם מדברים בשם ההפרדה ואתם אומרים: יש כאלה שיקבעו מי הוא היהודי מבחינת הלאום, ויש אחרים שיקבעו מי הוא יהודי מבחינת הדת.

אל ננתק את הקשר בין עמנו לבין אלוהי אבותינו. עיתון "חרות". 11/07/1958, עמ' 2.

הייחוד טבוע בתולדות ישראל. עמנו נולד תוך מלחמת חרות, אך מלחמתו הראשונה לא התנהלה למען הוציא מארצו משעבד נוכרי; מלחמת החרות העברית, המלווה את עלות השחר של האומה, התנהלה למען "צאת ישראל מעם לועז". היציאה מבית העבדים קדמה לכניסה - או לשיבה - לארץ המכורה. ועל סף הארץ המובטחת הגיעה מלחמת החרות העברית, שהיתה במהותה תנועת "שיבת-ציון", לשלב חדש: כיבוש צבאי. להתפתחות כזו של מלחמה על שחרור הלאום אין דוגמא ומשל בהיסטוריה האנושית. על התקדים, שנוצר על שפת היאור ועל חוף הירדן, חזר במהות הדברים, עם ישראל בלבד. אחרי פרידה מאדמת המולדת, הפרידה הארוכה בתולדותינו, אך לא היחידה - יצאנו שוב מבית עבדים, שבנו לארץ המובטחת ועברנו, בדרך החידוש המפליא של ימי קדם, לשלב חדש של שיבת ציון: למרד וכיבוש צבאי.

שרשרת המאורעות האלה, שחולייתה הראשונה קמה לפני אלפי שנים וחולייתה הנגדית - לא הסופית - צורפה בדורנו, מלמדת איזו מידה נצחית ובלתי מנוצחת היא רוח החרות. על דוגמת קיומו והתחדשותו החוזרת ונשנית של עם ישראל אנו למדים, כי בשום תנאים אין לומר נואש משאיפת החופש. והיה הלילה ארוך ואפל; תהיה העריצות אדירה, מזוינת, מבוצרת ורומסת - סופו של ליל העריצות לסגת מפני התקפת אור החרות. כמובן, שואה לאומה היא לאבד עצמאות מדינית. אולם עם איבודה אין לומר נואש. אפשר לחדשה. אפשר להקימה על תלה של העצמאות הקודמת. כמובן, שואת השואות היא להגלות מעל ארץ המולדת, להיאלץ לחיות בין זרים, לאכול פת-חסד, לשתות מי-נדבה. אולם עם "בהתרחקות מעל אדמתנו", שוב אין לומר "אבדנו". אפשר לשוב. אם לא ברחמים. הרי בלי רחמים.

אפשר לשוב לארץ האבות, גם אחרי פרידה של שלושה דורות כמו במקרה של גלות בבל - ואף אחרי פרידה של תשעים דורות כמו במקרה של גלות הגלויות, ובשוב ה' את שיבת ציון היינו... ללוחמים, לא חולמים. בפירוש: לוחמים. גם זה צו-הייחוד שניתן לעמנו מן הפסח של הימים ההם ועד הפסח של הזמן הזה. הא בהא תליא. ובהתרחקנו מעל אדמתנו נפלו "מחלפות ראשנו" והיינו כאחד העבדים; מששבנו ציונה, חזר לנו כוחנו על העמלקים למיניהם ויכולנו.

חג החרות בישראל חג לאומי וחג כלל-אנושי הוא. הגדת פסח מספרת לנו ולבנינו, כי נצח ישראל לא ישקר; היא גם מאשרת, כי נצח החרות לא ישקר.

אשרינו שזכינו לקיים את דברה...

ארכיון - מרכז מורשת בגין. ללא תאריך, P20-275.

הביטוי המובהק ללאומיות יהודית הוא הציונות, והרעיון הציוני עבור מנחם בגין לא התמצה רק בהקמתה של מדינת ישראל. בדומה למורו ורבו, זאב ז'בוטינסקי, האמין בגין שלחזון הציוני ארבעה חלקים: (א) הקמת מדינה, (ב) שיבת ציון, (ג) בנייתה של חברת מופת, (ד) המשתרעת במולדתו ההיסטורית של עם ישראל על שתי גדות הירדן. בעמודים הקרובים נראה התייחסויות שונות של בגין לנושאים אלו אך עיקר החוברת תתמקד בחלק הרביעי, שלמות המולדת.

הציונות הקלאסית של הרצל, נורדאו וז'בוטינסקי ארבע מטרות היו לה, והן: מדינה, ארץ-ישראל, ריכוז העם היהודי, או ריכוזו מחדש, בארץ אבותיו, והקמת מדינה שעליה תהיה גאוותם של כל היהודים באשר הם שם, בנויה על אדני הצדק והיושר, עליה ייאמר בימים אלה, כפי שנאמר בימי קדם, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". מכל ארבע המטרות האלה אך הראשונה הושגה. מחמת עובדה זו עלי להביע בשם ידידי הסתייגות מן ההגדרה שהושמעה אמש, לפיה עברנו את מחצית הדרך. אין עוד מחצית הדרך לפנינו כפי שאין עדיין מחצית הדרך מאחורינו. אולי אפילו לא עברנו את רבע הדרך. שישית אחת של העם בתוך המולדת. חמישית אחת של המולדת בידי העם. איזו מחצית? בוודאי, מבחינה אחת חל שינוי יסודי, שלא ייאמד בשום אחוזים, כי כולו איכות. זכינו לעצמאות, מדינה לנו, כנסת, ממשלה, אופוזיציה, צבא, מכשירים ממלכתיים בידינו. לא בחסדי זרים אנו תלויים עוד: אף לא בחסדם לומר לנו שאנו שבים בזכות ולא בחסד, לא בחסדם אנו קובעים בידינו את גורלנו. זה השינוי המהותי שאין לאמוד אותו בשום מספרים ובשום אחוזים. אבל הדרך, הדרך ההיסטורית של העם היהודי המפוזר, המתרכז במולדתו? איזו מחצית? איזה רבע? - אנחנו רק בתחילת הדרך. משום כך יהיה עלינו לברר הלילה הזה מה פירוש החייאתה של התנועה הציונית העולמית אשר יחד עמה מדינת ישראל צריכה להוסיף וללכת, כי רבה הדרך לפנינו ועוד רבה המלאכה.

החל הוויכוח הכללי בקונגרס הציוני הכ"ה בירושלים. מנחם בגין: יש להחיות ולא לפרק את ההסתדרות והתנועה הציונית. עיתון "חרות", 29/12/1960, עמ' 2.

הקמת מדינה - הציונות הצבאית

מחויבותו של בגין למימוש רעיון המדינה היהודית בארץ-ישראל והדאגה העמוקה לשלומו של העם היהודי באירופה, הביאו את מנחם בגין להאמין כי עבור הצלחת הרעיון הציוני על ידי הקמת מדינה והצלת העם היהודי באירופה, חייבת להיותוסף לציונות המדינית גם הציונות הצבאית.

בכינוס העולמי של בית"ר ב-1938, ערב מלחמת העולם השנייה, ביקש מנחם בגין לשנות את הנדר הבית"רי, מ"אכין זרועי להגנת עמי, ולא אשא זרועי אלא להגנה", ל"אכין זרועי להגנת עמי ולכיבוש מולדתי", זאת בניגוד לעמדתו הראשונה של מורו ורבו זאב ז'בוטינסקי.

משפט קצר זה קיפל בחובו את ההכרה כי עקב צוק העתים התנועה הציונית צריכה להסלים את המאבק בבריטים למען שחרור המולדת, ולכלול גם הקמה של מערך צבאי נגד בריטניה בשלב הראשון, שבהמשך גם יוכל להגן מפני אלו שיבקשו להתנכל למדינה שזה עתה הוקמה.

כינוס נעלה,

השאלה, העומדת בפנינו היום, היא לא "מה" אלא "איך". אנו יודעים בדיוק מה אנו רוצים. בניגוד למחנה הציונות הרשמית, המתכחש לרעיון ההרצלאי, הרינו שואפים, מאז קמה תנועתנו הממלכתית, למולדת חפשית ועצמאית, לארץ-ישראל כמדינת היהודים לא בעתיד הרחוק אלא בימינו, למדינה שנקימנה במו ידינו ובה נחיה ונבנה כאזרחיה. את המטרה הזאת נתן לנו, ואת האמונה בהגשמתה, נטע בלבנו ראש בית"ר, והיא תמיד לנגד עינינו, פשוטה וברורה.

אבל איך נגשים את המטרה הזאת, זוהי השאלה. הכינוס שלנו המתקיים בימים גורליים לעמנו ולארצנו, אינו יכול להתחמק מן השאלה המכרעת שנעשו, ובוודאי עוד ייעשו, על ידי הצה"ר⁴ והצ"ח⁵, שאנו כולנו חבריהן ופעיליהן. הכינוס הזה עצמו חייב למצוא את התשובה בשביל הנוער היהודי, הן במולדת והן בגולה. כי הגענו לפרשת דרכים. ועל פרשת הדרכים המיוחדת הזאת, עליה עומד עם, הנרדף על צואר בגולה ורוצה לשוב לארצו והיא סגורה בפניו, דברתי עוד אשתקד במועצת הצ"ח בפראג.

מבחינת השאלה "איך" אפשר לחלק את תולדות הציונות, עד ימינו, לשלוש תקופות עיקריות. היתה תקופה של הציונות המעשית, זו שקדמה להרצל. חובבי ציון, לרבות הברון רוטשילד, רצו לפדות את אדמת ארץ-ישראל בדרך שהיתה נראית להם כמעשית ביותר, על ידי קנייה. בדרך זו - הן תמיד אמרנו כך בעקבות

4 הצה"ר - ברית הציונים הרוויזיוניסטים, התנועה הציונית שהקים זאב ז'בוטינסקי בשנת 1925 לאור דרישתו להציג קו נוקשה מול השלטונות הבריטיים כדי שייפעלו להקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל.

5 הצ"ח - ההסתדרות הציונית החדשה, הוקמה לאחר חרפת המתחים בין התנועה הרוויזיוניסטית לתנועות הציוניות הסוציאליסטיות ופרישת חברי התנועה הרוויזיוניסטית מההסתדרות הציונית.

ראש בית"ר - נעשו דברים נאים וחשובים, נקנו אדמות, הוקמו ישובים, הוכח, כפי שהרצל עוד הדגיש, כי היהודים מסוגלים, לא פחות מאחרים, לעבוד את האדמה. אבל כבר בקונגרס הציוני הראשון, הוכיח הרצל, על ידי חשבון אריתמטי פשוט, כי דווקא הציונות המעשית אין בה מבחינת המטרה שום מעשיות. בדרך זו, אמר, אפילו בתנאים הנוחים ביותר, היה התהליך של הגשמת הציונות נמשך תשע מאות שנה.

משום כך הציע הרצל דרך אחרת, זו של הציונות המדינית. הוא שאף להשיג, על ידי הסכם מיוחד במינו עם השולטן, את התנאים הפוליטיים, את הצ'רטר לעליה גדולה, להתישבות המונים, למדינת היהודים. היה זה רעיון אדיר, תקווה חדשה, אבל בחייו של הרצל הוא לא הוגשם.

אחר מותו, בימי מלחמת העולם ואחר הצהרת בלפור, שהיתה צריכה להיות בבחינת הצ'רטר, השתלטו על הציונות אנשים, אשר עוד בימיו של הרצל התנגדו לדרכו ודגלו בציונות המעשית. בתופעה זו מצא מכס נורדאו, בעל הפרדוכסים, את ההוכחה, כי ההיסטוריה יכולה להיות לא רק טרגית אלא גם אירונית. מתנגדי הרצל החזירו את הציונות לתקופתה הראשונה, אף על פי שדווקא רעיונו נחל, לעיני כל, את הנצחון המכריע.

בתגובה להתכחשות זו קמה תנועתנו והניפה ברמה את דגלו המחודש של הרצל. שוב, מעולם לא אמרנו, כי בתקופת הרצידיבה המרכז-רוחנית לא נעשו דברים יפים, אף חשובים וגדולים. אבל לנגד עינינו היתה המטרה. והיה ברור לנו, כי בדרך זו, בעוד הפרשנים האנגלים, בעזרת יהודיהם, מרוקנים את הצהרת בלפור מתוכנה. הגענו למבוי סתום, לא נשיג רוב יהודי בארץ-ישראל, לא נקים את מדינת היהודים ולא נפתור את בעיית היהודים. כך חידשה תנועתנו לא רק את המטרה ההרצלית אלא גם את הדרך ההרצלית, את הציונות המדינית.

אבל היום חובה עלינו לשאול, אף אם נתאכזר לעצמנו, אם בדרך של פעולה מדינית בלבד, נוכל להגשים את מטרתנו. הנושא העיקרי של פעולה זו, מהו? הלא היא צרת היהודים, התובעת את פתרונה ואין לה פתרון אלא בארץ-ישראל, כמולדת יהודית. כלום יש ספק בכך, כי בימינו הגיעה צרה זו לשיאים, אשר עוד לפני שנים מספר עדיין נראו דמיוניים? ואף על פי כן, דווקא בימים האלה, הגיע גם לשיא חיסול הציונות. זוהי העובדה הכפולה, הטרגית הנוראה: המוני ישראל לוחצים על שערי ציון, אבל אנגליה חוסמת בפניהם את הדרך לציון.

כאשר פורסם הדין והחשבון של וועדת פיל⁶, כולנו נזדעזענו. מציעים לנו, אמרנו, לגזול מעמנו כמעט את כל ארץ מולדתנו, על המקומות המקודשים ביותר לו, ולהקים

6 ועדת פיל, הוקמה על ידי המנדט הבריטי בעקבות "המרד הערבי הגדול" ונקראה על שם העומד בראשה, לורד ויליאם רוברט פיל. הוועדה המליצה לחלק את ארץ-ישראל בין שתי מדינות, מדינה ערבית (ששטחה יהיה מעבר הירדן המזרחי ועד לרובם של חבלי הארץ מערבית לירדן, למעט חלקים קטנים שבהם תתקיים המדינה היהודית ומסדרון מירושלים ליפו שיישאר בשליטת הממלכה הבריטית), ומדינה יהודית שתשתרע מהגליל ותכלול את רוב מישור החוף. בנוסף טענה הוועדה כי עד אשר יקומו המדינות יש לעצור את ההגירה לארץ-ישראל ולאסור על יהודים לרכוש קרקעות בארץ-ישראל.

על פס צר שלה גיטו יהודי קטן סגור ומסוגר וכך להביא את הקץ על חזון הגאולה של מיליוני יהודים, אשר בשבילם, למרות הפילוסופיה החדשה, אין שום הבדל בין גאולה לבין הצלה. וכדי להטעות את העם ואת מנהיגיו המוכים בסנוורים, הם קראו לגיטו הזה בשם "מדינה". אולם ראש בית"ר אמר למחרת היום: נישט געשטויגען און נישט געפלויעגען. (עורבא פרח. לא יצא מזה מאומה.) והוא שוב צדק. מן הדין וחשבון של וועדת פיל יצאה לא מדינה אלא וועדת חקירה חדשה. אך האין לראות בכל הוועדות האלו קו אחד לחיסול הציונות, כפי שאנחנו מבינים אותה?

לפני זמן קצר נתכנסה וועידת אוויאן⁷. האספקט שלה היה הומניטרי. ישנם המוני פליטים מגרמניה ואוסטריה וצריך למצוא בשבילם פתרון. מה יצא מוועידה זו, שדנה בצרת היהודים שלא היתה עדיין כמותה? האנגלים אמרו: על כל הארצות אנחנו מוכנים לדון, אבל על ארץ אחת, על פאלסטיין, איננו מוכנים להתווכח. ארץ-ישראל, אמרו, תוכל לתרום משהו לפתרון בעית הפליטים היהודיים, אבל בוודאי לא תוכל להיות הפתרון לבעיה זו.

האנגלים, כמובן, מסתמכים על הערבים ועל המרד שלהם. מי מאתנו אינו יודע, מי עומד מאחורי המרד הזה? לאנגלים יש תמיד הסברים והם דווקא נלקחים ממחסן העקרונות המוסריים, כאשר נוח להם להשתמש בהם. הנה, בשכונתנו הקרובה מופעל לחץ כביר על מדינה קטנה, הנלחמת על קיומה. אבל האנגלים כבר מסבירים, כי בעצם יש זכות לאנשי הנליין⁸ להגדרה עצמית. הגדרה עצמית, זה עקרון נעלה, אבל איך משתמשים בו בימים אלה? אין ספק כי הלורד רנסימן ושולחיו, הם המחלקים את צ'כוסלובקיה. זוהי האמת המרה.

הנימוקים המוסריים, ההומניטריים, הקשורים בצרת היהודים אינם משפיעים עוד על אנגליה. נכון, צרת היהודים זועקת, אבל עובדא היא, כי אנגליה אטמה אזניה משמוע לזעקה זו.

אל מי אנו יכולים לפנות? על וועידת אוויאן כבר דברתי. עתה נפנה אל חבר הלאומים. וודאי, זהו מוסד שיש מאחוריו וויזה גדולה, כאילו ויעשו כולם אגודה אחת. אבל המציאות הבין-לאומית, שאנו יכולים וחייבים להתבונן בה, אומרת לנו, כי חבר הלאומים יש לו כוח השפעה מסויימת בסכסוכים בין שתי מדינות קטנות, כמו זה שפרץ בין פארגוואיי לבין בוליביה על שטח צ'אקו. אבל לאותו חבר לאומים אין שום כוח להשפיע על סכסוך בין שתי מדינות גדולות ובעיקר אין לו יכולת, או אין לו רצון, לעזור לעם קטן נגד עם גדול. ראינו את ההופעה הזאת במזרח הרחוק; וראינו אותה, ובאופן קובע, באביסיניה. נכון, היפאנים, הגרמנים והאיטלקים לועגים לחבר הלאומים ושואלים בזלזול, איזה כוח יש לו, או

7 ועידת אוויאן, ועדה בין-לאומית שהתכנסה ב-1938 בראשות ארצות הברית. מטרתה היתה לנסות ולתת מענה לבעיית הפליטים היהודים שנסו מגרמניה ואוסטריה מאימת השלטון הנאצי וחוקי נירנברג. על אף המצב ההומנטרי ובעיית הפליטים, מדינות העולם סירבו לקבלם, ובריטניה עמדה גם בסירובה ואסרה על יהודים לעלות לארץ-ישראל.

8 קונארד הנליין, פוליטיקאי צ'כוסלובקי-גרמני מחבל הסודטים בשנות השלושים של המאה העשרים, אנטישמי ופרו-נאצי, שקרא לשמירה על זכויות המיעוט הגרמני בחבל הסודטים.

נותר לו? אבל זהו ההבדל המוסרי המכריע ביניהם ובינינו. אנחנו היהודים, איננו מזלזלים; אנו מתעצבים. הם, נושאי הכוח הגס, שמחים בחולשת חבר הלאומים; אנחנו מצטערים על חולשה זו. אבל הצער שלנו אינו יכול לשנות עובדות. והעובדא ברורה היא, כי חבר הלאומים, גם אם הוא שומע את זעקת העוני היהודי, הרי אין הוא יכול לעשות בשבילנו, נגד אנגליה, שום דבר. ומה כי נתפלא? הן חבר הלאומים יושב בז'נבה. והנה שוויץ זו, סמל החופש, שוויץ של וילהלם טל, של מתן אזיל לפליטים פוליטיים מארצות שונות, שוויץ הדמוקרטית, הרפרנדיסטית, אף היא מונעת הצלה מאחינו האומללים ושולחת פליטים יהודיים בחזרה - לאן? לגרמניה הנאציונאל-סוציאליסטית.

מבחינת המשולש הזה: אנגליה-חבר הלאומים-והעם היהודי, אולי מכרעת היתה חוות הדעת של וועדת המנדטים, כאשר היא באה לדון בדין וחשבון של וועדת פיל. כולנו זוכרים, שהדין והחשבון הזה קובע, כי המנדט אינו ניתן עוד לביצוע. ואילו וועדת המנדטים, בה יושבים אנשים מלומדים, ויש בהם אף מחסידי אומות העולם, אמרה: אמנם, אין זו דעתנו, כי אי אפשר לבצע את המנדט, אבל אם המנדטור הגיע למסקנה זו, אין ברירה אלא להתחשב בה.

כינוס נעלה, כל העובדות האלו מוליכות אותנו למסקנא, כי בנוטות וורבליות על צרת היהודים אי אפשר לפרוץ. אם המצור הוטל עלינו. ואם נשוב ונשאל את השאלה, בה פתחתי: "איר", איך נגשים את הציונות בימינו, איך נגשים את המטרה לה הקדשנו את חיינו, כפי שנשבענו בנדר הבית"רי הרי המסקנא הכוללת תהיה, כי אחרי תקופת הציונות המעשית, ואחרי תקופת הציונות המדינית, מגיעה תקופת הציונות הצבאית.

אינני אומר, כי הבנין והמדיניות נעשו מיותרים; אבל הם אינם מספיקים עוד. על ידם אי אפשר להשיג את המטרה בה קשורה הצלחת העם וגאולת העם.

פרושה של הציונות הצבאית - וצריך, לדעתי, שהדברים ייאמרו במפורש - הוא: מלחמת שחרור נגד אלה המחזיקים בארץ אבותינו ואשר החליטו, כפי שנראה בעליל, ובניגוד להבטחתם והתחייבותם, לגזול אותה מאת עם ישראל. עלינו לכבוש את ארצנו, זו הדרך. ובשום דרך אחרת לא נגיע אל המטרה.

בעצם, גם בדרך זו לא יהיה חדש. הלכו בה כל העמים המשועבדים. להם לא היתה ברירה; אף לנו אין ברירה. זוהי דרך, אשר ההיסטוריה עצמה קובעת אותה. כך למדנו. זוהי מינות, אם אנו רואים באבינו ראש בית"ר לא רק את קאבור אלא גם את גריבלדי היהודי?

אינני אומר את כל הדברים האלה בלב קל, או מתוך קלות דעת. אני יודע, כל אחד מאתנו יודע, כי הדרך הזאת דורשת קרבנות יקרים ותהיה קשורה ביסורים רבים, אבל כבר אמרו אבותינו, כי אין ארץ-ישראל נקנית אלא ביסורים. ברור לכולנו, כי אלה שתלו את אחינו שלמה בן-יוסף לא התכוונו למשפט ואולי

אפילו לא לשווי המשקל המפורסם שלהם. הם פשוט רצו להפחיד את הנוער היהודי, אם במולדת ואם בגולה, אבל הם לא יפחידו. אני מאמין באמונה שלמה, כי הנוער שלנו יהיה מוכן, למען הצלת עמו וכבוש מולדתו, ללכת בעקבותיו של שלמה בן-יוסף - למות או לכבוש את ההר.

וכדי לתת בטוי לתקופה החדשה, לדרך, בה אנו רוצים ומוכנים ללכת, הריני מתכבד להציע, כינוס נעלה, להכניס תיקון מסויים בנוסח הנדר הבית"רי. במצווה ד' של הנדר כתוב לאמור: "אכין זרועי להגנת עמי ולא אשא זרועי אלא להגנה". אני נוטל עוז לעצמי לומר, בדרך ההשערה, כי כוונתו של ראש בית"ר, בנסחו את החלק האחרון של מצווה זו, היתה כלפי פנים.

כוונה קדושה היא. אין להשיג עליה. אולם את ההגבלה הזאת הן אי אפשר לנו לבטא במלים מפורשות. הנוסח אחד הוא: ולא אשא זרועי אלא להגנה. אך כלום אנו יכולים עוד להתחייב על כך כלפי חוץ? האם רק אז נקום, כאשר נותקף? ובינתיים יגזלו מאתנו את ארצנו, את תקוותנו האחרונה? האם לא נכשיר את לבותינו להתקפת שחרור, לכבוש מולדתנו ככל עם השואף להשתחררות, המאמין בצדקתו?

נכון, עלינו להכין זרוענו להגנת עמנו הן במולדת והן בתפוצות הגולה. אבל עלינו גם להכין את הזרוע למטרה, המקפלת את ההגנה ההיסטורית, את ההגנה בה' הידיעה, על עמנו. המטרה הזאת היא כבוש המולדת. משום כך, הריני מתכבד להציע לכינוס, כי במקום המלים "ולא אשא זרועי אלא להגנה", תכתבנה המלים "ולכבוש מולדתי". אם הצעת התיקון תתקבל - והריני קורא לכינוס לאשר אותה - תהיה המצווה ד' לנדרנו מהיום והלאה זו:

אכין זרועי להגנת עמי ולכיבוש מולדתי.

המקור: כתב יד: "הדרך היחידה: מלחמת שחרור" - דברים בכינוס העולמי השלישי של בית"ר. P20-283. 12/09/1938. ארכיון אישי - מרכז מורשת בגין.

בשנת 1943, לאחר הגעתו של מנחם בגין לארץ-ישראל ושחרורו מצבא אנדרס, מונה בגין למפקד הארגון הצבאי הלאומי (האצ"ל) בארץ-ישראל. ב-1944 הכריז האצ"ל על מרד במנדט הבריטי. עבור מנחם בגין ההכרזה על המרד היתה הצהרה כי העם היהודי חוזר לנהל את גורלו, בדומה לשאר משפחות העמים.

היסטוריונים יהודים לימדו: מימי חורבן ממלכתנו חדלנו להיות נושא של ההיסטוריה והפכנו להיות, בדרך כלל, לנשוא של ההיסטוריה. לא אנחנו קבענו במשך שנים את גורלנו; מישהו אחר הובילנו בדרכנו, בדרך הייסורים והרדיפות; לא אנחנו "עשינו" את ההיסטוריה שלנו, היא נעשתה בידי אחרים. הגבלות, מסים, גטאות, תחומי מושב, גירושים, טביחות המוניות, אינקוויזיציה, עלילות דם, פוגרומים ואפילו האמנסיפציה - כל אלה נעשו בידי זרים ובכוח רצון זר. רק הדם

היה שלנו, ובדם זה נכתבו הדפים הטראגיים של דברי ימי הגולה העברית. הציונות, על כל גילויה - החל ב"משיחי השקר" ועד הרצל ועד בכלל - הופיעה כמחאה נגד "תפקיד" זה של העם העברי. הציונות הבליטה - או ניסתה להבליט - את הרצון הריבוני של העם. די לנו בפסיביות של חיינו: די לנו בשליטת הרצון הזר בקיומנו: ננסה "למרוד בירושת הקלון" ולחרוץ במו ידינו את גורלנו ואת גורל הדורות הבאים - זו היתה התורה הציונית וזו היתה המהפכה הפסיכולוגית בקרב אומה, שהורגלה כאילו זה היה לא עונש, אלא צו, מן השמים, לחיות או למות, לעלות או לרדת, להשתקע או להיגרש, להתעשר או להתרושש לפי החלטת הנוכרי.

הציונות - משמעותה: עשייה אקטיבית של היסטוריה עברית; ושאיפתה העיקרית - להבטיח לעמנו מעמד של נושא בקרב משפחת העמים. במשך יובל שנים הצליחה הציונות, באי-אלה מפעלים, להבליט את היוזמה העברית החופשית. ביל"ו, המדיניות של הרצל, הגדוד בגליפולי, ניל"י והלגיון של זאב ז'בוטינסקי היו, עד גמר המלחמה הקודמת, ביטויים חשובים ליוזמה זו. ובתקופה שבין שתי מלחמות העולם, בימי שביתת הנשק הממושכת, הוקם בארץ-ישראל מפעל התיישבותי כביר, שאין כדוגמתו במאה העשרים. מפעל זה לא בלבד שנעשה לפי רצונו החופשי של עם ישראל, אלא גם נגד רצונו של הכוח הזר. אולם, ברבות הימים הפכה גם הציונות, בייחוד בשטח המדיני, למשחק בידי זרים. הגורם החיצוני הגדיר, לפי ראות עיניו, את השאיפה הציונית, ואנו קיבלנו הגדרה זו ללא מחאה.

[...]

כוח זה קבע את גבולות מולדתנו - קיבלנו אותם; הוא גזל משטחה את עבר הירדן מזרחה - השלמנו עם הגזילה; הוא החליט על ממדי העלייה - הסתגלנו להם; הוא יזם וארגן מאורעות דמים - והיינו שוב, כמו בגולה, לקורבן פסיבי של שחיתות מאורגנת; הוא הוציא "ספרים לבנים", איסורים והגבלות - לא התנגדנו להם, אלא בפה. היינו שוב אם כי בארץ מולדתנו, לאובייקט בידי זרים: גם ההיסטוריה הציונית לא בידינו, ולא לפי יוזמתנו, נעשתה, אלא בידי אחרים ולפי מזימותיהם נכתבה.

[...]

השינוי ההיסטורי בארץ-ישראל חל במחצית השנייה של שנת תש"ד. הנוער העברי, אשר זאב ז'בוטינסקי קבע לו את התפקיד של גלגל התנופה במכונת העם, הוציא אותה מנקודת הקיפאון, נטל לידיו את היוזמה, הבליט את רצון האומה והתחיל במלחמה אקטיבית נגד השעבוד והדיכוי. מלחמה זו מתפתחת ומתרחבת. ערכה הוא רב ורב-צדדי. העולם הרחב, המקדיש למאורעות הארצישראלים תשומת לב מרובה, למרות המאורעות הכבירים, המתחוללים באירופה ובאסיה, למד על קיומו של סכסוך אנגלי-יהודי בארץ-ישראל המחרף והולך. אין זה עוד סכסוך בין ערבים ויהודים, הנותן אפשרות לשליטים להופיע

בתור "בורר עליון": זהו סכסוך ישיר בין עברים מתקוממים לבין ממשלה בוגדת, אשר הפרה את התחייבויותיה ומתיימרת לשים קץ לחזון נצחי של עם נצחי, זוהי נקודת התורפה. היה חשוב לאין ערוך, כי העולם ילמד את האמת על המצב בארץ-ישראל; והוא למד אותה.

שנית, "הגורמים המכריעים" באנגליה גם הם רחוקים מלזלזל בערכן וברצינותן של פעולות הקרב העבריות. הם מבינים, כי אלה הם השלבים הראשונים של מלחמת היהודים, שלבים העלולים להביא - ובוודאי יביאו - למלחמה המונית גם בארץ-ישראל וגם בכל אתר ואתר. כי הרי מלחמה זו נטושה על עצם קיומו של העם העברי, שרצונו לחיות הוא בלתי נשבר.

שלישית, פעולות קרב אלו דוחות - ואולי מונעות - מאורעות-דמים מצד הערבים. מבחינה זו משמשות פעולותינו הצבאיות הגנה מונעת. אף על פי שלא פגענו ואין בדעתנו לפגוע - כל עוד לא הותקפנו - באוכלוסייה הערבית, הרי היא יודעת היום, מניסיון מעשי וישיר, מה כוחו של הנשק העברי ומה צפוי לאלה, שישמשו מכשיר עיוור בידי שלטון הדיכוי וירימו יד על היישוב העברי. הגנה כזו עולה, כמובן, על כל "הגנה" בדיעבד. כן, רב הוא ערכן של התקפותינו.

[...] אולם נשאלת השאלה: מה יהיה על היישוב כולו? הרק הנוער הלוחם ינסה, בדמו, להחזיר לציונות את תפקידה המהפכני: לעשות היסטוריה ולא להרשות כי היא תיעשה בידי אחרים? האם לא יחשוב היישוב כולו על מלחמה אקטיבית, על תפקיד של נושא בימים מכריעים אלה?

[...]

עוד בימי ועידת השלום הפריזאית קם אדוארד בנש [מדינאי צ'כי] והודיע לקלמנסו [ראש ממשלת צרפת] וללואי ג'ורג' [ראש ממשלת בריטניה]: דרושות לנו, לעמים הקטנים, ערובות לא רק נגד גרמניה המנוצחת, אלא גם ביחס למעצמות המנוצחות, כי רצוננו להיות חופשיים ועצמאיים באמת. לכן נלחמים עמים אלה ואינם "מתחכמים"; לכן הם שופכים את דמם בהתקוממות ואינם סומכים על "שחרור" מבחוץ. אבל אם באירופה כך, על אחת כמה וכמה מחייב המצב בארץ-ישראל לקום ולהילחם. כי על מה יכולים אנו לסמוך? מי ישחרר את מולדתנו, אם לא נשחררה במאמץ צבאי עליון? היש לחזור ולמנות את כל הצעדים של שלטון-הדיכוי, המוכיחים, ללא צל של ספק, כי אנו עומדים, בצורה זו או אחרת, בפני ניסיון לחסל סופית את שאיפת הדורות? [...] האפשר להניח כי העלייה תתחדש "סתם ככה", לפי רצונם הטוב של השליטים אשר לא התחשבו אפילו בטבח הכללי באירופה? האין אנו רואים לקראת מה אנו הולכים, למה מוליכים אותנו בארץ-ישראל? לא נתחמק מן ההכרעה. היישוב העברי חייב כבר עתה, לפני שהוא הועמד בפני עובדה קיימת, לקבוע תוכנית של מלחמה לאומית ולגשת לביצועה.

רק אומה לוחמת זוכה בעצמאות. כרוז של הארגון הצבאי הלאומי. 15/09/1944.

שיבת ציון

הרעיון של שיבת ציון כחלק חשוב מהגשמת החזון הציוני, לפני ואחרי הקמת המדינה, היה לנושא מרכזי בפעילותו של מנחם בגין מראשית דרכו בתנועת בית"ר בפולין, דרך פיקודו על האצ"ל וכלה בעבודתו בכנסת ישראל וכהונתו כראש ממשלת ישראל.

ה-*raison d'être* [תכלית קיומה] של המדינה היהודית היא לא להיות אלא להעלות. על שליחות זו היינו מוכנים למות; למענה אנו חיים. ללא כל תסביך, של עליונות או של נחיתות, אנו יכולים לומר, באוזני כל האומות, כי מדינתנו אינה מדינה רגילה, אלא היא מיוחדת במינה. היא הוקמה לא רק כדי להתקיים, אלא כדי לקיים צו שאין נאצל ממנו: לתת בית למחוסריו, לשוב ולרכז בני עם מפוזר ומפורד, הרוצים או הנאלצים להתרכז בה...

דברים ולחץ. עיתון "חרות". 20/02/1959, עמ' 2

עבור חניך תנועת בית"ר העלייה לארץ-ישראל היא צעד ראשון בהגשמת הציונות. בשנת 1934 פרסם מנחם בגין מאמר, לכבוד יום הולדתו של זאב ז'בוטינסקי, שבו טען כי המתנה שתלמידיו צריכים להעניק למורם היא העלייה ארצה.

א.

[...]

היום כל בית"רי נושא בתוך התאים הכי הנסתרים של נשמתו את המרכיבים הדרושים שיכולים ליצור את המתנה הכי מתאימה עבור ראש בית"ר ליום הולדתו. צריך רק להתחיל לחפש! הנה, נוסעים על פני פולין דרך ערים וכפרים, מגיעים אל הבית"רים להראות להם שוב את הדרך לפעילות ולהתמדה, שוב להסביר את יסודות האידיאולוגיה שלהם ושל משמעת. אולם עוד לפני שתפתח את פיך אתה שומע מכל מקום נשאלת השאלה הנושנת: "אבל מה בקשר לעניין הנסיעה?" כשאתה עומד בפני שורה של בית"רים נדמה לך שבפניך עומדים חולים עם ארבעים מעלות חום. שום דבר לא מעניין אותם, שום עניין יפה, אידיאלי או משמעותי. ידיים שמוטות מטה, חוסר רצון מוחלט, דיבורים לא עוזרים, דרישות לא מועילות. הרבה קננים (חניכי בית"ר בקנים השונים) מאבדים את פרצופם הבית"רי, המדים של בית"ר מיושנים ונטל ללבוש אותם. הרעיון של פיתוח גופני, של הכשרה ואימון צבאי - בקרב בית"ר! - נהיה עניין של יחידים. לשיחות תרבות מתייחסים כאל "קשקוש בקומקום" ושבח לאל אם מתפטרים מהן. שוכחים את כל יתר היסודות, מטלות ושליחויות בסגנון של נוער טרומפלדור - חום של ארבעים מעלות! המותר לנו כך להתנהג? בימי הנעורים של בית"ר לימדו אותנו שקשה להיות בית"רי ושעם הזמן יהיה קשה עוד יותר. לימדו שבית"רי חייב להתמודד עם כל תנאי, בחזית ובקרב התשה, בארץ-ישראל ובכפר נידח בגלות, עם רעב ובמצוקה. יהיו רגעים בהם נדמה שהכול כנגד חוסר טעם להגיב לכוחות העוינות,

ובכל זאת יש להמשיך את המאבק באמונה ובגאווה. להתלונן אינה וגם לא תהיה מידה בית"רית, במצב הכי גרוע יש לעצום בחוזקה את השפתיים ולהישאר במוצב. זאת היתה התורה הבית"רית הראשונה שקיבלנו בימי הילדות של תנועתנו שהיום היא רבת עוצמה. מצער שברגעים הקשים והמרים הנוכחיים הרבה מאיתנו שכחו את עקרונות היסוד, ועם גב כפוף של מורל מדוכא, עם אנחה ויבבה, טיפין טיפין, פה ושם, דוחפים את העגלה הבית"רית. ואף על פי כן יכול להיות אחרת! גם כשאין עלייה לארץ אפשר באופן פעיל להתכונן לקראת אותו הרגע (שדרך אגב מתקרב) כאשר נרקוד בתחנות הרכבת, דווקא ריקודי הורה בית"ריים. אפשר לעסוק בפעילות תרבותית ליצירת מודעות לעומק, אפשר לפתח שרירים וללמוד את כל יתר הפרטים של המלאכה הקדושה, אפשר להעצים את הסיפוק העצמי הנובע מכל יום בית"רי שעבר. כמובן, צריך רק לרצות.

בדיוק כאן חייב כל בית"רי לחפש בתוך תוכו את הנתח שלו במתנה הבית"רית המשותפת עבור ראש בית"ר ביום החג שלו ושלנו. כל אחד מאיתנו חייב לשאוב מנשמתו הצעירה את המקסימום של שני המרכיבים העיקריים והמכריעים של בית"ר: רצון ואמון. בעולם כולו כל אלפי הלוחמים הבית"רים חייבים לתת את תרומתם לרצון הכביר ולאמונה של מחנה טרומפלדור. איתם יחד עלינו לחזור ולשבת ליד "האח" (פריפעטשיק) הבית"רי ולחדש בכל שטח פעולה את עבודתנו ואת המאבק שלנו למען הצלתו של "הדגל".

מסר זה הוא המתנה היחידה, האפשרית, אשר אנו יכולים היום להעביר. הבה, במהרה, נייצר ונשלח מכל קצות העולם את המתנה הזו לראש בית"ר.

אונזער מתנה (המתנה שלנו), תרגום: פנינה הורוביץ, ארכיון - מרכז מורשת בגין, "המדינה" (וורשה) מס' (38) 16 25 אוקטובר 1934, 25/10/1934 P20-475

המאבק לפתיחת שערי הארץ

לאורך כל חייו הציבוריים, החל ממלחמתו במנדט הבריטי ועד להוראתו לראש המוסד ב-1977 להביא את "אחיי יהודי אתיופיה", נלחם מנחם בגין למען הזכות של כל יהודי ויהודייה לשוב לארצם. שיבת ציון היתה לעיקרון מהותי בלחימה נגד הבריטים ובמאבק לעצמאות יהודית בארץ-ישראל.

מי שלא חש, בבואו בפעם הראשונה ארצה ישראל, כי הוא לא בא אלא שב אליה, לא יבין את אשר אנו הרגשנו, בהיותנו במחתרת, כל ימי המלחמה. זוהי ארצנו. בכל הפשטות. אנו דורכים על אדמתה ושומעים את קולות ההיסטוריה הבוקעים ממנה. האומה, שקמה על אדמה זו בימי קדם, אומה לוחמת היתה. הותקפה וגברה; שועבדה, לא נכנעה; דוכאה, לא השלימה. מששבנו לאדמה זו, איך נקבל עלינו עול זרים? לא היתה זו שאלה רטורית. היה ברור לנו, כי עם שובנו ארצה ישראל יהיה עמנו לעם לוחם, מורד, משחרר את עצמו - או שלא יהיה כלל.

[...] ארץ-ישראל, לפי אמונתנו, נועדה וקיימת כדי להציל את העם היהודי הגולה והמפוזר, כדי להבטיח לו חיים וחרות. הארץ הזאת לא רק ננעלה בפני הזועקים להצלה; היא נגזלה. והעם, אשר לגאולתו נועדה, הובל למוות. היה ברור לנו, כי אם לא נקום ולא נילחם בנשק ביד על שחרור הארץ לשם גאולת העם, לא תהיה עוד הצלה לשארית הפלטה, אם באירופה ואם בחלקי עולם אחרים. מלחמת החרות היתה אפוא, לפי הכרתנו ולפי המציאות, למלחמת הקיום.

[...]

התביעה המדינית היסודית של המקומיים היתה: הקמת ממשלה עברית זמנית בתום השלטון הבריטי [...]. את הכרזת המרד סיימנו בהודעה זו:

"הנוער הלוחם לא יירתע מפני קורבנות וייסורים, דם וסבל. הוא לא ייכנע ולא ינוח, כל עוד לא יחדש את ימינו כקדם, כל עוד לא יבטיח לעמנו מולדת, חרות, כבוד, לחם, צדק ומשפט. ואם עזור תעזרו לנו, הרי תחזינה עיניכם בקרוב בימינו בשיבת ציון ותקומת ישראל. כה ייתן וכה יוסיף לנו האלוהים."

מצוידים באמונה זו יצאנו ללחום בשלטון הנוכרי לשם הקמת שלטון עברי. מזמן שנתפרסמה הכרזת המרד ועד חידוש עצמאות ישראל, ועד בכלל, לא הנחנו את נשקנו ולא הפסקנו את מלחמתנו אף ליום אחד.

המרד נגד השלטון הבריטי בארץ-ישראל. עיתון "חירות", 07/02/1964. עמ' 4.

גם לאחר הקמתה של המדינה ופתיחת שערי ארץ-ישראל, עבור רבות מהקהילות בתפוצות האיסור לעלות ארצה עמד על כנו. במהלך שנותיו של מנחם בגין בכנסת ישראל הוא הוביל מאבקים רבים למען פתיחת שערי העלייה, עבור יהודי רוסיה, צפון אפריקה, אתיופיה, רומניה, פולין וסוריה; וזאת לצד דחייה מוחלטת של כל טיעון המבקש להתנות עלייה למדינת ישראל ביכולת כלכלית או אחרת.

במקרים שבהם שלומם של היהודים במקום מושבם היה בסכנה, ניהל מנחם בגין מאבקים חסרי פשרות, בישראל ובחו"ל, להפעלת לחץ הסברתי על המדינות הנועלות את שערי העלייה ועל הקהילה הבין-לאומית שתסייע למדינת ישראל במאבקה לפתיחתם. מנחם בגין דחה מכל וכל שיקולים כלכליים שמטרתם היתה צמצום עליית יהודים או ברירה בין עולים, זאת מפני האינטרס העליון של שיבת ציון.

אדוני היושב ראש. במבחנים רבים, מבחני דם ודמע, חיים ומוות, עמדה ותוסף לעמוד, מדינתנו. אולם מבחן הצלת אחים אין חמור ואין נשגב ממנו. במבחן זה אנו עומדים בימים אלה. הפעם התרחשה הצרה על בני עמנו בארצות אפריקה הצפונית ובייחוד במרוקו.

ואולם, אילו תגובות אנו שומעים על הסכנה שאחינו עומדים בפניה? אציין תחילה תגובה בלתי רשמית. בעיתון חשוב נתפרסם לפני זמן-מה מאמר, אשר

מחברו ניסה לטעון כי עדיין לא הוכח שהסכנה הצפויה לאחינו במרוקו היא סכנה ליהודים. ייתכן, שאין זו אלא סכנה לתושבים הלא ערביים שבתוכם נמצאים גם יהודים, ולכן אין למהר בהעלאתם של אחינו ממרוקו; יש לנו עדיין זמן לשקול. אני הייתי מציע למחברו של אותו מאמר, או לעורך הראשי של אותו עיתון, שיעשה ניסיון עצמי: ילך לשבת מסוימת לעיירה ששמה קוודזם; ישב בבית מסוים וישמע פתאום צעקות של המון פרוע, יסתכל בעד החלון ויראה כי פראי-אדם, סכינים שלופים בידיהם ובראשם נשים ששרטו בציפורניהן את פניהן, צועדים לעבר הבית הזה ומתנפלים עליו. הייתי רוצה לדעת אם מחבר המאמר הראשי, או העורך הראשי של אותו עיתון, היה מסוגל באותו רגע לשקול אם הסכנה הצפויה לו היא סכנה ליהודי או לאירופאי, ואני הייתי מחכה - אם הוא יצא בחיים מן הניסיון הזה - לקבלת מברק ממנו: אל תמהרו להעלותני למדינת ישראל, כי עדיין לא הוכח לי איזו סכנה צפויה לי.

אולם ישנן גם תגובות רשמיות, ולאחת מהן ניתן פרסום ב"קול ישראל". ראש הסוכנות היהודית אמר: לפי שעה אנחנו נעלה כל חודש 3,000 יהודים ממרוקו. היום שמענו אישור למספר זה של רישיונות עלייה ישראלים גם מפי ראש הממשלה. אמנם ראש הסוכנות היהודית הוסיף, שאם יהיו פוגרומים נגדיל את מספר העולים. אם יהיו פוגרומים! פירוש הדבר, שקודם כל צריכים להירצח יהודים ואחר כך נעלה את היתומים ואת השכולים. אם יהיו פוגרומים! פירוש הדבר שעדיין לא היו פוגרומים. אני יועץ לכל חברי הכנסת לקרוא ב"גרזולם פוסט" תיאור על מה שאירע בשבת ההיא בקוודזם, כיצד משפחה יהודית שלמה הושמדה ורק תינוקת אחת ניצלה; כיצד יהודי אחד נגזרו אבריו בגרזנים איבר איבר והושלכו לסימטה, והאברים האלה היו מונחים יומיים תמימים עד אשר הובאו לקבר. זה אינו פוגרום? כמה יהודים צריכים להירצח כדי שאנשי הסוכנות וראשי הממשלה שלנו יאמרו: אכן יש פוגרום.

[...]

בוודאי, ממשלת צרפת, שהיא ממשלה ידידותית לעם ישראל ולמדינת ישראל, עושה הכל כדי למנוע את רציחתם של בני עמנו. אני חושב שעדיין לא מיצינו את כל האפשרויות הגלומות בידידות בין העם הצרפתי הגדול ובין עמנו; אבל ידוע לנו מניסיונות אחרים, גם מניסיונות מקומיים, כי בתנאים מסוימים אפילו צבא גדול אינו יכול למנוע את רציחתם של אזרחים אי-פה אי-שם בעיירה קטנה נידחת. על כן ברור כי כל מה שאירע במרוקו, אירע למרות המאמצים שעושים השלטונות הצרפתיים להגן על האזרחים, והרי זה מזהיר אותנו כלפי העתיד.

לאחר כל אלה בא ראש הממשלה ומודיע לנו, שבשנה הקרובה נעלה מספר מסוים של יהודים ממרוקו, בערך 3,000 לחודש. אם אינני טועה, ישנם במרוקו בלבד למעלה מרבע מיליון יהודים. פירוש הדבר - זוהי, לפי שעה, תוכניתכם - שאתם נותנים לעצמכם שבע שנים תמימות לפינויים של בני עמנו ממרוקו. וכי באמת יש

לנו שבע שנים? האם אתם בטוחים שיש לנו שבע שנים תמימות להצלת אחים העומדים ממש בצל המוות, החיים בקרב פראי אדם, החיים בתוך פרעות דמים? איכה אתם מביאים תוכנית זו בימים כאלה?

אומר ראש הממשלה. "התופעה המבורכת של העלייה המבוררת". שמענו היום שירה. אבל הוא גם אומר, שגודל העלייה תלוי בכושר הקליטה. אם ראש הממשלה מרשה לעצמו לחרוז חרוזים בכנסת, אני אלך בעקבותיו ואומר שמילים אלו: גודל העלייה תלוי בכושר הקליטה - הן תרגום לעברית משובחת מאנגלית מרושעת.

אינכם שומעים את הדברים האלה - "ממדי העלייה תלויים בכושר הקליטה"? אתם ערכתם הפגנות בחוצות תל אביב וירושלים נגד ה"יונקטים" [עסקת חליפין] הזה המלאכותי, המזויף, המסולף, בין ממדי העלייה לבין מה שקרוי כושר קליטה. אל תתפלאו אפוא שגם בימים אלה נערכות הפגנות נגד ה"יונקטים" הזה, אבל במדינת ישראל.

[...]

המדובר הוא בסגירת שערי העלייה - הפעם, למדינת ישראל. הרי במרוקו בלבד נרשמו לעלייה למעלה מן 110,000 יהודים. זאת אומרת, הם דורשים עלייה, הם מתחננים על עלייה, ואתם אומרים להם - לפי תוכניתכם - שעליהם לחכות בתור לפחות שלוש שנים.

חברי הכנסת הנכבדים. אנחנו עומדים בשעה גורלית. אחינו נמצאים בסכנה ישירה. שמעתי את המילים הידועות: אל בהלה. שמענו אותן בעבר, שמענו אותן באירופה, שמענו אותן לפני מלחמת העולם השנייה; אנחנו כולנו יודעים את התוצאות. ודאי, איש איננו מייעץ להיבהל; בשום מצב לא צריך להיבהל; גם מפני שר החוץ האמריקני לא צריך להיבהל. אבל כשאומרים לנו: אל בהלה, בעוד רבבות יהודים מתחננים על עלייה והצלה, פירוש הדבר: הם ישבו לפי שעה, ואנחנו נשקול ונחשוב על "משקאות שופרא דשופרא".

אני קורא לכל הבית להתאחד על תוכנית הצלה. איש אינו מתעלם מקשיי הקליטה. אפשר למצוא את האמצעים. בשם ידידי אני מודיע, כי אם תהיה תוכנית של הצלה; אם למשל אתם תחליטו לפחות להעלות תכף ומיד את אלה המתחננים לפניכם על עלייה, אז אנחנו נתמוך בכל הצעה שפירושה הטלת מעמסה נוספת על אזרחי ישראל העמוסים, אם אין דרך אחרת.

לא באתי היום לדבר על העבר או לבקר. ודאי, לו הייתם מקימים במשך השנים האחרונות משטר של השקעות במקום משטר מונופולין, המונע השקעות, לא היה צורך להזעיק דווקא את יהדות העולם - היתה קליטה הצפונה במשק ובהתפתחותו. אלמלא הייתם מבזבזים מיליונים של לירות להקמת ארמונות פאר, היה כסף לקליטה.

אולם לא באתי היום לבקר. זהו היום המצב, ובמצב זה עלינו להעלות את אחינו. נעשה נא כולנו מאמץ משותף. אם אתם יכולים לגרוע מתקציב הפיתוח, אני אומר במפורש: פיקוח נפש דוחה לא רק שבת, אלא גם פיתוח המשק לעתיד רחוק יותר. נצא לאחינו בתפוצות הגולה, ואני מציע שכולנו נצא אליהם - תומכי הממשלה ומתנגדיה, זו איננה בעיה של קואליציה ואופוזיציה - ונזעיק את כל אחינו למען עשיית מאמץ יוצא מגדר הרגיל כדי להציל את אחינו. ואם אחרי כל אלה לא תימצא שום דרך אחרת אלא להטיל מעמסה נוספת, נסכים לה, ניקח את האחריות עליה, בתנאי שזאת תהיה הצלה ולא שלושת אלפים סרטיפיקטים [אישורים] ליהודים המתחננים על הצלת חייהם. ידידי המלומד ד"ר בדר יוכיח לכם, שבשביל שלושים ושישה אלף בשנה אין צורך בהעלאת מסים. אבל אם תהיה תוכנית הצלה, אנחנו נתמוך גם במעמסה, כי ההצלה קודמת לכל.

תודה רבה, אדוני היושב ראש.

אדוני היושב ראש. במבחינים רבים, מבחני דם ודמע, חיים ומוות, עמדה ותוספי לעמוד, מדינתנו. אולם מבחן הצלת אחים אין חמור ואין נשגב ממנו. במבחן זה אנו עומדים בימים אלה. הפעם התרחשה הצרה על בני עמנו בארצות אפריקה הצפונית ובייחוד במרוקו.

ואולם, אילו תגובות אנו שומעים על הסכנה שאחינו עומדים בפניה? אציין תחילה תגובה בלתי רשמית. בעיתון חשוב נתפרסם לפני זמן-מה מאמר, אשר מחברו ניסה לטעון כי עדיין לא הוכח שהסכנה הצפויה לאחינו במרוקו היא סכנה ליהודים. ייתכן, שאין זו אלא סכנה לתושבים הלא ערביים שבתוכם נמצאים גם יהודים, ולכן אין למהר בהעלאתם של אחינו ממרוקו; יש לנו עדיין זמן לשקול. אני הייתי מציע למחברו של אותו מאמר, או לעורך הראשי של אותו עיתון, שיעשה ניסיון עצמי: ילך לשבת מסוימת לעיירה ששמה קוודזם; ישב בבית מסוים וישמע פתאום צעקות של המון פרוע, יסתכל בעד החלון ויראה כי פראי-אדם, סכינים שלופים בידיהם ובראשם נשים ששרטו בציפורניהן את פניהן, צועדים לעבר הבית הזה ומתנפלים עליו. הייתי רוצה לדעת אם מחבר המאמר הראשי, או העורך הראשי של אותו עיתון, היה מסוגל באותו רגע לשקול אם הסכנה הצפויה לו היא סכנה ליהודי או לאירופאי, ואני הייתי מחכה - אם הוא יצא בחיים מן הניסיון הזה - לקבלת מברק ממנו: אל תמהרו להעלותני למדינת ישראל, כי עדיין לא הוכח לי איזו סכנה צפויה לי.

אולם ישנן גם תגובות רשמיות, ולאחת מהן ניתן פרסום ב"קול ישראל". ראש הסוכנות היהודית אמר: לפי שעה אנחנו נעלה כל חודש 3,000 יהודים ממרוקו. היום שמענו אישור למספר זה של רישיונות עלייה ישראלים גם מפי ראש הממשלה. אמנם ראש הסוכנות היהודית הוסיף, שאם יהיו פוגרומים נגדיל את מספר העולים. אם יהיו פוגרומים! פירוש הדבר, שקודם כל צריכים להירצח יהודים ואחר כך נעלה את היתומים ואת השכולים. אם יהיו פוגרומים! פירוש הדבר

שעדיין לא היו פוגרומים. אני יועץ לכל חברי הכנסת לקרוא ב"גרזולם פוסט" תיאור על מה שאירע בשבת ההיא בקוודזם, כיצד יהודי אחד נגזרו אבריו בגרזנים איבר איבר והושלכו ורק תינוקת אחת ניצלה; כיצד יהודי אחד נגזרו אבריו בגרזנים איבר איבר והושלכו לסימטה, והאברים האלה היו מונחים יומיים תמימים עד אשר הובאו לקבר. זה אינו פוגרום? כמה יהודים צריכים להירצח כדי שאנשי הסוכנות וראשי הממשלה שלנו יאמרו: אכן יש פוגרום.

[...]

בוודאי, ממשלת צרפת, שהיא ממשלה ידידותית לעם ישראל ולמדינת ישראל, עושה הכל כדי למנוע את רציחתם של בני עמנו. אני חושב שעדיין לא מיצינו את כל האפשרויות הגלומות בידידות בין העם הצרפתי הגדול ובין עמנו; אבל ידוע לנו מניסיונות אחרים, גם מניסיונות מקומיים, כי בתנאים מסוימים אפילו צבא גדול אינו יכול למנוע את רציחתם של אזרחים אי-פה אי-שם בעיירה קטנה נידחת. על כן ברור כי כל מה שאירע במרוקו, אירע למרות המאמצים שעושים השלטונות הצרפתיים להגן על האזרחים, והרי זה מזהיר אותנו כלפי העתיד.

לאחר כל אלה בא ראש הממשלה ומודיע לנו, שבשנה הקרובה נעלה מספר מסוים של יהודים ממרוקו, בערך 3,000 לחודש. אם אינני טועה, ישנם במרוקו בלבד למעלה מרבע מיליון יהודים. פירוש הדבר - זוהי, לפי שעה, תוכניתכם - שאתם נותנים לעצמכם שבע שנים תמימות לפינויים של בני עמנו ממרוקו. וכי באמת יש לנו שבע שנים? האם אתם בטוחים שיש לנו שבע שנים תמימות להצלת אחים העומדים ממש בצל המוות, החיים בקרב פראי אדם, החיים בתוך פרעות דמים? איכה אתם מביאים תוכנית זו בימים כאלה?

אומר ראש הממשלה. "התופעה המבורכת של העלייה המבוררת". שמענו היום שירה. אבל הוא גם אומר, שגודל העלייה תלוי בכושר הקליטה. אם ראש הממשלה מרשה לעצמו לחרוז חרוזים בכנסת, אני אלך בעקבותיו ואומר שמילים אלו: גודל העלייה תלוי בכושר הקליטה - הן תרגום לעברית משובחת מאנגלית מרושעת.

אינכם שומעים את הדברים האלה - "ממדי העלייה תלויים בכושר הקליטה"? אתם ערכתם הפגנות בחוצות תל אביב וירושלים נגד ה"יונקטים" [עסקת חליפין] הזה המלאכותי, המזויף, המסולף, בין ממדי העלייה לבין מה שקרוי כושר קליטה. אל תתפלאו אפוא שגם בימים אלה נערכות הפגנות נגד ה"יונקטים" הזה, אבל במדינת ישראל.

[...]

המדובר הוא בסגירת שערי העלייה - הפעם, למדינת ישראל. הרי במרוקו בלבד נרשמו לעלייה למעלה מן 110,000 יהודים. זאת אומרת, הם דורשים עלייה, הם מתחננים על עלייה, ואתם אומרים להם - לפי תוכניתכם - שעליהם לחכות בתור לפחות שלוש שנים.

חברי הכנסת הנכבדים. אנחנו עומדים בשעה גורלית. אחינו נמצאים בסכנה ישירה. שמעתי את המילים הידועות: אל בהלה. שמענו אותן בעבר, שמענו אותן באירופה, שמענו אותן לפני מלחמת העולם השנייה; אנחנו כולנו יודעים את התוצאות. ודאי, איש איננו מייעץ להיבהל; בשום מצב לא צריך להיבהל; גם מפני שר החוץ האמריקני לא צריך להיבהל. אבל כשאומרים לנו: אל בהלה, בעוד רבבות יהודים מתחננים על עלייה והצלה, פירוש הדבר: הם ישבו לפי שעה, ואנחנו נשקול ונחשוב על "משקאות שופרא דשופרא".

אני קורא לכל הבית להתאחד על תוכנית הצלה. איש אינו מתעלם מקשיי הקליטה. אפשר למצוא את האמצעים. בשם ידידי אני מודיע, כי אם תהיה תוכנית של הצלה; אם למשל אתם תחליטו לפחות להעלות תכף ומיד את אלה המתחננים לפניכם על עלייה, אז אנחנו נתמוך בכל הצעה שפירושה הטלת מעמסה נוספת על אזרחי ישראל העמוסים, אם אין דרך אחרת.

לא באתי היום לדבר על העבר או לבקר. ודאי, לו הייתם מקימים במשך השנים האחרונות משטר של השקעות במקום משטר מונופולין, המונע השקעות, לא היה צורך להזעיק דווקא את יהדות העולם - היתה קליטה הצפונה במשק ובהתפתחותו. אלמלא הייתם מבזבזים מיליונים של לירות להקמת ארמונות פאר, היה כסף לקליטה.

אולם לא באתי היום לבקר. זהו היום המצב, ובמצב זה עלינו להעלות את אחינו. נעשה נא כולנו מאמץ משותף. אם אתם יכולים לגרוע מתקציב הפיתוח, אני אומר במפורש: פיקוח נפש דוחה לא רק שבת, אלא גם פיתוח המשק לעתיד רחוק יותר. נצא לאחינו בתפוצות הגולה, ואני מציע שכולנו נצא אליהם - תומכי הממשלה ומתנגדיה, זו איננה בעיה של קואליציה ואופוזיציה - ונזעיק את כל אחינו למען עשיית מאמץ יוצא מגדר הרגיל כדי להציל את אחינו.

ואם אחרי כל אלה לא תימצא שום דרך אחרת אלא להטיל מעמסה נוספת, נסכים לה, ניקח את האחריות עליה, בתנאי שזאת תהיה הצלה ולא שלושת אלפים סרטיפיקטים [אישורים] ליהודים המתחננים על הצלת חייהם.

ידידי המלומד ד"ר בדר יוכיח לכם, שבשביל שלושים ושישה אלף בשנה אין צורך בהעלאת מסים. אבל אם תהיה תוכנית הצלה, אנחנו נתמוך גם במעמסה, כי ההצלה קודמת לכל.

תודה רבה, אדוני היושב ראש.

מליאת הכנסת. הישיבה הרביעית של הכנסת השלישית, יום רביעי, י"ד אלול תשט"ז 1 ספטמבר 1955 - העלייה מצפון אפריקה - דיון. 1/09/1955. כרך 19, עמ' 35-36.

העלייה מברית המועצות הייתה חשובה לעתיד מדינת ישראל, לפי מנחם בגין, ולו בשל היותה אחת הקהילות היהודיות הגדולות שנתרו לאחר החורבן שהמיטה השואה. התגייסותו ארוכת השנים של מנחם בגין למאבק למען אסירי ציון מברית המועצות ייחודית הן בשל התקופה הארוכה שבה דיכא השלטון הקומוניסטי את הקהילה היהודית, הן בשל הסכנה המתמדת לחיי היהודים הרבים והתרבות היהודית.

[...]

עכשיו מתחילה המהפכה השלישית ברוסיה. נכון, לפי שעה ניצנים בלבד, אביב, ראשית האביב - אבל זו מהפכה. בפעם הראשונה אחרי לפחות 30 שנות שלטון רודני של סטאלין, יש אנשים המוכנים לסבול כנגד השלטון, למען האידיאל שלהם, ויש אנשים היודעים שהם סובלים והמעגל של היודעים מתרחב והולך, והסובלים יודעים שסבלם אינו חסר תועלת. ילמדו, ייקחו מופת.

עוד יותר מזה בקרב היהודים. מישהו אמר, ובצדק - הציונות האמיתית בימינו היא בברית הרפובליקות הסוציאליסטיות המועצתיות. אפילו היתה לנו משפחת קזקוב⁹ אחת כזו, היינו צריכים לומר: ברוך שהיינו וקיימנו והגיענו לראות משפחה יהודית כזו. האב והאם והבנים, והבן הנמצא פה. זו משפחה יהודית של מקדשי השם. מי שהיה ברוסיה צריך להבין: את האב כבר פיטרו מן העבודה, האם כותבת שיפטורה. פיטורין מן העבודה ברוסיה זה רעב. זה יכול להיות גרוע, אם יש משהו גרוע בחיים מרעב מתמיד, כפי שאלה שהיו שם נוכחו לדעת.

ואף על פי כן - ממש קידוש השם. אבל אין זו המשפחה היחידה, קמה ההתעוררות. היכולת לסבול, מתוך ידיעה שידעו, שהעם היהודי ברוסיה ידע ושהעם היהודי ברחבי תבל ידע והאומה בארץ-ישראל תדע. איזה חידון נפלא!

אנחנו בעד חזית יהודית מאוחדת, במערכה הגורלית וההיסטורית למען הוצאת היהודים, אחינו, מרוסיה והבאתם לארץ-ישראל. ונעמול למענה, אבל שוב, כמו שתמיד נהגנו - כך גם בחזית זו ננהג. החזית צריכה להיות של פעולה ולא של היפוכה. צריך שיהיה מישהו שיטול יוזמה, ושינהל את המערכה של כל עם ישראל במולדת ובגולה - זה נכון. אבל אנחנו איננו מסכימים לדעה שאם תהיה חזית אחידה, אז אסור על כל איש שאינו בחזית הזו לעשות לפי הכרתו ולפי מצפונו.

יאשה קזקוב לא ביקש הסכמה לעשות מה שהוא עשה בניו יורק, ולפי דעתי אינו חייב לבקש הסכמה. אני רוצה אפוא, לשים את הדגש על כך שאנחנו בעד חזית יהודית מאוחדת במערכה זו, ובלבד שזו תהיה מערכת פעולה, ואני מקווה שבאמת כך יהיה.

לטובת מי פועל הזמן?

9 משפחת קזקוב - מחלוצי המאבק לפתיחת שערי ברית המועצות. אב המשפחה יאשה, לימים יעקב קדמי, היה לראש הארגון נתי"ב, והיה לראשון שהשלטונות הרוסיים אישרו עלייתו ארצה אף על פי שלא היו לו קרובי משפחה בישראל.

בשולי אל בעיותינו המדיניות והביטחוניות עלי לומר שאנחנו מוסיפים לעמוד על נפש עמנו, וקיומו ועמידו בארץ אבותינו. אבל צריך לסלק שתי אי הבנות, מתוך הכרת העמידה ההיסטורית הזאת.

האחת - הזמן פועל לטובתנו או הזמן פועל לטובת אויבינו. איזה מושג מטעה? ב"אפולו 13" ישבו שלושה אנשים. לאחר שחלה בחללית הזו התפוצצות, מאז ועד שהם הגיעו לאוקיינוס, חלפו בין 30 ל-40 שעות. הזמן פעל לטובתם או לרעתם? הם הפעילו את הזמן. למטה ולמעלה, וכך ניצלו.

זו השאלה: אנחנו מסוגלים להפעיל את הזמן כך שיהיה לטובתנו או לא? לו ידענו שלא, והזמן פועל לרעתנו, כלומר, שהאויבים כך יפעילו את הזמן כדי שהוא יהיה לטובתם, ואנחנו נשב בחיבוק ידיים, אז מצבנו היה חמור מאד.

ודאי שאנחנו יכולים להפעיל את הזמן לטובתנו. בתקופה זו בה מכריעים הרוח והמוח. אנחנו מפעילים גם בשלוש השנים האחרונות את הזמן ומשום שאנו כך מפעילים אותו, והוא פועל לטובנו, העם היהודי צריך לדעת שמעולם לא היה לו כוח כזה, כפי שיש היום בידיו במולדת.

יש כוחות יותר גדולים מכוחנו. כמובן. אבל באזור הזה יש לנו כוח אדיר ואנחנו מפתחים אותו. הוא גדל והולך, הוא ילך יגבר.

נאום במועצה הארצית של תנועת החרות. ארכיון - מרכז מורשת בגין, י"ז בניסן תש"ל, 23 באפריל 1970.

התחייה הלאומית בקרב היהודים בברית המועצות היא מן המאורעות הכבירים אף בתולדותיו של העם היהודי. אחר עשרות שנים של בילול כפוי, ללא תנ"ך, ללא עברית, ללא תפילה, ללא שינוי, קמה רוח גדולה בקרב אחינו של שיבה אל היהדות ואל ציון, ואפילו הקג"ב הנודע, כפי שנוכחנו לדעת, אינו מסוגל לדכא אותה. פעולותיה והפגנותיה של היהדות באמריקה ובארצות אחרות תרמו רבות לתהליך העלייה מרוסיה, אך הגורם המכריע זוהי ההתחדשות הלאומית בקרב היהודים בברית המועצות עצמם, במיוחד בדור הצעיר. מספיק, אם נתבונן בהפגנתם של חמישים היהודים הצועדים במוסקבה עדי בניינו של הסובייט העליון ותובעים זכותם לשוב ל"מולדת ההיסטורית של העם היהודי", כפי שהם אומרים שם, כדי להעריך את חזיון הגבורה הנפשית המפליאה שהיא מנת חלקם של אחינו, הם מסכנים, כידוע לנו, את לחמם וחרותם, לעתים את חייהם, בהתעקשם על התביעה: ציונה!

כזה היה תוכנה של המערכה על שיבת ציון מברית המועצות. דרשנו כולנו קיום זכות שאינה ניתנת לערעור. יש לאום יהודי, אשר ברית המועצות הכירה מימי לנין, ויש מדינה יהודית אשר מוסקבה הכירה בה אף מימי סטאלין. הליכתם, על פי בחירה חופשית, של בני הלאום היהודי אל מדינתם שלהם, היא זכות טבעית, אשר אסור להתנקש בה או למנוע את הגשמתה. המספרים של אלה אשר הורשו

לעלות, עלו וירדו וחזרו חלילה. מתחילה היו אלה מאות בשנה, אחר באו מאות בחודש, בשנת 1973 שבו אלינו 34,000, בימים אלה יוצאים מברית המועצות בכוונה לארץ-ישראל כשנים עשר אלף בשנה. אם נתמיד, ונחדש את המערכה, שוב יעלו המספרים.

דז-שיח בניו יורק, ארכיון - מרכז מורשת בגין, ללא תאריך, P20-276.

בעשרות השנים שבהן עמד מנחם בגין על זכותם של יהודי ברית המועצות לעלות לישראל, ערך והשתתף בפעילויות רבות שמטרתן סדיקת שערי הברזל. אחת הדוגמאות לכך היא הצטרפותו למאבקה של מרים חנוך, ובנה הקטן יגאל, לשחרורו ועלייתו ארצה של בעלה, אריה חנוך.

דיוניה של ועידת בריסל היו רציניים. ההשתתפות בהם - הלוואי ובכנסת היתה כמוה. הגיעו יהודים מקצות תבל, לרבות צ'ילי, דרום אפריקה, אוסטרליה. הם גילו דבקות מרוממת רוח. הצירים ישבו ימים, אף לילות, במאמץ משותף למצוא דרכים נאותות כדי לעזור לאחיהם בברית המועצות.

[...]

בוועידת בריסל השתתפה קבוצה גדולה של שבי ציון מברית המועצות, אסירי ציון ומשפחותיהם. דבריהם, בישיבה מיוחדת של הכנס עשו רושם כביר על כל מי שזכה לשמוע אותם. שוב ראינו את בני עמנו ובנותיו בסבלם השקט, בהדר הופעתם הפומבית, הוכחת השכלתם העמוקה, הרחבה. אנשים נפלאים הם, מאופקים, חכמים, אוהבי אדמה וארץ מורדים שאינם ניתנים לשבירה. אשרי העם אשר זכה לדור צעיר מחודש כזה, השב אל עמו מעמקי ההתבוללות - באהבה ובמסירות נפש.

בין בני המשפחות של אסירי ציון היתה גם זו שזכיתי "לאמצה" בכנסת. מרים חנוך, רעייתו הצעירה של אסיר לנינגרד אריה חנוך, אשר נידון לעשר שנים במחנה ריכוז של המשטר המיוחד הנודע לשמצה, ובנם הקטן יגאל, היו עמנו, בבריסל. יגאל'ה, כפי שקוראת לו אמו, הוא ילד נפלא, המזכיר כמעט בכל את הילד הקטן בשירה של רחל, פרי דמיונה רב-געגועי-האהבה.

יגאל'ה מתגעגע על אביו, אשר עדיין לא ראהו. יכול אני להיות סבו, והוא, לעתים, מתרפק עלי כאילו הייתי אביו של אביו. ילד מרגיש. יגאל יודע, כי אוהב אני אותו בכל לבי. הן בכל היקום אין יצור קרוב יותר ללב, מאשר ילד קטן, גדל, שואל, חביב, צוחק, מחבק, עם עיניו המבריקות, עם מבטו, או חיוכו, השובבי. ילד עברי, קטן. אחר מה שקרה לאלף האלפים של ילדינו. יגאל'הים שלנו.

הלכנו יחד, מרים חנוך ויגאל, ממלוננו אל אולם הוועידה.

בדרך שמעתי בלא משים שיחה בין האם ובנה:

- אני רוצה לשחק.
- אתה יודע היטב, כי לא באנו הנה לשחק.
- אבל מדוע אינני יכול לשחק?
- גם אני איני יכולה לעשות כל מה שאני רוצה.
- למשל?

הוא אינו מניח, הפיקח. האם נותנת לו דוגמא של מה שהיתה רוצה לעשות ואינה יכולה, ומפטירה: עוד מעט תופיע ברדיו ובטלוויזיה (בעניין אבא).

איש לא בא לבריסל כדי לשחק, יגאל'ה, כולנו היינו רציניים, אולי יותר מאשר בוועידות אחרות, בגלל האבות והבנים, והמצב. אבל לא רק באי הוועידה אלא כל באי עולם חייבים לבקש סליחה מיגאל'ה בן החמש, על אשר עדיין לא ניתן לו לשחק...

הסולידריות היהודית ניצחה בבריסל. עיתון "מעריב". 27/02/1976. עמ' 19.

חברת מופת

הגשמת החזון הציוני, כאמור, כוללת גם את המחויבות להקמתה של חברת מופת בארץ-ישראל - מדינה חופשית הדואגת לאזרחיה.¹⁰ פרויקט "שיקום שכונות", מהמפעלים החברתיים הגדולים שיזמו ממשלות ישראל, הוא דוגמא (יחד עם החוק להבטחת הכנסה ועם החוק לתיכון חינם) לניסיון של מנחם בגין כראש ממשלה לתרגם את העקרונות החברתיים שבהם האמין ולשמר את האיזון הדרוש בין שוק חופשי לערבות הדדית ולשאיפה הציונית לתיקון עולם.

מאז באנו לציונות ולחמנו על הקמת מדינה משלנו, שצריכה להיות מופת לעמים אחרים, אמרנו שהיא גם צריכה להבטיח לכל אדם, באשר הוא אדם, את המינימום ההוגן.

"המינימום ההוגן" הוא מושג יחסי והוא תלוי במושגי התקופה. מה שהיה במאה ה-19 הוגן, אינו הוגן במאה ה-20, ומה שהיה הוגן בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, איננו הוגן היום. אנו פחות או יותר יודעים מה הוגן היום. אנו גם יכולים לבדוק ולהטות אוזן קשבת לאחינו. אנו יודעים מהו המינימום ההוגן במדינת ישראל. ואם יש ירידה מתחת לאותו מינימום, כבר נוצרת הרגשת קיפוח, כבר נשמעות תלונות - וכולן מוצדקות. אני אומר זאת במפורש. מי שירצה לעשות, ממה שאני אומר עכשיו, דברי הסתה - יבושם לו. אני עומד על דעתי. אני חושב, שאני אומר דברים צודקים. אני לא אירתע מפני שום הסתה ולא אגור מפני איש.

10 חוברת המוקדשת כולה לנושא זה עתידה להתפרסם על ידי מרכז מורשת בגין בהמשך.

ירידה מתחת למינימום יוצרת עוול, בעיקר כשאחרים חיים, במידה רבה, מעל למינימום. זהו עוול לא רק אובייקטיבי, אלא סובייקטיבי, אשר יוצר רגשות שאחר כך קשה להשתלט עליהם.

לכן אני בעד גישה חברתית מקורית, גישה אמיתית משלנו - הגישה הקרויה ליברליזם, אך לא *Laissez faire, laissez passer* [תנו לעשות, תנו לעבור] של הפקרת האדם. אנו אומרים: בלעדי החרות אין טעם לחיים, אך דאגה לחיים, פירוש הדבר שאנו לא יכולים לדאוג שלכל אדם יהיה בבנק חצי מיליון דולר, אך אנו יכולים לדאוג שלכל אדם יהיה דיור, הראוי לבן-תרבות; תהיה לו עבודה, שיוכל לקיים את בני משפחתו; יהיה לו חינוך יסודי, שאותו יוכל להעניק לילדיו; יהיה לו ביטוח בריאות, כך שלא ייזרק לרחוב כשיהיה חולה; ויהיה לו גם ביגוד ראוי לשמו, שלא יתהלך בסחבות.

אלה חמשת המ"מים המפורסמים של ז'בוטינסקי, שאנו קיבלנו אותם ככוכב מדריך, וצריך, תמיד, להתאים אותם לתקופות. בדרך זו צריך ללכת כדי לפתור, באופן מתמיד, בעיות חברתיות. בעיות חברתיות אי-אפשר לפתור בבת אחת, גם לא על ידי מהפכה.

[...]

עד כאן - דברי ההקדמה. אני מבקש סליחה על ההשתפכות, אך לכל מעשה מוכרח לקדום מחשבה. גם ההסברה היא חשובה. אשרינו שזכינו לכך, שחלק גדול מהציבור הבין זאת ונתן בנו אמון. אנו לא סוציאליסטים ודווקא אלה הזקוקים התקבצו סביבנו. הם לא רק התקבצו סביבנו, אלא יש להם קשר נפשי עמונו. הם לא רק נתנו לנו את אמונם, אלא נתנו את לבם. הם מאמינים ומכל מקום מצפים, שנפתור את הבעיה.

אני, במו עיני, ראיתי מספר שכונות משוקמות. אני מספר זאת, משום שאינני בטוח שכל החברים ראו שכונה משוקמת. אני ממליץ לפני החברים, שיורידו כמה שעות מלוח הזמנים המקובל שלהם ויראו שכונות אלה. אז ייווכחו לראות כיצד אפשר לשנות תנאים של חיי אדם ומשפחתו וישמעו דברים, שיהיו כפרחים באוזניהם ובעיניהם. חיים חדשים נתנו להם.

חיברנו שתי דירות ובמקום שני חדרים, יש ארבעה חדרים. לפעמים חיברנו גם שלוש דירות ונוצרו שישה חדרים. אז לילדים יש פינה משלהם. יש מדשאה והילדים אינם צריכים ללכת בכביש ולסכן את נפשם, בגלל התנועה הרבה הם גם יכולים להקים שני שערים, לעשות כדור מסמרטוטים ולשחק כדורגל. יש גם חיי תרבות ובייחוד בבניינים החדשים ראיתי, שיש דאגה מיוחדת שהכניסות תהיינה מתוכננות מראש לנכים, שיוכלו להיכנס לדירתם ללא עזרה.

[...]

אני הייתי עד לכך, איך מולטי-מיליונרים עמדו בתור - כמו שעומדים בפולין בתור ללחם - כדי לתרום חצי מיליון דולר למען תוכנית שיקום השכונות. אני יכול להעיד איך בקהילות הם אחוזי התלהבות, כשבמו עיניהם הם רואים את פרי התנדבותם, או נדיבותם. בעזרת כספם, הולך וקם עולם של ילדים מצחקים. לכן, מפעל זה הוא כה חשוב. קודם כל, הוא חשוב בשביל האנשים עצמם, אך הוא חשוב גם למען הסולידריות היהודית.

שיקום שכונות - מתוך ישיבת ממשלה מ-25/10/1981.

בכח הזכות - זכותו של עם ישראל לארצו

הגשמתו של החלום הציוני כוללת חלקים שונים, הקמת המדינה, עליה ארצה, ייסודה של חברה צודקת, אך אבן הראשה היא זכותו של עם ישראל לארצו. הגשמת החזון של חברת מופת הייתה מימי הנביאים ועד לימינו אנו בארץ ישראל, קיבוץ הגלויות הוא לציון והקמת המדינה היא במקום בו בנו אבות האומה את ביתם.

לזכות של עם ישראל לארצו "שבעים פנים", בהן היסטוריות, אמוניות, ביטחוניות ומשפטיות. אך בעיקרו של דבר, הניסוח הקצר והמדויק קובע כי עם ישראל שב לארצו בכוח הזכות.

שלמות הארץ - זהו עיקר העיקרים. ומקורו - הזכות. כל מי שעיין בהיסטוריה של עמים אחרים ובתולדות ישראל, יודע, כי לדבקותו של העם היהודי בארץ אבותיו אין אחות ודוגמא. כלום דווקא עכשיו, לאחר השחרור, נתכחש לאהבת המולדת שליוותה אותנו אף בנדודינו האין-סופיים? אין זה נכון, כי הבטחון צריך, או יכול, לשמש טיעוננו הלאומי היחיד. טיעון זה, אם יחיד הינה נושא עמו סכנות מרובות של הערכות שונות. בעוד הזכות היא שלמה והשלמות היא הזכות. הניסיון הוכיח כי חלוקת ארץ-ישראל לא הביאה שלום, אלא, להפך, שפיכות דמים מתמדת וגוברת, מלווה באיומי השמדה ובהכנות לביצועה. ומן הניסיון עולה ההיגיון. הוא המחבר את זכותנו לארץ-ישראל עם הזכות לבטחון ולשלום. ואם יש המנפנים עדיין בדמוגרפיה המפורסמת, ראו המספרים, הבדוקים והנאמנים, של שבי ציון, ממרכזי המצוקה ומארצות הרווחה, והוכיחו, כי שווא הניסיון להבהיל עם, השב אל מאין בא, אשר החל במיעוט קטן והיה לרוב המכריע בארץ-ישראל, הודות לשיבת ציון.

הזכות היא שלמה, השלמות היא הזכות. עיתון "מעריב". 24/10/1969. עמ' 11.

לפני הכל, הציונות היא פרי אהבה. ראינו את עמנו בייסוריו, בהשפלתו [...] בשפיכות דמו, בסבלותיו, ואמרנו בלבנו, אנחנו הציונים, כי לא נשלים עוד עם מצב זה. אהבנו את עמנו, אהבנוהו מאד וגמרנו אומר להבטיח לו, לדורותיו, חיי אנוש הוגנים, תנאי קיום ראויים לבני תרבות. בכוונה הנני בוחר את המילים הפשוטות ביותר, כי הן רק באלו מבטא האדם אהבת אמת. אין להניח, כי היתה אי פעם אהבה עמוקה יותר לעם, סובל, נרדף, מושמץ, מושמד, מכפי שהיתה אהבתם של לוחמי ציון לעם היהודי.

הרס? הציונות באה לתקן עוול, אשר כמוהו לא נודע. מאז התרחקנו מעל אדמתנו, היו מנת חלקנו רדיפות, גירושים, הרג והשמדה. יכולנו להיות עם של מאות מיליונים; מדור לדור לא נותרנו אלא כשארית פלטה. קיללנו כעם חסר

מולדת. שוב שגרת לשון מוטעית, היתה לנו מולדת; היינו קשורים בה בכל הנימים האנושיים האפשריים; אך נעקרנו מעליה. ומשום שגלינו מארצנו, מדינה לא היתה לנו. וכך באו עלינו כל צרותינו, עדי ההשמדה ההמונית. שבנו, אפוא, למולדתנו, כדי לחדש בה עצמאות ממלכתית ולהבטיח לעמנו את כל אמצעי ההגנה אשר, כפי שהסתבר לכל, רק מדינה יהודית יכולה לתיתם לו. הפייטן, אשר בא לתנות את סבלותינו, תיארונו ככפופים ואין לזקוף. ואנחנו, הציונים, החלטנו לשוב ולעשות את בני עמנו לזקופים ואין לכופף. זהו תיקון העוול במשמעותו המיוחדת, אשר כמוה לא נודעה בעמים.

צדק בפשטותו, מהו? הווה אומר, תיקון עוול. אם נשוב להתבונן בכתביהם של הרצל, נורדאו, ז'בוטינסקי, נמצא, כי המניע העיקרי לכל אשר עשו, לעתים בייסורים רבים, היה - הצדק. כל אבות הציונות לזמניה, האמינו, כי הם עוסקים בתיקון העוול הנורא ביותר, אשר אי פעם נגרם לחבר אנשים הקרוי אומה. הכרה זו מצמיחה כנפיים, נותנת, או מחדשת כוחות נפשיים אדירים להמשיך במפעל, עדי הגשמתו. ענייננו צודק; אין צודק ממנו. הכרה זו היתה מנת חלקם של כל הציונים. כזאת היא גם בימים אלה, בזוכרנו את אשר היה לעמנו לפני שיבת ציון, לפני המלחמה על שחרור האומה, לפני ניצחון ההגשמה.

[...]

אנחנו, בארץ-ישראל, שחררנו את עצמנו מעול השלטון הבריטי. היתה זו מלחמת שחרור של מעטים נגד הרבים, מן המפורסמות בתקופתנו. כל העמים התבוננו בה במשך שנים, למדו ממנו גם מוסר השכל וגם קל וחומר. הבריטים עצמם, ובייחוד צ'רצ'יל, הביעו לעתים התפעלותם מגבורתם של הלוחמים היהודים. אבל במשך שנות דור עשתה "ההסברה" הרשמית כל מה שניתן בידה כדי לטשטש את העובדות הללו. התוצאה הבלתי נמנעת היתה, כי בעולם נתקבל רושם, כי לערבים היתה ארץ ובאו היהודים ולקחוה מהם. העובדה, כי למלחמה בינינו ובין הערבים קראנו "מלחמת שחרור" לא יכלה כלל לשנות את פירושה זה; להפך, היא חיזקה אותו. היתה מלחמה יהודית-ערבית, או אפילו ערבית-יהודית, ויד היהודים היתה על העליונה. זה כל מה שסופר לעמים, גם בשם מדינת ישראל. באו אויבינו ואמרו: הנה כי כן, הקולוניאליסטים הקימו את ישראל.

[...]

אמנם רב הוא האיחור, אבל עדיין יכולים אנו, במתקפת נגד הסברתית, להוכיח, כי מלחמת שחרור לאומית הביאה במישרין לחידוש עצמאותנו בארץ-ישראל. כך תורם קרנו של עמנו ושל תנועת השחרור שלו, הציונות. ותיוודע בגויים גדולתה ההיסטורית, צדקתה המוסרית.

סאדאת השמי והציונות. עיתון "מעריב". 31/10/1975. עמ' 18.

מנחם בגין האמין כי טענת הזכות נכונה מצד הצדק והאמת; אך אין היא אמירה מופשטת, אלא בעלת השלכות מעשיות. לפיכך הוא ניסח מדיניות, שאותה כינה "אידיאליזם ריאלי", שהתבססה על ההכרזה וההכרה בזכות של ישראל לארצו. מנחם בגין האמין כי ביסוסה של מדיניות החוץ מתוך הדגשת זכותו של עם ישראל לארץ-ישראל יחד עם קריאה ברורה לשחרור המולדת לכשהדבר יתאפשר, תקל על התמודדות עם דעת הקהל בבית ובזירה הבין-לאומית ביום שבו מדינת ישראל תשוב לכל חלקי ארץ-ישראל.

בשנות ה-50 וה-60 תנועת החרות היתה המפלגה היחידה שגיבשה והובילה מדיניות חוץ הדוגלת בעקרון שלמות המולדת וחזרת עם ישראל למולדתו ההיסטורית משני עברי הירדן. לשם כך הוכנה מדיניות לחלון הזדמנויות שיאפשר לישראל לפעול לאיחוד ירושלים ולשחרור חלקי ארץ-ישראל השונים.

הממשלה החדשה אשר תורכב על ידי תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי תתייצב בפני הכנסת ותבקש מרוב חבריה אמון ותכריז - על דעת המקום, על דעת אבותינו הקדושים, על דעת בנינו הגיבורים, על דעת האומה, על דעת נבחריה באוזני כל היהודים, באוזני כל הערבים, באוזני כל עמי תבל, כי זכותו של עם ישראל על ארץ-ישראל בשלמותה ההיסטורית לא עורערה, לא תעורער ואינה ניתנת לערעור, על ידי שום כיבוש זר. זכות אלוהית היא, זכות נצחית היא, ובעזרת אלוהים נגשים אותה... יאמרו המתיימרים לממשות, או בלע"ז "ריאליזם": זאת הצהרה, מה ערכה? [...] הצהרת האמת איננה הצהרה - היא מעשה. האמת, בשעה זו עצמה בה היא יוצאת לעולם, יוצרת בפנימיותה כוחות פועלים, מפעילים ומגשימים. היא מוצאת לה את מכשירי ההגשמה, ההוצאה לפועל.

נאומו המלא של יו"ר התנועה מר מנחם בגין בפתיחת הוועידה הרביעית של תנועת החרות. עיתון "חרות". 05/10/1956, עמ' 2, 7.

בלב זכותו של עם ישראל לארצו ניצבת ירושלים, שבשנות ההיסטוריה היהודית עמדה במרכז המאווים של שיבה לנחלת אבות. באחד מנאומיו ציין בגין, בפרפרזה על אמרתו המפורסמת של אחד העם, כי יותר משעם ישראל שמר על זכרה של ירושלים, שמרה ירושלים על ישראל.

נאומו של מנחם בגין בפני המוני ירושלים

ירושלים, שלום לך ירושלים עיר הבירה! עיר הסבל, עיר הנצח! ירושלים! כאשר לפני שנים רבות ירדנו למחתרת, וממעמקיה הרימונו את אש המרד - את היית בלבנו. כאשר הלמנו באויב, במשעבדך - את היית בדמנו. כאשר טובי בניין הושלכו למחנות ריכוז ולמרתפי עינויים - את היית בייסוריהם. כאשר עלו גדולי גיבוריך לגרדום - את היית בשירת לבם האחרונה.

מה יפית ירושלים בעונייך. מה גדלת בסבלך. מה קודשת בצערך. את היית קורבן לכלי משחית של אויב המצויד בכלי מלחמה חדישים. עמדת ללא נשק, ללא לחם וללא מים. עמדת ולא נכנעת, ולא נפלת. רוחם של גיבוריך הקדמונים היא שעמדה לך בימי מצור, בימי מסה ומבחן. גבורתם של גיבורי הגרדומים היא שעמדה לך בימי מלחמתך על חרות ישראל. ולא על עצמך בלבד הגינות ירושלים, אלא על כל ישראל, על קיומו, על חרותו ועל עתידו. כאם המגינה בגופה היא על שלום בניה, את הגינות על ערי ישראל ומושבותיו, כי לו היו הלגינות הברבאריים פורצים בשערייך ורומסים גופך - לא היתה תוחלת לכל מה שהוקדם על שפת הים. בדמך הגינות על עם ישראל כולו. ואם בקריה הזמנית לא העריכו את תפקידך במערכה הגורלית - הרי אמת היא: את עמדת לכולנו. אלמלא ירושלים - מי יודע אם כיום היינו עומדים בראשית גאולת העם.

אין שתי ירושלים

אל תרשו לאלה שוויתרו על ירושלים כולה מתוך עיוורון ואשליה לדבר היום על "ירושלים העברית", כאילו ישנה ירושלים לא עברית. היום לאחר שהמציאות עצמה דוחפת אותם להכריז על הדרשה לסיפוחה של ירושלים לגוף מדינתנו, הם מבדילים בין ירושלים עברית כביכול, ובלתי עברית כביכול. וכך הם אומרים: ירושלים שנבנתה בחצי יובל האחרון - עברית היא. אך ירושלים שנבנתה לפני אלפי שנים, שממנה יצא דבר ה' לעמנו ולכל העולם, ירושלים ההיא שקודשה בדם בניה, זו שבה התנבאו נביאינו, ירושלים זו לא עברית היא. מפני ששם עומד אויב העם, ומפני שלא סופק הנשק ולא הספיק השכל לכבוש אותה מחדש מידי האויב. שימו קץ לחרפה זו! אל תרשו לדבר על "ירושלים עברית", אין סילוף יותר מעליב. אין ירושלים אלא עברית.

ולא תמה המערכה על ירושלים מצד האויב. לא המערכה הצבאית ולא המערכה הפוליטית. אין עוד בכוחו של האויב לכבוש את ירושלים. ההצעה לפירוז ירושלים וההצעה למשטר בין-לאומי, ההצעה של עבדאליזציה [על שם עבדאללה, המלך הראשון של הממלכה ההאשמית של ירדן] של ירושלים, והצעת הדמיליטריזציה - כל ההצעות הללו מוליכים למטרה אחת: גזילת ירושלים!

[...]

במליאת או"ם שתתכנס בספטמבר ותשב על מדוכת ארץ-ישראל, תתקבל החלטה, שלמען השלום, למען הצדק, למען הנצרות, ולמען התרבות והקידמה - יש למסור את ירושלים לעבדאללה. ואז יעמדו אומות העולם בכיכר ציון, ואתם תשקיפו כיצד ירושלים נתונה למרמס ברגל גאוה של נסיך-מדבר נחות דרגה. זוהי המזימה ובפניה עליכם להזהיר ולהיזהר. אל תיתנו לפטפט על פירוזים ומשטרים בין-לאומיים. לנו ירושלים כולה, כולה לנו!

[...]

יהודי ירושלים, זכור תזכרו, שמדינת ישראל כמות שהיא, היא פס צר על חוף הים, ומדינות ערב סוגרות עלינו מכל עבר. רק בקיעים הבקענו בחומת הפלדה הסוגרת עלינו, ואנו שומה עלינו לפרוץ קדימה, אם אין אנו רוצים שברבות הימים נוטל הימה. זהו צו החיים ללוחמינו.

[...]

הירדן אינו גבול ארצנו, חומת העיר העתיקה אינה גבולה של ירושלים; הירדן אינו גבול ארצנו והים אינו גבול עמנו. קשר אחיד יש בין ירושלים החדשה והעתיקה. בין הגלעד והשומרון, בין פיזורי ישראל ומדינת ישראל.

[...]

היום אנו אומרים: הכלילו את ירושלים במדינת ישראל, הקימו את ירושלים לבירה ואז לא תהיה פרישה, ולא יהיה אצ"ל כחטיבה צבאית נפרדת. כולנו נרקוד ונשמח לכשתחוסלנה הפרישה והחטיבות הנפרדות. כולנו נהיה שמחים בשמחת ירושלים העברית.

[...]

בשנים הקרובות - יגיע למחוז חפצו, יגיע לירדן ויחצה אותו. והפועל היהודי יבנה בתים לא רק בשרון ובשומרון אלא גם בנחלת מנשה וראובן. והאיכר העברי יחרוש לא רק את החולה אלא גם את אדמת הבשן. עם ישראל על מיליוני בניו יבוא מצפון ודרום, מזרח ומערב ויכה שורש במולדת וישב בה לנצח, לנצח נצחים. וחרות תהיה למולדתנו, חרות אמת, שוויון יהיה בארצנו, שוויון אמת.

צדק יהיה בממשלתנו, צדק אמת. משפחה אחת תהיה. איש את רעהו יאהבו. לא תהיה עוד מלחמת אחים בישראל. יחד נקים את בית דוד ומלכות ישראל.

ירושלים, שלום לך ירושלים. ברוכה את לישראל לעדי עד.

נאום של מנחם בגין בפני המוני ירושלים, "חומת העיר העתיקה אינה גבול ירושלים, הירדן אינו גבול ארצנו והים אינו גבול עמנו". עיתון "המשקיף". 06/08/1948. עמ' 2, 7.

עבור בגין, הלחץ הבין-לאומי לנסיגה ישראלית לאחר מלחמת סיני ומלחמת ששת הימים, הוכיח כי ישנה חשיבות מכרעת לטענת הזכות של עם ישראל לארץ-ישראל גם במישורים מעשיים.

לאחרונה, מרבית להשתמש אצלנו בהבחנה חשובה בין כוח הזכות לבין זכות הכוח. במאמר ובראיון, ברב שיח של רמטכ"לים ואף בפזמון, מוצגת השאלה, מהו יסוד שליטתנו על שטחי ארץ-ישראל: הזכות או הכוח. שר האוצר משיב בלא היסוס: הכוח.

זוהי תשובה מזעזעת. הוזהרנו מפניה, כפי שנוכיח להלן, לפני שנים רבות. שר החינוך מעדיף לטעון, כי אמנם הזכות קיימת, אף עלינו להיות מוכנים לוותר עליה למען מה שהוא מציג כתוכנית שלום. אחרים משלבים בתשובותיהם את שני היסודות גם יחד. יש חשיבות מסוימת לעובדה, כי הנוסח: "לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות", הועלה לפני הציבור בשנות החמישים הראשונות. מר שרת ז"ל כיהן אז כשר החוץ, הוא הביא, באחד מן הדיונים המדיניים בכנסת, את הגרסה הרשמית המקובלת, לפיה קווי רודוס הם גבולותיה הקבועים של מדינת ישראל. השתתפתי בדיון הפרלמנטרי ההוא וביקשתי את חברי הממשלה להתבונן היטב, לאן מוליך ויתורם המוצהר על עצם הזכות. הזכרתי ערים והצגתי שאלות. נצרת, כידוע, לא היתה צריכה להימצא, על פי החלטת האו"ם בנובמבר 1947, בשטחה של המדינה היהודית, אבל היא הוכללה בה. מדוע? משום שבמלחמת תש"ח הצליחו כוחותינו לכבוש אותה. ומה על ירושלים העתיקה? כל כוחות האומה, ההגנה, אצ"ל ולח"י, יצאו להתקפה משותפת על עיר דוד. בגלל סיבות שונות נסתיים הניסיון ההוא כשילון. האם משום כך, אין לנו זכות על ירושלים שבין החומות? במקביל הוזכרו ערי ארץ-ישראל אחרות, לוד ובית לחם, יפו ויריחו, רמלה ושכם. בכולן היתה, בימים ההם, אוכלוסייה ערבית בלב. אם הפילוסופיה המעמדית היא, כי מה שהצלחנו לקחת הוא שלנו בדיון, ואילו מה שלא עלה בידנו ליטול מן הדין שיהיה לזרים, אין מנוס מפני המסקנה, כי על פי השקפה זו, הגורם הקובע ביחסים בין העמים הוא הכוח ולא הזכות. העם היהודי, הסברתי, אינו צריך לדגול בתיאוריה זו. היא זרה לו. גם, או דווקא, לאחר שחידשנו את מידת כוחנו, עלינו להוסיף ולשלול אותה ואת מקורה. אברהם לינקולן, בשפתו, ביטא את אמונת אבותינו: הצדק הוא הכוח, לא להפך. כידוע, קיימת, וגם הופעלה, התיאוריה ההפוכה. **בדיונים הפרלמנטריים ההם, שנתקיימו לפני כעשרים שנה, ביקשתי להציג שאלה גם לגבי העתיד האפשרי. נניח, שאויבינו יוצאים לתקוף אותנו. ברור לכל בר בי רב, כי לא נוכל לנהל מערכה הגנתית לאורך רצועת החוף הצרה. הכל אומרים מראש, כי יהיה עלינו להעביר את המלחמה אל השטח, בו נמצא האויב. כולנו מאמינים בניצחון. בעקבותיו נהדוף את חיילות האויב. נגיע לשטחי ארץ-ישראל הכבושים בידיהם. אם נטען, על פי האמת ההיסטורית, כי זכותנו לשטחים אלו שרירה וקיימת, יהיו הם משוחררים. אבל, אם הממשלות שבות ומכריזות, כי אין לנו זכות עליהם, יאמרו לנו, בבוא היום: אדמות לא לכם כבשתם, היסוגו. לאור ההנחות האלו, הצעתי, כי מדיניות ישראל תדגול לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות. טוב שבימים אלה, בעקבות מלחמת ששת הימים, רבו התומכים בהשקפה מדינית זו.**

[...]

מבצע קדש. צבאנו נכנס לעזה. בטרם נצטווה לסגת ממנה, נאמר בשם הממשלה, כי "שחררנו חלק כבוש של המולדת". כבוש... שחררנו... הזכות גברה על הכוח. אבל במהרה ויתרנו על זכותנו. הכובשים חזרו לחלק המשוחרר של המולדת. הובטח לנו, מאורח חגיגי ומחייב, כי חיל הכיבוש המצרי לא ישוב לאזור.

אך יצאנו ממנו הופרה ההבטחה. שרת החוץ מיהרה לושינגטון ושאלה את הגורמים המוסמכים: הייתכן? הושמעה הודאה במתן ההבטחה, אך שאלו את נציגת ישראל: האם בגלל זה תפתחו שוב במלחמה. לא פתחנו במלחמה. אבל שפיכות דמים היתה משם, והכנות למלחמה מחודשת נעשו על ידי האויב. באו ימי מאי ויוני 1967. היה עלינו להילחם על עזה. הקרבות היו קשים ומרים. היה עלינו לתת דם רב, כדי שוב להיות במקום, שבו היינו וממנו יצאנו. בשנת 1957 התנגד מר אלון לויתור על זכותנו על עזה, על אף הבעיה הדמוגרפית הרצינית הקיימת בה.

היום הוא מציע לעם לוותר על יהודה ושומרון, על זכותנו עליהן, או, על פי ביטוי המובא לעיל, על חלקי המולדת שהיו כבושים ושחררו. כלום הוא לא למד מן הניסיון המובהק של עזה כי ויתור על הזכות אינו מביא שלום, אלא גורם עול דמים? ההקבלה מאירה עיניים. מה היה קורה, לו חלילה, היינו עוזבים את יריחו או את שכם? בעזה הוקמו גדודים שנקראו פלשתינאים ועמם היה צריך צבאנו לערוך קרבות לא קלים, כדי להתגבר עליהם. על ערי ארץ-ישראל בשומרון וביהודה היו משתלחים אנשי פת"ח, חבאש¹¹ (מפקדו של ארגון הטרור החזית-העממית), וספטמבר השחור, והרוב המכריע של האוכלוסייה היהודית היה בטווח אשם. כל בר דעת מבין את זאת.

[...]

עלינו לדגול בכוח הזכות. היא שעמדה לנו. אבל אמת היא, כי במשך אלף ושמונה מאות שנים ומעלה היא "עמדה", לא זזה, לא הוגשמה, כי לא היה לנו, ובנו, הכוח להניעה לקראת קיומה. הכרת הזכות היא גם יצרה את הכוח למען השגתה. זה היה קו המחשבה וההתפתחות בתקופתנו. אחרת היינו אף אנו נטבחים, אמנם מתוך מרד של ייאוש, בידי מבקשי נפשנו. בדורנו חודש הכוח היהודי ועצם מאד. זהו, בוודאי, אחד הפלאים בתולדות האנוש.

זינוק הוא, מן הנדירים בהיסטוריה הכתובה. מאגדת פחדנות למציאות של גבורה. מחוסר אונים ליכולת רבה. מסבילות של קורבן ליוזמה של לוחם. כך נוצר, או חודש, הכוח היהודי: יש מאין, במה התחלנו, לאן הגענו? גורמים רבים הביאו לפלא הזה. עליהם, פועלם והשפעתם, כתב ספר מחקר רציני מר מילשטיין ("בדם ואש יהודה"), כדאי לקרוא.

ארגון בר גיורא, השומר, ניל"י, הגדודים היהודיים, פרי יוזמתם של טרומפלדור וז'בוטינסקי, בימי מלחמת העולם הראשונה, ההגנה, פלמ"ח, אצ"ל, לח"י. - כולם תרמו לחידוש הכוח היהודי, אשר בלעדי היינו פְּלִים, מול פני אויב חזק ממנו. בוודאי, הכוח עצמו אינו מספיק, יש לדעת מתי, וכיצד, להפעילו, כדי להגשים זכות או להגן עליה.

11 חבאש - הכוונה לארגון הטרור העממית, שהוקם על ידי ג'ורג' חבש.

לא הכל ידעו, אך כולם למדו. אין ספק, כי את המעשה שהיה למפנה, עשה דוד רזיאל, בעוברו להתקפת נגד ובהיותו הראשון שקרא: אחרי. הקרבות, אשר ארגוני המחתרת ניהלו נגד כוחותיה המזוינים של בריטניה בארץ-ישראל, היו בוודאי, מסימוני דרך היסטוריים בתהליך הגורלי הזה. בקרבות ההם, של מעטים נגד רבים, חידשנו, כפי שכתב בשעתו ה"טיימס", את רוחו של יהודה המכבי והחזרנו לכל יהודי את ההכרה, כי הוא שייך לאומה לוחמת. עם חידוש העצמאות - המפנה הגורלי בתולדותינו - קם צבאנו והוא שב והפליא עמים רבים בכושר הלחימה ובגבורת חייליו. לכן, השבוע, מכנה אותנו, את היהודים, ה"סנדיי טיימס" בתואר: האומה האמיצה ביותר בעולם. לא יותר, ולא פחות מזה. עשינו דרך ארוכה בזמן קצר.

מקצת מכוחנו המחודש ראינו ביום ב', בחוצות ירושלים. היתה זו נחמה. לא אכחד, כי מזדי ראותי את צעירינו מחזיקים ביד בוטחת ומאומנת בכלים האדירים, המתוחכמים, עוברת בלב שאלה מרעידה: מה עשו לצעירים יהודיים כאלה עד לפני שלושים שנה? מגיא צלמוות למעמד אחת האומות האמיצות בעולם. אך יש גם אירוניה בהתפתחות מלהיבה זו.

בימים, שבהם לא היה לנו כוח, לא ויתרנו מעולם על זכותנו, ויש בינינו, מושלים ושרים, המוכנים לוותר עליה. זוהי תופעה לא שכיחה של מעין בריחה מן ההגשמה. כדי למנוע את הבריחה הזאת, שאין לה כל הצדקה, יהיה עלינו לפנות אל מקורות האמונה בהגשמה, לאמור: שבנו לארץ-ישראל לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות. וברוך השם, יש לנו הכוח, כדי לקיים את הזכות.

הזכות שיצרה את הכוח. עיתון "מעריב". 11/05/1973. עמ' 25.

הזכות להגנה עצמית משולבת בחזון לשלמות המולדת

מדיניות הבטחון של "חרות" בין מלחמת העצמאות למבצע קדש

לצד זכותו של עם ישראל על ארץ-ישראל, קיימת גם זכותו לחיים בבטחון. בכתיבתו התייחס מנחם בגין לכך שנסיגה מיהודה ושומרון מציבה את אזרחי ישראל לפני סדרת איומים ביטחוניים, ולכן לזכותו הנצחית של עם ישראל לארצו נתווספה זכותו לבטחון.

בניגוד לטענת הזכות, הסוגיה הבטחונית משתנה על פי הצרכים והאתגרים הבטחוניים באותה העת. שוך הקרבות בסוף מלחמת העצמאות לא הביאו לסיום מצב המלחמה בין ישראל לשכנותיה, והתקריות האלימות המשיכו עם חדירת "מסתננים" ובמרדפים לאורך גבולותיה הצרים של ישראל.

מדיניות הממשלה באותם הימים דגלה בפעולות תגמול כנקמה והרתעה נגד מדינות ערב שיזמו את פיגועי הטרור על הגבול והגנו עליהם. מנחם בגין התנגד לפעולות התגמול משום שפגעו פעמים רבות גם באזרחים חפים מפשע ולא הביאו לשינוי המצב.

לעומת זאת, אף שהתנגד למלחמה יזומה, תמך בגין במימוש זכותה החוקית של ישראל להגנה עצמית. בהינתן הזדמנות צבאית ומדינית סבר אפוא בגין כי יש לצאת למבצעים נקודתיים שבהם ישוחררו חלקי מולדת שמהם מתבצעת הלחימה נגד ישראל, ויחוסלו בסיסי המחבלים באזורים אלו.

[...] התגמול, התגובה, במילים צבאיות פשוטות אחרות: התקפת נגד על האויב בעקבות התקפותיו הוא - כל אלה הם רעיונו המקורי הראשון של הארגון הצבאי הלאומי מימי מפקדו הגדול המנוח דוד רזיאל [...] חלפו 20 שנה, והן בעולמנו עולם ומלואו, אז לא היתה לנו מדינה, אז לא התקיפנו מדינות. היום יש לנו מדינה, יש לנו צבא, יש לנו ממשלה - ומתקיפותינו הן מדינות. והרעיון הזה של האצ"ל אשר נפסל לחלוטין, נתקבל הלכה למעשה על ידי ממשלת ישראל. אווה נמסיס [אלת הנקם], מה נוראה נקמתך!

[...]

אין לי ברירה אלא לעמוד על המושג של הגנה עצמית. מבוי סתום נוצר, ממשלתנו טוענת שהתגמול הוא הגנה עצמית. כל העולם אומר: התגמול - תוקפנות כמעשה הרצח עצמו. למה לנו במו ידינו, במו פינו, להגביל את המושג של הגנה עצמית, לגיטימית, להריגות נגד? קם יו"ר ועדת חוץ ובטחון בימים אלה ואומר: עבור יהודי אחד שיהרג, ייהרגו 10 ערבים. זוהי התפרצות של קיצוניות, שעלינו לגנותה בכל

לב ובכל פה. גאולת דם אינה תוכנית נקמה, איננה מדיניות. איננו רוצים שייהרגו יהודים; אין לנו שום סיפוק אם נהרגים ערבים. בתגמול אין שום פתרון לבעיית השלום, למניעת שפיכות דמים, למניעת סכנת מלחמה כל חזיתית, במידה מסוימת להפך [...] מבצעי שחרור הם הגנה עצמית, עקירת האויב מבסיסו. זאת הגנה לגיטימית. יש לעשותם לא בכל שעה, אלא בשעת כושר, בשכל טוב. בכל פעולה יש לעשות הכל כדי לחסוך דם, דם עברי שאין יקר ממנו.

נאומו המלא של יו"ר התנועה מר מנחם בגין בפתיחת הוועידה הרביעית של תנועת החרות. עיתון "חירות". 05/10/1956, עמ' 2.

הזהרנו אתכם שלא תדברו על מלחמה מונעת או מלחמה יזומה בתנאים שלנו, והסברנו את דברינו בפשטות: מלחמה מונעת תיתכן רק בין שתי מדינות, שאחת חושדת ביריבתה שהיא עומדת לתקוף אותה. החשד יכול להיות נכון, או בלתי מבוסס, אבל אין בלבה אלא חשד; האם המקרה הזה חל עלינו? מלחמה מונעת לא תיתכן אלא בין שתי מדינות שביניהן קיים שלום; האם המקרה הזה חל עלינו? מלחמה מונעת אולי תיתכן בין שתי מדינות שביניהן יש שביתת נשק, אבל אין ביניהן מצב מלחמה. יש שביתת נשק בהודו-סין, יש שביתת נשק בקוריאה; אני רוצה לשאול אתכם: האם אחת מן הקוריאות הודיעה שהיא נמצאת עם יריבתה במצב מלחמה? אני רוצה לשאול: האם מדינה כלשהי בהודו-סין הודיעה שהיא נמצאת עם יריבתה במצב מלחמה? ואילו אצלנו - שלום אין. כל מדינות ערב מודיעות שהן נמצאות במצב מלחמה עם מדינת ישראל. נוסף על כך, הן מודיעות בגלוי שהן רוצות להשמיד את מדינת ישראל. ואנו עושים את עצמנו כאיננו שומעים. ואם מישהו מציע לשים קץ למלחמה ולהציל אלפי יהודים, חיילים, אנשים, נשים וילדים מטבח - אתם באים ואומרים: אהה, זוהי מלחמה מונעת.

עכשיו הדברים האלה מתנקמים בכם. ואנו התחננו לפניכם: אל תעלו את הפטפוט הזה על "מלחמה מונעת". הסבירו לעולם: כאן עומדת אומה קטנה, מוקפת אויבים מכל עבר, המודיעים במפורש שהם רוצים להכחידה מגוי. יש למדינה הזאת זכות להגן על עצמה גם על ידי פעולה צבאית. לא דיברתם על הזכות המקודשת להגנה עצמית, אלא על "מלחמה מונעת", על "מלחמה יזומה".

אביא לפניכם מסמך בין-לאומי מפורסם: הסכם לוקארנו, אשר נחתם לפני למעלה משלושים שנה. ומדינאי כה גדול כמו וינסטון צ'רצ'יל יעץ לעמים בתקופה הזאת ללכת אל ההסכם ההוא כדי ללמוד איך לעבור בלי השמדה הדדית את הימים של פצצות האטום והמימן. מה היה כתוב בהסכם לוקארנו זה? המדינות, שחתמו עליו, התחייבו לא לערוך מלחמה בשום מקרה אחת נגד חברתה, לא לתקוף אחת את רעותה ולא לפלוש אחת לשטח אחותה. כך היה כתוב שם - "בשום מקרה" - "in no case". ומיד אחרי הסעיף הזה בא סעיף שני, האומר: אבל ההתחייבות הזאת לא תחול במקרה של שימוש בזכות ההגנה הלאומית החוקית. זאת אומרת: ההתנגדות להפרת ההתחייבות הכתובה בסעיף הקודם.

אני מבקש מחברי הכנסת להקדיש תשומת לב לשתי ההגדרות הללו. הראשונה: בשום מקרה לא לתקוף, לא לעשות מלחמה, לא לפלוש. והשנייה: ובמקרה אחד מותר לפלוש, מותר לתקוף. מתי הוא המקרה? - כשהצד השני מפר את ההסכם שלא לתקוף, לא לפלוש, לא לעשות מלחמה. ואז ההתקנה, או הפעולה הצבאית, איננה תוקפנית על פי חוזה לוקארנו, אלא היא הגנה עצמית לגיטימית.

כך נכתב באחד המסמכים הבין-לאומיים המובהקים ביותר, שבו האמינה האנושות שיניח את היסוד לשלום.

האויבים שלנו לא פלשו? האויבים לא תקפו? האויבים אינם תוקפים? האויבים אינם מאיימים בהשמדה? האויבים אינם מתכוננים למסע השמדה? האם במקרה שאנו היינו יוצאים לפעולה צבאית יזומה על ידינו כדי למנוע את מסע ההשמדה בבת אחת מכל החזיתות, על פי מסמך לוקארנו, זו לא היתה הגנה עצמית חוקית לחלוטין? במקום זה אמרתם לעולם: מלחמה מונעת או מלחמה יזומה - אנו לא נעשה אותה. יש תנועה אוהבת מלחמה.

לא, אינני רוצה בשום הודאות. באמת, אפילו ברוסיה כבר חלפה התקופה של הודאות, כפי ששמענו מפי גיאורגי מאלנקוב [מנהיג המפלגה הקומוניסטית של ברית המועצות]. ובוודאי אין להן מקום בבית הנבחרים של מדינת ישראל. אבל אני אומר בפשטות: אני יודע שאזרחים רבים בישראל שונאים כמוני את המלחמה. בכל הכרתי יכולתי לומר שאין איש בישראל השונא אותה יותר ממני. ובמקום לומר את זאת לעולם, שהעם הזה, אשר דמו נשפך כמים בדור האחרון יותר מאשר בכל דור אחר, שונא את המלחמה, הוא כולו שונא את המלחמה, אבל הנה הוא נתון במצב מיוחד שאויביו מתכוננים בגלוי לקדש עליו מסע השמדה, והוא נאלץ למען זכות ההגנה העצמית שלו גם לצאת לפעולה צבאית כדי לנתק את טבעת החנק המתהדקת סביב צווארם של ילדיו - אתם לעז הוצאתם על חלק גדול בעם הזה, ואמרתם שהוא אוהב מלחמה והוא מציע "מלחמה מונעת" או "מלחמה יזומה".

[...]

ברגע האחרון לפני צאתנו לפגרה אני קורא לכם, חברי הממשלה ותומכיה: חדלו מלהטיף עוד לדברי הבל אלה נגד "מלחמה מונעת" או "מלחמה יזומה" כביכול, והעלו לפני כל העמים את האמת הפשוטה: כאן עומדת אומה קטנה, מוקפת אויבים מכל עבר, וחובתה להגן על עצמה ועל ילדיה, להציל את בניה משפיכות דמים איומה הממששת ובאה. והיא רשאית לבצע את המבצעים הצבאיים הדרושים למען קיום ההגנה העצמית שלה.

[...]

לא, רבותי חברי הכנסת הנכבדים, היום אין זה עניין לאמונה קדושה בלב, בלבו של כל יהודי: היום אין זה רק עניין לעיקרון של אמת היסטורית. היום זה גם עניין

למדיניות ריאליסטית, ואם לא תאמצוה, תובילו את מדינת ישראל ללחץ גובר והולך מצד המעצמות לנסיגה נוספת מן השטח הלאומי שלה. איזו אירוניה של הגורל: הרי בבירות העולם לא לנו, אלא לכם קוראים "קיצוניים". אתם שוויתרתם על עיר דוד, על בית לחם, על חברון, על הגלעד, על הבשן - על מורשת האבות - לכם קוראים קיצוניים? אתם מואשמים שאינכם מתרצים לעשות "פשרה"!

אני חושב שתביעתנו לארץ-ישראל השלמה מעולם לא היתה תביעה קיצונית: היא התביעה המתונה, אך אם כבר זוכים לשאת כתר של קיצוני, צריך שיהא זה בשביל משהו. ורוצה אני לשאול אתכם מפני מה עוד תפחדו להעלות את התביעה - זו התביעה המדינית, המוסרית, ההיסטורית, לארץ-ישראל השלמה?

ב-1948 השליתם עצמכם שאם תפסיקו את מסע השחרור שהיה אז במלוא תנופתו, תשיגו שלום עם מדינות ערב. כיום אנו בשנת 1956? היש כאן בבית זה מישהו המשלה את נפשו כי מדינת ישראל זו תשיג שלום עם מדינות ערב? מפני מה עוד תפחדו? - פן יאמרו לכם שאם כך, תואשמו ברצון להתפשטות? הלא בלאו הכי מאשימים אתכם בהתפשטות על ידי עצם קיומה של מדינת ישראל, כי הם מודים בצדקתה של התביעה הערבית, לפחות בחלקה! לפי הערכתם, מדינת ישראל היא מדינה תוקפנית בעצם קיומה.

מפני מה עוד תפחדו? איזה נזק תביאו לעצמכם? ואומר אני זאת לדידכם, כי לדידנו עניין זה הוא מושכל ראשון, מושכל שבמוח ומושכל שבלב, דבר שבמחשבת יומיום, כי כך למדנו ממורנו זאב ז'בוטינסקי.

אולם לדידכם, לאחר מה שקרה, למה תחששו לומר לעולם כולו: ארץ-ישראל כולה שלנו! הערבים יכולים במצח נחושה לדרוש למעשה את תל אביב ולכאורה את יפו, רמלה, לוד, הגליל המערבי וחלק נוסף של הנגב, ואילו לנו אין זכות לדרוש את ירושלים העתיקה?

הגיע הזמן שתחזרו ותשקלו את דרככם. התביעה ההיסטורית של עם ישראל לארצו השלמה אינה רק עניין של אמת קדושה מדורי דורות ולדורי דורות: היא גם עניין למדיניות אקטואלית ממשית בימים אלה, למול הלחץ של העולם לנסיגה נוספת.

[...]

יהיה אשר יהיה, אנו מאמינים בניצחון הסופי של עם ישראל. זה עניין לאמונה, אבל למדנו שאמונה יוצרת מציאות, לפעמים אפילו בניגוד למציאות.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ושבע (המאה-ושמונה) של הכנסת השלישית, יום רביעי, ט' ניסן תשט"ז 21 מארס 1956 - חוק התקציב לשנת 1956/57, תשט"ז-1956. 21/03/1956.

לקחי מבצע קדש והנסיגה לאחרי

הצלחתו של מבצע קדש ובעקבותיו הלחץ הבין-לאומי לנסיגה ישראלית, היו עבור מנחם בגין ההוכחה הניצחת לצורך בעמידה בין-לאומית נחושה הטוענת לזיקתה של מדינת ישראל לכל חלקי ארץ-ישראל בשילוב זכותה להגנה עצמית.

נקודה חשובה נוספת הבולטת בכתיבתו של מנחם בגין בשנות החמישים, ושחשיבותה תתברר בחלוף עשרים שנה, היא האבחנה בין נסיגה מחבל סיני, שתיתכן בחתימה על חוזה שלום, להתנגדותו הנחרצת לנסיגת ישראל מחבל עזה, בהיותה חלק מארץ-ישראל.

לא יהיה שום ויכוח, שום מיקוח על השטחים המשוחררים של ארץ-ישראל. [...]
השטחים האלה היו שלנו לפני שהיתה אמריקה, השטחים האלה היו שלנו לפני שהיתה רוסיה, השטחים האלה היו שלנו מימי קדם והם יהיו שלנו לנצח נצחים.

[...]

השטחים מחוץ לארץ-ישראל שנכבשו בדם בנינו גורלם ייקבע על פי החוק הבין-לאומי, גורלם יכול להיקבע רק במקום אחד: ליד שלחן הדיונים על שלום בינו ובין המצרים, זאת אמרנו מהרגע הראשון של התחלת מבצע סיני. איננו רוצים במלחמה נצחית. כל שאיפתנו היא לשלום. ליד שולחן הדיונים לשלום ייקבע גורלם של שטחים אלה. הרי זו עמדה מדינית, זו היתה עמדת העם כולו, בעמדה זו רוצים כל חיילי ישראל העומדים היום מאילת ועד יוטבת.

[...]

אם אינכם רוצים לעמוד בפני שואה מדינית ומוסרית, קומו ואמרו, לאחר שנפרוץ את אסכולת השקר על "אדמת זרים": "כל מדיניותנו מתבססת לא על הכוח אלא על הזכות, זכות היסטורית, אלוהית נצחית ואנושית, אשר עברה אלינו מדור לדור, ועליה שפכו בנינו דמם". **יש לנו מולדת, ירושלים היא מולדתנו, חברון מולדתנו, ובית לחם מולדתנו. אם עזה היא חלק משוחרר של מולדתנו, אין עוד מנוס מלחדש את מדיניות ישראל, להתרכז סביבנו, סביב דגלנו, סביב האמת אותה נשאנו לבדנו מאז קום המדינה, ולומר "טוב, איננו מאמינים שהכוח יוצר זכות, בדיוק להפך, הזכות נותנת את הכוח."**

מנחם בגין בעצרת עם רבתי בתל אביב:
למען הבטחון והשלום נשמור על פרי הניצחון של צבאנו. 18/11/1956.

עומק אסטרטגי

שחרור ירושלים העתיקה, יהודה, שומרון וחבל עזה במהלך מלחמת ששת הימים היה התגשמות החזון והמדיניות שקידם מנחם בגין מימיה הראשונים של מדינת ישראל. בגין האמין כי היתרונות הצבאיים בשחרור גב ההר הם חסרי תקדים לבטחון מדינת ישראל.

יחד עם זאת, הקהילה הבין-לאומית דרשה מישראל לחזור לגבולות שלפני מלחמת ששת הימים. עם השנים הלחץ על ישראל קיבל ממד נוסף, כאשר את הכיבוש הירדני והמצרי על ערי יהודה, שומרון וחבל עזה ביקשה הקהילה הבין-לאומית ומדינות ערב להחליף במדינה ערבית חדשה.

מנחם בגין ראה ביוזמות אלו עוול היסטורי וסכנה לבטחונה של המדינה, הן בשל הקירבה של צבאות ערב לעורף מדינת ישראל והן בשל החשש כי הערים שמהן ישראל תיסוג ישמשו לבסיסי טרור.

מונסיס ליצור רושם בקרב הציבור וגם בקרב הנוער, כי בעצם הממשלה כולה, כולה, אוהבת מלחמה, רוצה בשפיכות דמים, נוח לה במלחמה ובהקזת דם.

[...]

שוב עלי לומר, שמאז היו עלילות דם בתולדות ישראל, עוד לא נשמעה עלילת דם חמורה מאלו. לשאול "מה שלום המלחמה?" אני יודע את השאלה, אם אנחנו מחליטים לשלוח בחורים לפעולה למען עמנו, למען ארצנו, השאלה הנשאלת על ידי כל 24 חברי הממשלה, ללא הבדל סיעה. מראש הממשלה ועד אחרון השרים בלי תיק, כמוני. נוח לנו בהקזת דם קבועה? מי לא יודע שדאגת הדאגות שלנו היא מניעת אבדות בנפש, מי איננו יודע ששפיכות הדמים היא עיקר כאבנו, מי אינו יודע כשנופל בן כאילו בננו שלנו היה? כך להעליל על ממשלה יהודית, המנהלת מערכה על עצם קיום העם הזה?

נעשה ניסיון ליצור את הרושם שהכל קורה בגלל מלחמת ששת הימים, רצון ההתפשטות, של מאן דהוא ובייחוד של גח"ל, כאילו, כשלא היה לנו מה שהם קוראים שטחים, שום "שטחים", לא היתה הקזת דם קבועה, לא היתה בכלל שפיכות דמים. ואם נחזור למצב כזה, או בדומה לזה, ירווח לנו ויהיה לנו שלום. אלא מה, יש כאלה שנוח להם בהקזת דם קבועה, והם שואלים: מה שלום המלחמה?

בכמה דמים עלתה לנו המדינה בחלקה של ארץ-ישראל? זאת השאלה שיש להשיב עליה. אנחנו תלמידיו של ז'בוטינסקי, אמרנו ב-18 בנובמבר 1947 את הדברים הבאים: "אין ספק כי מס הדם שיילקח מאיתנו בימים הבאים למען השלטת את החלוקה, לא יהיה קטן מזה שהיינו צריכים לשלם עבור שחרור המולדת כולה". עתה אביא את המספרים, לפני שאביאם אבקש סליחה. אבדות בנפש ומספרים. הן כל אדם הוא עולם ומלואו, בייחוד אצלנו, בייחוד

בדורנו, אבל אם נעשה ניסיון ליצור את הרושם שרק בגלל עמידתנו דהיום נשפך דם יהודי, ואם נהיה מוכנים לשוב למצב שלפני ה-5 ביוני, או בדומה לו, אזי כבר לא תהיה הקזת דם. אם זהו הניסיון, יש להזכיר, כי למען הקמת המדינה בחלקה של ארץ-ישראל המערבית, ולמען קיומה, שילם העם היהודי ב-7,011 הרוגים, וב-14,521 פצועים, עדי מלחמת ששת הימים. מבחינת המושג של casualties למעלה מ-21 אלף פגיעות בנפש היו לנו על המדינה בחלק של ארץ-ישראל.

את זאת צריך לדעת. ונדע להתגבר גם על אותה פרברסיה של הסתה, של שנאה עצמית, המתחילה לתת אותותיה אפילו בתוך מספר מצומצם ביותר של אנשים צעירים, כפי שראינו אותם בחצרה של דירת ראש הממשלה.

על רקע זה, עלי לומר גם פה, כי אין לך סכנה יותר גדולה לעתידנו מאשר לטעון, שהמבחן לרצון בשלום קשור בנכונות לויתורים טריטוריאליים.

מליאת הכנסת. הישיבה השבעים-וחמש של הכנסת השביעית יום רביעי, כ"ח אייר תש"ל 3 יוני 1970 - שאילתות ותשובות. 03/06/1970.

לא עוד על פי תיאוריה, אלא על יסוד ניסיון, של פנייה, תגובה וקריאה, יכול אני להציע יסודות להסברה ישראלית בקרב אומות העולם החופשיות, שתהיה משפיעה ומועילה.

מסתבר, כי זכותנו לארץ-ישראל היא היסוד הראשון והקובע. זאת למדתי, בעקבות ביקורי הקודם בארצות הברית, לא רק מיהודים אלא גם מנוצרים. ביקרה אצלי קבוצה של אזרחי אמריקה נוצרים מאזורים שבהם האוכלוסייה היהודית היא מיעוט זעיר. בשנה הבאה עומדת קבוצה זו להביא לירושלים שלושת אלפים מקרב תומכיה, כדי להפגין את תמיכתם בנו "ברוח שנת 1776". הכוונה היא לשנה, שבה תושבי אמריקה גברו על השלטון הקולוניאלי של בריטניה והכריזו על עצמאותם - בלי ספק, אחד המפנים הגורליים בתולדות האנושות. אנשים אלה, השופעים רצון טוב כלפינו, אמרו לי במפורש: אל תהיו ביישנים בציון זכותכם לארץ הזאת על פי התנ"ך. אנו מאמינים בכך בכל לבנו. נעמוד לימינכם. נפנה ונקרא לעמיתינו לפנות אל הנשיא ואל חברי הקונגרס בתביעה לעזור לכם, למען לא יוכלו אויביכם לפגוע בכם.

[...]

זכותנו לארץ-ישראל היא מוחלטת. אם כך, היש להוסיף עליה נימוקים כלשהם? זוהי שאלה טובה, רצינית. אשיב עליה מיד, ללא היסוס, כי בתנאים הבין-לאומיים הקיימים, חשוב וחיובי לשלב את הזכות לארץ לשלמות אחת עם הזכות לבטחון לאומי. אולי יש בכך ביטוי להבדל בין אומה קטנה ובין מעצמה גדולה; אף הוא חלק ממצאות חיינו.

[...]

בעצם, אין אנו צריכים ללמוד מתקיפי עולם, כיצד לא לנהוג. יש לנו מסורת הסברה משלנו, מאז היינו לעם. מצוות כיבוד אב ואם מובנת מאליה. אף על פי כן, היא ניתנה לנו והוסברה בנימוק "ביטחוני" מובהק. לאמור: כבד את אביך ואת אמך, למען יאריך ימך על האדמה, אשר ה' אלוהיך נותן לך. מותר, וצריך, אפוא, להסביר, כי זכותו של עמנו לארץ-ישראל וזכותו לבטחון, אינן ניתנות כלל להפרדה; חד הן.

יש להתמיד ולהסביר, כי מסירת יהודה ושומרון לשלטון זר מעמידה את רוב ערינו ומושבותינו בטווח האש הארטילרית של אויבינו. היום אין עוד ספק בכך - התפתחויות מציאותיות תמיד נותנות תוקף להסברה - כי מוסקבה היתה מספקת לערפאת, אורחה לעתים מזומנות, גם תותחים ארוכי טווח, שהיו מאיימים, במישרין, על ירושלים ותל אביב גם יחד. אבל נמצאת בידינו כבר הוכחה ברורה להנחה זו, אשר מן הדין שתדאיג עמוקות את כל מי שטוען, כי הוא רוצה בטובתה של ישראל, בשמירת ביטחונה. אסד הציע, וערפאת הסכים, כי לו היתה קמה אותה מדינה, בשלטונם של המחבלים, היא וסוריה היו מתאחדות. במקרה כזה, היתה הארטילריה הסובייטו-סורית נעה מיד לעבר ערי ישראל ומכסה את הרוב המכריע של האוכלוסייה האזרחית, איש, אישה וילד. השלום יהיה לנו אז, או...? אין צורך לסיים את השאלה, או להשיב עליה. הצגת אותה - השיבות עליה.

יסודות הסברה באומות. עיתון "מעריב". 2.5.1975. עמ' 23.

אדוני היושב ראש, גם בעיות הבטחון הלאומי קשורות לסוגיה זו. בבואנו להצביע על בעיות קיומיות אלו לא נסתפק בתיאורים תיאורטיים. אותה מדינה פלשתינית עצמאית, אשר אליה כיוונו ועידת פס, חוסיין וערפאת כאחד, היתה משתרעת על ההרים העולים מבקעת הירדן ומתנשאים ומשקיפים עלי שפלת החוף. לאורך כל רצועת החוף, שבה חיים שני שלישים ומעלה של האוכלוסייה האזרחית שלנו, אין נקודה שלא תהיה פגיעה, אם ייעשה ניסיון לפגוע בה. יש אומרים כי כך חיינו במשך תשע עשרה שנים. חיינו, אך אוי לחיים האלה. זיכרונו של אדם קצר: כמה דם יהודי נשפך בשנים ההן? האם לא היתה ירושלים עצמה מטרה לפגיעות חוזרות ונשנות? האם לא הגיעו המחבלים למבואות תל אביב? האם לא סבלנו אלפי נפגעים, הרוגים ופצועים? יש לזכור כי בשנים ההן עדיין לא היה בידי המחבלים וארגוניהם נשק ארוך טווח, כמו זה שקיבלו בשנים האחרונות והשתמשו בו. חובתנו לבדוק את הבעיות האלו של הבטחון הלאומי, כלומר את בעיות חיינו, דווקא מבחינה מעשית.

[...]

על פי ניסיונו, ולא על פי הנחות תיאורטיות, ניתן לומר כי בתוך ארצנו, בשכנות לערינו ועל סף ביתנו, יקום כעבור זמן קצר ביותר מחנה מזוין אדיר, מלא כלי משחית מן הסוג החדש והמתוחכם ביותר.

מה היתה שאיפתם של שליטי המחנה הזה? על כך אין להשחית מילים הרבה. בני עמים אחרים, אפילו יידידותיים, יכולים להתחכם בשאלות מיתממות: כלום מדינונת שכזאת תהא סכנה לכם, עם הצבא המצטיין שלכם? הבל ההתחכמויות האלו. השאלה איננה של התמודדות ישירה בשדה בין שני צבאות, שבה היה צבאנו מכה את האויב שוק על ירך.

הבעיה האמיתית היא מלחמת התשה מתמדת, שכל מטרתה לגרום אבדות בנפש בקרב עם זה, אשר מטבע הדברים, רגיש להן יותר מכל עם אחר. הפיכתה של כל עיר ואם בישראל לקריית שמונה ולנהרייה - כמו לפני מבצע "שלום הגליל" - תהיה, או ביתר דיוק היתה בעייתנו הביטחונית היומיומית. שפיכות דמים בלתי פוסקת תשוב ותאיים, או היתה שבה ומאיימת על ערינו, ופחד המוות הפתאומי היה מלווה את תושביהן יומם ולילה.

[...]

מובן שנתגונן, נשיב מלחמה שערה. בשום תנאי לא נרשה תוקפנות חד-צדדית נגד עמנו. אבל האם זאת שאיפתנו? הזהו החישוב היהודי, הציוני - להעמיד את רובה של האומה בצלם של תותחי אויב פולטי אש? לאיזו מידה של קלות דעת מגיע אדם המוכן לקבל, אפילו לחשוב, על סיכון כזה? ומה יהיה אחרי תקופה ממושכת של שפך דם, של התקפות והתקפות נגד? איש לא יוכל לנבא כמה זמן תימשך אותה מלחמה, שבה האוכלוסייה האזרחית היא מטרת הפגיעות וקורבן העיקרי. כך יימשך המצב זמן שאי-אפשר להגדירו מראש, עד אשר הממשלה שתכהן באותה עת, כל ממשלה, תיאלץ לנסות לשים קץ למצב הבלתי נסבל ולצאת למלחמה כללית, כדי לשים קץ לשפיכות הדמים, כדי להביא שלום לתושבי ישראל, במשמעות הפשוטה ביותר של המושג.

האירוניה של הגורל - יהיה על צה"ל להיכנס בקרב לטולכרם, לג'נין, לשכם, לבית לחם, לחברון וליריחו, כדי להביס את האויב, כדי לפרק מעליו את נשקו, וכדי להרחיק את הסכנה מעל ערינו ומושבותינו. ואז הכול יהיו תוהים, תמהים ומשתאים: הן היינו שם, הן עמדנו בערי ארץ-ישראל. נכון, כאשר עמדנו בהן לא הכול היה אידילי, היו לנו בעיות והיינו חייבים להתמודד עמן - אבל תותחים לא היו, משגרי קטיושות לא הוצבו, טילים לא נמצאו. במילים אחרות: כל שפיכות הדמים הממושכת וכל מלחמה שבאה בעקבותיה לא באו אלא כדי להחזיר את המצב לקדמותו, כדי ליצור תנאים שכבר היו פעם, ואנחנו בהסכמתנו נתנו לשנותם מיסודם, נתנו ליצור סכנה שלא היתה, ולהילחם בה כדי ששוב לא תהיה.

כבר אמרתי לפני כן, כי זוהי קלות דעת לקבל סיכונים כאלה במדיניות. אבל ייתכן כי הביטוי אינו הולם, ודרושה הגדרה חריפה הרבה יותר כדי לבטא את כל הזוועה המדינית והביטחונית הכרוכה במחשבה על מסירת יהודה ושומרון וחבל עזה לשלטון זר כלשהו.

אותה מלחמה, אשר את תוצאותיה הפרדוקסליות תיארתי - לחזור היום במחיר דמים למצב שהיה קיים בטרם נדרש וניתן - לא תהיה מן הקלות בתולדות עם ישראל המגן על ארצו. נהפוך הוא, היא תהיה מן הקשות, אם לא הקשה ביותר. מאחורי המדינה הפלשתינית העצמאית, אשר אנחנו נצא לחסלה בלית ברירה, תעמוד חזית ערבית רחבה ועמוקה. מדינות ערב, כולן או רובן, לא יוכלו להיות נייטרליות או סבילות במערכה זו. מובן שנגבר, אבל יהיה קשה, קשה מאד. מספרי הטנקים, התותחים והמטוסים ידועים לנו. כסיל מי שיזלזל בכוחם המצטבר. כמובן, קיימת גם סכנה כי באחד הימים תינטל יוזמת ההתקפה בידי מחנה האויב המשולב, ואנחנו נהיה במצב אשר את קשייו אין צורך לתאר. כל בר-בי-רב מבין את הקשיים האלה. שוב נעמוד מילין ספורים משפת הים, שוב תאיים עלינו סכנת ביתור המדינה לשניים. אני מאמין באמונה שלמה שגם מסכנה זו נינצל, כי גם בתנאים הקשים שיווצרו ממדיניות אומללה תהיה ידנו על העליונה, והחייל העברי ייתן לעמנו ניצחון נוסף במלחמת הקיום שלו במולדתו. השאלה היא האם צריך ליצור תנאים קשים כאלה כדי ששוב, בפעם השלישית בדור, יהיה ניצחוננו בבחינת היחלצות מסכנה לעצם קיומנו?

במצב כפי שהוא עתה, [...] גבולותינו טובים להגנה, ערינו בטוחות, למרכזי האוכלוסין אין צפויה סכנה אף לא באחד מן המגזרים. אין קיים עוד שום פתיון פרובוקטיבי להשליך את ישראל הימה. חוזה השלום עם מצרים עמד במבחן. ביטוי עיונות היו, צמצום הנורמליזציה נעשה, גם היתה הפגנה של מורת רוח - אבל ההתחייבויות היסודיות לשמירת השלום ולקיום האזור המפורז עמוק בתוך סיני נשמרו. בתנאים הקיימים אכן צפויה לנו תקופה ממושכת של שלום, אם שלום חוזי ואם שלום למעשה.

[...]

יוצא כי לבד מהסכסוכים הידועים הקיימים בעולם הערבי או המוסלמי במזרח התיכון או מעבר לו, אין צפויה שום סכנת התלקחות בין ישראל לשכנותיה בעתיד הנראה לעין. השאלה היא, מדוע להרוס מבנה שלום שכזה? מדוע ליצור תנאים חדשים שבהם כאילו מוזמנת שפיכות דמים או מלחמה? לראשונה, כתוצאה ממדיניות הממשלה, נוצרו תנאים לקיום השלום בינינו לבין שכנותינו בכל גבולותיה של ישראל. האם יש היגיון כלשהו בהזמנת אויב לתוך ביתנו, למען יערער את השלום או ימנעהו? לו היתה התוכנית של הקמת מדינה פלשתינית ביהודה, בשומרון ובחבל עזה מתגשמת, אף בליווי קשר פדרטיבי בינה לבין ממשלת ירדן, היינו חיים על חרבנו השלופה והאוכלת.

אם התנאים - כפי שנוצרו על ידי מדיניותנו - יוסיפו להתקיים, נחיה בשלום וחרבנו תישמר בנדנה. זהו ההבדל, והוא מכריע. כמובן, על חרבנו ותערה לא נוותר אלא באחרית הימים, כאשר כל העמים יכתו חרבותם לאתים.

מליאת הכנסת. הישיבה הארבעים-ושש של הכנסת העשירית - יום שני, כ"ג טבת תשמ"ב
18 ינואר 1982 - ההתרחשויות בפיתחת-רפיח. 18/01/1982

זכות משפטית

כלל ידוע במשפט הבין-לאומי גורס כי לא תינתן הכרה בשטחים שנכבשו במלחמה ממדינה אחת על ידי מדינה אחרת. מנחם בגין הדגיש פעמים רבות, כי גם על פי הדין הבין-לאומי, טענה זו אינה תקפה לשינויים טריטוריאליים שהתרחשו במלחמת מגן, ועל כן היא אינה רלוונטית לגבי השליטה הישראלית ביהודה, שומרון וחבל עזה.

מכיוון שמלחמת ששת הימים פרצה לאחר תוקפנות מצרית (הנעת כוחות צבא, מצור ימי שהוכרו ע"י המעצמות כעילה למלחמה בדרום) ולאחר מכן ירדנית במזרח, ישראל אינה מחוייבת לסגת מאזורים אלו. לא זו אף זו, בגין הדגיש, כי גם חלקים מגבולותיה המודרניים של אירופה מבוססים על הנחת יסוד זו, והניסיון לנסח את הכלל מחדש עלול לאפשר למדינות באירופה לבקש שרטוט מחדש של הגבולות ביבשת.

אדוני היושב ראש. פרופסור שובל, המומחה הגדול למשפט הבין-לאומי, הביא ב"ניו יורק טיימס" את ההסברים שלו בקשר עם הפריאמבל [preamble, מבוא] בהחלטת מועצת הבטחון: Inadmissibility of acquisition of territories by war. שמח אני לומר כי הניתוח של המומחה הגדול למשפט הבין-לאומי אישר ניתוח שנעשה לא פעם בישיבות הממשלה. וכך הוא אומר: צריך לומר: aggressive war, כלומר, על ידי מלחמה תוקפנית. משום שהאמת היא כי שינויים טריטוריאליים יסודיים חלו דווקא על ידי מלחמות, והם מותרים על פי המשפט הבין-לאומי אם המלחמה היא מתוך שימוש בזכות ההגנה הלאומית העצמית.

בחוזה לוקארנו, שצ'רצ'יל חשב אותו למסמך הבין-לאומי המדויק ביותר, נאמר: undertake never to attack or invade each other, צרפת ובלגיה, never to make war against each other. התחייבות מוחלטת. ואחר בא היוצא מן הכלל: except in the use of legitimate national self-defence. במילים אחרות: כאשר אומה משתמשת בזכותה להגנה לאומית עצמית, היא זכאית לפלוש, לתקוף, לעשות מלחמה נגד התוקפן.

מה הייתה מלחמת ששת הימים? האמנה המפורסמת של ברית המועצות להגדרת התוקפנות תשיב לשאלה זו: "לתוקפן בסכסוך בין-לאומי תיחשב אותה מדינה שתהא הראשונה לבצע אחד מאלה: הכרזת מלחמה על מדינה אחרת, מצור ימי על חופים או על נמלים של מדינה אחרת, מתן סיוע לקבוצות מזוינות שהוקמו בשטחה של אותה מדינה שפלוש למדינה אחרת", וכו'. בכל שלושת הסעיפים האלה אויבינו היו התוקפנים. אנחנו השתמשנו בזכותנו להגנה לאומית עצמית. הדפנו אותם והבסנו אותם. על פי הכללים הגדולים של המשפט הבין-לאומי יש לנו זכות of acquisition of territory.

כך גם קובע פרופסור שוובל. אבל הוא מתחיל בסיפור אחר. יש כלל גדול במשפט הבין-לאומי: *ex injuria jus non oritur* - העוול אינו יוצר משפט. והוא טוען: למצרים בעזה, ולירדן ביהודה ובשומרון, אין שום מעמד מבחינת המשפט הבין-לאומי. כל כך למה? הן פלשו לארץ לא להן. היתה זו מצדן מלחמה תוקפנית. זו קביעה חשובה מאד. והא ראייה: שום מדינה לא הכירה דה-יורה בסיפוח של יהודה ושומרון, שנעשה על ידי עבדאללה. רק בריטניה, ובעקבותיה הלכה המדינה הדמוקרטית החופשית המפורסמת, פקיסטאן. שום מדינה אחרת לא הכירה דה-יורה בסיפוח ההוא.

מליאת הכנסת. הישיבה התשיעים-ותשע של הכנסת השביעית - יום שלישי, ב' אב תש"ל, 4 אוגוסט 1970 - הודעת ראש הממשלה על החלטת הממשלה בדבר יוזמת השלום האמריקנית - דיון. 04/08/1970.

[...] אדוני היושב ראש, יחד עם כל חברי הכנסת, [...] מה קרה לנו בעניין ההחלטה 242 של מועצת הבטחון. [...] ההחלטה היא קובעת כלל לגבי מלחמת ההתגוננות של ששת הימים: איסור מוחלט של רכישת שטחים על ידי מלחמה. ולכלל כוזב זה לגבי מלחמת ההתגוננות שלנו מתחברת התביעה: נסיגה משטחים שנכבשו בסכסוך האחרון.

מה היינו צריכים לעשות בהחלטה הזאת? איך הגענו למצב בו הפכנו אותה לטוב, ואנו מבקשים מן האמריקאים שיגנו עליה? אם יציעו פירוש רע, ערבי, סובייטי, צרפתי להחלטה זו - או אז ביקשנו מהם: תצביעו נגד, וזה יהיה וטו, תגנו על החלטת מועצת הבטחון.

פרופסור לאוטרפכט כתב בקשר להחלטה זו, 242: "שינוי טריטוריאלי אינו יכול להתבצע כראוי כתוצאה משימוש ב**לתי חוקי** בכוח (ההדגשה על המילה "בלתי חוקי" במקור), אבל מחיקת המילה "בלתי חוקי" פירושה שינוי בתוכן המהותי של הכלל והפיכת ערובה חשובה של יתרון חוקי למגילת זכויות לתוקפן, כי אם לעולם אין להשתמש בכוח כדי לבצע שינוי טריטוריאלי חוקי - הרי אם שטח עבר פעם מיד ליד כתוצאה משימוש בלתי חוקי בכוח, חוסר החוקיות של המצב כפי שנוצר מתרוקן (Sterilized) על ידי האיסור להשתמש בכוח כדי להשיב על כנו את הריבון החוקי. דבר כזה אינו יכול להיחשב לסביר או נכון". זאת גם דעתו של המומחה השני הגדול למשפט בין-לאומי, פרופסור שוובל. במקום לומר: כלל כוזב קבעתם, הסותר את המשפט הבין-לאומי, ובמיוחד בימים בהם שר החוץ של גרמניה יוצא לוורשה ולמוסקבה וחותרם על הסכמים, שלפיהם גרמניה מכירה שכחוק וכדין יושבת רוסיה בפרוסיה המזרחית, וכחוק וכדין יושבת פולניה על הקו אודר-נייסה, ונרכשו שטחים למאות אלפי קילומטרים מרובעים על ידי מלחמה, ובצדק, משום שהיתה זו מלחמת התגוננות נגד התוקפן הגרמני, הוא הדין לגבינו: רכישת שטחים על ידי מלחמה כזאת בצדק היא, בהתאם למשפט הבין-לאומי, משום שזאת היתה מלחמת התגוננות נגד תוקפן שרצה להשמיד אותנו ולא רק לחסל את מדינתנו - במקום כל אלה הגענו לכך, שההחלטה 242 על הכלל הכוזב הזה לגבינו

הפכה למעין שיא של טוב, ואנחנו מבקשים את ידידנו האמריקאים שיקימו סביבה חומת מגן.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ושלושים-וארבע של הכנסת השביעית. יום שלישי, א' טבת תשל"א 29 דצמבר 1970 - הודעת ראש הממשלה על שיחות יארינג. 29/12/1970.

נשיאה של צרפת, הגנרל דה-גול, בימי ביקורו בפולין, חזר ומודיע: שגבולה המערבי לאורך קו אודר-נייסה מן הדין שיהיה הגבול הקבוע בינה לבין גרמניה. ידוע, כי השטחים אשר בין גבולה הקודם של פולין לבין אודר-נייסה, היו מאות בשנים תחת שלטון גרמני. מה הם, אפוא, היסודות עליהם בונה הנשיא דה-גול את הילכתו המדינית, הטריטוריאלית, הבין-לאומית לגבי העם הפולני? שניים הם יסודות אלה. האחד - זכויות היסטוריות. השני - תוצאות של התוקפנות הגרמנית לגבי פולניה. אבל אם אלו הן העובדות והמסקנות, יואיל נא נשיאה של צרפת לשוב ולשקול את עמדתו המוצהרת לגבי המלחמה שהתנהלה בין מדינות ערב שחברו יחדיו ברית תוקפנות משולשת לבין עם ישראל, בארץ אבותיו. באשר לזכויות היסטוריות - כלום יש זכויות שתשוונה לאלו של עמנו על ארץ-ישראל, לה שמרנו אמונים בכל שנות גלותנו ואליה שבנו בתוקף זכותנו הנצחית? ואם המדובר הוא על שינויים טריטוריאליים, שהם חוק-בל-יעבור בעקבות הדיפתה של תוקפנות, הרי יש לזכור כי אויבנו לא רק יצאו להתקיפנו אלא אף להשמידנו.

מתוך דברי השר בגין בבאר שבע, ארכיון - מרכז מורשת בגין, P20-284 10/09/1967.

הפירוש שלפיו בחוזה שלום יש מלכתחילה השערה של ויתורים טריטוריאליים חסר כל יסוד במשפט ובנוהג ובמציאות הבין-לאומיים, כפי שהוכחתי על ידי אזכור חוזה השלום בוורסאי ובטריאנון בסוור ובלוזאן. נהפוך הוא, חוזה השלום ההם חתמו שינויים טריטוריאליים. ובמשא ומתן על חוזה שלום יש מה שנקרא במשפט הבין-לאומי, "סעשן" cession על פי הסכם, גרמניה בחוזה השלום של ורסאי, הסכימה וחתמה על אותם השינויים הטריטוריאליים לטובת צרפת או לטובת פולין, או לטובת דניה או לטובת צ'כוסלובקיה שקמו בעקבות מחמת העולם הראשונה. את הנוסחה של נון-בליג'רנסי [נוסחה של אי-לחימה ובשונה מנוסח של חוזה שלום] יש לדחות על הסף ללא סייג, ואנחנו נדחה אותה על ידי הגורם הבין-לאומי המשפטי החיובי, המובהק: חוזה שלום. באין חוזה שלום, המצב הקיים - קיים ויהיה קיים. כך קובעות האסמכתאות במשפט הבין-לאומי.

[...]

באוקטובר 1967 אומר נאצר שהוא הרגיש את עצמו מספיק חזק, במאי 1967 לסגור את המפרץ - חזק מאד. מסתבר, כי החישוב שלו היה מוטעה בתכלית, אבל לא זה העיקר. בהודעתו ובהודאתו, העיקרי הוא חלקה השני. מה אומר לנו הרוחן המצרי? לפני שנשיב לשאלה זו, נזכור מה היה אז בסוף 1967 במפרץ. עמד שם חיל האו"ם. עשר שנים לפני כן הודיעה מדינת ישראל מעל במת ארגון האומות המאוחדות שסגירת המפרץ לשיט ישראלי תיחשב - איך אומרים הרוסים, "לפעולת תוקפנות". על הודעה זו של מדינת ישראל סמכו ידיהם נציגי ארצות

הברית של אמריקה, נציגי בריטניה, נציגי צרפת והרוסים לא היו צריכים באופן מיוחד לאשר את ההודעה שלנו כי הם אישרו אותה כבר בשנת 1933 באמנה המיוחדת בין אסטוניה וליטא ולטביה, לאמור: בְּלוֹקְדָה לאורך חופים ועל נמלים. ובכן כל העולם סמך ידו על הודעה זו של מדינת ישראל, כי סגירת המפרץ תיחשב כאקט של תוקפנות שנגדו יכולה ישראל להפעיל את סעיף 51 למגילת האומות המאוחדות כזכות הקבועה במשפט הבין-לאומי.

המצב המדיני והביטחוני (הרצאה בפני מועצת תנועת "החרות") - בשלושה חלקים. עיתון "היום". 25/10/1967. עמ' 3.

מנחם בגין התנגד גם להגדרת יהודה, שומרון וחבל עזה כאזורים תחת כיבוש, זאת לא רק משום שהוא ראה בזאת התכחשות למציאות ההיסטורית, אלא גם בראיית המשפט הבין-לאומי. לטענתו, יהודה, שומרון וחבל עזה היו תחת כיבוש ירדני ומצרי שלא זכה להכרה בין-לאומית, ולכן לא "נכבשו" מהן.

נקודה נוספת היא החלטת הממשלה עם סיומה של מלחמת ששת הימים כי ניתן יהיה להכריז על ריבונות ישראל באזורים השייכים לארץ-ישראל בצו ממשלה בעת שתתאים לכך, כפי שהדבר נעשה לגבי העיר העתיקה וחלקה המזרחי של ירושלים.

באשר למשפט הבין-לאומי, הממשל הישראלי בארץ-ישראל איננו שלטון כיבוש. הכנסת קבעה זאת בשנת 1967. בשנה היא קיבלה הכנסת חוק האומר: הממשלה רשאית בצו להחיל את השיפוט, המשפט והמנהל של המדינה על כל שטח של ארץ-ישראל כפי שייקבע בצו. זה החוק. זה החוק שלנו. זה החוק שהתקבל על ידי בית הנבחרים של מדינת ישראל הריבונית. הכנסת בחוק וכחוק הסמיכה את הממשלה, על פי סמכותה, אפילו ללא צורך בפנייה נוספת אל הכנסת אלא בצו אדמיניסטרטיבי, להחיל את המשפט והשיפוט והמנהל של המדינה על כל שטח של ארץ-ישראל. במילים אחרות, אנחנו, על ידי החוק ההוא, קבענו באוזני כל העמים שארץ-ישראל, בשום חלק ממנה, איננה בבחינת occupied territories או שטחים כבושים, כיוון שהכנסת, כחוק, הסמיכה את הממשלה להחיל על כל שטח משטחי ארץ-ישראל את השיפוט, המשפט והמנהל של המדינה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב ראש, אולי יסביר לנו מדוע אותה כנסת השאירה את החוק הירדני ביהודה ובשומרון ואת החוק המצרי בעזה וברפיח.

ראש הממשלה מנחם בגין:

אין שום סתירה. גם עם הקמת המדינה, כידוע לך, אושרו חוקים מסוימים בתוקפם ובוטלו לחלוטין חוקים אחרים, וביניהם חוק "הספר הלבן" שאסר התיישבות יהודית בארץ-ישראל. החלטנו שחוקים אלה בטלים ומבוטלים ואין להם כל תוקף. אם כך, שר הבטחון, לפי הסמכות שניתנה לו, החיל את החוק על שטחים מסוימים בארץ-ישראל שלא היה ברור אם המשפט שלנו חל עליהם; הוא עשה זאת בצו

אדמיניסטרטיבי אפילו לא של הממשלה כולה אלא של שר הבטחון בלבד. אין שום חידוש בזה ואין שום סתירה. בתקופת מעבר ניתנים חוקים קיימים להיות קיימים, אבל החוק של הכנסת קבע שארץ-ישראל אין בה שום שטח שהוא שטח כיבוש משום שהממשלה זכאית להחיל על כל שטח של ארץ-ישראל את המשפט, השיפוט והמנהל של המדינה.

אני מבקש עכשיו להשיב לטענה בדבר החוק הבין-לאומי. מתי מדינה שכבשה שטח ממדינה אחרת נחשבת למדינה כובשת? כאשר ברור שמדינה, ששטח מסוים מוצא מתחומה בעקבות מלחמה, היתה לה ריבונות על אותו שטח. השאלה היא האם לממשלה הירדנית ההאשמית היתה ריבונות או ריבונות מוכרת על יהודה ושומרון [...] - התשובה שלילית, ללא כל ספק.

ירדן פלשה לארץ-ישראל המערבית בניגוד לכל חוק בין-לאומי. זו היתה תוקפנות. היא פלשה לארץ-ישראל המערבית, שפכה דם, הרסה בתי כנסת וניסתה, יחד עם המצרים והסורים, להרוס את עצמאות ישראל לאחר הכרזתה יום לפני הפלישה, בניגוד למשפט הבין-לאומי. נתקיים מעשה תוקפנות מובהק, מעשה פלישה. האם מעשה כזה מוליד זכות? יש כלל גדול במשפט הבין-לאומי: *Ex injuria jus non oritur* - עוול איננו מצמיח שום זכות.

[...]

נוסף על כך, שום אומה ולשון, מלבד שתי מדינות, לא הכירה במעשה הסיפוח הבלתי חוקי שעשה המלך עבדאללה בשנות ה-50 הראשונות. המדינות היחידות שהכירו בסיפוח הזה הן: האחת, בריטניה - בימים ההם ישב עדיין גלאב פחה ברבת עמון - והשנייה, סמל הדמוקרטיה ושמה פקיסטן. ארצות הברית של אמריקה מעולם לא הכירה במעשה הסיפוח דה-יורה. היא סירבה להכיר במעשה הסיפוח וכך כל המדינות, לרבות מדינות ערב.

[...]

ארץ-ישראל, בזכות, שייכת לעם היהודי. לערבים זכות מוחלטת לחיות יחד עמנו בארץ-ישראל. המדובר בתושבים ערביים של ארץ-ישראל שלא נתאזרחו והם תושבים. אבל בתור תושבים מן הדין שיהיה להם שיווי זכויות מוחלט עם תושבים יהודים בארץ-ישראל. עליך לדעת שיש היום קרוב ל-100,000 תושבים יהודים שאינם אזרחים והם אינם מצביעים לכנסת אלא לרשויות המקומיות.

אנחנו רוצים שאותו דין בדיוק יחול על תושבים ערביים כל עוד לא יתאזרחו. יש להם כל הזכויות, כלאום, ללמד את ילדיהם בשפתם, על פי דתם ועל פי מסירתם, יש להם כל הזכויות האינדיבידואליות של אדם ותושב, בדיוק כמו לתושבים היהודים.

זיידאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

האם אתה מוכן לתת להם אזרחות?

ראש הממשלה מנחם בגין:

כן. אני מוכן להציע, בבוא היום, שלתושבים הערביים תהיה בחירה חופשית באזרחות. לא נכפה עליהם את אזרחותנו. אם מישהו מהם יבקש אזרחות ישראלית אציע, בבוא היום, להעניק את האזרחות הזאת. אפילו השיבותי לשאלה השנייה שלך. ברור שעשיתי אני יכול להמשיך.

מליאת הכנסת. הישיבה השמונה-עשרה של הכנסת התשיעית. יום רביעי, י"ב אב תשל"ז 27 יולי 1977 - הודעת ראש הממשלה על מסעו לארצות הברית. 27/07/1977.

אדוני היושב ראש, דוברת של ממשלת ארצות הברית במועצת הבטחון קבע בנאומו שאין הכרה בריבונות ישראל על ירושלים וכי ההתנחלויות ביהודה ובשומרון מהוות מכשול לשלום. באשר לירושלים תשובה אחת בפי כל בבית הזה - זולת סיעה קטנה אחת, המתכחשת לעצם קיומה של מדינת היהודים, ואין לנו אלא לעבור לסדר היום על עמדתה זו - לאמור: ירושלים השלמה, המשוחררת, המאוחדת היא בירת ישראל לדורי דורות.

אני מבקש רק לתקן הודעה מסוימת של ראש הממשלה [יצחק רבין] בקשר לירושלים. שמעתיו אומר: ירושלים סופחה. אין שום הצדקה לביטוי האומלל הזה. ואני חייב לומר, אדוני היושב ראש, לעתים אתה עומד נדהם מול התופעה הזאת של חוסר ידיעה בעניינים יסודיים מצד אנשים העומדים בראש המדינה שלנו. סיפוח? ירושלים ואנקסייה [וסיפוח]? תרתי דסתרי. סיפוח. אתה מספח אדמות זרים לאחר כיבוש. אינך מספח את עיר הבירה הנצחית, אינך מספח את אדמת המולדת שלך. אתה מחיל על השטחים המשוחררים את המשפט, השיפוט והמנהל, כפי שהכנסת קבעה עוד בשנת 1967 בעקבות מלחמת ששת הימים. סיפוח. בנובמבר 1914 בריטניה סיפחה את קפריסין, ובמסמך הידוע נאמר: הדבר מוצא חן בעיני הוד מלכותו המלך לספח את האי קפריסין לקיסרות בריטניה, ובזה קפריסין מסופחת. הנה לכם מסמך בין-לאומי על סיפוח.

אבל כאשר הצרפתים שחררו במלחמת העולם הראשונה את אלזס-לורן, הם מעולם לא סיפחו אותן אלא קבעו במסמך הבין-לאומי המפורסם, שאלזס-לורן חוזרות למולדת הצרפתית, כדי לתקן את העוול שנעשה על ידי הגרמנים. והוא הדין בעקבות מלחמת העולם השנייה - לא סופחו אלזס-לורן, אלא שבו למולדת הצרפתית. ויורשה לי לומר, עם כל הכבוד לעם הצרפתי הגדול, הא [זו] אלזס-לורן ותולדותיהן והא [זו] ירושלים ותולדותיה. סיפוח? אני מציע שחברי הממשלה ילמדו את האלף-בית של משפט בין-לאומי ובדבריהם המוטעים הנובעים, כנראה, מחוסר ידיעה לא יחמירו את מצבנו, לא יכבידו עלינו.

ירושלים, אדוני היושב ראש, לא סופחה. היא שלנו מימי קדם ולדורי דורות. חלק ממנה, העיר העתיקה, היתה בכיבוש בלתי חוקי. ביטלנו את הכיבוש. גאלנו ושחררנו את ירושלים העתיקה. שבנו אל ירושלים העתיקה והחלנו על פי החוק הריבוני שלנו את המשפט, השיפוט והמנהל של המדינה. זה דינה של ירושלים.

ומה דינם של יהודה ושומרון? אם אנו כולנו קובעים שירושלים משוחררת, איך יכולים יהודים וציונים להעלות על דל שפתיהם את ההבדל? ירושלים משוחררת, ובית לחם כבושה? או - ירושלים גאולה, וחברון כבושה? ועוד, אם אתם מבדילים בין ירושלים ליהודה ושומרון, דעו לכם מה היא התוצאה - בנאומו של סקרנטון [דיפלומט רפובליקני אמריקאי] מצאנו הד לכך.

אצטט משפט אחד מדבריו. הדבר יספיק כדי להחריד את כולנו: "An occupier must maintain the occupied areas" - "The occupier" - הכובש. אם אתם אומרים שבעקבות מלחמת ששת הימים אנו היינו ככובש ביהודה ובשומרון, התוצאה היא שסקרנטון וחבריו מגיעים למסקנה שגם רמת אשכול היא שטח כבוש. והוא משתמש במושג occupier גם לגבי ירושלים העתיקה. עמנו צריך ללמוד מזה. צריך לפשפש בדברים המזיקים.

לכן תשובתנו צריכה להיות: דין ירושלים כדין יהודה ושומרון; דין ירושלים כדינה של ארץ-ישראל. ולהפך - אין שום שטחים כבושים; כולם משוחררים; כולם גאולים. קבענו את זה גם בעקיפין בחוק. הנה ב-1967 כתבנו לאמור: "הממשלה רשאית בצו להחיל את השיפוט, המשפט והמנהל של המדינה על כל חלק של ארץ-ישראל שייקבע בצו". השתמשנו בחוק הזה, לפי שעה, רק ביחס לירושלים. אבל הממשלה רשאית לפי החוק להחיל את השיפוט, המשפט והמנהל על שכם, על יריחו, על בית לחם ועל כל שטחי ארץ-ישראל.

הרי קבענו לפני תשע שנים שהשטחים האלה אינם כבושים. אלמלא כן לא היינו מקבלים את החוק הזה. לאמור, מסמיכים את הממשלה לא לספח אלא להחיל את החוק שלנו, את הריבונות הישראלית, על כל שטחי ארץ-ישראל.

אני מציע אפוא, אדוני היושב ראש, שהציונים היושבים בכל חלקי הבית הזה, למען השם, למען עמנו, למען ארצנו, למען ביטחוננו הלאומי יחדלו מהנוהג הפסול הזה לדבר על חברון, שכם, יריחו ובית לחם כעל שטחים כבושים. ובהתאם לחוק שקיבלנו ננהיג את הלשון הפשוטה - ארץ-ישראל. מי שאיננו רוצה לומר נחלת אבותינו ומתחיל ללגלג אפילו על המושג הזה, כאילו עמנו איננו קם ואיננו קיים על המסורת של אבותינו, על מורשתם על הארץ שהנחילו לנו ואבותינו לא שכחו בכל הגלויות המרות ליום אחד; מי שרוצה לדבר בציניות על נחלת אבות - ידבר על נחלת בנים. כי אין הפרדה בין ביטחונם של בנינו לבין הסיכויים לשלום לבין הזכות על ארץ-ישראל.

ראינו את זה אתמול. מי שיספר לנו שהערבים ביהודה ובשומרון אינם מסכימים להיות בשלטון ריבוני של ישראל, יתבונן למה הוא גורם. מחר מישהו יאמר שהערבים בגליל אינם מסכימים שיהיה שם שלטון ריבוני של ישראל. אנה אנו באים עם פילוסופיה אנטי-היסטורית, אנטי-לאומית כזו? לכן, דין יהודה ושומרון כדין ירושלים.

מליאת הכנסת. הישיבה המאתיים-ושמונים-וארבע של הכנסת השמינית. יום רביעי, כ"ט אדר ב' תשל"ו 31 מארס 1976.

שלמות המולדת - הלכה למעשה

ללמד בני ישראל זכות

הזכות של עם ישראל למולדתו מחייבת את ההשקעה החינוכית לאמונה זו. משום כך השקיע מנחם בגין משאבים רבים בעבודה שעניינה חינוך הדור הצעיר לאהבת הארץ. בגין נהג לדבר בפני חניכי בית"ר, השתתף במפגשים עם נוער צעיר, נאם מעל בימת הכנסת וכלי התקשורת, וניצל כל אמצעי במטרה לעזור בחינוך הדור הצעיר להכרת זכותו על מולדתו.

הערב עלינו להבחין בין עבר רחוק שעליו אנחנו לומדים מן העט ומן האת, מן הכתובים ומן החפירות, לבין העבר הקרוב אשר אנחנו לא רק עדים לו אלא הננו בין יוצריו. באשר לעבר הרחוק, כל המקורות עומדים לרשותנו. האת מוסיף ומוכיח את האמת שנכתבה בימי קדם. כל חפירה ארכיאולוגית נוספת באה להוכיח את האמת אשר בכתוב. בוודאי התנ"ך עומד לרשותו של כל צעיר עברי. וכפי שכל אחד מאיתנו יודע, תקרא ביום, תקרא בלילה, תמיד תלמד.

[...]

מכאן אני עובר להווה או לעבר הקרוב. אעמוד על שלושה נושאים.

הראשון: הזכות לארץ-ישראל. לפי דעתי אנחנו פוגעים בעצמנו, בדור הצעיר ובעתידו של עמנו על ידי כך שמאז קום המדינה, יותר מאשר בכל תקופה אחרת, אנחנו בחינוך נטשנו את זכותו של העם היהודי לארץ-ישראל, לארץ אבותיו. עלינו לומר את האמת לעצמנו, גם אם היא אכזרית, 18 שנים תמימות, שתי המילים שהן אחת: ארץ-ישראל, משל נעלמו מן המילון שלנו, גם של המבוגרים וגם של התלמידים. אמרנו מדינת ישראל אמרנו בקיצור "ישראל", והמושג הזה כשמנקדים אותו הוא מלאכותי. ישראל זה הוא או הם לא היא. 18 שנים כך כתבנו על משקל מדינת ישראל. והיכן ארץ-ישראל? כמעט שהדור הצעיר שכח משך 18 שנים שיש לנו זכות על ירושלים העתיקה ועל חברון ועל יריחו ועל בית לחם יהודה. מאז מלחמת הפדות של ששת הימים חל שינוי מסוים. לדעתי לא מספיק. כולנו יודעים את הפירוש המפורסם של רש"י למילים הראשונות בהן נפתחת התורה. רש"י אומר, בעצם צריך היה לפתוח "החודש הזה לכם" זוהי המצווה הראשונה עליה נצטוו ישראל ומה הטעם פתחו ב"בראשית"? שאם יאמרו אומות העולם: לסטים אתם שכבשתם לכם ארצות שבעה גויים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא וניתנה לאשר ישר בעיניו" וגו'. לפני מאות שנים אמר כך רש"י והוא כיוון לתקופת ימי קדם, לשבעת הגויים. כמה אופיינית היא התופעה, כי עכשיו, כעבור דורות רבים, זוהי השאלה שמוצגת בקרב עמים רבים: "לסטים אתם שכבשתם" לקחתם שטחים לא לכם. הדבר המכאיב הוא שישנם יהודים האומרים בלשונם המודרנית, לא בלשונם של רש"י עם ה'לסטים', דברים כאלה. הדבר המכאיב עוד יותר הוא שישנם ציונים המוכנים להזדהות עם השאלה הזו.

כפי ששמעתם באתי לפני מספר ימים מלונדון. היה מעניין, די מעניין, אני שמ הייתי צריך להזכיר כי כאשר הייתי אצל הרוסים הם האשימו אותי ב-1941 שאני ציוני. ומשום כך "אתה סוכן בריטי". אבל כשהייתי בלונדון לא לא הרגשתי בזה. לעומת זאת, נשאלתי הלך והשאל מה לכם ולפלסטיין. פעם אחת שאל אותי מראיין, ולחץ: מי נתן לכם את ארץ-ישראל. כאן כלו כל תשובותי, אז אמרתי באופן ספונטני: god. וזו האמת. אנחנו לא נקיים את זכותנו? אף על פי כן זהו הפרדוקס. לסטים שכבשתם לכם וגו'. זהו היסוד, גבירותי ורבותי. נזהר. בעיני, הגורם המכריע בחיי אנוש הוא הכרתו של נושא רעיון שהרעיון הוא צודק. בלעדי הכרה זו אין טעם וגם סיכוי. דווקא בימים אלה הוגדרה השאלה אם בכלל אנו צודקים ואם יש לנו זכות על הארץ הזו. מילא, פעם מה שהיה עד 1948. הגענו לקו הירוק - העולם התרגל. אבל מעבר לזה? אני מציע ומבקש בעיקר את ציבור המורים שייקח את העובדה הזו בחשבון. הבה וממש נלמד את הא"ב. לפעמים הא"ב הוא העיקר וצריך לשוב אליו אפילו אם אתה מלומד, פרופסור. כאשר טקסטוס מספר על כניסתו של פומפיוס לבית המקדש, ההיסטוריון הרומי הזה, שונא ישראל, כותב שפומפיוס נכנס לבית המקדש "יורה ויקטוריה" - בזכות הניצחון. אני מציע שנלמד את בנינו שנכנסו לתל אביב וליפו ולרמלה ולירושלים ולחברון ולבית לחם ועוד לא בזכות הניצחון אלא "ויקטוריה יוריס" - על ידי ניצחון הזכות. ללמד בני יהודה קשת - בימים שלנו יודעים, ללמד בני ישראל זכות! לדעתי, זה צריך להיות יסוד החינוך.

ללמד בני ישראל זכות. . ארץ-ישראל. 01/03/1972.

א.

אמרת, כי יש לנו זכות על ארץ-ישראל. האם בשביל זה אני צריך למות?

- אתה צריך לחיות...

- כן, אבל אתה אומר שארץ-ישראל שייכת לנו. הערבים אינם מסכימים. הם יכולים לצאת למלחמה נגדנו. ואז אני יכול למות. ובכן, מה אתה משיב לי?

אני שב ואומר, כי אתה צריך לחיות ולהעמיד בנים ובני בנים שיהיו אחריו. אלה שנלחמו למען חידוש עצמאותנו, בטרם נולדת, בני, שאפו לך, כי בנים כמוך יחיו בחרות, בכבוד, באושר. זו בעצם היתה מהות מלחמתם. הם רצו להבטיח, לכל הדורות הבאים, כי שום קלגס אכזר לא ירים עוד ידו על ערער יהודי. אבל אם אתה שואל לנכונות הקרבה למען עמנו וארצנו, עליך לזכור, או ללמוד, כי הלוחמים היו מוכנים לא רק לסכן אלא גם לתת את חייהם למען תוכלו, אתה, ועוד בנים לאין ספור, לחיות כבני חורין. הם מעולם לא שאלו, האם בשביל זה אני צריך למות. ואולי תשאל את עצמך, מה היה קורה להוריך, ואולי גם לך, אלמלא נכונות ההקרבה שלהם?

- אבל אתה דיברת על ארץ-ישראל.

ודאי. השמעת על המלחמה בשלטון הבריטי בארץ-ישראל? בימים ההם לא היתה לנו מדינה. הצבא, שעמד בארץ, בריטי היה. באירופה הובלו יהודים, ובתוכם צעירים כמוך, לטבח. שערי ארץ-ישראל נעולים היו. אנו, היהודים, היינו מיעוט, שליש מהאוכלוסייה. הבריטים גמרו אומר להקפיא את השליש הזה ולהפוך את ארץ-ישראל למדינה פלשתינאית. נגד השלטון הזה, וכל כוחותיו, קמו לוחמים יהודים, כולם מתנדבים היו. איש לא הכריח אותם לרדת למחתרת, להשליך את חייהם מנגד. אם להשתמש בלשונך, היו כולם מוכנים למות. הם הלכו לבתי כלא, למחנות ריכוז, הם עונו, נפלו בקרבות, הועלו לגרדום, האמינו בצדקת מלחמתם. לא נחלשו, לא נשברו, מעולם לא נכנעו. כך הם נלחמו למען עמנו וארצנו. אה, כן. באומרי את המילים הללו, הנני יודע, כי כבר יש בקרבנו כאלה, המוכנים ללגלג עליהן. אופנה היא. גם בקצות שולינו החלה לדבוק. אל תשמע, בני, ללעגם של המבזים את עצמם. ציניות אינה קידמה. אמונה אינה ריאקציה. למען עמנו וארצנו, אלו הן מילים קדושות, טהורות; מקדשות בטוהרן, מטהרות בקדושתן. אמת ואמונה הן. שאל את עצמך, מה היינו, למה היינו, כאשר לא היתה בנו הנכונות ללחום למען העם והארץ.

- אבל צריך להפריד בין ארץ-ישראל ובין מדינת ישראל.

איך להפריד? האם בשביל מדינת ישראל לא מתו טובי בנינו? על מלחמת תש"ז-תש"ח למדת? האם הערבים לא יצאו למלחמה נגד המדינה היהודית בחלקה של ארץ-ישראל? במלחמה ההיא נפלו למעלה מששת אלפים לוחמים ואזרחים. היה זה כמעט אחוז אחד של האוכלוסייה היהודית דאז. לו, חס וחלילה, כאלו היו אבדותינו במלחמת ששת הימים, היינו שוכלים עשרים וחמישה אלף נפש. המסוגל אתה, בשומעך את המספרים הנוראים האלה, להעריך את גודל הקורבן שהקרבתנו למען מדינת ישראל, והאם מאז היא הוקמה, ועד מלחמת ששת הימים, שוב לא הותקפו, במשך כל השנים, אנשים, נשים וילדים לרבבותיהם, והאם לא נפלו מהם אלפים? מי בלבד מושגיך, עד כדי סברה, כי סבלנו אבדות החל מיוני 1967, רק בגלל ארץ-ישראל, ואילו עד אז ישב ישראל בשלווה, ולא היה מחריד. הערבים מעולם לא עשו שלום עם מדינת ישראל. הם אמנם התחייבו על כך בהסכמי שביתת הנשק, אבל, מיד אחרי חתימתם, החלו, ולא פסקו, להפר את התחייבותם. הם שפכו את דמי חיילינו ואזרחינו ושאפו להרוס את המדינה ולהשמיד את תושביה. לו, חלילה, היינו מתפתים לשוב לקווי שביתת הנשק, היתה צפויה לנו מלחמת דמים בתנאים, אשר חמורים מהם לא יתוארו כלל. מה היית אומר אז, לי, או לעצמך? אתה רואה, אפוא, כי גם מבחינת שאלתך אין להפריד, אם בעבר ואם בעתיד, בין ארץ-ישראל ובין מדינת ישראל, או בין העם והארץ. מעולם לא היתה הפרדה, גם אם היתה פרידה, בין עם ישראל ובין ארץ-ישראל.

- אבל הערבים מוכנים לעשות איתנו שלום. הנה נתפרסמה כותרת בכל העיתונים של דברי סאדאת. הוא אומר במפורש, כי מצרים רוצה בפתרון בדרכי שלום. מדוע אתה מסתיר את זאת?

כותרת קראת. בשנות השלושים, בתקופת מינכן, דיבר צ'רצ'יל, לא בלי מחאה נפשית, על קוראי הכותרות. ומה על התוכן? הלוא תתבונן בו, צעיר ומשכיל כמוך. סאדאת אמר את אשר הודיע, פעמים רבות, קודמו, נאצר. מצרים, אמר, רוצה בפתרון צודק, שיושג בדרכי שלום, על ידי נסיגת ישראל לקווי 4 ביוני 1967 והחזרת זכויותיו של העם הפלשתיני, אחרי הנסיגה ובעקבותיה. זהו השלום המצרי. האינך מבין שפירושו בשבילנו מלחמה מתוך סיכון עצם קיומה של המדינה? הניסיון של 18 שנים, ושל ערב מלחמת ששת הימים, לא לימדך כלום? לא הסתרת דבר מפניך. מי שמסתפק בקריאת כותרת, מסתיר מפני עצמו את התוכן, כלומר את האמת. ואתה עודך מכריז על כך. פלא. הוגה דעות הציע לתלמידי חכמים, שיבקשו את בוראם, כי יצילם מגאוות הידיעה. תפילה נאה. דווקא בעל ידיעות צריך להצניע לכת ולא להתגאות בהן. אבל להתפאר בבורות? מה קראת על שאיפת השלום המצרית, אם לא את ההפך מהאמת? אבל עלי לשוב לעיקר. זכור את הימים, בהם יהודים לא היו מוכנים ללחום, וראה מה היה להם. מצד שני, התבונן בתקופה, בה היהודי קם ללחום, ושים לב למה הוא הגיע. ההבדל הוא מכריע. עולם ומלואו בו. זהו הבדל לא רק בין עבדות לבין חרות, אלא בין השמדה לבין תחייה. כך יהיה גם בעתיד. אנו מוקפים אויבים. הם רוצים להכחידנו. מכוח הניסיון של בני דורי, הריני אומר לך, כי נעמוד נגד אויבינו ונגבר עליהם, אם נהיה מוכנים גם לסכן את עצמנו למען חיי העם בארצו.

- בזו!

ב.

אלה הם מקצת מהדברים, שהוחלפו, ברב-שיח ערני, עם צעירים, מושבתים מלימודיהם. הרישום בדיעבד אינו מלא או מדויק. אף אינני יודע, אם הצעיר, שהציג את השאלה הרצינית, גם השמיע את הקריאה הצינית. משער אני, כי היו אלה שני שמיניסטים, שאחד מהם תהה כאילו לתומו, והשני יצא מגדרו. על אף ההבדלים בנימוס, או בהיפוכו, מדאיגה הקושיה יותר מהצווחה. לכן, נניח לאחרונה; נתבונן בראשונה.

נוסח השאלה אינו מקרי. אנו יודעים, כי לא כל מי שנלחם, נפגע. וכן להפך. אנחנו היהודים, למדנו במיוחד, כי לא כל מי שנפגע, נלחם. במפורש: יש ומתים לא משום שנלחמים, אלא משום שאינן לוחמים. אפשר היה, אפוא, לשאול, האם אני צריך ללחום וגו'. אבל השאלה נסבה, בכוונה, על המוות. וזו הסכנה. היו דברים מעולם.

לא רק את צ'רצ'יל יש לזכור משנות ה-30 אלא גם, או עוד יותר, את צ'מברליין. ראש ממשלת בריטניה הגדולה דאז הביע באוזני עמו, תמיהה, האם אין זה חיזיון טראגי שהם נקראים לחפור שוחות מגן "למען ארץ רחוקה עליה איננו יודעים הרבה". אף

הוא התפאר בצורה מוזרה, בחוסר ידיעה. אבל היתה זו דמגוגיה שלטונית, במובן הקלאסי של המושג. בנוסח שלו, שאל נוויל צ'מברליין את הבריטים, הצריכים הם למות בעד... צ'כוסלובקיה. לתמיהה זו נודעה השפעה רבה לקראת מינכן. משער אני, כי מושג זה ידוע אפילו לקוראי הכותרות בימינו. האם הם יודעים גם את התוצאות של האסון ההוא? לכל מקרה, כדאי להזכיר להם, כי לא רק בריטניה אלא האנושות כולה בקושי, ובנס, ניצלה מהן.

צ'מברליין היה שמרן. אבל תהייתו "הריאליסטית" יכולה להיות גם נחלתם של סוציאליסטים. אחד מהם היה דיט. הוא לא היה אנגלי אלא צרפתי. הוא שאל, כשנה אחרי צ'מברליין, האם כדאי למות בשביל... דנציג. לקושייתו היה צליל הומני ופטריוטי גם יחד. ראשית, למה לסכן, או להקריב חיים, יפים, צעירים? שנית, מילא, למען פריס, לא תהיה ברירה אלא לצאת למלחמה, אבל למען דנציג...? איך דאגה זו השפיעה על העמידה בשערי פריס עצמה, אנו יודעים. אך כדאי להזכיר.

היהודי, ששאלני על ארץ-ישראל וחיוו, אינו ראש ממשלה שמרני, או חבר פרלמנט סוציאליסטי. עול ימים הוא. לשאלתו אין עדיין השפעה ניכרת על בני דורו. בשבילו צ'כוסלובקיה או דנציג, הן באמת ארצות רחוקות; והתקופה, בה נחרץ גורלו של עולם עליהן היא, בתודעתו, עוד יותר רחוקה ממנו. יש להניח, כי על כולן אין הוא יודע הרבה. אבל הוא, בוודאי, יודע ומבין, כי חלקי ארץ-ישראל, אשר שחררנו במלחמת ששת הימים, אינם כפראג לבריטים, או כדנציג לצרפתים. הם שטחי ארץ, לה גם הוא קורא, כפי ששמעתי, ארץ-ישראל. הם קרובים מאד, תרתי משמע. הוא גם צריך, בגילו, לדעת עליהם הרבה, אם לא הכל. אף על פי כן, הוא מנסח את קושייתו, כאילו עמדנו לא בחיפה בשנת 1970, אלא בלונדון, בשנת 1938, או בפריס בשנת 1939.

הסכנה עדיין אינה רבה. אבל אסור לזלזל בניצניה. יש יסוד להניח, כי נוסח השאלה המנקר אינו מקורי. הוא נלקח בהשאלה, אך לא מימים, או זרים, רחוקים, הניכור המודע בא מלמעלה, מעסקנים נכבדים, ממרצים חשובים. לאחרונה קראתי מאיש מלומד, כי הקשר שלי, למשל, עם ארץ-ישראל, הוא רומנטי ומיסטי. המילים הלועזיות הללו אינן מעליבות. הראשונה היא סתם נחמדה. אך גם השנייה, אם נתבונן בה בלי דעה קדומה, אין בה, במקרה דנן, כדי לפגוע. יש משהו מן המסתורין - מדוע לא לומר זאת בעברית? - בקשר, הקיים אלפי שנים, בין עם ובין ארץ, אליה הוא נמשך בכל הדורות, אליה הוא שב אחר כל הפרידות. אבל מדוע דרושה לנו רומנטיקה מיסטית, כדי להבהיר, לקרובים ולרחוקים, כי יש לנו זכות על ארץ-ישראל, כי מולדת היא ממשות, לא אף על פי שאתה אוהב אותה אלא משום שאהבתה - כאם. היא ממשית, האם, ואתה אוהב אותה יותר מכל יצור אנושי. כזה צריך היה להיות החינוך הטוב, החיובי, לאהבה, לא לשנאה, לאמת, לא להיפוכה. אבל אם ההתנכרות "האנטי-רומנטית" באה מפי שליטים ומרצים, אין פלא, כי צעיר אחד, או שניים, תוהים, מה להם ולבית לחם יהודה. שאלה זו אפשר גם להחיל על ירושלים. וכך היה. עוד נספר.

בני שיחי הצעירים טענו בתוקף, כי הערבים רוצים בשלום, ואילו ישראל - הכוונה היתה לממשלה דהיום - מונעת את השגת השלום. אחד מהם אפילו התגסס בלשונו, כאשר ניסיתי להוכיח את ההפך, כלומר את האמת. כיצד הגיעו בנינו החביבים למסקנתם המוזרה? הסברם היה פשוט מאד. הערבים אומרים, כי ישראל חייבת לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967, כדי שיקום הסדר בדרכי שלום. הממשלה, בלי גח"ל, טוענת, כי לכך היא לא תסכים לעולם. האם לא ברור, אפוא, מי מונע את השלום הנכסף, הנמצא בהישג ידינו? במילים אחרות, אם איש בישראל רוצה להוכיח את רצונו בשלום, עליו להסכים לנסיגה לעבר קווי שביתת הנשק.

לא הייתי זקוק לשמיניות, כדי להסביר, לקהל השומעים בכללותו, את הסילוף הנורא אשר בגישה זו. אם הדברים שכנעו את בעלי השאלות, לא אדע. אין סיבה להתייאש, אפילו מנער טועה, או תוהה, אחד. צריך להוסיף ולהסביר. הפרדוקס היה בכך, כי היה עלי להגן על רצון השלום... של שר החוץ ושל שר הבריאות.

כדאי שהמטיפים לחלוקת הארץ למען השלום ישימו לב לחיזיון זה. הם אינם פוסקים מלהאשים את אנשי שלמות הארץ באי-רצון לעשות שלום ואף במניעתו. היריבים הנכבדים סברו, כי בעזרת תעמולה זו יופיעו בעיני חוגים מסוימים בבית ובחוץ, כדורשי שלום מעולים. ולא היא. גם חלוקה מלאכותית זו לא הצליחה. מפי נוער, אשר חונך על ברכיהם, שמעתי את ההאשמה, המופנית נגדם, כי הם מעדיפים - שמעו היטב - שטחים על שלום. לצעירים כאלה ברור לחלוטין, כי מי שאינו מוכן לסגת אל הקו הירוק, אינו רוצה בשלום, מונע הסכם ערבי-ישראלי. אחד מהם שאל לזכותנו על ארץ-ישראל, והאם בשביל זה הוא צריך למות. מובן מאליו שהוא מוכן לנהל דו-שיח מותאם עם כל חבר ממשלה, לא לשעבר, לאמור:

- הודעת, כי, בכל התנאים, עלינו להישאר בשארם א-שייח'. האם בשביל זה אני צריך למות?

- אתה צריך לחיות...

- כן, אבל אמרת, כי משארם א-שייח' לא נזוז. הערבים אינם מסכימים. הם יכולים לצאת נגדנו למלחמה, ואז אני יכול למות...

שאלתי את חברו, האם הוא מסכים למסור, למען השלום, כמובן, את ירושלים העתיקה. הוא השיב בקיצור, בפשטות, בשלווה: כן. הפעם חרגתי מתפקידי כמרצה ומשיב, ושאלתיו, מדוע, אם כן, לא יהיה מוכן לוותר על ירושלים החדשה, למען אותה מטרה עצמה. על כך לא קיבלתי תשובה. אולי לא שמעתייה. בינתיים עלו בחלל האוויר מחאות מהדהדות מכל עבר. בעצם, התשובה לשאלתי השנייה אינה חשובה עוד. מספיק בהחלט המענה לראשונה. אנו יוצאים למדים, לאן מוליך הניכור ה"אנטי-מיסטי" מערכי אומה, שאין ממשיים מהם, של ארץ מולדת, של היסטוריה, של אמת וקדושתה. חכמי החלוקה היזהרו בדבריכם!

הצעירים, המוכנים להתנכר גם לירושלים, הביעו הכרתם, כי אנו, כולנו, עושים עוול בל יכופר לעם הפלשתינאי. בחקירה החוזרת שאלתי אחד מהם, האם בני העם הפלשתינאי נמצאים רק ביריחו ובחברון, או גם בנצרת ובחיפה. הצעיר לא היסס. מבחינה זו, הקו הירוק אינו קיים בשבילו. גם בחיפה ובנצרת יושב העם, אשר חובה להחזיר לו את זכויותיו. אם כן? לדברים אלה יש להסב את תשומת לבם של המטיפים לישות פלשתינאית. עליהם לרשום לפנייהם, כי השבוע, בהיותו בחוץ לארץ, דיבר חוסיין על פלשתינה שהיא כולה כבושה. בעצרת האו"ם מתקבלות, בזו אחר זו, החלטות הבל. אבל עובדה היא, כי כמוהן נתקבלו בפעם הראשונה מאז קום המדינה. ואם מבית מדברים, מתוך קידמתיות עילאית, על פלשתינאים, לאן כל זה מוליך?

[...]

אבל ישבו לפני צעירים אחרים. הם הקשיבו והגיבו. מדי פעם בפעם גם השמיעו קול מחאה, בכיוון המפריעים. הקשבתם רוממה את הרוח. התנהגותם היתה למופת. ורובם ככולם היו עמונו. כך הם הגיבו, בשומעם דברים על ארץ-ישראל, על ירושלים, על הבטחת קיומנו, על מערכות ישראל בעבר ועל לקחן לעתיד. ראיתים בפעם הראשונה בחיי. והם ניחמוני.

פעם אחת קפץ רוגזם עלי. קולותיהם המשולהבים הדהדו באולם. לא שמעתים. לכן לא הבינותי, מה סיבת כעסם. שאלתי. הסבירו לי. מדוע, שאלו, אתה מקדיש להם תשומת לב כה מרובה? אל תעשה הכללות. זו לא דעתו של הנוער הלומד. הם מעטים... היה לי הרושם, כי בהמשך הושמעו כמה ביטויים צבריים. פגיעתם, כנראה, לא היתה רעה. נוער. המחמאות היו הדדיות. אין דבר. למחרת הולכים יחד לבית הספר - אם הוא לא מושבת. הסברתי, כי אינני עושה חלילה שום הכללות. אבל תשומת לב אוסיף להקדיש לכל צעיר, שירצה לשאול ולקבל תשובה. הוא לי עולם ומלואו. בעלי המחאה קיבלו את ההסבר. רוגזם חלף. גם הוא היה טוב, מעודד.

בראותי אותם, לא יכולתי שלא להיזכר בדברים שיצאו מן הלב לפני 22 שנים, בעלות שחר חרותנו: הנוער של ההגנה, של לח"י, של אצ"ל, הנוער המופלא והמפליא, שכמוהו אין לשום עם ולשון, שכמוהו לא קם לעמו מימי בר כוכבא.

שנות דור חלפו מאז. נוכחנו לדעת, בכל מערכות ישראל, עד עצם היום הזה, כי יש לנו בצבא, בסדנאות ובבתי הספר, אותו נוער נפלא ומפליא. הוא לא רק נחמתנו. הוא ביטחוננו. נודה לאלוהינו על הנוער שלנו.

עם תום חילופי הדברים, באו אלי בקפיצה שני צעירים חביבים. האם תהיה מוכן לבוא, לערב אחד, לקן שלנו, שאלו. מהו קנכם, שאלתי. השיבו: השומר הצעיר.

ודאי, מובן מאליו, בנים, שהנני מוכן לבוא אל הקן שלכם ולהשיב לשאלותיכם. אדרבה. אך אשוב מחוץ לארץ ונקבע את ערב השיחה.

וישובו ימי הנעורים. גם אני, בנים, הייתי בשומר הצעיר, כאשר צעיר מכם הייתי. אבל בימים ההם הוסבר לי כל ערב, בקן, כי ארץ-ישראל שייכת לעם היהודי. נעים יהיה להיזכר.

דאגה ונחמה: בעקבות פגישה עם נוער בחיפה. עיתון "מעריב". 11/12/1970. עמ' 12, 23.

בהסכמתכם, שליחי בית"ר וציריה [...] אבחר לנושא המרכזי של שיחתנו, בליל פתיחת הכינוס העולמי השביעי את האמונה. כי הרי בית"ר - ראשיתה ואחריתה האמונה.

אנו עדים בימינו, ברחבי תבל, לחיזיון של שיבה המונית אל חיק האמונה. לכאורה, זהו חיזיון מוזר במאה ה-20, התקופה, בה האדם הגיע לשיא יכולתו התגליתית ולעומק ירידתו המוסרית. בתקופה כזאת, על הפיכותיה, מהפכותיה ותהפוכותיה, שיבה אל האמונה תמימת הנפש ומשיבת הנפש?

אפס, אם נתבונן, נבחין בשתי סיבות עיקריות של החיזיון הזה. האחת נעוצה באכזבה הכללית מן התנועות אשר היו טוטליות במהותן בטרם יהיו לטוטליות בשליטתן. הן ניסו, בהיותן מקיפות כל, להעמיד במקום האלוהים את האדם ובמקום האדם את המדינה.

[...]

מה פלא, אם מיליוני אנשים יודעי קרוא וכתוב, החופשיים לכתוב, בני חורין לפקפק, בראותם את הדרך אשר הוליכה מהתקווה של ההמונים המשועבדים עד לאכזבת ההמונים ששבו להיות משועבדים. - מה פלא אם הם אומרים כי התנועות הללו לא יוכלו עוד להוריד את האלוהים ולהעלות במקומו את האדם, לא יצליחו להוריד את האדם ולהעלות במקומו את המדינה. מסתבר, כי תוכניות אדם, ולא דווקא מצבות, עשויות אבן, יכולות להיות בבחינת אלילים. אכן, האדם, מפקידה לפקידה, מנסה להוריד את האלוהים ובמקומו להקים פסל-אליל, אם מעשה ידיו או פרי מוחו. אולם בא היום, והאדם לומד: אז באה השעה הגדולה של ניפוץ הפסלים, של ניתוץ האלילים. אז באה השעה הגדולה של השיבה אל האמונה.

[...]

האמונה השלמה, מחייבת אותנו, מעל לכל, להתחברות נפשית עם האמת של ארץ אבותינו. היא בותרה, היא חולקה, היא פוצלה, ועלינו לשוב ולאחדה. אל יאמרו לנו, בגלל אמרתו של גמבטה, שהושמעה בתנאים אחרים ולגבי בעיה אחרת: מוטב להחריש מאשר לומר את האמת. לא, ידידים, שום דבר גדול לא הושג בשיטת "מהיכי-תיתי". כל דבר גדול הושג בתולדות האנושות, אף בהיסטוריה שלנו, בדרך השאיפה המתמדת והרצון המפולד. לכן, עלינו, על בית"ר ועל תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי, בשם האמונה השלמה של ישראל, לשאת בקרב עמנו, ובקרב העמים, את האמת על הכורח באיחודה מחדש של ארץ אבותינו.

[...]

בעמוד החייל העברי בעזה, אמרו הכל בישראל [...] "הנה חלק משוחרר של המולדת". על אף הנטישה, הודעה זו איננה יכולה עוד להימחות מזיכרון אומה, מזיכרון הנוער, אף לא מזיכרון ומזכרם של עמים. ואם עזה, בהיותה כבושה בידי האויב המצרי, היתה ונשארה חלק של ארץ מולדתנו אשר שוחרר, בבא היום, בהגיע אליו החייל העברי - מה דינם של ירושלים, של חברון, של בית לחם, של שדות הגלעד?

בבעיית חידוש שלמותה של הארץ, כלולה הבעיה של אוכלוסייתה. אסור לנו, לבית"רים, לעצום עין מן הבעיה האתנית הזאת. כאשר יריבינו הצהירו, שעזה היא חלק משוחרר של המולדת, ידוע ידעו כי אין היא אלא מאוכלסת ערבים. מה ההבדל בין עזה המאוכלסת ערבים לבין בית לחם מאוכלסת הערבים? זוג גם זו חלק של ארץ אבותינו. אולם עמוד נעמוד, בבא היום, בפני הבעיה האתנית, לא רק בעזה, לא רק בעיר דוד, אלא בכל ארץ-ישראל. ולכן עלינו לומר את האמת בשם אמונתנו השלמה. עמנו עומד בפני שתי אפשרויות:

או ביתור המולדת, מלחמה מתמדת, שפך דם ללא קץ, סיום של מלחמת השמד בכל החזיתות. או התקדמות, בעיניים פקוחות, בלי לסכן את עצם קיומה של המדינה - תוחלתנו, מבטח קיומנו - לקראת אחודה מחדש של לארץ-ישראל על אוכלוסיותה.

אנו, תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי, בשם אמונתנו השלמה, למען עמנו ואף למען שכנינו, למען הטוב והצודק, למען הישר ולמען השלום - אנו מציעים לבחור באפשרות השנייה והיא: **ארץ-ישראל השלמה כמדינה עברית, לאומית במהותה, רבת עדות בהרכבה.**

אל לנו להירתע מפני הקשיים שיהיו, והם לא מעטים יהיו, הכרוכים בהגשמת החזון הזה. אולם אנו, בבוא היום, כפי שאנו מאמינים באמונה שלמה, נוכיח, כי אחר הגשמתן של רבות מנבואותיו של ראש בית"ר, הגשם נגשים גם את נבואתו זו, שאין גדולה ממנה, מבחינת המוסר הלאומי והאנושי כאחד: מדינה עברית תחת דגל הטוהר והיושר, ובה שפע אושר לעברי ולערבי, לנוצרי - לכל תושביה.

[...]

הכרת המולדת הן היא בדמנו, בלבנו, בנפשנו, בכל ישותנו. כל ניסיון להשמיד את מדינת ישראל - תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי אומרים זאת מתוך אמונה, כי בקרב עם ישראל אין לערבים ולשאר העדות בארץ-ישראל ידיד יותר טוב - כל ניסיון להשמיד את מדינת ישראל לא יעלה אלא בנהרי נחלי דם למנסים; והוא לא יצליח. אלה המייעצים להם ולנו את קיום ה"סטטוס קוו" אומרים: שפך דם, מלחמה ללא מוצא, ערעור מתמיד של בטחון, לא רק בארץ-ישראל, לא רק במזרח

התיכון, אלא בעולם כולו. לכן אנו אומרים: לא זה ולא זה. אלא הרעיון הגדול של ארץ שאחת היתה ואחת תישאר, ארץ אבותינו כמדינה עברית, לאומית במהותה, רבת עדות בהרכבה.

[...]

האמונה השלמה מחייבת התחברות נפש האדם עם היושר. והיושר בכל פשטותו מתמצה ב"הן" שהוא "הן" וב"לאו" שהוא "לאו".

[...]

היושר מחייב אותנו לומר את ה"הן" שהוא "הן" ואת ה"לאו" שהוא "לאו", לגבי צדק בהגשמה.

איך נגשים את חזוננו לגבי איחודה מחדש של ארץ אבותינו, לגבי משטר החרות עם הצדק, איך נגשים ואיך נגיע לכך?

עם קום המדינה העברית, נתנו את התשובה; 9 שנים מן היום ההוא, אנו חוזרים עליה: הדרך היא - הכרעת העם. פתק הבוחר. [...] במקום הממשלה הסוציאליסטית - ממשלה לאומית ליברלית ובראשה תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי.

[...]

אם נתאגד, נתחזק ונלך בדרך הנכונה, לא ירחק היום ועוד נבואה מקרב נבואותיו של ראש בית"ר, לנגד עינינו, תתקיים: לכם, תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי, יקרא העם ליטול את האחריות על גורלו, עתידו, שאיפותיו ותקוותיו. ביום ההוא נדע: זה לא ניצחוננו. זה יהיה ניצחוננו של ראש בית"ר. של מורנו זאב ז'בוטינסקי. כי הוא היה, ומוסיף להיות, מורה דרכנו; הוא היה, ומוסיף להיות, מקור מחשבתנו; הוא היה, ומוסיף להיות, נושא תקוותנו, ההולך לפנינו, המעלה אותנו מכישלון והמביא אותנו לקראת ההגשמה - יום הניצחון של זאב ז'בוטינסקי, החי בקרבנו, יבוא. למעשה, יהיה זה ניצחונה של האמת, ניצחוננו של הטוב, של הצודק, של הישר, למעשה זה יהיה לנגד עיני העם כולו, לעיני עמי תבל - ניצחונה של האמונה בניצחונה של האמת.

הנוער, האמונה, ההגשמה. עיתון "חרות". 14/06/1957. עמ' 1.

מימוש הזכות - מהכרה למעשה

שחרור ירושלים, יהודה ושומרון

מנחם בגין הקדיש את ימיו, כחניך בית"ר וכמפקד האצ"ל, ללחימה למען ארץ-ישראל וגירוש הכובש הבריטי. לאחר הקמת המדינה היתה תנועת החרות למפלגה היחידה שנשאה את דגל שלמות המולדת, שכן בעת ההיא גם המפלגות הדתיות והחרדיות הסתייגו מעמדת תנועת החרות למען איחוד ארץ-ישראל.

הצטרפותה של תנועת החרות לממשלת האחדות ערב מלחמת ששת הימים אפשרה למנחם בגין להציג את עמדתו בממשלה ולקדם, עם שותפים-יריבים, את החזון של תנועת החרות. ביומה השני של מלחמת ששת הימים נכנסו יגאל אלון ומנחם בגין אל ראש הממשלה לוי אשכול וביקשו ממנו לשקול להורות לצה"ל לשחרר את ירושלים, יהודה ושומרון. ראש הממשלה תמך ביוזמה והצעה עלתה לדיון בישיבת הממשלה.

זו הסיבה שבגללה ביקשתי את הישיבה הזאת, אני מציע שעכשיו תחליט הממשלה לשחרר את העיר העתיקה.

[...]

אני חושב ששני הדברים הם העיקר. ביחס לשעת הכושר ההיסטורית, דומני שאין צורך להזכיר זאת כאן, פעמיים הזהרנו את הירדנים. פעם אחת אמרנו שאם הם לא ייגעו בנו לא ניגע בהם, אבל הם בכל זאת פתחו בהתקפה; פעם שנייה חזרנו ואמרנו: "תפסיקו ואז לא ניגע בכם", והם בכל זאת המשיכו.

[...]

הם פתחו לאורך כל החזית בארטילריה, זו תוקפנות מובהקת שמזכה אותנו בכל המובנים להתקפה נגדית. אני חושב שבמצב הדברים כרגע אנחנו יכולים עם שחר להיכנס לשם. אני מבקש מאד מראש הממשלה להעמיד [את] זה על סדר היום ונכריע. אתמול קיבלנו הכרעה היסטורית [ההחלטה על מתקפת מגן], אלוהים עזר והתברר שזו היתה החלטה נכונה. אני חושב שאנחנו עומדים בפני שעת כושר שעוד לא היתה לנו דוגמתה בשביל המעשה הגואל הזה של העיר העתיקה.

ישיבת ממשלה. 05.11.1967.

התגשמות החזון של שחרור ירושלים ואיחוד שטחי ארץ-ישראל עם מדינת ישראל בסימומה של מלחמת ששת הימים שינו את המציאות הביטחונית והשיח הפוליטי במדינת ישראל. עם תום הלחימה ביוני 1967 הוביל מנחם בגין, כשר בממשלתו

של לוי אשכול, את החלטת הכנסת להסמיך את ממשלת ישראל להחיל בצו את החוק הישראלי בתחומי ארץ-ישראל, קרי: ירושלים, יהודה, שומרון וחבל עזה, וכך אכן נעשה במזרחה של ירושלים¹².

קודם כל לגבי ירושלים. בעקבות דברי שר המשפטים הייתי מציע ומבקש שבשום פנים ואופן לא נשתמש במונח "סיפוח". התרגום של המילה סיפוח הוא אנקסייה של אדמה שכאילו אין לנו בה את הזכויות שיש לנו. זה מזכיר את האנקסייה המפורסמת של בוסניה. מילה זו צריכה להימחק ממילוננו. לו חלילה היינו משתמשים בה ביחס לירושלים, מההן הזה היית שומע לאו לגבי חלקים אחרים של ישראל.

אני חושב שצריך לקבל את ההצעה המקורית והעיקרית של שר המשפטים, לחוקק חוק שייקרא "חוק ירושלים - בירת ישראל". ובסעיף הראשון נכתוב שירושלים השלמה היא בירת ישראל. ואז כל הבעיות של המינוח נופלות. אני מציע הצעה זו בעקבות דברי שר הפנים ושר המשפטים.

ועכשיו ברצוני לומר לשר המשטרה, שמבחינת ירושלים דווקא, הסכנה הגדולה היא להשאיר חלל ריק. אינני חושב שאנחנו נפגע במישהו אם נחוקק חוק, זה יעורר רק יחס של כבוד. בעוד שאם נשאיר את העיר העתיקה כספיח, זה מזמין את הלחץ: "תמסרו אותה לאיזו ועדה בין-לאומית; תחזירו אותה; תזמינו את האו"ם אליה". ואנחנו למדנו בתקופתנו שיש להגיע לפטה-קומפלי [לעובדה מוגמרת שלא יהיה ניתן לערער עליה] מדיני. אלמלא היינו עוברים לחלק זה של ירושלים, כפי שסברנו לפני שמונה עשרה שנים, אני חושש שאפשר היה לחשוש למעמדה של העיר מהעבר ההוא. עברנו, לא, באים השגרירים, ולא קרה כלום. חששתי אז מאד, כי ההחלטות של האו"ם על ירושלים היו טריות מאד.

לדעתי אנחנו צריכים להזהיר את עצמנו מהמתנה ביחס לעיר העתיקה. זו עיר אחת, זה חלק מהעיר ירושלים. אנחנו נחוקק חוק בירת ישראל - ירושלים השלמה, העולם יקבל זאת בהבנה רבה ובאהדה רבה, כאשר באותו זמן נודיע על שמירת המקומות הקדושים לכל הדתות. אני הייתי על הר הבית וראיתי את המסגד, והגעתי למסקנה ששם אין מספיק יחס של כבוד. בקבר ישו לא ביקרתי, מסתובבים אנשים, זה מצטלם, ואחר עושה תמונות עם חברו.

לדעתי היה צריך מסביב למקומות הקדושים להציב משמר כבוד של צה"ל שיתחלף מדי פעם, כדי שהעולם הגדול יראה איזה יחס יש לנו למקומות הקדושים. משמר כזה שמתחלף על ידי טקס מסוים, יש לכך חשיבות פסיכולוגית ומדינית רבה מאד. גם לא צריך להתיר את ההסתובבות הזאת הלון ושוב.

ישיבת ממשלה. 11.06.1967.

12 עוד על חשיבותו של החוק ראו דבריו של מנחם בגין בכנסת ישראל מ-י"ח אלול תשל"ז 1 ספטמבר 1977.

יישוב הארץ

התגשמות החזון לאיחודה של ארץ-ישראל ושיבת עם ישראל לכור מחצבתו, הביאה את מנחם בגין לפעול ביתר שאת למען יישוב ארץ-ישראל. בנוסף לתמיכתו בהתיישבות כפרית, האמין מנחם בגין כי על מדינת ישראל להשקיע בהתיישבות ובפיתוח עירוני, כפי שעשתה לאחר מלחמת העצמאות בערים שבהן היה רוב ערבי, כדוגמת יפו וחיפה.

גבירותי ורבותי, עתה להתנחלות. ישנן תוכניות שונות. ויהיה דיון בהן. אנחנו נתמוך בכל תוכנית של התנחלות ובלבד ששום תוכנית של התנחלות לא ירחף מעליה שום סימן של תוכנית כלשהי לחלוקה מחדש של ארץ-ישראל. זה תנאי בל יעבור. ולעולם אל תתפרש תמיכתנו באיזו שהיא תוכנית של התנחלות, כביכול במתן הסכמה כל שהיא - אני אפילו חרד להוציא מילים אלו מן הפה - לאיזושהי תוכנית חלוקה. לנו יש תוכנית של התנחלות, כפי שתקראו בהצעת ההחלטה, חקלאית ועירונית גם יחד, אולם כאשר המדובר הוא במישרין בארץ-ישראל המערבית, אנחנו נציע שתוקמנה קריות יהודיות, ביריחו, בבית לחם, ברמאללה, בשכם, בטולכרם, בקלקיליה, וכאן אפשר להוסיף וכו', וכו'. האמת היא שכל ערי ארץ-ישראל הגדולות הן ערים מעורבות, יש יהודים ויש ערבים ביפו, בחיפה, בירושלים, בלוד, ברמלה, בעכו ובנצרת. מבחינת הזכות דין נצרת כדין בית לחם. דין לוד כדין יריחו ועוד, מבחינת האוכלוסין הוא הדין. אנחנו גם משוכנעים שמבחינת הבטחון והשכנות הטובה ומבחינת היחס האנושי ההוגן, צריך שתהיינה ערים מעורבות. בכל ארץ-ישראל המערבית. זו הצעתנו, היא טובה, היא קונסטרוקטיבית. היא גם ניתנת להגשמה באמצעים מסוימים שאפשר לעשותם. גבירותי ורבותי, זאת התקופה, אלו קשייה ואלו בעיותיה. והדור שלנו, שלא היה כמוהו בתולדות עמנו לניסיונות ולמבחנים ולייסורים, הדור שלנו חייב למסור לבנים שיבואו במקומו, ארץ-ישראל, עצמאית מבחינה מדינית, קולטת שבי ציון, מתקדמת מבחינה כלכלית וחברתית, בלתי מנוצחת מבחינה צבאית, גדולה מבחינה מוסרית. למטרה זו יוקדשו כל מאמצינו. תהיה מסגרת שירותנו הלאומי בעתיד אשר תהיה. והיום בו יקום ויחיה וישכון השלום בוא יבוא.

זכותנו על ארץ-ישראל. עיתון "היום". 29/11/1968. עמ' 3.

אדוני היושב ראש. נתחיל בדבר הפשוט הגדול, גדול בפשטותו, פשוט באמיתתו. זוהי ארץ-ישראל. אמנם זדים זרים קראו לה, על ניביהם השונים, בשם מנקר ומנכר - תרתי כתיב ותרתי משמע - על משקל פלשת או ארץ הפלשתים. כאשר אויב קדמוני, שרצה להכחיד את שם ישראל, פנה אל שמעון מבית החשמונאים וציווה לאמור לו: "אתם מושלים ביפו ובגזר ובמצודה אשר בירושלים, ערי ממלכתי, ועתה השיבו את הערים אשר לקחתם - ולא ובאנו ונלחמנו איתכם", השיב לו שמעון בן מתתיהו לאמור: "לא ארץ נוכרייה לקחנו ולא ברכוש זרים משלנו, כי את נחלת אבותינו אשר בידי אויבינו בעת מן העתים בלא משפט נכבושה, ואנחנו כאשר היתה לנו השיבונו את נחלת אבותינו".

מן היוונית הועבר השם המנקר-המנכר - תרתי משמע - לרומית. לפני 1835 שנה, לאחר דיכוי מרד בר כוכבא, החליטו הרומאים, מתוך ניסיון לנתק את הקשר בין העם היהודי לבין ארץ-ישראל, לא עוד לקרוא לארצנו בשם Provincia Judea אלא בשם Provincia Syria Palaestina, וכך הועבר השם הזה, במשך דורות, לעמים שונים, לרבות לשפת ערב. אבל - זוהי ארץ-ישראל.

ועוד בספר שמואל, כלומר מלפני למעלה מ-3,000 שנה, נאמר: "וחרש לא יימצא בכל ארץ-ישראל, כי אמרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית". את הדברים האלה יש לזכור ולהזכיר, בייחוד בימים שבהם מתקבלות בעצרת האומות המאוחדות החלטות הבל לפיהן, כביכול, אנחנו שוללים ממישהו זכות להגדרה לאומית עצמית.

איננו שוללים מן העם הערבי שום זכות. זכותו להגדרה לאומית עצמית מוצאת היום את ביטוייה ב-14 מדינות ריבוניות. בעוד זמן מה תיווספנה אליהן עוד ארבע מדינות. זכות ההגדרה העצמית של העם היהודי אינה יכולה למצוא את ביטוייה אלא בארץ-ישראל ועל ידי ארץ-ישראל. ולפני למעלה מ-50 שנה, כאשר הנשיא הגדול וודרו וילסון הטיל לחלל העולם המדיני את המושג של הגדרה לאומית עצמית, קבעה ועדה שנתמנתה על ידו, בשם אותה זכות להגדרה לאומית עצמית, כי מן הצדק שארץ-ישראל תהיה למדינה יהודית אם היהודים, בהינתן להם סיכוי, יעשוה לכזאת; זוהי הארץ בה הקימו את תרבותם ובה הם מקווים למצוא את ביתם, ומבחינה זו הם יחידים במינם בין האומות החשובות. אז, בשנת 1919, היינו מיעוט קטן בארץ-ישראל, ואף על פי כן הכירו כל אומות העולם, ביניהן גם האומה האמריקאית, בזכות להגדרה העצמית הלאומית של העם היהודי על ידי עשייתה של ארץ-ישראל למדינה יהודית.

שחררנו את ערי ארץ-ישראל בהן נכתבו תולדות עמנו מקדם, ביניהן יריחו, חברון, בית לחם ושכם. מדוע לא ישבו יהודים בערי ארץ-ישראל אלו ואחרות? אף בימי השלטון התורכי ישבו יהודים כמעט בכל ערי ארץ-ישראל, לרבות חברון, עזה, שכם ועוד. מדוע לא ישבו יהודים בכל ערי ארץ-ישראל תחת השלטון העברי?

בקשר עם קריית חברון העלית נאמר לנו, ובצדק: כלום יעלה על דעתנו שיימצא מקום אחד בעולם בו יהיה אסור ליהודים לחיות? אבל, אם כלל זה חל על חברון, איך הוא לא חל על יריחו ועל בית לחם יהודה ועל שכם ועל טולכרם ועל רמאללה ועל כל ערי ארץ-ישראל? אם אסור שיהיה אסור שיהיו יהודים בחברון, איך מותר שלא יהיו יהודים בערים אחרות בארצנו?

כאשר ניסחנו, אדוני היושב ראש, את קווי היסוד לממשלת הליכוד הלאומי, קבענו בין השאר את הקו הבא לפעולה: "הגברת הקמתן של היאחזויות ביטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת".

[...]

בעיני, למשל, כל מתנחל, מכל מפלגה, מכל תנועה, הוא יקר ואהוב, ולא אעשה שום הבדלה. לכן אני קורא להתנחלות לפי קווי היסוד של הממשלה, המוסיפים לחייב את הממשלה, התנחלות עירונית וכפרית, ללא הבדל השקפה. וכאשר אמרתי שמפ"ם הסתייגה מן הסעיף הזה, לא באתי, חלילה, להאשים אותה, אלא לקבוע עובדה. אני יודע שיש חברי "השומר הצעיר" המתנחלים בשטחים המשוחררים ואני מברך אותם על כך. לפעמים אני רק מתפלל מדוע הם מתנחלים ומדוע מפלגת מסתייגת. אבל זה כבר עניין של דיאלקטיקה.

באתי לציין, לפני שחבר הכנסת זכין הפסיקני, כי מפלגת העבודה, גח"ל והמפד"ל מיוצגות בכנסת על ידי 87 חברים - רוב עצום. יש לי יסוד להניח שעוד 12 חברי כנסת, מארבע סיעות, תומכים באותו סעיף מקווי היסוד של הממשלה. 99 חברי כנסת מתוך 120 רוצים בהיאחזויות ביטחוניות ובהתנחלויות קבע כפריות ועירוניות, ככתוב. האם יש עוד עניינים רבים אצלנו שבהם מושגת מידה כזו של הסכמה לאומית בבית הנבחרים?

עלי לציין: המדובר הוא בהתנחלויות קבע כפריות ועירוניות. לא כתוב "כפריות ועירוניות בחברון". כתוב בלשון רבים - גם ביחס לכפר וגם ביחס לעיר. לא ייתכן פירוש דו-משמעי של המילים הללו. הכוונה במפורש היא להיאחזויות ולהתנחלויות קבע - במספר רבים - כפריות ועירוניות. הכוונה, אפוא, לערי ארץ-ישראל.

לפי הכרתי, אם ישבו יהודים וערבים בכל ערי ארץ-ישראל, בעכו ובשכם, ביפו ובחברון, בנצרת וביריחו, בחיפה ובבית לחם - טוב יהיה הדבר לשלום, לבטחון ולהבנה בין העם היהודי לבין העם הערבי. נוכחנו לדעת שערבים ויהודים יכולים לחיות יחד בערים מעורבות. התרגלו לחיות יחד.

אינני טוען כי תמיד יש אידיליה. לפעמים יש גם בעיות. אבל מעולם לא הגיעו בעיות אלה לבעיותיהם, חס ושלום, של לונדונדרי [באירלנד] או של מקומות רבים אחרים בעולם. **כאשר ישבו יהודים וערבים יחד בכל ערי ארץ-ישראל ילמדו לחיות במשותף, לעבוד במשותף, לסחור במשותף, לשלוח את ילדיהם לבית ספר במשותף. זוהי הדרך להתקדם להבנה, ליחסי הבנה, לשלום ולבטחון. נהפוך הוא כאשר יש ערים בארץ-ישראל שרק אוכלוסייה מסוג אחד דרה בהן, ללא כל הצדקה.**

לכן מבקש אני שהכנסת תדון בביצוע ממשי של קו יסוד של ממשלת הליכוד הלאומי, שהוסיף, כמובן, להיות קו יסוד של הממשלה לאחר שגח"ל, בגלל עיקרון היסטורי, מוסרי ומדיני עזב אותה.

על פי שמעון בן יוחאי ארץ-ישראל היא אחת משלוש המתנות הטובות שלא ניתנו לישראל אלא על ידי ייסורים. אם בייסורים אנחנו מדברים - אדרבה, נבחן את כל ההיסטוריה ונמצא כי בתולדות אנוש אין עם אשר כה התייסר למען ארצו - או בהפירדו ממנה או בשובו אליה. בייסורים קנינוה ובחזוה נבנה.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ועשרים-ושתיים של הכנסת השביעית. יום רביעי, ד' כסלו תשל"א 2 דצמבר 1970 - הקמת קריות עם תושבים יהודים בערי ארץ-ישראל. 02/12/1970.

לצד יוזמתו לשילוב האוכלוסייה היהודית והערבית גם ביהודה ושומרון, נאבק מנחם בגין גם למען הקמתם של יישובים יהודיים, בין השאר בחברון ובסבסטיה שבאזור שכם.

זכינו השבוע, למנה ניכרת של גידופי שיסוי. גסות רוח שלטונית השתפכה מעל גלי האתר ובעמודי העיתונות. נוכח ההתפרצות של משטמה מחודשת, ביקשתי בלבי סימני תגובה של רוגז. ביקשתי. לא מצאתי. אודה ולא אבוש, כי מנת חלקי היתה שלווה נפש מוחלטת נוכח הצווחה ההיסטרית על הפרת חוק, חתירה תחת הדמוקרטיה, פוטש, פשיזם ושאר עלילות הכזב. אלמלא חשיבות הנושא עצמו, או רצינות הימים, בהם אנו חיים, הייתי כותב, לערב שבת זה, פיליטון, או סאטירה. איך אמרו הקדמונים? קשה לא לכתוב סאטירה.

פוטש. זוהי מילה לועזית, שמקורה באירופה המרכזית. בטוחני, כי בקרב תושביה של ארץ-ישראל, בייחוד מבין בני הדור הצעיר, רבים הם שמעולם לא שמעו עליה או אינם יודעים את משמעותה. ניתנת, אפוא, ההזדמנות להסביר להם כי פירוש המונח הוא ניסיון לכבוש את השלטון בכוח הזרוע - שנכשל. כאשר הייתי סטודנט למשפטים, היתה מהלכת בקרב עמיתי שאלה מבודחת, אשר הפרופסור אולי יציג לנו: מתי המהפכה היא חוקית? תשובות שונות ניתנו; כולן היו מכשילות. המענה הנכון היה כאשר היא מצליחה. אבל פוטש לעולם אינו יכול להיות חוקי. הוא כישלון מטבעו.

ערב תשעה באב תשל"ד, נעשה פוטש בישראל. קבוצת קושרים בעזרת חברי כנסת לאומנים-דתיים, ניסתה להפיל את הממשלה החוקית ולכבוש את השלטון בכוח הקשר והזרוע. לשם כך הם יצאו חמושים למושב הממשלה, למרכז השלטון... בסבסטיה. אין ספק כי הם היו תופסים שם את השלטון, היו משליטים את הקנאות הדתית-לאומית על האומה, מוכת התדהמה. אבל אופייה החזק של הממשלה, תמיכת הציבור הרחבה ומעל לכל עירנותם של כוחות הבטחון מנעו את האסון. הפשיזם לא עבר. הדמוקרטיה ניצלה.

זהו, כמובן, העיקר. אבל יש גם כמה פרטים מעניינים, הקשורים בניסיון-תפיסת-השלטון-שנכשל. אספר אותם. הם ידועים לי מקרוב. אך לפני כן אספר על פוטש אחר דומה מאד, אשר, למרבה הפליאה, סייעו לו, לא חברי כנסת אלא שרים.

היה זה לא בתשעה באב אלא בפסח, לפני למעלה משש שנים. קבוצת יהודים יצאה אז לחברון ו"התמקמה" (משה שרת ז"ל היה כותב ביומנו: איזו עברית!) ב"מלון פארק" דשם. היא הודיעה, כי יש בדעתה להישאר בחברון גם אחר ליל הסדר. לכך היא לא קיבלה רישיון מן הממשלה. היא חתרה, אפוא, תחת אושיות

הדמוקרטיה. היא ניסתה לכפות על הרשות המוסמכת התנחלות שלא לפי סדר העדיפויות. מה פתאום חברון? לממשלה יש לוח עשייה אחר. אין להשלים בשום אופן עם הפקרות כזו. את הפולשים האלה יש להרחיק מיד, ובלא היסוס מקרית ארבע היא חברון. מאחר שמאז עבר זמן רב, אינני זוכר אם לא הוצב שלט לפני משרד ראש הממשלה: אשכול, אם לא תוריד אותם הם יורידו אותך.

ראש הממשלה, לוי אשכול ז"ל, לא ציווה להוריד את המתמקמים בחברון. שלושה חברים בממשלתו יצאו לחברון, בימי חול המועד פסח, כדי לברך אותם על הפוטש ולהבטיח להם עזרה. בעקבותיהם באו גם שרים אחרים. אבל השלישייה הראשונה יצרה את התקדים. היו אלה שר הדתות, שר העבודה ושר בלי תיק. הראשון הוא ד"ר זרח ורהפטיג, האחרון חתום מעלה. אבל מיהו שר העבודה דאז? להווי ידוע, כי היה זה סגן ראש הממשלה ושר החוץ דהיום, מר יגאל אלון. שלושת השרים ההם, ביניהם סוציאליסט כשר, עזרו לפוטש הפשיסטי נגד ממשלתם.

כך נוסדה קרית ארבע.

ב.

קבוצת מתנחלים, או על פי הלשון הרשמית, הגאווית, מתמקמים, האוהבים את ארץ-ישראל, הזמינו חברי כנסת מכל הסיעות הציוניות, להשתתף, בעלייתם לשומרון. ידוע לי, כי לפחות אחד מחברי הכנסת של מפלגת העבודה הבטיח להם, שיעלה עמם. בסיעת הליכוד לא היתה כל החלטה פורמלית על השתתפות, או הימנעות ממנה; סוכם בכל החטיבות, כי כל חבר אשר ירצה להילוות אל המתנחלים יעשה כן לפי החלטתו. משער אני, כי כך היה גם במפד"ל ובחזית הדתית-תורתית. זהו כל סוד הקשר להפלת הממשלה ולתפיסת השלטון.

באנו לשומרון, לא אכחד, להפך, אציין בחדווה כי מנת חלקנו היתה התרוממות רוח נדירה. זכרנו את הפסוקים מבראשית "... ויבואו ארצה כנען, ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם, עד אלון מורה והכנעני אז בארץ. וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת..."

אה, כן, יודע אני, כי בהביאי את האותיות האלו, שבהן נתקדש לנצח הקשר בין עם לבין ארץ, הנני מזמין על ראשי דברי זלזול של כל הפרוגרסיסטים למיניהם על דבקות בעבר, על קנאות דתית או לאומית או משולבת. לא אשים לב למזלזלים, אכתוב את האמת, כפי שהיא בלב. הוד קדומים אפפנו. העם הזה. בארץ הזאת. ההיסטוריה שלהם. הקשר המתחדש ביניהם. והנוער הזה, המאמין, הנלהב, החלוצי, הנפלא. בדחילו ורחימו עמנו שם ונשמנו אהבת ארץ-ישראל.

בשעות הלילה הגיעו חיילינו, על פי פקודה. היינו בתוכם. שוב היו בלב רגשות חיבה וחדווה. השיחות היו אנושיות מאד, חמות, מלבבות. אבל היתה, כמובן, דאגה בלב

שלא יגיע, הלילה, להתנגשות כלשהי בין הבנים האלה ובין הבנים האלה. כולם חיילי ישראל, כולם בנינו. לכן ביקשנו קשר מייד, רדיו-טלפוני עם שר הבטחון, מר פרס. לא מצאנוהו. שוחחנו עם הבכיר במפקדים במקום. אותה שעה כבר ניתנו הוראות לחיילים, כיצד להוריד את המתנחלים. הסברנו למפקד, כי על פי מה שראו עינינו אין להעלות על הדעת, שפעולה כזאת תיעשה בלילה. נשים וילדים נמצאים בין המתנחלים ועמם. ניתן ללילה לעבור. בבוקר, אמרנו, נפעיל כולנו את שכלנו ובטוחנו כי תימצא הדרך למניעת התנגשות בין החיילים לבין המתנחלים. המפקד ביקש למסור את הדברים האלה, ללא דיחוי, לממונים עליו. כעבור שעה קלה בוטלו הוראות הביצוע. בדיעבד אנו יודעים, כי הופעל השכל ונמנעה כל התנגשות אלימה. ואם חברי הכנסת, שהיו נוכחים בניסיון המזעזע לתפוס את השלטון בישראל, תרמו משהו למניעת ההתנגשות, הרי לפי דעתי, כדאיים כל דברי הבלע והדיבה שהומטרו מאז על ראשינו. נקבל אותם לא רק בשלווה אלא באהבה. כן, כן, כדאי היה.

לעתים, נוצרה אי הבנה, המביאה תועלת. אותו לילה, שבו הרב נריה, קושר הקושרים, הוליך את הגדודים לתפיסת השלטון, ביקשנו לשוחח עם מר פרס בעזרת הקשר, מכשיר הקשר של הצבא. כאמור, לא נסתייע הדבר. אך לשר הבטחון נמסר, כי אנו מבקשים לראותו בבוקר, הוא נענה באדיבות ובגילוי לב. תוך כדי שיחה זו הועלה הרעיון של העברת המתנחלים, באורח זמני, למחנה יוסף. מר פרס הודיענו, כי הוא יהיה מוכן להמליץ על כך לפני הממשלה, אך ציין, כי ההחלטה היא בידי הממשלה. מובן מאליו. הדברים נמסרו בנאמנות למתנחלים. אחר הצהריים, ביום השישי, נפגשו עם שר הבטחון ארבעה חברי כנסת, יגאל הורוביץ, זבולון המר, יהודה בן-מאיר ואני, ושוב דובר במידה רבה של הבנה על הסדר כזה.

משנודע ברבים על מה שכונה פשרה אפשרית, פרצה סערה בישראל. חוגים מסוימים נתפסו להיסטריה עוד יותר צווחנית. איזו פשרה? בשום פנים ואופן אין לנהל משא ומתן עם המתנחלים, עם אויבי הדמוקרטיה הללו, עם מבצעי הפוטש. יש להפעיל נגדם כוח, רק כוח. באחד העיתונים הועלתה אפילו תביעה נוסטלגית להפעלת ארטילריה...

ג.

[...]

אם יהודים המאמינים בכל לבם בזכותנו לארץ-ישראל, עולים להתנחל בשומרון, מדוע יש להעליל עליהם, כי הם פולשים, או פוטשיסטים, או פשיסטים? מדוע אי אפשר לקבל את ההנחה הפשוטה, כי הם "נדחקים" לשומרון, משום שהם אוהבים את ארץ-ישראל? האם הסבר זה אינו מספיק לעם, אשר שב למולדתו, לנחלת אבותיו, אשר קשר האהבה בינו ובינה אין לו אח ומשל בתולדות העמים?

שמענו מפי הרמטכ"ל, רב אלוף גור, סיפור מרגש. בעומדו בין המתנחלים והחיילים הוא ראה אדם זועק ברוסית. התברר, כי היה זה עולה חדש מברית המועצות, אשר היה בין המתנחלים. הוא עדיין לא למד עברית. אבל בין קריאותיו ברוסית, נשמע מפיו היטב הפסוק המקורי: ושבנו בנים לגבולם! תמיהה רבה היתה בקולו נוכח המתרחש. נוכח תופעות אלו של טוהר ואמונה; ומדוע צריך לחפש מניעים צדדיים, חשודים, אפלים? מניין התופעה החולנית של עלילת יהודים נגד יהודים? לאחר ארגעת הרוחות, רצוי כי כל הגורמים ייתנו דעתם לסוגיה זו. יהיו חילוקי הדעות בינינו אשר יהיו, מהמחלה הזאת, הנסחבת מן הגלות האפלה, יש להתרפא. ראינו, מה היא יכולה לעולל, בימי הכרעה גורלית, לעם נרדף השואף להיגאל.

שנית, הפשרה. מי הם אלה, אשר הרימו קולם נגד כל משא ומתן עם הבנים השבים לגבולם, נגד כל פשרה עם יהודים האוהבים את ארץ-ישראל? הווה אומר, אלה הם החוגים והאנשים המאוהבים ממש בפשרה - עם האויב. הם תובעים פשרה עם סאדאת, הטוען, כי היהודים מטמאים את אדמות הערבים הכבושות; עם חוסיין, התובע "להחזיר" לו את ירושלים העתיקה; עם אסד, המכין בגלוי מלחמה, אם לא ננטוש את רמת הגולן. אין זה סוף הרשימה. בין החוגים האלה כבר הופיעו אנשים, התובעים משא ומתן לשם השגת פשרה עם יאסר ערפאת, עם חואתמה, עם ג'יבריל עם ד"ר חבש. נשים פְּדוּת של אין סוף למען קיום מצוות להבדיל ונרשום לפנינו, כי, לפי דעתם של הוגים ואנשים אלה, אסור בתכלית האיסור המוחלט, להגיע להידברות כלשהי עם הרב נריה, או עם אלקצובר, או עם העולה האלמוני התוהה ושואל: מה קורה לנו פה? שבו בנים לגבולם - ולא נותנים להם?

[...]

רצון אמת להתנחל בשטחי ארץ-ישראל הגאולים הוכרז כהפקרות, ואילו הנכונות למסור את שומרון ויהודה לשלטונם של אויבים מוגדרת כביטוי לאחריות. הניסיון הקפקאי הזה לא יצליח. שמירת יהודה ושומרון ריקים מיהודים, "פיקדון" בשביל חוסיין או ערפאת - זוהי ההפקרות, זהו שיא של חוסר אחריות לאומית. הצווחות הנואלות על "פוטש" לא יועילו. יש יסוד לאמונה, כי רוב העם למד את הלקח ויודע את האמת.

התנחלות וזעקת פוטש. עיתון "מעריב". 02/08/1974.

יש, כמובן, להתנחל בארץ-ישראל, ביהודה ובשומרון. שמעתי זעקה מצד אחד של הבית נגד ההתנחלות הזאת, שפירושה נישול, והיום אעיר על כך בקוראי את הדברים הבאים: "ומשהו בפרשת הנישול". בדקתי בעזרת איש יודע דבר ומצאתי כי יותר מ-20 קיבוצים של הקיבוץ הארצי יושבים על אדמות של ערבים הקרויים 'נפקדים נוכחים'. מובן כי לא רק קיבוצים של הקיבוץ הארצי יושבים על אדמות כאלה, אבל האחרים לפחות אינם מכריזים יומם ולילה נגד נישול ערבים, וכאן - יושבים קיבוצים על אדמות שבעליהם שוכנים על ידם ומעסיקים לא אחת את

הבעלים הללו כשכירים אצלם על אותן אדמות, חזעקים על נישול". דברים אלה לא הובאו בעיתון "הצופה", גם לא ב"ידיעות אחרונות".

[...] אל לכם בזעקה זו. אל תחנכו את הנוער לצביעות. זו אזהרה רצינית מאד שמעוניין בה כל עם ישראל.

[...] אני מבקש להזכיר לכם את הדברים הבאים: "שאלת ארץ-ישראל כמדינת יהודים קשורה בלי ספק עם שאלת מקומה במסגרת האירועים של מזרח הים התיכון. שלום בינינו ובין הערבים יקום לא על יסוד קיצוץ הציונות, כי אם על יסוד הגשמת הציונות". ולהלן: "עלינו לומר לעמי ערב: על ידי מלחמה בציונות לא תיפטר מאיתנו, אך אנחנו נהיה מוכנים לא לעמוד כצר לכם ואף לתמוך במגמותיכם לעצמאות ולהתלכדות, בתנאי שאתם תסתלקו מהפרע אותנו ותכירו בארץ-ישראל כמדינה יהודית. על הנחת יסוד זו תקום ההבנה ההדדית והעזרה ההדדית". ולהלן: "החלוקה התנקשה בחיינו. היא היא, בהגיגונה הפנימי, הביאה למלחמת ששת הימים. היא נבעה מהיות הארץ מחולקת. תקוות הערבים ניזונו והתעצמו מעובדת קיומנו בארץ מחולקת במשך 19 שנה. החלוקה לא הביאה לפיוס עם שום חלק מן הערבים".

לא קראתי באוזניכם, מורי ורבותי, את דברי זאב ז'בוטינסקי. קרוא קראתי על פי הסדר הזה את הדברים שנכתבו על ידי ברל כצנלסון ויצחק טבנקין, שאתם תלמידיהם. אני קורא אפוא לכל הציונים, ללא הבדל סיעה, על סף ההכרעה: הבה ונתלכד סביב זכותנו לארץ-ישראל אשר היא גם ביטחוננו והבטחת עתידנו. הבה ונתלכד סביב ההתנחלות על אדמת המולדת, לא על פי תוכנית אלון אלא על פי זכותנו וצורכי ביטחוננו האמיתיים. ואז תהא זו שעה גדולה לעמנו בארץ ובתפוצות הגולה. תנועת מתנדבים אדירה תקום, אמנם כן, לקיים את מצוות יישוב ארץ-ישראל, ובשני היסודות הללו, לאמור: - הזכות והבטחון - גם הסיכוי לשלום, הסיכוי היחיד בעולם. אם, חלילה, תתקבל אחת משלוש התוכניות האלה, יאבד לחלוטין הסיכוי לשלום. איך כתב טבנקין? - אז שוב לא יהיה פיוס עם שום חלק מן הערבים, אז ישאפו להשמיד את מדינתנו והשלום, עצם הסיכוי לשלום, ייפול וייעלם. ברוח קריאה זו לכל הציונים, על סף ההכרעה: בואו נתלכד סביב הציונות, אשר כולנו למדנו את אמיתותה בימי נעורינו - אנחנו נגיש היום הצעה לסיכום הדיון המדיני, שכולה חיוב, לאמור: "א) הכנסת מחייבת משא ומתן ישיר בין ישראל ושכנותיה, ללא תנאים מוקדמים מצד כלשהו, למען חתימת חוזה שלום ביניהם. ב) הכנסת שבה וקובעת כי יש לקיים התנחלות כפרית ועירונית על אדמת המולדת".

מליאת הכנסת. הישיבה השלוש-מאות-וחמש של הכנסת השמינית. יום שלישי, י"ז סיון תשל"ו 15 יוני 1976 - הודעת הממשלה על המצב המדיני - דיון. 15/06/1976. כרך 77.

מאפיין מרכזי בכהונתו של מנחם בגין כראש ממשלה היה מפעל ההתיישבות ביהודה, שומרון וחבל עזה. בשש שנותיו כראש ממשלת ישראל הוקמו מעל ל-60 יישובים חדשים באזורים אלו.

אני בעד קיום זכותנו להתנחלות של יהודים בכל ארץ-ישראל. ביקשתי את פרקליט המדינה לומר זאת בבית-המשפט הגבוה לצדק בשמי, כי היתה כביכול הודעה בשמי והיא לא היתה מדויקת. לכן ביקשתי אותה, הוא עשה זאת בנאמנות רבה וזוהי ההודעה: "ראש הממשלה אומר שיש לכל יהודי זכות להתנחל בכל ארץ-ישראל וזו זכותנו לבטחון לאומי" - ואני מעריך את הנימוק הביטחוני הזה הערכה גדולה מאד. מי שרוצה להתעלם מזכות שנייה זו - שהיא זכות חיים - זכות בטחון וקיום והבטחת הקיום בעתיד, יכול לעשות זאת. אני לא רוצה להתעלם מזה.

אני חושב שאם נהיה ביהודה ובשומרון, אנו מבטיחים בזה את קיום האומה בעתיד. אינני יכול לשנות דעתי ועל כן איני רואה שום הפרדה ואינני מקבל הפרדה בין הזכות להתנחל והזכות לקיים את ארץ-ישראל והאומה כולה על ידי מעשה ההתנחלות; ומדובר לא רק למתנחלים ולא רק לצבא, אלא לאומה כולה על ידי מעשה ההתנחלות; ומדובר לא רק למתנחלים ולא רק לצבא, אלא לאומה לדורותיה, על ידי אותה התנחלות. ואני עומד על השילוב הזה.

דיון בקבינט הביטחוני על זכותם של יהודים בארץ-ישראל להתיישב בכל חלקי ארץ-ישראל.
03/10/1979

רכישת קרקעות ביש"ע

סוגיית מפתח בהתפתחות היישובים היהודיים ביהודה, שומרון וחבל עזה היתה ועודנה הבעלות על הקרקע. בתחילה, במקרים רבים, הוקמו יישובים על ידי הפקעת קרקעות לפי צרכים ביטחוניים וכהיאחזויות צבאיות. לעומת זאת, מנחם בגין הוביל, מתחילת שנות השבעים, את המאמץ להתיר רכישת קרקעות על ידי יהודים ויזמים פרטיים, אף על פי שמאמצים אלו נתקלו בהתנגדות חריפה של מפלגת השלטון, ושל ראשת הממשלה גולדה מאיר. לאחר בחירתו לראשות הממשלה, עוד בכהונתו הראשונה, פעל בגין להסדרת הנושא.

גברתי היושבת ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת. הממשלה קיימה שתי ישיבות - אחת שלא מן המניין בשבת בבוקר ברדיו; שנייה, רגילה, בחדרה ביום א'. לפני הממשלה הועלו הצעות מטעם שלושה שרים, בניסוחים שונים, שאחת היתה תכליתן: לאפשר, הלכה למעשה, ליהודים לרכוש קרקעות בכל שטחי ארץ-ישראל. הן הוסרו מעל הפרק משנתברר כי הרוב בממשלה יצביע נגדן.

בקשר עם החלטה חמורה זו הגשנו את הצעותינו להביע אי-אמון בממשלה.

[...]

על פי לשון המשנה יש כאן גם איסור וגם היתר. "אין אלא" - משמע: כן, ברישיון הרשות המוסמכת. והרשות היא ישראלית, וההצעות שעתידות היו לעמוד בהצבעה לפני הממשלה ביום א', זה תוכנן: שתינתן הרשות הלכה למעשה לרכוש

את הקרקעות ביהודה, בשומרון ובחבל עזה. זה נושא הדיון היום. והממשלה לכך אמרה "לאו" מוחלט.

הנימוק הראשון: ספסרות. אני מבקש לשאול את כל חברי הממשלה: מה לכם כי תקטרוגו כך על עמכם? מדוע הנפתם את הדגל הזה, האדום או השחור? נשער בנפשותינו שבאחת השכונות בניו יורק, המאוכלסת כולה יהודים - ויש שכונות כאלה בעיר הגדולה - הועלתה הבעיה של רכישת קרקעות, ואחד מחברי העירייה היה קם ואומר: אם שם תיפתח אפשרות של רכישת קרקעות - תקום ספסרות. האם לא היו קמים היהודים ומגנים את האיש הזה על אנטישמיות, על השמצת היהודים בהכללה?

אני סובר, גברתי היושבת ראש, שהארגון הקרוי "Anti-Defamation League" [הליגה נגד השמצה] של בני ברית היה נכנס מיד לפעולה. מה זו "ספסרות בקרקעות", אם אפשר יהיה לרכוש אותן בארץ-ישראל? היש בכלל פעולה אנושית שתיתכן בלי חריג מבחינת החוק או המוסר? האין אנשים החותמים על שטרות ואינם פורעים אותם? משום כך יבוטל המושג של שטר? איזה אבסורד להשמיע טענה כזאת על ספסרות. הנימוק הזה הוא מביש ומבייש, משפיל ומחפיר. הוא מטמא, הוא מוציא את דירת ישראל רעה בפני העולם כולו. הניחו לנימוק הזה; למען העם היהודי כולו, כנגד האשמותיהם של הגרועים בשונאיו - אל תחזרו עוד עליו.

הנימוק השני: אופציות לשלום. על איזה שלום אתם מדברים? איך אתם מוליכים שולל את העם הזה? איך אתם רוצים להטעותו? אילו אופציות, לאיזה שלום?

בשלוש השנים האחרונות נעשה ניסוי מובהק לנסות לקרב הסכם עם אויבינו על ידי הבטחת ויתורים מרחיקים לכת ביותר. כבר הובטחה חלוקת ארץ-ישראל; כבר התחייבה הממשלה בחלוקתה, באוגוסט 1970, כפי שהעידו שר החוץ ושרים אחרים. כבר הועלתה אותה תוכנית אבסורדית, שלפיה הצבא שלנו יעמוד על הירדן, ומעל לראשי חיילינו נקפיץ את חוסיין לתוך יהודה ושומרון, עם שוטריו ועם מנהלו ונאפשר לו קשר על ידי פרוזדור משכם ועד יריחו. כל הוויתורים הללו כבר הובטחו. היכן קירבתם בהם במיקרו-מילימטר הסכם עם האויבים? משיב חוסיין מעל עמודי ה"טיימס": אני דורש את ירושלים המזרחית ושבין החומות, את יהודה ואת שומרון ואת חבל עזה - כמובן עם פרוזדור ביניהם. אין פלא. פרוזדור אחד כבר הובטח לו; מדוע לא ידרוש אחר, בשטח אחר של ארץ-ישראל?

סאדאת מה הוא אומר? הכנות לקראת עימות טוטלי עם ישראל. על איזה שלום אתם מדברים בימים אלה נוכח התוצאות של הניסוי המדעי הזה? נכון שאתם כולכם אומרים: לא נשוב עוד לעולם לקווי ה-4 ביוני 1967; כולכם, ללא יוצא מן הכלל. מה אומרים על כך נציגי הערבים - כולם, ללא יוצא מן הכלל? - אם זה התנאי שלכם, או אם זאת ההכרזה של ישראל - לעולם לא יהיה שום הסכם עם ישראל, לעולם לא יהיה שלום בינינו לבין ישראל.

משום העובדות האלה יש ארבעה חברי כנסת המאשימים אתכם שעל ידי ההודעה הזאת, לאמור: לא נשוב עוד לעולם לקווי ה-4 ביוני 1967 - אתם מונעים שלום.

[...]

האמת היא שאת השלום מונעים אויבינו משום שהם רוצים בכל הנסיגות למען מטרה אחת: כדי שיקל עליהם לפגוע בנו או לחלום על אפשרות של ניסיון להפחידנו. זאת המציאות, זוהי האמת.

אתם מוכנים לעשות את ההסכם על פי התנאים של חוסיין? התשובה היא אחת: בשום אופן לא. על פי התנאים של סאדאת? אחת התגובה: לאו מוחלט. זאת המציאות. ובכן, על איזה שלום אתם מדברים בימים אלה, ועל איזה שער לשלום? צדיקים לא יעברו בו.

איזה קשר קיים בין רכישת קרקעות בארץ-ישראל לבין הסוגיה של שלום, נוכח המציאות הזאת? עצתי לכם, עם כל הכבוד: אל תוסיפו עוד להטעות את העם בשאלה יסודית כל כך. משאת נפשנו של כולנו, ללא יוצא מן הכלל: שלום. אין כל קשר בין הבעיה ההיסטורית המוסרית של רכישת קרקע בארץ-ישראל לבין סוגיית השלום.

הזכות: - אמנם כן, גם בממשלה וגם בכנסת דאגו נציגי גח"ל שהעיקר הזה בעמידתנו יצוין ויודגש. בקיץ 1967 פרסמה הממשלה, יחד עם הנהלת ההסתדרות הציונית, קריאה אל העם היהודי: לקום ולעלות לארץ-ישראל. יושבים סביב השולחן הזה שרים שיעידו בי כי לא בהיסח הדעת כתבנו "ארץ-ישראל"; לא כתבנו "מדינת ישראל" אלא "ארץ-ישראל", אחר דיון, אחר חילוקי דעות. לעלות לארץ-ישראל - כן; לרכוש קרקע בארץ-ישראל, לבנות בית בארץ-ישראל, להתנחל בה, בכולה - לא? איזה אבסורד. הרי הדעת אינה סובלת הבדלה כזאת.

באותה קריאה כתבנו: "שחררה נחלת אבותינו". שוב, לא בהיסח הדעת הכנסנו את הביטוי הזה. והגברת מאיר, בהציגה בדצמבר 1969 את הממשלה, שבה והשמיעה את המילים האלו באוזני כל העם בעולם: "שחררה נחלת אבותינו". בנים אינם זכאים לרכוש בנחלת אבותיהם קרקע? אינם יכולים? ואין היתר לבנים בנחלת האבות המשוחררת לרכוש קרקע? הדעת סובלת סתירה כזאת בין הכרזה לבין מעשה? וההכרזה לא היתה במילים ריקות. יש להן תוכן היסטורי אדיר.

ועוד דאגנו ותרמנו. בקווי היסוד של הממשלה כתבנו: "הגדרתן של היאחזויות ביטחוניות והתנחלויות קבע על אדמת המולדת, כפריות ועירוניות". אם יהודי אינו יכול לרכוש קרקע, איך הוא - היחיד עם משפחתו - יתנחל על אדמת המולדת? ושוב, יעידו בי שרים שהשתתפו יחד עמנו בוועדת הניסוח, שלא בהיסח הדעת כתבנו "על אדמת המולדת". ובדצמבר 1969 לא התכוון איש לתל אביב כאשר כתב "ואדמת המולדת", גם לא לפתח תקווה. כולן אדמת המולדת.

אבל כולם הבינו שהכוונה היא לארץ-ישראל, ואדמת המולדת. איסור למעשה לרכוש קרקעות על אדמת המולדת - האם הדעת סובלת סתירה כזאת?

הכנסת, ביוזמת גח"ל, קיבלה החלטה - על דעת כל הסיעה הזאת, המערך - לאמור: "זכותו של העם היהודי על ארץ-ישראל אינה ניתנת לערעור". וזכותו של היהודי לרכוש קרקע בארץ-ישראל ניתנת לערעור? כדין מעורערת? אולי זוהי השאלה העיקרית, הזכות. והרי היא יסוד קיומנו, היא מהות צדקת ענייננו. אם אין לנו זכות על ארץ-ישראל, אנחנו כובשים לא רק ביהודה ושומרון; ואם יש לנו זכות על ארץ-ישראל, אנו שבים, פודים, משחררים גם ביהודה ובשומרון.

אבל ביום הראשון נעשתה התנקשות חמורה ביותר בזכות הזאת. מדוע? היא נעשתה בידי יהודים, בידי חברי ממשלה יהודית. ועליכם להבין מה מתרחש היום גם ברחבי תבל, גם בשוליים אצלנו. מציגים אותנו כאנשים העושים עוול. הציונות הזאת, אשר בה דבקנו משחר נעורינו, קמה כדי לפדות את ארץ-ישראל, לקיים בה שיווי זכויות לרוב היהודי ולמיעוט הערבי, לתקן את העוול הנורא ביותר שנעשה אי פעם לאומה כלשהי, כפי שנעשה עוול לעם היהודי. והפרדוקס הזה, שקמים דווקא בימים אלה אנשים - ובשוליים גם משלנו - האומרים שאנחנו עושים עוול במקום צדק ובמקום קיום זכות. ובעצם הימים האלה מתפרסמות כותרות בכל רחבי תבל: הממשלה היהודית החליטה שלא יותר ליהודים לרכוש קרקע ביהודה ובשומרון ובעזה. פירוש הדבר ערעור על אותה זכות, כי הרי אין זכות לעם בלי שתהיה זכות לבניו.

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם):

בארץ הזאת יש שני עמים.

מנחם בגין (גח"ל):

מר יערי, קריאת הביניים שלך מכובדת מאד, וברשות היושבת ראש אשיב עליה. מר יערי, כאשר ועידת "השומר הצעיר" החליטה בשנת 1927 כי יש לרכז את רוב העם היהודי בארץ-ישראל, עליך לזכור ולהזכיר לאיזה מספר יהודים התכוונתם אז ולמה התכוונתם כשכתבתם "ארץ-ישראל".

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם):

לרוב העם היהודי ממולדתו.

מנחם בגין (גח"ל):

אתם אפילו כתבתם אז "בארץ-ישראל ובסביבתה". וכשהזכירו לי את הפסקה הזאת, אמרתי: אינני אימפריאליסט, ואני בעד ארץ-ישראל.

אבל אני רוצה להפנות את תשומת לבך לכך שיש זכות לעם היהודי על ארץ-ישראל מבחינת הבעלות, הריבונות, ויש זכות לבני הלאום הערבי, המוכר על ידי כולנו, מתוך שיווי זכויות, לחיות בארץ-ישראל, במדינת היהודים. זוהי הציונות, ולציונות הזאת אתם גם הטפתם על פי אותה החלטה. זהו ההבדל המהותי. איננו רוצים לנשל שום ערבי. כדי שיהודים ירכשו קרקעות ביהודה ושומרון, לא צריך להוציא משם שום ערבי.

אני הייתי מציע, רבותי חברי הכנסת, שאולי פעם אחת נצא כולנו לסיור ביהודה ושומרון, ונראה במו עיניכם ארץ יפה, טובה, בחלקה הרב ריקה, אפורה. היא לא תהיה ריקה כשתהיה מוריקה. מדוע להשאיר אותה בשממותה? הרי באנו הנה כדי להפרות את שממות הארץ. אחרים השמו, ואנחנו לא נבנה? לא צריך לנשל שום ערבי. יבואו יהודים וישיבו את עצמם ואת בני משפחותיהם בארץ-ישראל. מה עוול בכך?

אבל כשמתנקשים בזכות, כשמערערים אותה, או אז נוצר רושם גם בקרב צעירים אלה ואחרים; ובכל זאת ביסודה של הציונות יש עוול. בעצם אנחנו קראנו לאחר החלטת הממשלה: לא יהיה עוד עוול. פירוש הדבר שאילו היה מותר ליהודים להתנחל, לרכוש קרקעות ביהודה ושומרון, אכן היה נעשה עוול. ואז מעבירים את ההגבלה הזאת גם על שטחי ארץ-ישראל אחרים. ניזהר מאד.

קראנו-שמענו שגברת ראש הממשלה שינתה בעניין זה את דעתה. היא התייחסה קודם באהדה להצעות האלה, ואחר כך, בגלל שינוי בעמדתה, היא הודיעה שתצביע נגד ואף תטיל את מלוא משקלה בממשלה כדי שהרוב ידחה את ההצעות. כמובן, ואינני יכול לדעת אם זה כך. אבל הדבר פורסם. אני יכול לומר רק זאת, שלפני חודשים מספר קיבלתי ממקור שאני רשאי להעריך אותו כמהימון, שאכן ראש הממשלה נוטה באהדה להצעות הללו. אם זה כך, אני חושב, גברתי ראש הממשלה, שחובתך להסביר היום לנו ולציבור מה הניע אותך לשנות את דעתך. אני חושב שזאת זכותי לפנות אלייך בקריאה זו. זוהי בעיה לאומית ממדרגה ראשונה.

לבסוף, גברתי היושבת ראש, אני מבקש להודיע שהעניין הזה לא יירד מן הפרק ומן הדיון הלאומי. ודאי, כל הבעיה לא היתה קיימת ולא תהיה קיימת אם תתקבל החלטה על ידי העם ועל ידי הכנסת, ובהתאם לחוק שכולנו חוקקנוהו, שהממשלה רשאית בצו להחיל את המשפט, השיפוט והמנהל של המדינה על כל שטח של ארץ-ישראל כפי שייקבע בצו. כל הבעיה הזאת לא היתה קיימת אילו היינו מחילים על פי החוק את המשפט והשיפוט והמנהל של המדינה על כל ארץ-ישראל, כפי שהצענו בקיץ 1967 בממשלה, כפי שהוספנו להציע במצעינו, כפי ששבנו והצענו בכנסת. ואת זה נתבע מן העם.

שנית, קיום הלכה למעשה של הסעיף בקווי היסוד של הממשלה: התנחלות כפריית ועירונית על אדמת המולדת. לא רק להלכה; למעשה, ובכל ארץ-ישראל.

ושלישית - קיום הזכות למעשה של כל יהודי מחוץ לארץ ובארץ לרכוש קרקע בארץ-ישראל.

הכתוב אומר: והארץ לא תימכר לצמיתות, כי לי כל הארץ. הפסוק הקדוש הזה חל גם על בני ישראל. ואני מבקש לשאול: האם הוא יחול בכיוון הפוך, ולבני ישראל אי-אפשר יהיה לרכוש קרקע מארץ-ישראל? ועתה כתוב באותה פרשה: ובכל ארץ אחזתכם - גאולה תיתנו לארץ.

אנו מאמינים כי העם הזה יחליט לתת גאולה לארץ.

מליאת הכנסת. הישיבה הארבע-מאות-ושמונה-עשרה של הכנסת השביעית. יום שלישי, ח' ניסן תשל"ג 10 אפריל 1973 - הצעות סיעות גח"ל, הרשימה הקומוניסטית החדשה והמרכז החופשי - להביע אי-אמון בממשלה. 10/04/1973.

מאבק מדיני - השגת הכרה בין-לאומית בזכות ישראל לארצו

המאמצים ליישובה של הארץ לא נשארו בזירה הפנימית בלבד. העשייה הפוליטית וההתיישבותית של תנועת החרות לוותה במערכה מדינית. מנחם בגין האמין שהבהרת הזכויות ההיסטוריות, המשפטיות והצרכים הביטחוניים, כפי שהובאו לעיל, חיוניים להכרה של הקהילה הבין-לאומית בחשיבות מפעל ההתיישבות ובזכות של ערבים ויהודים לחיות יחדיו בשכנות טובה בארץ-ישראל.

לאחר פרוץ הקרבות במלחמת ההתשה ב-1969, נשלח מזכיר המדינה האמריקאי, ויליאם רוג'רס, לתווך בין ישראל לשכנותיה. תוכניתו של רוג'רס לשלום במזרח התיכון המשיכה את יוזמתו של שליח האו"ם, גונאר יארינג, והתבססה על הדרישה מישראל לנסיגה לגבולות שלפני 1967. החלטת הממשלה, בראשות גולדה מאיר, להסכים ליוזמה האמריקאית, הובילה למשבר חריף בקואליציה ולפרישתה של סיעת גח"ל מהממשלה. הדבר הביא לסיומה של ממשלת האחדות הלאומית שהוקמה ערב מלחמת ששת הימים וליציאתה של תנועת החרות למערכה מדינית.

א.

מאז מלחמת ששת הימים נוצרו בישראל שתי אסכולות מדיניות. האחת אומרת, כי רק בדרך של הבטחת ויתורים נשיג הסכם עם הערבים ושלום לנו. השנייה ביקשה להסביר, כי הוויתורים המובטחים לא יביאו הסכם שלום אלא לחץ בין-לאומי לוויתורים נוספים, שפירושם קטילה מוחלטת של פרי הניצחון. עתה, לקראת סיומה של שנת 1971, אחר דיוני עצרת האו"ם, נוכח איומי קהיר, והאפשרות של חידוש השליחות של ד"ר יארינג [מתווך בסכסוך מטעם האו"ם], יכולים אנו לבדוק איזו משתי האסכולות הוכחה כדמיונית, ואיזו מהן כריאליסטית.

זוכרים אנו את המקהלה רבת המשתתפים, אשר תבעה, בימי קיץ 1970, כי הממשלה תאמר: נסיגה. מי שהתנגד לשימוש במילה גואלת זו הואשם בחסימת

הדרך לשלום, במניעת הידברות עם הערבים. אמנם כן, הממשלה, זו של הליכוד הלאומי, עמדה זמן רב, בהתנגדותה לשימוש הכפוי במונח האומלל, או, על פי ההיגיון המדיני, בקבלת תנאי מוקדם זה לשיחות כלשהן.

שני ראשי ממשלה תמכו, בשעתם, מנימוקים שונים, בעמדה הנכונה. ראש הממשלה המנוח, לוי אשכול ז"ל, הסביר, כי יש להשאיר מקום לשני פירושים, או לשתי גישות, לגבי המפה העתידה. הגברת מאיר, תיבדל לחיים ארוכים, שבה וטענה - עד המחצית השנייה של יולי 1970 - כי אין הצדקה, אף אסור, להשתמש במילה נסיגה. מדוע אנחנו צריכים לומר זאת? משום שנאצר רוצה כך? זו היתה שאלתה, הפומבית, הרטורית. בעקבותיה בא הסבר של אזהרה. אם נאמר נסיגה, התריעה הגברת מאיר, ישאלונו לאן אתם נסוגים. בדיעבד התברר כי החשש היה נכון, אך לא מושלם. לא רק שאלו. מנסים לקבוע: עד קווי ה-4 ביוני 1967.

באפריל 1969 שאלנו ד"ר יארינג, במישרין, בלשונו, האם ישראל מוכנה להסיג את כוחותיה משטחים שנכבשו בסכסוך האחרון, בהתאם להחלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967? השיבונו לו אז, כי משייקבעו הגבולות בחוזי השלום, תבוצע היערכות הכוחות בהתאמה מלאה לגבולות שנקבעו בחוזים האלה. המילה נסיגה היתה בשאלה; היא לא הוזכרה כתשובה. זו לא היתה התחמקות אלא מדיניות שקולה. אם אנו עומדים על משא ומתן ישיר לכריתת חוזי שלום, בלא תנאים מוקדמים מצד כלשהו, אין לקבל את התנאי המוקדם של נסיגה. זה נכון, כי ההגדרה החיובית, שנמסרה לד"ר יארינג, אפשרה ישיבה, סביב שולחן דיונים משותף, של אלה המחייבים את שלמות הארץ ושל אלה המוכנים לשוב ולחלקה; אבל גם מבחינת העיקרון המדיני והמשפטי, היו אלה מונחים נכונים ומועילים.

המפנה חל, כידוע, ביולי 1970. הלחץ הופעל; המקהלה השפיעה; ההחלטה שונתה. הרוב בממשלה שינה את דעתו. הוא אמר: נסיגה. ביום ההוא היתה השמחה במעונם של בעלי האסכולה הראשונה. נסללה הדרך, הם אמרו, להידברות, לפשרה עם הערבים. עד היום, הסבירו, חשדו בנו הערבים, שמא אנו רוצים לפתות אותם לשיחות; מעתה לא יחשדו בנו עוד, הם יודעים, כי אנו מוכנים לסגת...

למה נסללה הדרך, מבחינת הערבים, אנו יודעים בבירור. הם אינם מסתפקים בחשדות. הם מודיעים בקול, כי דווקא אחר ההתחייבות בנסיגה הוכח להם, כי פני ישראל להתפשטות, לסיפוח, לטריטוריה. ואלו לא יינתנו לה, בשום פנים ואופן. אחת היא הנסיגה, אשר על ישראל לבצעה; אל קווי ה-4 ביוני 1967. לאחר הנסיגה המוחלטת חייבת ישראל לפתור את בעיית העם הפלשתיני, כלשונם. בלי שיתמלאו שני תנאים אלה, לא ייתכן כל הסכם עם ישראל. שני התנאים המשולבים פירושם הרס למדינת היהודים. כך, אפוא, סללה המילה נסיגה את התיב להידברות ולשלום עם הערבים. מתוך התבוננות, אנו יוצאים למדים, כי אנשים מבוגרים מסוגלים להשמיע דברים ילדותיים, ואף להאמין ברצינותם, עד אשר המציאות עצמה מטפחת על פניהם.

ב.

נתבונן בזירה הבין-לאומית. עצרת האו"ם החליטה לתבוע מישראל, כי תשיב בחיוב לאיגרתו של ד"ר יארינג מן ה-8 בפברואר 1971. באיגרת זו דרש שליח האו"ם, כי ישראל תתחייב, לא עוד בעיקרון הנסיגה, אלא בביצועה של נסיגה מוחלטת. על דרישה זו סמכה העצרת את ידה, או, במילים אחרות, כך היא פירשה את הסעיף הידוע בהחלטה 242 של מועצת הבטחון. דבר כזה קרה לנו בפעם הראשונה מאז מלחמת ששת הימים.

גם איגרתו של ד"ר יארינג היתה ללא תקדים. עובדה היא, כי הוא טיפל בסכסוך המזרח-תיכוני כשנתיים תמימות, בהן מעולם לא תבע מאיתנו התחייבות מוקדמת שכזו. כל עוד לא התחייבנו בנסיגה, הוא שאל האם אנו מוכנים לסגת; לאחר שאמרנו את המילה הגואלת, הנודעת, הוא תבע נסיגה טוטלית. חובה, אפוא, לשאול, האם הוויתור היסודי הוליך להידברות עם... שליחו של האו"ם, או ללחץ לוותרים נוספים, סופיים, מצד שניהם? איגרתו של השליח והחלטת העצרת, המזדהה עמה, נותנות את התשובה.

דוברינו חשים להסביר, כי אין להתרשם מהחלטותיה של עצרת או"ם. זוהי, מצדמ, התפתחות רעיונית חיובית רצויה. היו ימים בהם העריכו אחרת החלטות אלו. ודאי, שקשה לא לכתוב סאטירה על הארגון הבין-לאומי, דינוי, "וטו"תיו והמלצותיו. עם פרוץ מלחמת הודו-פקיסטן לא יכלה מועצת הבטחון, הממונה על השלום בעולם, לקבל החלטה כלשהי על הפסקת אש. כאשר המלצה מעין זו נתקבלה בעצרת הכללית, הגיב דובר הודו במילים קצרות: "מה? הפסקת אש ונסיגה? כמובן שלא. איננו טיפשים". (אותו דובר הודי, החכם, דרש, כידוע, הפסקת אש מיידית בימי יוני 1967 ואינו פוסק לתבוע נסיגה מוחלטת של ישראל). בתנאים ובימים כאלה, מי יכול להתייחס ברצינות להמלצותיה של העצרת?

אבל במשך שלוש שנים העלו דוברינו על נס את העובדה, כי העצרת סירבה לקבל החלטות כלשהן על נסיגה מוחלטת של ישראל, או לפרש, בכיוון זה, את החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967. את ההימנעות החוזרת הזאת ראינו כהישג; כיצד, אפוא, תיקרא הפעולה ההפוכה? אך השאלה העיקרית אינה קשורה בכישלון דיפלומטי, אלא בצורך ללמוד ממנו לקח. בימים בהם לא התחייבנו בנסיגה, לא נתקבלו החלטות אנטי-ישראליות כאלו בעצרת האו"ם; מאז התחייבנו בה, אושרו החלטות קיצוניות ביותר נגדנו. לאן, אפוא, הוליך הוויתור? האם להסכמה בין-לאומית, או לתביעה בין-לאומית לויתור מוחלט?

הוא הדין ביחס להתחייבות שניתנה, בפעם הראשונה באוגוסט 1970, לבצע את החלטת מועצת הבטחון, על כל חלקיה. המילים הללו כונו לאקדמה בהחלטה, הקובעת, בקשר עם מלחמת ששת הימים, כי אסור לרכוש שטחים על ידי מלחמה. עצרת האו"ם שבה וקבעה השתא [השנה], כי לאור האיסור הזה, יש "להחזיר שטחים אשר כן נכבשו". נוסח חמור זה נתקבל רק בעקבות התחייבותנו לבצע, על

כל חלקיה, את החלטת 242. עובדה היא, כי הוא לא אושר בעצרות הקודמות, גם בשטח זה הוויתור לא הקל עלינו אלא החמיר את היחס אלינו.

שתי אסכולות במבחן המציאות. עיתון "מעריב". 24/12/1971. עמ' 14.

דוגמא נוספת למאבקים למען שלמות המולדת בזירה הבין-לאומית היתה במהלך המשא ומתן לשלום עם מצרים. זאת כאשר נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, דרש הקפאת בנייה ביש"ע כל עוד מתנהל משא ומתן. מנחם בגין הסכים להימנע מבניית יישובים חדשים במשך שלושה חודשים, שבתומם ועם חידוש הבנייה התחדש העימות מול הממשל האמריקאי.

בשם הנשיא נדרשתי להקפיא לחלוטין את ההתנחלות ביהודה, בשומרון ובעזה, באנגלית - Real freeze of settlement. אלה המילים האנגליות המקוריות. זו סיבה לצהלה? אני יודע שיש בינינו חילוקי דעות בשאלה היכן צריך להתנחל. אך מעולם לא שמעתי, שהמערך מתייצב נגד התנחלות בתור שכזאת. בדיוק להפך. אני זוכר את ההתייעצויות עם ישראל גלילי, אני זוכר את הדיונים בוועדת ההתיישבות.

[...]

כך ולא אחרת נבנתה ארץ-ישראל. מאה שנה? - מאה שנה. לכל מקום הלכנו. היו יהודים בעזה, היו יהודים בשכם, איפה לא היו יהודים בארץ-ישראל?

אבל אני נדרשתי להקפאה ממשית של ההתנחלות; שום התנחלות. זה בוודאי דבר מדאיג. מה זה, יהודה ושומרון, אנחנו אנשים זרים להם? אנחנו באנו סתם למקום מסוים והתחלנו להתנחל שם? ריבוננו של עולם, הרי אומתנו נולדה ביהודה ובשומרון. יש בורים, יש ציניקנים המלגלים על היסטוריה. אבל אני רוצה לקרוא לכם דברים, ועוד מעט אגיד מי הוא מחברם, מה ערכה של היסטוריה בתולדות אומה, בתולדותיה של אומה.

[...]

למשל: "מה הם הכוחות שמהם ינקה תנועתנו? מהי אהבת המולדת שלנו? האם דבקנו בערכים ממשיים שהיו ברשותנו? האם היו לנו שטחי קרקע שידענו אותם ונוף אשר בו חיינו? הפטריטיזם שלנו צמח מתוך הספר, הוא דבק בפסוקים, בשמות היסטוריים, אהבת מולדת מופשטת, ואהבה זו נטענו בתוכנו במשך הדורות ונשאנו ממקום למקום. הפטריטיזם המופשט הזה היה לכוח דינמי עצום". הייתי מנסה לשאול מי כתב את הדברים האלה.

[...]

שמעתם איך ברל כצנלסון העריך היסטוריה? ובכן, אני אומר, יש ציניקנים המלגלים על ערכים היסטוריים, על זיכרונות. אנחנו לא ציניקנים, אנחנו אנשים רציניים, כך בנינו, כך נלחמנו, כך הקרבנו, כך התקדמנו, כך הגענו עד היום, כולנו יחד על מחנותינו השונים, כל אחד בזכותו, כל אחד בדרכו.

עכשיו אומרים לנו: יהודה ושומרון וחבל עזה - רגל יהודית לא תתנחל עוד בהם, אסור, יהיה אסור.

[...]

ובכן זוהי העמדה, שתהיה הקפאה ממשית מוחלטת של ההתנחלות, שלא יבוא עוד יהודי אחד לאלקנה, שלא יקום עוד יישוב אחד נוסף על 102 היישובים, שברוך השם הוקמו בחמש השנים האחרונות ביהודה, בשומרון ובחבל עזה. הקפאה מוחלטת. האם זו בשורה טובה לכם, למערך? הרי אתם רוצים להתנחל, לפעמים ברמת הגולן, לפעמים בבקעת הירדן, לפעמים אפילו - אולי תאמרו את האמת בינינו, באופן סודי - איפה שהוא ליד ההר, לא לגמרי על ההר, אבל ליד ההר, לעשות איזו התנחלות.

[...]

ובכן, היה צריך קצת לדאוג מה לעשות, לעמוד יחד, להדוף את ההתקפה, כדי שיהיה ברור שאנחנו ממשיכים להתנחל, אתם תגידו בבקעת הירדן, אנחנו נגיד על גב ההר, אולי אנחנו נעזור לכם בבקעת הירדן, אתם יחד איתנו נעלה על גב ההר, יהיה טוב. מה השמחה הזאת? מה הצהלה?

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-עשרים ואחת של הכנסת העשירית. יום רביעי, כ' אלול תשמ"ב 8 ספטמבר 1982 - הודעת הממשלה על מבצע "שלום הגליל". 08/09/1982.

הועלתה הבעיה של ההתנחלות, ההתנחלות היהודית. נכון שנתבקשנו לא לערוך התנחלויות. אבל אנחנו הבהרנו את עמדתנו בבהירות מוחלטת, לאמור: יש בארצות הברית של אמריקה מקומות הקרויים "חברון", "שילה", "בית אל" בית לחם ועוד. השמות האלה מוכיחים את הקשר העמוק בין העם האמריקני לבין התנ"ך.

נשער בנפשותינו שמושלי המדינות שבהם נמצאים מקומות אלה היו מכריזים ומחליטים שכל אזרחי אמריקה יכולים לבוא למקומות הללו זולת סוג אחד של אזרחי ארצות הברית - אזרחים יהודים. היתה קמה זעקה בכל רחבי ארצות הברית, ובצדק, על אפליה זו נגד יהודים. זו אפליה מובהקת. לכן אנחנו שואלים: האם אפשר להעלות על הדעת שממשלה יהודית תמנע מיהודי בארץ הזאת, בארץ-ישראל, לרכוש קרקע או לבנות את ביתו בבית לחם המקורית, בחברון [...] ובשילה? במילים אחרות, אנחנו עמדנו על הזכות, שאיננה ניתנת לערעור, של יהודים לחיות בארץ-ישראל. אין שום סיבה שיהודים וערבים יחיו ביפו ובחיפה וברמלה ובלוד ובעכו ובנצרת ובמקומות אחרים ושלא יחיו יחד,

בשלום ובכבוד הדדי, ביהודה ובשומרון, בעזה וברפיח. אין שום הצדקה לכך
זוהי עמדת הממשלה.

אני מבקש, על רקע ההחלטה שנתקבלה אתמול על ידי ועדת השרים לענייני
התיישבות - שלפיה יוכרו היישובים אלון מורה, עפרה ומעלה אדומים - אני
מבקש להודיע את עמדת הממשלה בקשר עם ההודעה של מזכיר המדינה.
הוא אמר אמש כי ההתנחלויות נוגדות את החוק הבין-לאומי. עם כל הכבוד,
אומר למזכיר המדינה שזוהי האשמה שאין לה יסוד. מדינת ישראל מקיימת
את המשפט הבין-לאומי, אבל אם מישהו מסתמך על אמנת ז'נבה משנת 1949
המיועדת להגן על האוכלוסייה האזרחית בשטחים כבושים, עלי לומר: ראשית,
ההתנחלות היהודית איננה פוגעת בשום אופן ובשום פנים בערבים בארץ-
ישראל. לא נישלנו ולא ננשל שום ערבי מעל אדמתו. ההחלטה שנתקבלה
אתמול חלה על שלושה יישובים קיימים. שום אדמה ערבית לא הופקעה בהקמת
היישובים הללו. הם יישובים קיימים. נכון שהממשלה הקודמת פקפקה ביחס
ליישוב אחד, לאמור - אלון מורה, ומדי פעם בפעם היו הודעות שאולי לא יוכלו
להישאר על הקרקע. אבל עמדתה של הממשלה הזאת שונה מזו של הממשלה
הקודמת בעניין זה. אנחנו חושבים שיש זכות מוחלטת ליהודים להימצא באלון
מורה. לכן לא היה לנו שום פקפוק שעם הקמת הממשלה החדשה אנחנו נכיר
בשלושת היישובים האלה כיישובים לכל דבר ושום עוול לא נגרם על ידי כך
למשפחה ערבית כלשהי. כך ננהג גם בעתיד. ההתנחלות היהודית לא תהיה
קשורה בעוול ובנישול כלשהו של תושב ערבי כלשהו במקום כלשהו בארץ-
ישראל.

[...]

אני מבקש, בשם ממשלת ישראל, להביע צער עמוק ואכזבה עמוקה על הודעתו של
מזכיר המדינה. לא היתה לה הצדקה. לא השארנו בשיחותינו שום ספק לעמדתנו
העקרונית לגבי התנחלות בארץ-ישראל. איננו רוצים להשאיר גם שום ספק היום. לכן
אמרת את הדברים האלה. נכון, בעניין ההתנחלות יש חילוקי דעות בין ממשלת ארצות
הברית לבין ממשלת ישראל. הם לא נולדו אתמול. חילוקי הדעות האלה קיימים מאז
מלחמת ששת הימים. ממשלת ארצות הברית, מדי פעם בפעם, הביעה הסתייגות, גם
פומבית, מאיזו התנחלות באיזה מקום בארץ-ישראל. אלה חילוקי דעות קיימים, אבל
ארצות הברית ומדינת ישראל הן מדינות ידידותיות. בעניין זה יש לנו חילוקי דעות.
יש לנו גם בעניינים אחרים חילוקי דעות. בגילוי לב מוחלט נציין את העובדה וציינו
אותה גם בווישינגטון. את זה עשה הנשיא מן הרגע בו דרכה כף רגלי על מדשאת הבית
הלבן ואת זאת עשיתי גם אני על אותה מדשאה של הבית הלבן. גם בסיבים אמר איש
לרעהו שיש בינינו חילוקי דעות; ויהיו אשר יהיו - הם לא יאפילו על הידידות העמוקה
בין ארצות הברית לבין מדינת ישראל. הם גם לא יאפילו על מחויבותה של ארצות
הברית כלפי מדינת ישראל. איך נאמר בהודעה המשותפת: ביטחונה ורווחתה. אני
מסב את תשומת לבו של הבית לביטוי הכפול הזה. במשך שנים רבות נאמר בווישינגטון

של אמריקה יש מחויבות כלפי "The security and the survival" של ישראל, כלפי ביטחונה של ישראל והישראותה בחיים - אם זה התרגום החופשי. ביקשנו לא להשתמש במושג survival. ראשית, לפי הכרתנו הוא שלילי מעיקרו. יש לו צליל צורם, בייחוד בדור הזה, לגבי מי שנשאר בחיים; שנית, אנחנו מוכנים להודיע שלהמשך קיומה של מדינת ישראל אחראים העם היהודי ונציגיו הנבחרים, ולא עוד. אנחנו אחראים. לכן ביקשנו להמיר את המילה "survival" במילים "well-being" או: רווחתה של המדינה. חילוקי הדעות מן הראוי שלא יאפילו על מילים אלה. אני מקווה שלא יאפילו.

[...]

הממשלה דנה היום בסוגיה של ההתנחלויות ואני מתכבד להביא לידיעת הכנסת את ההחלטה שנתקבלה לפני הצדדים על ידי ממשלת ישראל: "הממשלה שבה ומסמיכה את ועדת השרים להתיישבות להחליט על הקמת יישובים חדשים, החלטת ועדת השרים תהיה על דעת הממשלה ודין החלטתה כדין החלטת הממשלה בישיבתה.

מליאת הכנסת. הישיבה השמונה-עשרה של הכנסת התשיעית, יום רביעי, י"ב אב תשל"ז 27 יולי 1977 - הודעת ראש הממשלה על מסעו לארצות הברית. 27/07/1977

המשבר עם ארצות הברית, שבחרה לגנות את הבנייה היהודית ביהודה, שומרון וחבל עזה, הגיע במהרה גם לדין במועצת הבטחון.

ראש הממשלה מנחם בגין:

גברתי היושבת ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, בהחלטת מועצת הבטחון מן ה-1 במאס בשנה זו נקראנו לשתף פעולה עם ועדה הקרויה "ועדת ההתנחלויות". אנחנו לא ניענה לקריאה זו. הוועדה מורכבת מנציגי מדינות שאינן מקיימות יחסים דיפלומטיים עם מדינת ישראל ואינן מכירות בה. הרכבה עוין, דעתה משוחדת, ידועה מלכתחילה, והיא כבר הביאה שני דינים וחשבונות כולם רווי איבה למדינת היהודים. ולכן אנו נוסף ונסרב לשתף פעולה עם ועדה זו שהיתה צריכה להיות זמנית וחולפת וצריכה גם עתה לסיים את קיומה.

נדרשנו, גברתי היושבת ראש, להרוס בתים, רחובות, שכונות ובניינים ציבוריים בירושלים. לידיעתם של חברי מועצת הבטחון הנכבדים אני מתכוון היום להזכיר מה מצאנו בשנת 1967 כאשר נכנסנו לירושלים שהיתה כבושה במשך 19 שנים בידי הלגיון הירדני: מצאנו הרס והתפוררות על הר הצופים; מצבות מנותצות ומנופצות על הר הזיתים תוך חילול קודש שאין נורא ממנו; בתי כנסת חרבים עד היסוד ורובע יהודי שהושמד כליל. במשך שנים עשרה השנים האחרונות שיקמנו, בנינו, ועתה באה דרישה לשוב ולהרוס. דרישה זו היא ממש דמיונית ואף לא אהסס לומר ברבארית.

[...]

ירשמו לפנייהם כל חברי מועצת הבטחון כי ירושלים היא עיר אחת, כולה בריבונות ישראל, בירתנו הנצחית. לא תהיה בה שום חלוקה, לא במישרין ולא בעקיפין. מובן מאליו שמובטחת בה גישה חופשית אל המקומות המוקדשים לבני כל הדתות. גישה חופשית זו מעוגנת בחוק. זו תהיה ירושלים האחת וזו תהיה הגישה החופשית למקומות הקדושים בה לעולמים. נכון, במשא ומתן על האוטונומית הוצע לנו כי התושבים הערבים בירושלים ישתתפו בהצבעה על בחירת המועצה המנהלית הקשורה באוטונומיה לתושבים הערבים ביהודה, שומרון ועזה. הצעה זו סותרת לחלוטין את הסכמי קמפ דייוויד. לא זו בלבד שהתביעה אינה כתובה בהסכם, היא אפילו מעולם לא הועלתה כהצעה. היא מעולם לא נדונה ולכן אנחנו נוסיף לדחות אותה ואנחנו מצפים לכך שכפי שאנו רוצים לשמור אמונים להסכם קמפ דייוויד בנאמנות, כך יהיו כולם חייבים להיות נאמנים להסכם זה ולא להציג שום הצעות ושום תביעות שיש בהן סטייה מן ההסכם או סתירה לו.

זכות ההתנחלות היהודית בארץ-ישראל היא זכות שאינה ניתנת לערעור. מובן מאליו שהיא משולבת בבטחון האומה. אני יכול להציג שאלה פומבית מעל במה זו לכל המשתתפים בדיון קמפ דייוויד: האם במשך כל שלושה עשר ימי הדיונים אי פעם הוצגה התניה ביחס לשני חלקי ההסכם, על חוזה שלום בין ישראל ובין מצרים ועל הנהגת אוטונומיה לתושבים ערבים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, בהימנעות מהתנחלויות? אני קובע שמעולם לא הוזכרה אפילו התניה כזאת. נכון, באחד הימים נתבקשנו להקפיא לתקופת המשא ומתן הקמת התנחלויות חדשות. לא קיבלנו את הדרישה הזאת. כתבתי במפורש לנשיא קרטר כי לתקופת המשא ומתן על חתימת חוזה השלום בינינו ובין מצרים, והוספתי במפורש ובכוונה תחילה לשלושה חודשים, כפי שנקבע בהסכם קמפ דייוויד, אנחנו נימנע מלהקים התנחלויות חדשות. ההתחייבות הזאת ניתנה ב-17 בספטמבר 1978 והיא נסתיימה ב-17 בדצמבר 1978. לאחר מכן היו חילוקי דעות ואי הבנות אבל לא רחק היום ומזכיר המדינה אישר בפני אחת מוועדות הקונגרס שאמנם כן, כזאת ולא אחרת היתה התחייבותנו. על פי מה שהתרחש בהסכם קמפ דייוויד יש לנו אפוא מאז ה-17 בדצמבר 1978 מלוא הזכות להוסיף ולהתנחל בארץ-ישראל. איננו מנשלים בתהליך ההתנחלות שום ערבי, ולכן ההתנחלות היא לא רק זכות, כפי שאמרתי קודם, אלא גם צו הבטחון והחיים. ואנחנו נקיים את הצו הזה כי בנפשנו הדבר.

אחרי הצבעת נציג ארצות הברית במועצת הבטחון פורסמה הודעתו הפומבית של נשיא ארצות הברית. הנשיא הואיל גם לשלוח אלי מכתב אישי שאת תוכנו הבאתי לידיעת הממשלה. מובן מאליו שאנו מקבלים, ועם כל יחס הכבוד, את דבריו של נשיא ארצות הברית כפי שנכתבו. אבל אני חייב לשאול בגילוי לב: האם הטעות שהיתה ביחס לשורה אחת ופסקה אחת באותה החלטה עוינת לישראל וסותרת את הסכמי קמפ דייוויד היא הביטוי היחיד ליחס של עוינות מוחלטת למדינת ישראל ולאינטרסים החיוניים שלה? מה על הפסקאות האחרות שאף הן חוזרות ומזכירות את ירושלים ואף הן סותרות את הסכמי

קמפ דייוויד? אלמלא הפסקה ההיא, אלמלא השורה האחת, האם היתה הצדקה להצבעה שיש בה תמיכה באותה החלטה שהיא ממש החלטת עוולה? ולכן אומר, עם כל הכבוד, שאין פלא שתמיכת נציג ארצות הברית בהחלטה נוראה זאת עוררה מורת רוח עמוקה בקרב עמנו ובקרב ידידנו.

כפי שכבר החלטנו בממשלה אנו דוחים ללא סייג את החלטת מועצת הבטחון הזאת. לא נשלים עמה בשום תנאי, לשום חלק או משפט או פסקה שבה. בשבילנו היא אינה מחייבת ואנחנו נפעל על-פי זכותנו והאינטרסים החיוניים של עמנו למען הבטח את עתידו ואת שלומו בארץ מולדתו, בארץ ישראל.

הישיבה השלוש-מאות-ושמונה-עשרה של הכנסת התשיעית יום חמישי, י"ח אדר תש"ם 6 מארס 1980 - הודעת הממשלה בעניין החלטת מועצת הבטחון. 06/03/1980. מליאת הכנסת.

למרות הלחץ הכבד שהופעל על ממשלת ישראל בשל מפעל ההתנחלויות וסביב המשברים בשל הדרישה הבין-לאומית להקפאת הבנייה בישראל, חשוב לציין את השינוי התקדימי שחל ב-1981 בעמדה הרשמית של ארצות הברית בעקבות מאמציו הדיפלומטיים של בגין, לפיו ההתנחלויות בישראל אינן בלתי חוקיות.

אדוני היושב ראש, ביחסים בין מדינת ישראל לארצות הברית חלו תמורות מדיניות חיוביות והתרחשו מאורעות מעשיים שליליים. נתחיל בחיוב: חשובה הצהרתו של נשיא ארצות הברית כי ההתנחלות היהודית בארץ-ישראל איננה בלתי חוקית - השלילה הכפולה, על פי חוקיה של כל לשון, נותנת חיוב. תמה אפוא התקופה שבה התנהל ויכוח בלתי פוסק בין הממשל האמריקני ובין ממשלת ישראל, בעוד נציגי הממשל האמריקני שבו וטענו כי ההתנחלות היהודית היא בלתי חוקית ואנו חזרנו וענינו כי היא חוקית לחלוטין. עתה, מפי הסמכות העליונה בארצות הברית, שמענו הודעה מפורשת כי ההתנחלות היהודית איננה בלתי חוקית.

מליאת הכנסת. הישיבה השביעית של הכנסת העשירית. יום רביעי, ה' אב תשמ"א 5 באוגוסט 1981 - הודעה על הרכבת הממשלה. 05/08/1981

זכותנו על הארץ והיחסים עם המיעוט הערבי

מאבקו של מנחם בגין למען חזרת עם ישראל למולדתו לווה בשאלות על טיבם ואופיים של היחסים בין תושביה היהודים והערבים של ישראל ובבקשתו לקדם שיתוף הפעולה ויחסי שכנות בין יושבי הארץ על בסיס של שוויון זכויות וכבוד הדדי.

למחרת קבלת תכנית החלוקה על ידי האו"ם החלו התקפות חסרת תקדים על הישוב היהודי. למרות הקרבות, מנחם בגין הורה ללוחמי האצ"ל להשתתף רק בהגנה על הישובים ולהמנע ממתקפה במשך 11 יום, שבמהלכם נשלחו נציגי

האצ"ל אל הערים הערביות בארץ-ישראל במטרה להציג את עמדות הארגון התומכות בהקמתה של מדינה יהודית ובה שוויון זכויות מלא ובניסיון למנוע שפיכות דמים.

מה קרה למחרת היום, ב-30 בנובמבר, לפני 27 שנים? נערכו עלינו, ברחבי הארץ, התקפות דמים, והן נמשכו יום אחר יום, לילה אחר לילה. הלוחמים היהודיים, בכל הארגונים, גויסו כדי להגן על ערינו ומושבותינו. במשך שנים עשר ימים השתתפנו בהגנה, ולא יצאנו להתקפות נגד. קראנו לשכנינו הערבים שיחדלו מהתקפותיהם, משפיכת דם יהודי. אמרנו להם, בשפתם, כי הנה קרבה שעת השחרור המלא מן השלטון הקולוניאלי, ובארץ המשוחררת אנו רוצים לחיות עמם בשיווי זכויות, בכבוד, בקידמה אנושית.

תשובה למתחסדים מבית ומחוץ. עיתון "מעריב". 29/11/1974. עמ' 16.

במשך ארבע השנים בהן המחותרת העברית ניהלה את מלחמת השחרור בשלטון הנוכרי, היה שלום כמעט מוחלט בינינו לבין הערבים. רק בנובמבר 1947, לאחר החלטת האומות המאוחדות על הקמת ארץ-ישראל, פנו בנינו (ואנו עדיין במחתרת) אל הערבים בשפתם. שלחנו אל הערבים את טובי בנינו, שהלכו אליהם מתוך סיכון נפשות ממש, והם הלכו לשכם ולג'נין, לעכו ולטולכרם, ואמרו לשכנינו הערבים: איננו רוצים בשום מלחמה איתכם. החזירו את השלום בינינו. האמת היא שהארץ הזאת היא שלנו. ולעם הערבי יש 11 ארצות, מהמפרץ הפרסי במזרח ועד האוקיינוס האטלנטי במערב, ואין עינינו צרה בו. אבל ארץ הזאת היא שלנו! זו איננה פלסטין, ולא פלסטין, זו היא ארץ-ישראל! זו היא ארץ היהודים. כאשר, בעזרת ה', נשחרר אותה, אתם תהיו בה אזרחים שווי זכויות עמנו, כמימי קדם... תחיו איתנו, משפט אחד יהיה לכם ולנו.

אספת בחירות ברמת גן. 07/08/1961.

בהשקפתו של מנחם בגין, העם הערבי, בדומה לשאר עמי תבל, זכאי להגדרה עצמית, וזו אכן מתקיימת במדינות הלאום הערביות השכנות למדינת ישראל. זכותה של האומה הערבית למדינה אינה עומדת בסתירה, אלא צריכה להתקיים, ואכן באה לידי ביטוי במדינות ערב הסובבות את ישראל, לצדה של המדינה היהודית בארץ-ישראל.

חסידי החלוקה טוענים לזכותם של ערביי ארץ-ישראל, הקרויים בפיהם פלסטינים, להגדרה עצמית. לשם המושאל נודעת חשיבות רבה. אם ארץ, ממנה נגזר שם תושביה, היא פלסטין, אין היא ארצו של ישראל. אבל אם היא ארץ ערבית, או ארצם של הערבים היא, מה על זכותו של העם היהודי להגדרה עצמית? בשם כללי הצדק האנושי, הננו מקבלים את ההנחה, כי כל עם ראוי להגדרה עצמית בארצו שלו, במדינה ריבונית משלו. מבחינת הזכות המוכרת, מימי וודרו וילסון, אין העם היהודי עומד מול יושבי הארץ הערביים, ואין יושבי הארץ היהודיים עומדים מול העם הערבי. האמת ההיסטורית היא, כי, זה מול זה, ניצב העם הערבי והעם היהודי. אם נשווה את מעמדם, נראה, כי זכותם

של כל הערבים להגדרה עצמית מוצאת את ביטויה בעשרים מדינות ריבוניות, ואילו זכות זו של כל היהודים אין לה ביטוי אלא בארץ אחת ויחידה, הלוא היא ארץ-ישראל. באין ישראל בארצו, או בהילקח הארץ מישראל, נהרס הכלל של הגדרה לאומית עצמית לגבי העם היהודי. לא כן, בשוב ישראל לארצו, או להפך. זכותו של העם הערבי להגדרה לאומית עצמית עומדת במלוא היקפה חסר התקדים. זהו ההבדל המוסרי, המכריע. אבל אם גם יהודים מאמצים את השם המנכר, פלסטין, מה יישאר מן ההגדה העצמית של עמם? הן בלשון רש"י ישאלום: לסטים אתם כבשתם... אבותינו השיבו לכך באמונת בראשית: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו. אבל אם האמונה בזכותנו מקדם נקראת מיסטיקה, או מיתוס, או בשמות לעז אחרים, מהי באמת התשובה? מתנגדיה של שלמות הארץ מנסים להשיב, כי זכות שווה, ליהודים ולערבים. האם לכל הערבים במדינותיהם, כלכל היהודים בתפוצותיהם? חלילה. את זאת אף הנלהבים במתנגדים האלה לא יגידו. הם בוודאי, יצינו בזעם, כי לערבים במצרים, בסוריה, בעירק או באלג'יר אין שום זכות על ארץ-ישראל. הם ידגישו, אף יחליטו, כי לעם היהודי באשר הוא שם יש זכות על ארץ-ישראל. אם זוהי עמדתם העקרונית, עליהם לשים לב, כי תושביה הערביים של ארץ-ישראל המערבית אינם אלא 1.3 האחוז של העם הערבי. בר דעת לא יכול לטעון, כי זכותם של מאה אחוזים של עם שווה, מבחינת התביעה המדינית, לזכותו של אחוז ושב מימינו. בשם חוסר השוויון, בנינו נדרשים לשוב ולחלק את ארץ-ישראל. אבל כולנו זכאים לשאול את המחלקים, מהי, בכל זאת, עמדתם העקרונית לגבי זכותם של הערבים בארץ להגדרה עצמית. היכן היא מתחילה, ואיפה היא מסתיימת? לשאלה זו ייתכנו מספר תשובות. הראשונה בהן היא כי ייקבע קו החלוקה 1949. אם זהו העיקרון, אבקש, עם כל הכבוד, לשאול, מדוע מוכנים מכירי הזכות לשלול אותה מ-350 אלף ערבים. איש לא יטען, כי תקופה קצרה של 18 שנים נותנת או מבטלת, זכות, כאשר נשמעת הקביעה, כי זכותו על ארץ-ישראל קיימת, על פי ההיסטוריה הכתובה, למעלה מ-3,600 שנה. טוענים תומכי החלוקה, כי הערבים, או המוסלמים, יושבים בארץ זו משנת 636 לספירה, לספירת הנוצרים, מאז הכליף השני, עומאר, הגיע, בחרבו השלופה, עד לירושלים. לטענה זו השיבונו תמיד, כי כל כיבוש של ארצנו ביטל את הכיבוש שקדם לו, לא את זכותנו עליה, שקדמה לכולם ונותרה אחריהם. אבל מבחינת הזמנים, יש להציג את הקשה בשאלות: אם 3,600 שנה אינן קובעות, כיצד יכריעו 18 שנים בלבד? כידוע אין המחלקים מחדש מקבלים את עול הקווים של ה-4 ביוני 1967. כולם מסכימים, ונשבעים, כי ירושלים לא תחולק עוד לעולמים. הייתי מבקשם, בכל הנימוס להסביר לנו, על פי עמדתם העקרונית, היאך הם מוכנים לשלול את זכות ההגדרה העצמית משבעים אלף ערבים, אשר לא היו בתחום שיפוטנו אפילו תשע עשרה שנים. מה ביניהם לבין "פלסטיני" בית לחם, חברון או יריחו? אין זה סוף פסוק. רבים, מקרב חסידי החלוקה, מבטיחים, כי אזור עזה לא יופרד עוד שוב לעולמים, ממדינת ישראל. שם מתגוררים למעלה משלוש מאות אלף ערבים. מה על זכותם של אלה להגדרה עצמית? אם נוסיף את המספרים, באזורים הבלתי

נפרדים, נגיע לסיכום, כי במדינה היהודית, המצוירת על ידי תומכי החלוקה, צריכים לחיות כ-800 אלף ערבים. להם לא תינתן זכות להגדרה עצמית. מה יהיה, אפוא, על העיקרון, בו מנפנפים לנגד עינינו? אבל אם יש להגשים עיקרון זה הלכה למעשה, יואילו נא מגשימו לגשת אל מפת ארץ-ישראל ולהראות לנו, היכן תהיה המדינה היהודית, או, במילים אחרות, מה יהיה על זכותו של העם היהודי להגדרה עצמית. מול אסכולה זו, הנקרעת לגזרים, עם הנגיעה הקלה של איזמל הניתוח, מתייצבת, בכל כוחה המוסרי, העקרוני, התורה של שלמות הארץ.

נושאי התורה הזאת אינם שוללים זכות מאיש. הם באים לקיים זכויות הכל לפי מהותן. הבעלות על ארץ-ישראל היא לעם היהודי. לכן צריכה הארץ להיות למדינה יהודית. בכך הכירו גם עמים אחרים, דווקא בתקופה, בה נתקבל בקרבם המושג של הגדרה לאומית. ובמדינה המנוהלת על ידי רוב יהודי - בבוא היום: על ידי רוב היהודים - יש להבטיח שווי זכויות לבני המיעוט. לא רק כיחידים אלא גם כבני לאום מוכר, על לשונו, תרבותו ומורשתו.

ברור לחלוטין, כי בשביל מתנגדיה של שלמות הארץ, הבעיה הדמו- או אתנו-גרפית [הדמוגרפית או האתנוגרפית] אינה עקרונית כלל, אלא כמותית בלבד. כרגיל, הם מגלגלים עיניהם השמימה, בצדקנות רבה, אבל לעתים הם גם קורצים באחת מהן, ברומזם: אילו... אבל בינתיים הם מנסים להטיל עלינו מספרים, שאין להם כל אחיזה במציאות, כדי להוכיח, ש"הפטריוטיזם האמיתי" (המילה הלועזית נגזרת מן השם מולדת) מחייבת דווקא למסור את חלקי המולדת לשלטון נוכרי.

[...]

מחדשי החלוקה, ההופכים בנמהרות קולמוסית, שליש לחצי, מוסיפים על מספריהם המעטים פילוסופיה מדינית. עוד מעט, הם אומרים, תקום לנו מדינה דו-לאומית. הפרדוקס הוא, הם מוסיפים בחיך, כי יקימו אותה הלאומנים שלנו. נחמד מאד. אך הפרדוקס האמיתי הוא, שאנשים היודעים ללמד, לא אבו ללמוד.

מה המדינה הדו-לאומית בארץ-ישראל? המושג אינו מופשט. הוא גם אינו קשור בעובדה האתנית כי בארץ מסוימת יחיו יחדיו בני שני לאומים. דו-לאומיות לגבי ארצנו היא שיטה שלטונית, היא תוכנית מדינית. למען ההבחנה המבירה, אביא את עיקריה המנוסחים של תוכנית זו:

- ארץ-ישראל תהיה לא יהודית או ערבית, אלא מדינה ערבית יהודית (במפורש, בזה הסדר).
- הריבונות על ארץ-ישראל תהיה משותפת לערבים וליהודים, היושבים בה.
- בלי להתחשב בכך, אם היהודים, או הערבים, יהיו הרוב בארץ-ישראל, תובטח לאלה אף לאלה, נציגות שווה במוסדות המדינה, המחוקקים והמבצעים.

- למדינה יהיו שני בתי מחוקקים, לשניהם ייבחרו, תמיד, נציגים ערביים ויהודיים, על פי החלוקה חצי חצי.
- למדינה יהיה נשיא.
- ראש הממשלה וחבריה יתמנו על ידי הנשיא ויהיו אחראים בפניו.
- תקופת כהונתו של נשיא המדינה תחולק לשתיים, בכל אחת מהן יכהנו יהודי וערבי לחלופין.
- ייקבע נוהג, כי אם הנשיא ימנה ערבי לראש הממשלה, ייבחר יהודי ליושב ראש בית הנבחרים התחתון, כן להפך, אם יהודי יהיה לראש ממשלה, ישב ערבי בראש הבית.

מי ששב ומעיין בתוכנית זו, שאותה ניסחו אנשים נכבדים, מנהיגים ציוניים ידועי שם, יתמה, בוודאי, איך הם הגיעו ליצירת אנדרוגינוס כזה - כזאת. אבל, קודם כל, צריך להתבונן בה, כדי לדעת את מהותה. אם במציאות שלנו, מישוהו טוען למדינה דו-לאומית, קיימות שתי אפשרויות. ייתכן, כי הוא מעולם לא קרא את התוכנית, אשר פרטיה היסודיים הובאו לעיל. במקרה כזה, יש לשאול, איך הרשה לעצמו מי שמתיימר לעצב דעת קהל להטיל סיסמה בלי לדעת מה תוכנה, או מה משמעותה. האפשרות השנייה היא, כי תוכנית הדו-לאומיות נלמדה וידועה היטב. אם כך, לפנינו שוב הטעיה בידועין. בשני המקרים אין נחת.

מן ההתבוננות שלנו ניתן ללמוד, כי מדינה דו-לאומית בארץ-ישראל אינה יכולה לקום, מעצמה, צריך היה להחליט ולנסות להקים אותה. מדינה דו-לאומית אינה באה להבטיח שווי זכויות אלא שוויון שליטה. הראשון הוא צדק, השני הוא לא רק הזיה אלא גם עוול.

כאמור לעם הערבי יש, מחוץ לארץ-ישראל, ביטוי, עתיר ריבוניות, לזכותו להגדרה לאומית עצמית: לעם היהודי אין אלא ארצו הקטנה לקיום זכות זו.

ודאי ארץ-ישראל היא דו-אתנית. כזאת היתה גם מדינת ישראל, בחלקה של ארץ-ישראל, עד מלחמת ששת הימים. אבל בין מושג דמוגרפי, מציאותי זה, ובין התוכנית החוקית, הדמיונית, של מדינה דו-לאומית, מפריד עולם ומלואו.

לפני ארבע שנים, בחודש אייר, קיבלה הוועידה העשירית לתנועת החרות החלטה, האומרת בין השאר: "עם ישראל דוגל בעיקרון המקודש של שווי זכויות לכל האזרחים, ללא הבדל של מוצא, לאום ודת. תושב ערבי של ארץ-ישראל, אשר יבקש את הענקת אזרחותה של מדינת היהודים ויתחייב בנאמנות לה - בנאמנות כזו מותנית אזרחותו של כל אדם בכל מדינה - יקבלנה הרוב היהודי בארץ-ישראל. משאת נפשה של הציונות הממלכתית מאז ומתמיד, יקום, בעיקר על ידי שיבת ציון המונית, שתבוא ותגבר".

יואלו כל המשקיפים להודות, כי הסיפא בהחלטה זו נתאמתה לחלוטין. כידוע, לא הכל האמינו בכך, במלאת שנה למלחמת ששת הימים. באשר לרישא, זהו העיקרון, וזו הדרך. מי שדוחה אותם, יסביר נא, מהי עמדתו העקרונית. שלו. על כולנו לזכור, כי המדובר הוא לא בזכות הניצחון אלא בניצחון הזכות. (מאמר שני בסדרה "עמדה עקרונית בבקשה", המאמר הראשון פורסם ב"מעריב" ב-5 במאי).

שוויון זכויות ושוויון השליטה. עיתון "מעריב". 18/05/1972, עמ' 14.

לאחר כל אלה בא איש קיבוץ, מושרש באדמת ארץ-ישראל, ומדבר על העם הפלשתינאי. מדוע לא תאמרו: ערביי ארץ-ישראל. בצורה פשוטה. נכונה. היסטורית, מכובדת. בארץ-ישראל היו ערבים. והיה עם יהודי שגלה מארצו ומולדתו, שאף לשוב אליה. שב אליה והקים לו מדינה משלו. זאת ההיסטוריה. זאת האמת ההיסטורית. ידידי, היזהר לך. כאשר אתה מודה במושג "פלשתינה", אתה חותר תחת זכותך לשבת בעין החורש. אם זו פלשתינה, ולא ארץ-ישראל, אתה כובש - ולא חורש. אתה פולש. אם זו פלשתינה, אז היא שייכת לעם שישב בה, לפני שאתה באת הנה. רק אם זו ארץ-ישראל, יש לך הזכות לשבת בעין החורש או בדגניה ב'. אם זו לא ארץ-ישראל, אם זו לא ארצך, מולדתך, ארץ אבותיך וארץ בניך, מה אתה עושה פה. באת אל עם זר - כפי שהם טוענים - גירשת אותך, לקחת את אדמתו, מה יש? הקיבוץ הארצי לא לקח אדמות מאת הערבים ולא סיפח אותם אל הקיבוץ שלו? בגליל למשל, מה זה - אנחנו פה נשתעשע במילים?

[...]

אבל אני אסביר לך מה הזכות. לכן אני מתרעם על המילה עם פלשתינאי. אין הגעתם לסילוף היסטורי כזה! מרצונכם החופשי - יהודים, חלוצים, בונים, לוחמים - אין פלשתינה, פלשטיין, פלסטין. זה ארץ פלשתים. אין כך - יש ארץ-ישראל.

[...]

אם אנחנו היינו נותנים מה שמישהו קרא ל"עם הפלשתינאי" מדינה, והרי הוא דורש מדינה. אז אני מבקש להתבונן. [...] השם הוא נורא. סלפני. הכוונה היא למדינה ערבית פשוטו כמשמעו בתוך ארץ-ישראל המערבית. אז הבה נתבונן בתוצאות. היום יש 14 מדינות ערביות. אז אנחנו צריכים להקים את המדינה הערבית מספר 15. זה באמת חסר לנו. וברור שהמדינה הערבית הזו, שתהיה חברה בארגון האומות המאוחדות... שתהיה, אם זה בכלל אפשרי, המדינה העוינת לנו ביותר. זה לא סוף פסוק. הרי כולם יהיו "אל-פתח". שוב יפיגזו גם את ירושלים. אז שוב תגידי: ניכנס עוד פעם. מה זה - טיול כזה? זה עולה בדם.

שאלות ותשובות עם השר מנחם בגין בצוותא בקיבוץ הארצי. עיתון "היום". 14/03/1969. עמ' 3, 11.

מימוש זכותה של האומה הערבית להגדרה עצמית כפי שבא לידי ביטוי במדינות הערביות השכנות לצד מדינת ישראל, היוותה סיבה מרכזית בהתנגדותו של מנחם בגין לשימוש במונח "פלסטינים", כהגדרה לאומית עבור ערביי ארץ-ישראל. אולם להתנגדות זו מגוון סיבות נוספות, עקרוניות ומעשיות כאחד:

- המונח מנציח את העוול ההיסטורי בכיבוש וגירוש היהודים מיהודה.
- מציג מצג שווא שבו ישנו לאום נוסף שנולד, גדל והתפתח לאורך ההיסטוריה בארץ-ישראל וביחס אליה.
- גורם לניתוק בין הערבים אזרחי מדינת ישראל לערבים תושבי יהודה ושומרון.

מהרסיך ומפלשתיניך יצאו. מניין השם הברבארי הזה "פלשתינה"? עלינו לדעת. כן, היוונים, הסורים, לפני ניצחון המכבים, הם קראו לארץ הזו, כדי להכאיב לאבותינו בשם "פלשתינה". הרומאים קראו לה "יהודה".

אבל אדריאנוס דיכא את מרד בר כוכבא. והקיסר הרומי הוא, בניגוד לאספסיאנוס ולטיטוס, החליט לנתק כל קשר בין העם היהודי, אשר עמו חתמה רומי ברית אמת בשעתה, בימי המכבים, וכך הם קראו לנו "עם היהודים האהוב" - אדריאנוס קיסר החליט למחות כל זכר וכל קשר בין אותו עם יהודי לבין ארץ ישראל. משום כך הוא קרא לארץ "סיריה את פלשתינה", אבל הוא גם קרא לירושלים "אֵיליה קפיטולינה".

1,840 שנים לאחר מכן, יכולים אנו לומר, אף אם אדריאנוס אי שם שומע אותנו: לשווא, כפי שירושלים אינה "איליה קפיטולינה", ארץ-ישראל איננה "פלשתינה". ואנחנו צריכים לקבל מאדיריאנוס, אויב משמיד ומדכא, את השם המנקר הזה? במקום השם הפשוט, הגדול, ההיסטורי: ארץ-ישראל ובה שיווי זכויות לכל תושביה ואזרחיה.

נאמרו של מר מנחם בגין בישיבת הפתיחה של הוועידה ה-י"א של תנועת החרות, 17/12/1972.

במרכז אירופה יושב עם, הקורא לארצו, כמקובל, בשם עצמו. עמים אחרים, קרובים ורחוקים, מכנים אותה, בלשונותיהם, בשמות שונים לחלוטין. האופייני בשמות האלה הוא זה, שניתן לארץ אשר אנו בלשוננו העתיקה קראנו לה אשכנז, על ידי שכניהם ממזרח.

הסלווים כינוה, אם לתרגם את ביטויים לעברית, בשם ארץ האילמים. יש לשער, כי היה בכך, בימים עברו, ביטוי לבוז נקמני, אשר החלש חש למדכאו החזק ממנו. הגרמנים, כפי שגם אנו להם בשפה המקובלת, דחקו את הסלווים מזרחה, בהכחזה משולבת, גופנית ורוחנית. הרדופים רצו, לפחות ביניהם לבין עצמם, לפגוע בעליונותם של משעבדיהם. את שפתם המוזרה לא הבינו. כלום שפת אנוש היא? כאילמים היו בעיניהם, אם לא באוזניהם. וכך קראו לעמם ולארצם, גם

ממערב, מדרום ומצפון קוראים לה לארץ ההיא בשמות שונים, לאו דווקא פוגעים בכוונתם, או משפילים במשמעותם. האיטלקים הם בין העמים, אשר יש להם שם משלהם בשביל הגרמנים. אבל אף בני רומי לא נוקו מכינוי נוכרי, אחד העמים מצפון לארצם, נתן לה שם אחר, אשר מוצאו האטימולוגי ברור פחות מן האלם.

ארץ כוש הקדמונית נקראת בפינו חבש על משקל חבשת, ממנה נגזר, במשך הדורות, השם השגור בפי הבריות, אביסיניה. אבל החבשים החליטו לקרוא לארצם בשם קדמוני אחר, אתיופיה. האתיופים נפגעים כאשר מישהו, מתוך שיגרא דלישנא [ביטוי שגור], שב וקורא לארצם בשם אביסיניה.

עמים ביבשת אירופה וגם בחלקי עולם אחרים, מעדיפים לקרוא לבריטניה, בשם חלק ממנה, אנגליה. יש וגם אנגלים דוחים חלוקה זו, וולשים וסקוטים אינם מהססים להזכיר לטועה, כי הם בריטים אך לא אנגלים.

אפשר, אך אין צורך, להביא דוגמאות נוספות, כדי להוכיח, כי רבות הן הארצות הקרויות בשמות שונים, אם בפי בעליהן ואם בפי זרים.

אחת מהן היא ארצו של ישראל. משעבד קדום, שבא להכחיד את שמה, קרא לה, להכעיס, בשם אויב שקדם לו. היה בכך ביטוי לאיבה נוטרת, אשר המדכא החזק נושא לחלש. ארצכם, אמר הכובש, תישא דווקא את שמו של צֶרְכָם. לא תהיה עוד יהודה. שם ישראל לא ייזכר עוד. ארץ פלשתים תהיה זו לכם ולכל העמים. מן היוונית ואחר כך מן הרומית, יצא שם זה אל עמי תבל, לרבות הערבים. הם אימצוהו בגוונים רבים, בניבים שונים. כרגיל, נשכח במשך הדורות המקור המנכר, המרשר. השם נותר. תכליתו היתה הכחדה רוחנית

כאמור, אין ארץ-ישראל היחידה, אשר זרים כינוה, בלשונותיהם, בשם מאומץ על ידם. אבל תופעה יחידה במינה היא אימוץ חוזר - על ידי העם, אשר שמו נקרא על הארץ. עדיין לא שמענו, כי אחד העמים, עליהם סיפרנו, או אחרים אשר אותם לא הזכרנו, יסכימו לכנות את ארצם בשם בו בחרו בשבילה זרים. בימים אלה עושים זאת, מתוך כניעה רוחנית, רק יהודים.

[...]

יש להציב למחלקי הארץ שאלה אחרת [...] מה על הערבים בנצרת, או בעכו? נכון הם חיו במדינת ישראל 19 שנה עדי מלחמת ששת הימים. אבל כלום הפרש זמן כה קצר יכול לקבוע את השתייכותו של אדם לישות המוכרת על ידי הרשות? תושב חברון הוא פלשתינאי, אזרח בנצרת הוא לא פלשתינאי? אם יהודי, או ציוני, שר או דובר, מכיר בפלסטיניזציה של הסכסוך היהודי-ערבי, אין לו כל סמכות לקבוע, כי עד כאן ישראל ומכאן פלסטין, או להפך. הוא הודה בעיקר של אויבנו, הוא כפר בעיקר של עמו. אם זו ארץ-ישראל, שבנו אליה, אם זו פלסטין, פלשנו לתוכה. אם ארץ-ישראל היא, הקימונו שלטון חוקי בכל שטח בה, אם פלשתינה היא, אין

שלטוננו חוקי בשום שטח שלה. בארץ-ישראל יכולים אנו לחיות עם הערבים. פלסטיין וישראל הן תרתי דסתרי [דברים מנוגדים]. מי שנכנע, ברוחו, לסוגסטיה של אויבים ותעמולה, של אופנה וריצת אמוק אחר תדמית, ומאמץ לו, בשביל חלק מארצו, את השם הנוכרי החל על כולה, מערער את היסוד עליו הקימונו את בניינו: הזכות. עליו לדעת לא רק לאן הוא מוליך אלא גם לאן הוא עלול ללכת בעצמו.

[...]

לקרוא ל-350 אלף הערבים, החיים במדינתנו עדי יוני 1967, בשם ערביי ישראל. לעומת זאת אין הם מסוגלים [להעלות] על שפתויהם את השם הפשוט, ההיסטורי, הנכון, ערביי ארץ-ישראל. לכל הדעות, החיבור הראשון הוא קשה במקצת. ישראל הוא שמו של עם, לא של ארץ. היא ניתנה לו נחלת עולם. הוא דבק בה גם בשמו, לא היא נתנה לו את שמה. אמנם, עם חידוש עצמאותנו בחלקה של ארץ-ישראל, קראנו למדינתנו בשם מקוצר ישראל, ומאז אנו אף מנקבים את שמו המרדני, הנפלא של יעקב אבינו. אבל ישראל הוא שמו הנרדף - לעתים נרדף מאד - של העם העברי או היהודי. גם הסמיכות - יהודי ישראלי - היא קשה, פרדוקסלית, לא כל שכן ערביי ישראל. אבל התרגלנו. כל מציעי החלוקה אומרים בפה מלא, בסמיכות מוסכמת: ערביי ישראל.

מדוע נראה בעיניהם לא פשוט, או לא נכון, לומר ערביי ארץ-ישראל? לכל הדעות, טבעי יותר לומר ערביי ארץ מאשר ערביי עם. מדוע אפשר לדבר על איטלקים של טוניס, על אירים של אמריקה וכדומה, אך אסור לציין כי ישנם עמנו ובתוכנו ערבים של ארץ-ישראל. ילמדונו רבותינו. הבלשנים, ההיסטוריונים, הגיאוגרפים, ובייחוד מטיפי מוסר החלוקה, מדוע הביטוי ערבי ישראלי הוא הגיוני ואילו התואר ערבי ארץ-ישראלי פסול? אחת משתי אלו: או שכל הערבים בארץ-ישראל הם ערבים, או שכולם פלשתינאים. לא ייתכן כי חלק מהם יוכרז כערבים (לא פלשתינאים) וחלק אחר כפלשתינאים (לא ערבים?) אם הם כולם פלסטינים, או פלשתינאים [...]. מה יהיה על זכותו של עם ישראל להגדרה עצמית בארצו אם הערבים, החיים בארצו של ישראל [...], הם, על פי האמת ההיסטורית, ערביי ארץ-ישראל, או אז אנו יודעים ונלמד, כי חיים בצוותא, בכבוד, בחרות, בשוויון ובקידמה, הם לא רק הכרחיים אלא אפשריים. כאלה הם היו במדינת ישראל, כאלה יהיו במדינת ישראל, כאלה יהיו בארץ-ישראל. אינני בא לטעון לאידיליה, ללא קשיים, בלי פגמים. הם יהיו. לא מיד ייפתרו, או ייעלמו. אך אי המדינה, אי הארץ בה אינם בייחוד בימינו, שאין דומה להם לאלמות לוחשת ופורצת? נתבגר ונתקדם לחיים משותפים, הוגנים.

[...] איזו זהות פלשתינאית? מתי ציונים דיברו על מושג סלפני כזה? אני שואל שוב את שר החוץ: אם מתקיימת הזהות הזאת, היכן היא מתחילה והיכן היא מסתיימת? ארץ-ישראל שייכת לעם היהודי בזכות, וכך האמנו כולנו ללא הבדל

מפלגה והשקפה. יש בארץ-ישראל ערבים, הם בני העם הערבי. אנחנו מכירים בלאום הערבי. אנחנו מכירים בזכותם, בתרבותם, בשפתם, לחנך את ילדיהם במורשת אבותיהם. אנחנו רוצים לחיות עמם בשיווי זכויות, בשלום, בכבוד, בהגינות. אין זו זהות פלשתינאית. המקור הרי הוא מפלשתינה - פלשתינ, אויב שרצה למחוק כל קשר בין העם היהודי לבין ארץ-ישראל. אחרי דיכוי מרד בר כוכבא, במקום יודיאה הרומית קרא לארץ הזו: פלשתינה. ולירושלים הוא קרא: אֵיליה קאפיטולינה. ומשום כך חדר השם הזה לעמים אחרים ואנחנו היהודים צריכים לאשר שקיים מושג כזה? לאן אתם הולכים עם הודעות כאלה?

[...] מדוע להשתמש בשם המנוכר הזה, המסלף הזה, שיש בו בעצמו מעין ביטול זכותנו על ארץ-ישראל? ואם דוברינו אומרים: זהות פלשתינאית, לא ייתכן שלום בלי פתרון הבעיה הזאת - זה נרשם בכל לשכה דיפלומטית. ובא יום, ונציגי אומות אומרים אם ככה ישראלים מדברים, מה אנחנו נראה כאסור לנו להכיר, להזמין לפי דרכנו? אלה הן הודעות חמורות ביותר גם מבחינת העתיד. היום אנחנו יכולים לראות לאן הן הולכו. היזהרו רבותי, חידלו לכם מן השימוש בעצם המושג הזה, הוא חותר תחת כל יסוד קיומנו בארץ-ישראל, בכל חלק ממנה. נשוב כלנו יחד, כפי שהמסורת היהודית מדי פעם בפעם דורשת, אל מקורות הציונות. יש עם יהודי, יש ארץ-ישראל, הארץ שייכת לעם היהודי, יש ערבים בארצנו ואנחנו רוצים לחיות עמם בשיווי זכויות, בשלום ובכבוד.

פלשתינאים עליך, ישראל. מעריב. 30 באוקטובר 1970.

במהלך המשא ומתן להסכמי קמפ דייוויד, שבהם נדונו בהרחבה סמכויות הממשל העצמי שישראל מוכנה למסור לידי תושביה הערבים, באה לידי ביטוי מובהק החשיבות הרבה שהעניק מנחם בגין למונחים הלשוניים בסכסוך הישראלי-ערבי.

באשר למונחים, אני קיבלתי אישור מאת הנשיא קרטל להבנתנו את המונחים כפי שהם מופיעים בנוסח המקורי האנגלי, וכך כותב לי הנשיא קרטל: הנני מאשר בזה כי הודעת לי את האמור דלקמן: בכל מסמך, המסגרת המוסכמת, הביטויים "פלשתינאים" או "העם הפלשתינאי" מפורשים ומובנים, ויפורשו ויובנו על ידך כ"ערביי ארץ-ישראל"; ובכל פסקה שבה מופיע הביטוי "הגדה המערבית", הוא מובן ויובן על ידי ממשלת ישראל כ"יהודה ושומרון".

[...]

כל אחד משתמש בשפתו, ולשונו היא: "ארץ-ישראל" ו"יהודה ושומרון". כך אנו הסכמנו וכך יהיה בעתיד.

אדוני היושב ראש, לא חתמנו בקמפ דייוויד ולא בבית הלבן על שום מסמך סודי. כל המסמכים פורסמו, והמכתב הנוסף שאני אשלח לנשיא קרטל אף הוא יפורסם. כל החומר מונח לפניכם.

אני מבין, אדוני היושב ראש, שהיום יש בישראל תקופה של מה שאפשר לכנות "חבלי לידה". זה עם חופשי, יש בתוכו דעות שונות; זה פרלמנט דמוקרטי, יש בו מפלגות שונות, וגם בתוך המפלגות יש חילוקי דעות. אולם זה אחד המאורעות הגדולים בדורנו. לאחר שלושים שנה, אחרי חמש מלחמות, שפיכות דמים, שכול ויתמות הגענו לרגע שבו ניתן לנו - עם קורבנות קשים מאד - לחתום על חוזה שלום עם עם ערבי המונה למעלה מארבעים מיליון נפש. ולאחר מכן יש תקווה, יסוד, לאמונה שלא רחוק היום ונחתום על חוזה שלום עם שכנינו האחרים. זה מפנה שאפשר לכנותו בלא שום ספק היסטורי.

בלבנו תפילה: הלוואי שנצליח בדרך הזאת וניתן את השלום המיוחל על ידי הכל ללא הבדלי סיעה. אנחנו עשינו את כל המאמצים, וכפי שאמרתי גם הקרבנו את הקורבנות כדי שיום זה יבוא.

הנחנו את המסמכים לפניכם. כל אחד יחשוב את מחשבותיו, ישאל את מצפונו ויצביע לפי הערכתו. כך אני קורא לכל חברי הכנסת ללא הבדלי סיעה. אני רק מבקש שכל חברי הכנסת - נציגיו של עם גדול שסבל הרבה, נלחם הרבה, הקריב הרבה - ידעו להעריך את המשמעות המוסרית של המפנה הזה. הן שלושים שנה ייחלנו לשעה שבה נשב לדיון במישרין על חתימת חוזה שלום, על נורמליזציה מוחלטת של היחסים, על הפסקת המלחמות, על הבטחת חיים לא רק לדורנו אלא גם לילדינו ולבני בנינו אחרינו. זה הרגע הוא רגע גדול.

אני מודה לכנסת על ההקשבה. יהי רצון שבעזרת השם ובקרוב מאד נגיע לשעה הגדולה של חתימת חוזה השלום.

מליאת הכנסת. כנס מיוחד של הכנסת, הישיבה המאה-וארבעים-וחמש של הכנסת התשיעית. יום שני, כ"ג אלול תשל"ח 25 ספטמבר 1978. הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ דייוויד. 25/09/1978.

הסוגיה הדמוגרפית

הדאגה להבטחתו של רוב יהודי בארץ-ישראל היתה מרכיב מהותי ממדיניותה של התנועה הציונית מימיה הראשונים. מטבע הדברים, הדיון הדמוגרפי על הרכב האוכלוסיות בארץ-ישראל הפך לנתון תשתיתי לגישות השונות בדרכים לסיים את הסכסוך הישראלי-ערבי.

נושא זה היה לסוגיית מפתח גם בהגותו של מנחם בגין ולמרכיב יסוד במדיניותו לשמירה על ביטחונה ואופייה של מדינת ישראל. אולם, לצד השאיפה והמאמצים להעלאת יהודי התפוצות לישראל ולבנייתה של מדינה בטוחה ומשגשגת, האמין מנחם בגין כי מדינת ישראל צריכה להיות מדינה יהודית בלאומיותה ורב אתנית בהרכבה; להבנתו, קיומם ושגשוגם של מיעוטים אתניים אינם איום על המדינה או על אופייה הדמוקרטי.

[...] צריך לדחות, גם היום, כפי שצריך היה לדחות בעבר, את ההצעה הזאת של מדינה דו-לאומית. לא כן מדינה של דו-או-רב אתנית. מעולם העם היהודי לא טען למדינה בארץ אבותיו שבה יהיו יהודים בלבד. מעולם לא היתה טענה כזו. מעולם לא עלתה סיסמה כזו על דגלה של הציונות הממלכתית, מעולם לא הגיש תביעה כזו לאומות העולם תיאודור הרצל, מעולם לא דיבר על כך מקס נורדאו כשהוא דרש בשנות ה-20 על פי בטויו המפורסם "לזרוק" חצי מיליון יהודים לארץ-ישראל (הלוואי והיו שומעים בקולו ומי יודע אם גורל עמנו גם בגולה לא היה אחר). מעולם לא דרש דבר כזה זאב ז'בוטינסקי. הוא עמד בפני ועדת פיל, בפני חקירת שתי וערב של חבריה, שאחד מהם, אם זיכרוני אינו מטעני, הומבולט, שאל אותו מה יהיה על המדינה היהודית שאתה מטיף לה, הן זה רעיון שלא ניתן להגשים אותו, יש רוב ערבי בארץ-ישראל. השיב לו זאב ז'בוטינסקי: זה רעיון מציאותי לחלוטין, תנו לנו אפשרות להביא לידי מצב שבו יהיה רוב של 51 אחוז יהודים בארץ-ישראל והרעיון שלי מוגשם. ודאי, זאת היתה תשובה לשאלה קנטרנית. מובן מאליו שלא על 51 אחוז בלבד בנוי הרעיון של מדינה יהודית, עם רוב יהודי. אבל תשובתו על נושא רעיון הממלכתיות, אחרי הרצל, בדורנו, היא אופיינית מבחינת ההכרה, שאפילו רוב קטן יאפשר לנו להקים ולקיים, כפי שזוהי זכותנו וחובתנו, מדינה יהודית בארץ-ישראל.

אינני רוצה בגלל סיבה מובנת, להציג שאלות רטוריות על הסכמה להקים מדינה בחלק קטן של ארץ-ישראל, בו היה רוב יהודי פחות מ-55 אחוז, העיקר, יש היום רוב יהודי גדול בארץ-ישראל המשוחררת המערבית. דיברו קודם על אוכלוסייה ערבית של 40 אחוז; המפקד הוכיח שזה איננו המספר הנכון. המדינה היא מדינה יהודית. הארץ הזו יש לה שמות שונים. אחד מהם הניתן על ידי אויבינו כדי לקנטר אותנו. על משקל פלשתיים שלא פסקו לשפוך את דמנו במשך דורות רבים, שונאינו קראו לארץ הזאת בשם פלסטינה, בשפות אחרות פלסטין, פלשתיין, פלשתינה. השמות השאולים הם שונים, אבל הארץ הזאת יש לה שם אחד ויחיד ומייחד, היסטורי ונצחי, מימי קדם ולעולמי עד, ארץ-ישראל. ובארץ-ישראל היהודית, עם היהודים המקיימים בה את מדינתם, ואת שלטונם, יכולים לחיות אזרחים בני לאום אחר ובני דת אחרת, ערבים ודרוזים, מוסלמים ונוצרים, זאת הכרתנו, זה רעיונו. את הרוב היהודי צריך לקיים; ונקיים אותו על ידי עלייה רבתי. נכון שעדיין לא החלה, אבל היא תבוא, אנחנו מאמינים בכך.

המצב המדיני והביטחוני (הרצאה בפני מועצת תנועת החרות) - בשלושה חלקים. עיתון "היום". 25/10/1967. עמ' 3.

[...]

שר האוצר שב ומעלה לפנינו את אימת הדמוגרפיה. עוד לפני הפסח שמענו אזהרה מפיו, כי הוא עומד לפרסם מספרים "מזעזעים". חיכינו. זכינו. בקול ישראל בישר לנו מר ספיר, כי בעוד 25 שנים יהיו בארץ-ישראל 55 אחוזים יהודים ו-45 אחוזים ערבים. נו...?

מעניין יהיה להשוות את המספרים החדשים עם הקודמים. יש להניח, כי חכמי הסטטיסטיקה, המספקים תחזיותיהם לשר האוצר, לא התחלפו בחמש השנים האחרונות; אבל גם אם חלו ביניהם חילופי גברים, אין הם משנים את העיקר. עובדה היא, כי בקיץ 1967, מיד לאחר תום מלחמת ששת הימים, נמסרה לידינו תחזית, הקרויה מדעית, שלפיה, כעבור 30 שנה, תשתווונה שתי האוכלוסיות, היהודית והערבית, בארץ-ישראל כמספרן, ומשנת 1997 ואילך יתחיל לקום רוב ערבי על אדמת המולדת. מאז הוגשו לנו הטבלאות המפורטות ההן, חלפו חמש שנים ומעלה. עתה, החישוב הוא לא ל-30 אלא ל-25 שנה. יוצא, כי שנת קץ התחזית לא שונתה, הלוא היא 1997, על פי ספירתם. אך יש הבדל יסודי מאד בין שתי המסקנות. לפני חמש שנים הזהירונו, באורח מדעי לחלוטין, כי עם התקרב המאה לקצה, כבר נהיה למיעוט בארצנו; בראשית 1973 אנו שומעים נבואה סטטיסטית, כי עד הימים ההם, אמנם יגדל המיעוט הערבי, אבל הרוב היהודי יהיה רוב. לכל הדעות, אין זו טעות שולית. אפשר, וצריך, ללמוד ממנה הרבה.

לו רצינו ללכת בדרך חכמים וטועים זו, היינו יכולים להקשות עליהם, מה יהיה על המדינה היהודית, בלי האוכלוסין של יהודה ושומרון. מפלגת העבודה כולה עודנה עומדת על כך, כי חבל עזה ייכלל בשטח הריבונות של ישראל. כך הוחלט, נכתב ונאמר. מר ספיר מסכים, אפוא, כי במדינתנו יהיו לפחות 800 אלף אזרחים ערביים. ההפרש אינו, כמובן, כפי שמקובל לאמור, של מיליון תושבים, אלא של פחות ממחציתו. מוליכי האימים שואלים אותנו, מה יהיה עמנו, מבחינה דמוגרפית, כעבור 25 שנה, עם יהודה ושומרון. ואנחנו נשאל אותם, מה יהיה כעבור 35 או 40 שנה, עם אזור עזה? האם כל הרבותא שלהם היא בהארכת חיינו הלאומיים, השלוים, המבוטחים, ב-10 או 15 שנה?

אבל אין לנו צורך לשאול מן הבהלתנים את נימוקיהם. ייתכן, כי בצר להם, הם היו משיבים לנו, שאין לדעת, מה עשוי להתרחש ב-10 או 15 שנים נוספות. ומה עשוי לקרות ב-25 שנה? המומחים לסטטיסטיקה כבר טעו, בהניחם, כי יבואו אלינו, בשנות תחזיתם מספר מסוים של עולים. מהי, אפוא, מידת "המדעיות" של מספרם החדש: 50 אלף. היו לנו שנות עלייה של למעלה ממאה או אף מאתיים אלף. ההתפתחות, הנראית לעין, גם במזרח וגם במערב, באה ללמד, כי מייסדי העלייה האלה הם מציאותיים לחלוטין.

שר האוצר, על פי הרגלי לשונו, דיבר בהקשר זה, על "מספרים יבשים". אבל אם המדובר הוא ב-25 שנים, הבאות עלינו בתקופה היסטורית אדירה זו, אין שום "יובש" במספרים צפויים. יש חזון, והוא המציאות. **הוכח לכל, דווקא בארץ-ישראל, כי החזון גובר על התחזיות.** על כך, כמובן, יש תמיד להוסיף את אמירתו של הרצל: אם תרצו, אם נרצה, יגדל הרוב היהודי, על ידי שיבת ציון, במאד מאד.

הארץ, העבודה והעם. עיתון "מעריב". 27/04/1973.

[...]

אדוני היושב ראש, קיימת בעיה הקרויה דמוגרפית. והסיסמה המהלכת מן הצד הזה של הכנסת: אין אנו רוצים לשלוט במיליון ערבים, שאינם מסכימים לשלטוננו. להלכה סיסמה מוסרית - איננו רוצים מיליון ערבים תחת שלטוננו; הם אינם רוצים בו; איך נטילו עליהם?

גם לטענה זו אין שחר. באתי היום בעזרת מספרים בדוקים ומעודכנים, אדוני היושב ראש, להוכיח שבעוד המערך אומר: איננו רוצים לשלוט במיליון ערבים, הוא מציע לשלוט במיליון ערבים. והראיה: בירושלים דהיום יש 90,000 ערבים; ברצועת עזה 370,000 ערבים. ובשטח של ארץ-ישראל שהיה בריבונותנו הלכה למעשה עדי מלחמת ששת הימים חיים עמנו 450,000 אזרחים ערבים; יחד 910,000 ערבים. אבל כל מחלקי ארץ-ישראל המערבית אומרים במפורש, שיהיו עוד תיקוני גבול - לטרוניים, קלקלייתיים, עיבוי ירושלים, גוש עציון ועוד. אינני יכול לומר שבדקתי, או יכולתי אפילו לבדוק, את המספר המדויק של תוספות אלו. אבל לכל הדעות המדובר הוא בעשרות אלפי תושבים ערבים נוספים. וכך אנו מגיעים לכמעט מיליון ערבים במדינת ישראל שאתם רוצים בה, שאתם מדברים עליה, לפי החלטת הממשלה הנשארת בתוקפה, שלמענה כולכם הצבעתם. איך אפוא אתם, בהטעיית הציבור, זורקים את הסיסמה הזאת, סיסמת כזב: איננו רוצים לשלוט במיליון ערבים, כאשר כמעט בדיוק למספר כזה של בני המיעוט הערבי אתם מתכוונים?

כתוצאה מכך יש כבר כאלה האומרים שלא להכליל את עזה בשטח הריבוני של מדינת ישראל, ואז נוריד מן המספר 370,000 ערבים. קראתי החלטה האומרת שעזה לא תחזור לשלטון מצרי. רעות רוח היא החלטה זו. זריית חול בעיניים. האם המצרים דורשים את עזה? מה תאמרו לציבור, לנוער שלכם, אם כך הכזב הזה?

סאדאת אמר במפורש שבעזה צריכה להיות מדינה שהוא קורא לה פלשתינית. הוא איננו רוצה בעזה. ואם אתם מוכנים היום לרמוז או לומר במפורש שעזה תוצא מתחום הריבונות של ישראל, אתם מניחים את היסוד למדינה ערפאתית, כי אויבי ישראל אומרים: מדינה זו, הקרויה פלשתינאית, צריכה להשתרע על שומרון (יהודה ורצועת עזה, ופרוזדור המחבר ביניהם. ואם אתם מוותרים על עזה ביודעכם שהיא חלק מן המדינה הפלשתינאית העומדת לקום על פי דרישת כל מדינות ערב, אתם היום אומרים: אותה מדינה שלישית, שהיום אתם פוסלים אותה, כביכול, לחלוטין, היא באופק. חלק ממנה הוא בדרום, ברצועת עזה.

אתם, כמובן, אומרים: יקום פרוזדור, כי אין קשר אחר בין יהודה ושומרון ודרום ארץ-ישראל. תוכנית אלון מציעה פרוזדור משכם ליריחו. אלה מציעים פרוזדור מיהודה ושומרון לעזה. אם כך תימשך המדיניות שלכם, ידידי ויריבי הנכבד, חבר הכנסת אליאב, עוד מעט לא יקראו לארץ-ישראל ארץ הצבי, אלא "ארץ הפרוזדורים". פרוזדורים [מסדרונות] עלינו מצד זה של הארץ ומצד זה של הארץ. לאן אתם מוליכים אותנו בהודעות כאלה?

יש בעיה דמוגרפית. צריך לדבר עליה בכנות וברצינות. אני מבקש לדעת: אם יהיו לנו מיליון ערבים, כפי שלעת עתה אתם כולכם מסכימים, הסכנה הדמוגרפית אינה רבה מבחינת הזמן והיחסיות לשמירת ריבונותנו על ארץ-ישראל המערבית? ההפרש איננו של מיליון ערבים, אלא של 400,000-500,000 ערבים, בערך. ואז מציגים לנו תחזיות של עלייה ואומרים לנו כי אי שם בשנת 2000 לספירתם, אם אנו נקיים ריבונות ישראל על ארץ-ישראל, ישתוו הערבים עם היהודים. אבל אם יהיו מיליון ערבים, דבר כזה יקרה על פי אותה תחזית בשנת 2010 או בשנת 2012. ציונים נכבדים, על מה אתם מסמיכים תחזיות אלו, על חוסר עלייה ב-30 או ב-40 שנה, או על עלייה של 15,000-20,000 עולים בלבד? הרי אתם על ידי כך משמיטים את היסוד לכל אמונת ישראל, מאז נקראנו כולנו לדגל הציונות. איך עלינו ממיעוט של 7% לרוב של כמעט שני שלישים בארץ-ישראל? על ידי שיבת ציון.

[...]

אבל אתם צריכים להציג לעצמכם את השאלה, אם אתם מאיימים עלינו בגלל הפרש של כמה מאות אלפי תושבים ערבים, באובדן האופי היהודי של המדינה, אינני מחבב את המילה "תבוסנות" - כל אחד לפי דעתו ולפי השקפתו - אבל, גבירותי ורבותי, אין לנו ברירה אלא לומר שדעה כזאת היא במלוא משמעות המושג תבוסנות לגבי כל מהותה של תנועת השחרור של העם היהודי ושמה הציונות.

יש תוחלת, יש יסוד לאמונה, בארץ-ישראל וברוב יהודי גדול במדינה יהודית, והמיעוט הערבי יחיה עם הרוב בשיווי זכויות, בחרות ובצדק ובכבוד הדדי.

מליאת הכנסת. הישיבה השלוש-מאות-וחמש של הכנסת השמינית. יום שלישי, י"ז סיון תשל"ו 15 יוני 1976 - הודעת הממשלה על המצב המדיני - דיון. 15/06/1976.

זכותנו על הארץ והאמונה בשלום

לצד היותו של מנחם בגין תלמיד ומורה לצינונות הצבאית ומפקד הארגון הצבאי הלאומי, הוא האמין כי עתידה של האומה בהשכנת שלום ולא במלחמה. בגין האמין, כי נוכחותה של ישראל בארץ ישראל אינו מכשול לשלום, ושהיחסים בין יהודים לערבים תושבי הארץ הם אתגר שאנו מסוגלים לו. כמו כן, וכתלמיד של מורו, זאב ז'בוטינסקי שכתב את המאמר "על קיר הברזל", בגין האמין כי יחסי שלום קשורים לעוצמתה הביטחונית של מדינת ישראל. כלומר, בטווח הארוך, נוכחות ישראלית ביהודה ושומרון תחזק את מעמדה הביטחוני של מדינת ישראל, ותסייע לכינונם של יחסי שלום בין ישראל לשכנותיה.

מה טעם יש להמשיך במלחמות בינינו, בהרג הדדי, בתכנון של הרס? אנחנו קוראים לכם מחברון העיר לעשות ניסיון רציני, אמיתי, ישיר, בלי מתווכים, של הידברות הדדית במקום הרג הדדי. נלמד כולנו מן ההיסטוריה. עמים ניהלו מלחמות עשרות בשנים, אף מאות בשנים. היה היתה מלחמת שלושים השנה, היתה מלחמת מאת השנים בין אנגליה לבין צרפת. היה היתה מלחמת שלושים השנים בדרונו, משנת 1914 ועד שנת 1945 עם שביבת נשק קצרה. אילו חיים נהרסו, אילו תרבויות נעלמו, אילו ילדים נהרגו ונרצחו. כל העמים הגיעו למסקנה שאין טעם במלחמות אלו ועשו שלום. נעשה גם אנחנו את הניסיון הרציני, האמיתי, הישיר, הכן להשכנת שלום בין עמינו.

בטחון ושלום בארץ-ישראל, נאום בחברון. עיתון "מעריב". 17/01/1975. עמ' 18.

מה ההבדל בין המדיניות של שלמות הארץ לבין המדיניות של חלוקת הארץ? אסביר: המדיניות הראשונה מחזקת את עתידנו; הסכם שלום עדיין לא הושג זה נכון. בטחון למדינת היהודים בקווים הקיימים - מובטח. הרחקת האויבים ממרכזי אוכלוסין יהודיים - קיימת. מן הבטחון הזה, כך אנחנו מאמינים, יצמח השלום.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ותשעים-וארבע של הכנסת השביעית. יום רביעי, ט"ז סיון תשל"א 9 ביוני 1971 - הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני - דיון.

ראש הממשלה הבטיח לומר אמת בכנסת. אם תרצה לקיים את ההודעה הזאת - היא חשובה מאד, בייחוד בימים כאלה - עליך לומר כך: האמת היא שמדינות ערב אינן מוכנות לעשות שלום, לא לפי תוכנית הליכוד ולא לפי תוכנית המערך. זו האמת לאמיתה.

[...]

כיוון שאתם אומרים: ירושלים כולה שלנו, מרמת הגולן לא נרד, בשארם א-שייח' נישאר, לקווי ה-4 ביוני 1967 לא נשוב - אין לכם שום סיכוי לקבל הסכם שלום מידי מדינות ערב. תאמרו את האמת הזאת באומץ לב. ומי שבימים כאלה, נוכח

עובדות מדיניות נחרצות כאלה, אומר שאנחנו מוכנים לסגת בכל הגזרות, שאנחנו מוכנים לווייתורים מפליגים ביותר, אבל המדיניות שלנו היא כזאת: שיבה אל קווי 4 ביוני 1967 בשום פנים ואופן לא, לעולם לא; במילים אחרות: חלק ממה שקוראים "שטחים" נמסור, את רובם נמסור, חלקם, מיעוטם, נשאיר בידינו, ולכך נקבל את הסכמת הערבים - מי שאומר היום דברים כאלה איננו מנהל מדיניות, אלא משחק בשרלטנות. זו הטעיה ביוזעין, הטעיית עם ישראל ביוזעין. שום סיכוי אין לכם לקבל הסכמה לכך. אתם יודעים זאת. ולכן כאשר אתם טוענים כי בשיטה ובדרך כפי שקיבלתם אותה והלכתם בה במשך השנים האחרונות תשיגו הסכם כזה עם הערבים - במפורש זו הטעיית עם.

[...]

אני קורא לכם, שוב ברצינות ובכנות, חרף כל חילוקי הדעות: אל תוסיפו עוד להטעות את העם הזה. אמרו לו את האמת הפשוטה, והיא: מאחר שהם עומדים על חתימת הסכם שלום עם מדינה יהודית שאיננה קיימת עוד - הם לא יקבלו את תוכנית הליכוד ולא את תוכנית המערך כיסוד להסכם עם מדינת ישראל.

מה ההבדל אפוא? ההבדל אף הוא מכריע, עולם ומלואו בו. כאשר אתם ביוזעכם את האמת הזאת הולכים להסדרי ביניים, כלומר לנסיגות בלי שלום, הרי מתרסק או עלול להתרסק הבטחון שלנו. כי צבאות ערב יתקרבו אלינו יותר ויותר. חובתי לומר לכנסת שאיש בעל אחת הדרגות הצבאיות הגבוהות ביותר הודיע לפני זמן לא רב שאפילו רק כדי שצבאנו יוכל להתפרס לקראת הגנה על המדינה נגד מתקפה ערבית, חייבים אנו לשלוט שליטה צבאית מוחלטת בכל שטחי יהודה ושומרון. אבל אם לא תהיה שליטה כזאת, איך נתפרס כנגד מתקפה? ההבדל הוא בכך שעל ידי הסדרי ביניים, נסיגות חוזרות ונשנות בלי שלום, בלי חוזה שלום, אלא לקראת נסיגות עוד יותר עמוקות על פי דרישת האויב, אתם מעמידים את הבטחון הלאומי בסכנה, כפי שלא עמדנו בה ממאי 1967.

אנחנו מנסים, משתדלים לקיים את הבטחון. כאשר יקוים הבטחון על ידי החזקת צבאות האויב הרחק ככל האפשר ממרכזי האוכלוסייה שלנו, נשמור על הסיכוי לשלום. אדוני היושב ראש, הסיכוי לשלום - כי גם לנו צריך לומר את האמת - הוא לא מאחורי החלון. צר לי, מי ייתן ויכולנו לומר לילדים שלנו: בקרוב, בקרוב יהיה הסכם שלום ולא יהיו עננים מעל שמי התכלת של ארץ-ישראל. איננו יכולים לומר זאת, אם איננו רוצים לעשות שקר בנפשנו ולסבך את נפשותינו על ידי הטעיה ביוזעין. השלום הוא לא מאחורי הדלת, לא באשמת מישהו היושב כאן, אלא משום שזו היא תוכנית האויב: על ידי נסיגות להתקדם כדי להגיע לניסיון לבצע זממו.

אבל הסיכוי לשלום הוא רב חשיבות, והוא יכול להיות קיים רק כאשר יש לנו בטחון, כלומר כאשר ברור לערבים שאינם יכולים להרוס את מדינתנו, שאינם קרובים למרכזי האוכלוסייה שלנו, שצבאנו יוכל להתפרס נגד מתקפה ולהדוף

אותה, באשר יש לנו עומק או רוחב אסטרטגי. זה חשוב כדי לשמור על הסיכוי לשלום. אם זה לא יהיה, ייהרס לחלוטין הסיכוי לשלום. כי אז יתעודדו אויבנו: הם מתקרבים, ובבוא היום... כמובן, לעולם לא יבצעו זממם, לא יזכו לכך. אבל, אם זו אמונתם, אין סיכוי לשלום. רק כאשר ידעו במפורש כי לעולם לא יצליחו להרוס את מדינת היהודים, ייפתח התהליך של מחשבת שלום בעתיד, והסיכוי לשלום יישמר.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ושלוש של הכנסת השמינית. יום שלישי, כ' חשוון תשל"ה 5 נובמבר 1974 - הודעת הממשלה על המצב המדיני - דיון. 05/11/1974.

תקוותו של מנחם בגין להפסקת שפיכות הדמים לא היתה מס שפתיים. בעשרות שנות הנהגתו את חרות, גח"ל והליכוד הציע פתרונות מגוונים בניסיון לקרב את היום. אחת מהצעותיו להפסקת מצב המלחמה היתה האבחנה שבין הסכמי שלום ליחסי שלום.

בניין השלום, אדוני היושב ראש, הוא בניין רב קומתי. דרושות לו לפחות ארבע קומות. הראשונה - יחסי שלום. פירוש המושג: אין עוד שפיכות דמים, אין הרג, אין קטל. באין עדיין חוזה שלום - צריכים להיות לפחות יחסי שלום.

הקומה השנייה - תנועה חופשית של אנשים ומוצרים בין קו לקו, בין גבול לגבול. אפילו ואין עדיין חוזה שלום, אפשר להקים קומה כזאת.

הקומה השלישית - חילופי נציגויות. אפילו אין עדיין חוזה שלום, ואפשר להחליף שגרירים.

הקומה הרביעית - חוזה שלום. מניין נטלתי את הכללים האלה? מן המציאות הבין-לאומית. עד שנת 1956 לא היו שום יחסים בין יפן וברית המועצות, בעקבות המלחמה במזרח הרחוק ב-1945. ב-1956 לא חתמו עדיין על חוזה שלום, אלא על הצהרת שלום. עד היום אין חוזה שלום בין שתי הארצות האלה. יחסי שלום - יש; תנועת אנשים ומוצרים חופשית - יש; חילופי נציגויות דיפלומטיות - יש.

והקומה העליונה - חתימת חוזה שלום.

אדוני היושב ראש, זה בניין רב קומות. אבל במה תלוי קיומו? ביסוד. נניח שהוקם, אבל מישהו מחריב את היסוד בחומרי נפץ או בטיל או בפגז - הכל מתמוטט. נניח שהוא עדיין לא הוקם - איך אפשר להתחיל בקומה א' או ב' מבלי להניח מתחתן את היסוד? והיסוד מה הוא? - בטחון לעם ישראל, בטחון הקיום והחרות והעצמאות.

מליאת הכנסת. כנס מיוחד של הכנסת, הישיבה הארבע-מאות-ושבעים-ותשע של הכנסת השביעית. יום חמישי, כ"ה כסלו תשל"ד 20 דצמבר 1973 - הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה - דיון. 20/12/1973.

עמדתו הנחרצת של מנחם בגין בעד שלמות המולדת עמדה עד קצה גבולות הארץ. בהתאם לזאת האמין בגין כי יש לקבוע את עתידם של אזורים נוספים שעברו לידי ישראל במהלך מלחמה על בטחון המדינה במסגרת הדיונים על הסכמי שלום.

היו לכך שתי דוגמאות מובהקות:

א. במהלך הדיון בישראל על עתידם של רצועת עזה וחבל סיני לאחר מבצע קדש הוביל מנחם בגין את המאבק נגד נסיגת ישראל מרצועת עזה, ואף העלה את הגעגוע לירושלים, ליהודה ולשומרון. אולם, לעומת זאת, ציין כי עתידו של חבל סיני יוכרע במו"מ על הסדרי שלום בין הצדדים.

ב. במסגרת הדיון הציבורי בישראל סביב הסכמי השלום עם מצרים התכתב ראש הממשלה בגין עם הרב גורן על מעמדו ההלכתי של חבל סיני ונעזר בעמדתו של הרב שלפיה סיני אינה חלק מארץ-ישראל.

לא יהיה שום ויכוח, שום מיקוח על השטחים המשוחררים של ארץ-ישראל. הם היו שלנו לא רק לפני שנתמנה מר המרשלד כמזכיר האו"ם; הם היו שלנו לא רק לפני שאיזה קולונל מצרי הכריז על עצמו כדיקטטור והעולם החופשי נתן לו להשתולל ולאיים על עצם חרותו ועתידו; [...] השטחים האלה היו שלנו לפני שהיתה אמריקה, השטחים האלה היו שלנו לפני שהיתה רוסיה, השטחים האלה היו שלנו מימי קדם והם יהיו שלנו לנצח נצחים.

השטחים מחוץ לארץ-ישראל שנכבשו בדם בנינו גורלם ייקבע על פי החוק הבין-לאומי, גורלם יכול להיקבע רק במקום אחד: ליד שולחן הדיונים על שלום ביננו ובין המצרים. זאת אמרנו מהרגע הראשון של התחלת מבצע סיני. איננו רוצים במלחמה נצחית, כל שאיפתנו היא לשלום. ליד שולחן הדיונים לשלום ייקבע גורלם של שטחים אלה.

[...]

מעולם לא אמרנו דברים אחרים: לנו יש מולדת, היא שלמות, אותה אנו רוצים לשחרר - ובעזרת השם נשחררנה. איננו אימפריאליסטים בלי מולדת. לנו יש מולדת, והמולדת היא לא רק זו הנמצאת תחת ידנו, אלא גם זו שנכבשה ונגזלה מאיתנו בכוח.

מנחם בגין בעצרת עם רבתי בתל אביב: למען הבטחון והשלום נשמור על פרי הניצחון של צבאנו. 18/11/1956.

לכבוד
הרב שלמה גורן
הרב הראשי לארץ-ישראל
היכל שלמה
ירושלים

מורנו ורבנו הנעלה, הריני מודה לכבודו על מכתבו החשוב בקשר עם הסוגיה של ארץ-ישראל וסיני.

מעולם לא אמרתי לאיש, כי כבודו הוציא את פיתחת רפיח מגבולותיה של ארץ-ישראל. גם לו כבודו היה אומר לי, באופן אישי, בלבד, שלפי דעתו מדבר סיני אינו שייך לארץ-ישראל, לא הייתי, בשום תנאי, חוזר על הודעתו הפרטית הזאת. אבל, כפי שכבודו זוכר, הוא אמר, בשעתו, בפומבי, כי סיני אינה ארץ-ישראל, ונימק את דבריו אלה, כפי שהוא חזר עליהם גם באוזני וגם במכתבו אלי. ההודעה היתה, אפוא, לנחלת הכלל, אגב, היא פורסמה גם במספר עיתונים, עד כמה שאני זוכר, ולכן יכולתי לומר לכל איש בישראל, כי כך וכך אמר לי כבודו הרב הראשי. אני גם חזרתי על דברי כבודו, כי בעניין זה יש לו ויכוח עם רבנו הדגול הרב צבי הכהן קוק הטוען עדי היום, כפי שראיתי באחרונה, כי כל חצי האי סיני הוא חלק של ארץ-ישראל.

כפי שכבודו רואה, לא שיניתי אפילו במילה אחת ממה שכבודו הודיע בפומבי ואמר גם לי.

באשר לפיתחת רפיח - גם לבור מדאורייתא כמוני, ידוע הדבר - יש ויכוח בין חכמים, בייחוד מבחינת הפירוש של נחל מצרים. אבל לא אכניס ראשי בין ההרים. חובתי אך לספר לכבודו את אשר אירע בקמפ דייוויד, ובכנסת:

נלחמתי בקמפ דייוויד על השארת יישובינו בפיתחת רפיח מתוך מתן כוח עברי מגן לתושבים - עד הרגע האחרון. באחד הלילות שכנעתי בצדקת העמדה הזו את הנשיא קרטור. הוא הבטיח לי לנסות ולשכנע את הנשיא סאדאת. חזר ואמר לי, כי בכך לא הצליח. או אז אני אמרתי לו: אין לי ולחברי שום סמכות להודיע למישהו, כי נפנה את המתנחלים בפיתחת רפיח. נמסור את העניין להכרעת הכנסת, ומה שהכנסת תחליט - זה יקום. לחברי הכנסת ניתן חופש הצבעה ללא הטלת משמעת קואליציונית או סעיתית כלשהי. על דברים אלה חזר הנשיא קרטור בנאומו בפני הקונגרס האמריקני, וביודעו את עמדתי שלא השתמעה לדו-פנים שאל אותי אם אני יכול להימנע מלהשתתף בוויכוח על נושא זה. השיבותי: אחשוב על כך. אמר אחד מחברי, מיזמתו שלו: לא ייתכן שראש הממשלה לא ידבר על נושא זה.

לאחר ששבתי הביתה והצעתי, כי תהינה שתי הצבעות בכנסת, האחת על הסכמי קמפ דייוויד והשנייה, נפרדת, על בעיית היישובים בפיתחת רפיח, קמו אנשי ה"מערך" והשמיעו זעקה מרה: "מה? הבריות יאמרו שבגין הביא את השלום ואילו

אנחנו הורדנו את היישובים בסיני. לא יקום ולא יהיה. ההצבעה מוכרחה להיות משותפת". או אז, לא היתה לי שום דרך אחרת - הממשלה כולה החליטה על כך, אלא לערוך הצבעה אחת בכנסת.

ברור היה לכל, כי אנו מצביעים על ההסכם שיוליך לחוזה שלום בינינו לבין מצרים. בוודאי שהיו חילוקי דעות בעניין זה בכנסת, וגם בתוך סיעתנו, ולכולם ניתן חופש הצבעה, אף על פי שהעניין לא היה כלל מצפוני אלא פוליטי מובהק. אלה שתמכו בדרך המוליכה אל חוזה שלום, לא יכלו אלא להצביע: הן.

לו המערך היה מסכים לקבל את הצעתי ולערוך שתי הצבעות נפרדות והרוב בכנסת היה מחליט, כפי שיכול היה, על יסוד הצבעה חופשית לחלוטין, להחליט, כי אין מורידים את היישובים מפיתחת רפיח, התוצאה היתה - הייתי מוכן לקבל אותה על עצמי - להודיע לנשיא קרטזר כי זה רצונו של בית המחוקקים בישראל, וחובתי כראש ממשלה להתחשב ברצון הזה ללא כל סייג. גם הייתי מודיע על כך לנשיא סאדאת, ואומר לו מפורשות: "אם בתנאים אלה אינך מוכן לחתום על חוזה שלום, נשוב וננהל משא ומתן על התנאים הקשורים בו".

כבודו אפוא, רואה, כיצד אולצנו, למעשה, על ידי הצבעה משותפת, להסכים, בעקיפין, בכנסת, לא בקמפ דייוויד, כי מתנחלי פיתחת רפיח ייושבו במקום אחר בארץ-ישראל.

העניין כאוב מדי כדי שאעשה מזה עניין, אפילו לדיון בחוג מצומצם. בכל מערכת הבחירות אפילו לא הזכרתי במילה אחת את המהלך האומלל הזה של המערך. אבל אלו הן העובדות וזו היתה חובתי להביאן לתשומת לבו של כבודו.

בכבוד רב ובברכה,
מנחם בגין

הסכם השלום עם מצרים

הדרך לשלום

הסכם השלום עם מצרים היה אחד מהישגיו ההיסטוריים של מנחם בגין בכהונתו כראש ממשלה. ההסכם כולל שלושה חלקים: קריאה ועקרונות להסכם כולל בין ישראל לשכנותיה, הסכם שלום עם מצרים והקמתה של אוטונומיה ביהודה ושומרון.

המשא ומתן על נוסח ההסכמים ידע עליות ומורדות. בעבודה על דיוק הניסוח עמלו, כתף אל כתף, חברי צוות המשא ומתן ומנחם בגין. העבודה הרבה והיצירתיות של הצוותים שינו את ההסדרים הבין-לאומיים והביאו את מדינת ישראל לשורה של הישגים חשובים שעיצבו את המזרח התיכון מחדש.

צוותי המשא ומתן התמודדו עם אתגרים רבים, בהם: המשא ומתן הקשה על פינוי היישובים הישראליים מסיני; סידורי הבטחון ופירוז חצי האי סיני מכוחות צבא מצרים; הסדרת יחסי שלום ונורמליזציה מלאה הכוללת חילופי שגרירים ומתן תוקף להסדרים גם ביחס להסכמים בין-לאומיים קיימים (הסכמי ההגנה של מצרים עם מדינות ערב אויבות למדינת ישראל) וכן הסדרים כלכליים בעיקר בכל הנוגע לשדות הנפט בסיני¹³.

השיחות הפומביות בין ישראל למצרים החלו בקול תרועה רמה שישה חודשים לאחר היבחרו של מנחם בגין לראשות הממשלה. ב-19 בנובמבר 1977 נחת נשיא מצרים, אנואר סאדאת, בישראל. הגעתו של נשיא מצרים לנאום בכנסת ישראל היתה פרי משא ומתן חשאי שנערך בששת החודשים הראשונים לכהונתו של בגין כראש ממשלה, ובעקבות קריאתו לראשי מדינות ערב לפתוח במשא ומתן לשלום. נשיא מצרים, היחיד להגיב, בחר לפנות ישירות מעל דוכן הכנסת אל העם בישראל ולהציג את אמונתו כי ניתן להגיע להסכם שלום בין המדינות.

על אף ההתרגשות מהמעמד ההיסטורי והנכונות למשא ומתן למען שלום אמת, בחר מנחם בגין להציג דברים ברורים באשר לזכותו של עם ישראל לארץ-ישראל.

13 בתחומים אלה נעסוק בהרחבה בחוברת על מדיניות החוץ והבטחון של ישראל שתראה אור בעתיד הקרוב. נאומים מייצגים לעניין משברים חמורים שנלוו למשא ומתן עם מצרים, אך אשר אינם נוגעים במישורן בשלמות המולדת אלא עניינם: נסיגה מהיישובים בחבל סיני; הצורך בחוזי שלום מלאים ללא חריגות ותנאים; פירוז סיני וסידורי הבטחון; סוגיות כלכליות - ניתן למצוא בנאומי ראש הממשלה במליאת הכנסת, ב-23/01/1978, 24/07/1978, 12/12/1978, 20/03/1979.

ראש הממשלה מנחם בגין:

אדוני היושב ראש, אדוני נשיאה של מדינת ישראל, אדוני נשיאה של הרפובליקה הערבית של מצרים, מורי ורבותי חברי הכנסת.

ברכתנו שלוחה לנשיא ולכל בני דת האסלאם בארצנו ובאשר הם שם לרגל חג הקורבן, עיד אל-אדחא. החג הזה מזכיר את העקדה. היה זה הניסיון שבו העמיד בורא העולם את אבינו, את אבינו המשותף, באמונתו, ואברהם עמד בניסיון הזה. אולם מבחינת המוסר וקידמת אנוש היה זה איסור של הקרבת קורבנות אדם. שני עמינו במסורת שלהם הקדמונית למדו ולימדו את הלאו האנושי שהוא בעוד העמים סביבנו עדיין הקריבו קורבנות אדם לאיליהם. וכך תרמנו, עם ישראל והעם הערבי, לקידמת האדם וכך אנו מוסיפים לתרום לתרבות אנוש עד היום הזה.

הריני מברך את נשיאה של מצרים לבואו לארצנו ולהשתתפותו בישיבת הכנסת. זמן הטיסה בין קהיר ובין ירושלים קצר, אך המרחק ביניהם היה עד אמש אין-סוף. הנשיא סאדאת עבר את המרחק הזה באומץ לב. אנחנו היהודים יודעים להעריך אומץ לב, ונדע להעריכו אצל אורחנו, כי באומץ לב קמנו ובו נחיה.

אדוני היושב ראש, האומה הקטנה הזאת, שארית הפלטה של העם היהודי ששבה למולדתנו ההיסטורית, תמיד רצתה בשלום. ומשעלה שחר עצמאותנו ב-14 במאי 1948, ד' באייר תש"ח, בהצהרת העצמאות, במגילת היסוד של חרותנו הלאומית, אמר דוד בן-גוריון: "אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להן לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו".

שנה לפני כן, עוד מן המחתרת, בעומדנו במערכה הגורלית על שחרור הארץ וגאולת העם, קראנו לשכנינו בזו הלשון: "בארץ הזאת נחיה יחד ונתקדם יחד לחיי חופש ואושר. שכנינו הערבים, אל תדחו את היד המושטת אליכם לשלום".

אבל חובתי, חובתי, אדוני היושב ראש, ולא רק זכותי, לקבוע היום על פי האמת כי ידנו המושטת לשלום לא נתקבלה, ויום לאחר חידוש עצמאותנו, על פי זכותנו, שהיא נצח ואיננה ניתנת לערעור, הותקפנו בשלוש חזיתות ועמדנו כמעט בלי נשק, מעטים נגד הרבים, חלשים נגד החזקים, כאשר נעשה ניסיון, יום לאחר הכרזת העצמאות, להחניקה באיבה וגם לקרוא קץ לתקוותו האחרונה של העם היהודי בתור ההשמדה והתקומה.

לא, אנחנו איננו מאמינים בכוח, ואנחנו מעולם לא השתתנו את יחסינו עם העם הערבי על כוח. נהפוך הוא, הכוח הופעל נגדנו. בכל שנות הדור הזה לא פסקנו להיות מותקפים בכוח הזרוע כדי להשמיד את עמנו, כדי להרוס את עצמאותנו, כדי לבטל את זכותנו.

אנחנו התגוננו. נכון: אנחנו הגנו על זכותנו, על קיומנו, על כבודנו, על נשותינו ועל ילדינו, נגד ניסיון חוזר ונשנה להפעיל נגדנו את כוח הזרוע, ולא בחזית אחת בלבד. גם זה נכון: בעזרת השם גברנו על כוחות התוקפנות והבטחנו קיום לעמנו, לא רק בדור הזה אלא גם בדורות הבאים.

איננו מאמינים בכוח, אנו מאמינים בזכות, רק בזכות, ומשום כך שאיפתנו מעומק לבנו, מאז ומתמיד עד עצם היום הזה, הוא השלום. אדוני הנשיא, אדוני נשיאה של מצרים, בבית הדמוקרטי הזה יושבים מפקדים של כל ארגוני המחותר העברית הלוחמת. הם היו חייבים לנהל מערכת מעטים נגד הרבים, נגד כוח עולמי אדיר. כאן יושבים בכירי המפקדים והמצביאים שלנו שהוליכו מחנות שלמים, מחנות שלמים, לקרב שנכפה עליהם ואלי ניצחון שהיה בלתי נמנע משום שהם הגנו על הזכות. הם שייכים למפלגות שונות, יש להם השקפות שונות, אבל בטוחני, אדוני הנשיא, שאבטא את דעת כולם ללא יוצא מן הכלל, שיש לנו שאיפה אחת בלב, רצון אחד בנפש, וכולנו מאוחדים בשאיפה וברצון אלה - להביא שלום, שלום לעמנו, שלא ידע שלום אפילו יום אחד מאז החילונו שבים ציונה, ושלום לשכנינו, שאנו מאחלים להם כל טוב. ואנו מאמינים שאם נעשה שלום, שלום אמיתי, נוכל לעזור איש לרעהו בכל שטחי החיים ותיפתח תקופה חדשה במזרח התיכון, תקופת פריחה וצמיחה, פיתוח והתפתחות וגידול כפי שהיה בימי קדם.

לכן יורשה לי היום לקבוע מהו תוכנו של השלום על פי הבנתנו. אנחנו מבקשים שלום מלא, אמיתי, תוך התפייסות מוחלטת בין העם היהודי והעם הערבי. לא לשקוע בזיכרונות העבר. היו מלחמות. היתה שפיכות דמים. נפלו בני דור צעיר מופלאים משני הצדדים. אנו כל ימינו נישא את זכר גיבורינו אשר מסרו נפשם כדי שיום זה יגיע, גם יום זה יבוא. אנחנו מכבדים אומץ לב של יריב ואנחנו נותנים כבוד לכל בני הדור הצעיר בקרב העם הערבי שאף הם נפלו. לא לשקוע בזיכרונות העבר אפילו הם קשים לכולנו. לגבור עליהם. לדאוג לעתיד, לעמינו, לילדינו, לעתיד המשותף שלנו. לראות שבאזור הזה נחיה כולנו יחד, נחיה לדורי דורות, העם הערבי הגדול ומדינותיו וארצותיו והעם היהודי בארצו ארץ-ישראל. לכן יש לקבוע מה תוכנו של השלום.

הבה ננהל משא ומתן, אדוני הנשיא, כאנשים בני חורין על חוזה שלום, ובעזרת השם, כך אנו מאמינים באמונה שלמה, יבוא היום ונחתום עליו בכבוד הדדי ואז נדע שתמה תקופת המלחמות, הושטנו יד איש לרעהו, לחצנו יד איש של רעהו והעתיד יהיה מזהיר לכל עמי האזור. ראשית חוכמה בחוזה שלום - ביטול מצב המלחמה.

אני מסכים, אדוני הנשיא, שאתה לא באת אלינו ואנחנו לא הזמנו אותך לארצנו כפי שמקובל לומר בימים האחרונים, כדי לתקוע טריז בין עמי ערב. איך מישהו התחכם, על פי האמרה בימי קדם Divide et impera [הפרד ומשול], ישראל איננה רוצה למשול ואיננה רוצה להפריד. אנו רוצים בשלום עם כל שכנינו, עם

מצרים ועם ירדן ועם סוריה ועם לבנון. אנו רוצים לנהל משא ומתן [...] אין צורך להפריד בין חוזה שלום ובין ביטול מצב המלחמה. איננו מציעים זאת ואיננו מבקשים זאת. נהפוך הוא. הסעיף הראשון בחוזה שלום הוא ביטול מצב המלחמה ולעולמים. אנחנו רוצים להקים יחסים נורמליים בינינו כפי שהם קיימים בין כל העמים אפילו אחרי כל המלחמות. למדנו מן ההיסטוריה, אדוני הנשיא, כי המלחמה היא נמנעת. השלום הוא בלתי נמנע.

עמים רבים ניהלו מלחמות ביניהם ולפעמים השתמשו במושג האווילי "אויב מצרי". אין אויבים מצריים. לאחר כל המלחמות בא הבלתי נמנע - השלום. לכן אנחנו מבקשים לקבוע בחוזה שלום קשרים דיפלומטיים כנהוג בין עמי תרבות.

היום מתנוססים בירושלים שני דגלים - הדגל המצרי והדגל הישראלי. ראינו יחד, אדוני הנשיא, את הילדים הקטנים שלנו מניפים את שני הדגלים. הבה נחתום על חוזה שלום ונקבע מצב כזה לתמיד, גם בירושלים וגם בקהיר. אני מקווה שיבוא יום והילדים המצריים יניפו את שני הדגלים הללו. יהיה לך, אדוני הנשיא, שגריר נאמן בירושלים ויהיה לנו שגריר בקהיר, ואפילו יתעוררו בינינו חילוקי דעות אנו נברר אותם כעמים בני תרבות על ידי שליחינו המוסמכים.

אנו מציעים שיתוף פעולה כלכלי לפיתוח ארצותינו. במזרח התיכון יש ארצות מופלאות, אלוהים כך יצר אותן, נווה מדבר, אבל יש בו גם מדבריות ואפשר להפירותם. הבה ונשתף פעולה בשטח הזה. נפתח את ארצותינו, נבטל עוני, רעב, חוסר קורת גג, נעלה את עמינו לדרגה של מדינות מפותחות ואל יקראו לנו מדינות מתפתחות. עם כל הכבוד אני מוכן לאשר את דבריו של הוד מעלתו מלך מרוקו אשר אמר גם בפומבי כי אם יקום השלום במזרח התיכון הרי השילוב של הגאון הערבי והגאון היהודי יחד יכולים להפוך את האזור הזה לגן עדן עלי אדמות. הבה ונפתח את ארצותינו לתנועה חופשית. תבואו אתם אלינו ונבקר אנחנו אצלכם. אני מוכן להודיע, אדוני היושב ראש, היום הזה, שארצנו עומדת פתוחה לפני אזרחי מצרים. אינני מתנה הודעה זו בשום תנאי מצדנו. אני חושב שמן הדין ומן הצדק שתהיה בעניין זה הודעה הדדית. אבל כפי שיש דגלים מצריים ברחובותינו כן יש היום משלחת מכובדת ממצרים בבירתנו וארצנו, וירבו המבקרים. פתוח יהיה גבולנו לפניכם וכן כל הגבולות האחרים, וכפי שציינתי, זאת אנחנו רוצים בדרום, בצפון ובמזרח.

לכן אני מחדש את הזמנתי לנשיא סוריה ללכת בעקבותיך, אדוני הנשיא, ולבוא אלינו כדי לפתוח במשא ומתן על השכנת שלום בין ישראל לבין סוריה ועל חתימת חוזה שלום ביניהן. צר לי לומר שאין הצדקה לאבל שהם הכריזו מעבר לגבולנו הצפוני. נהפוך הוא, ביקורים כאלה, קשרים כאלה, בירורים כאלה יכולים וצריכים להיות ימי שמחה, ימי התרוממות רוח, לכל העמים.

אני מזמין את המלך חוסיין לבוא אלינו ולדון עמנו על כל הבעיות העומדות לדיון בינו ובינינו. גם דוברים אמיתיים של ערביי ארץ-ישראל אני מזמין לבוא ולקיים

עמנו שיחות בירור על עתידנו המשותף, על הבטחת חרות האדם, הצדק החברתי, השלום, הכבוד ההדדי. אם יזמינו אותנו לבוא לבירותיהם ניענה להזמנתם. אם יזמינו אותנו לפתוח במשא ומתן בדמשק, רבת עמון וביירות נלך לבירות הללו כדי לנהל שם משא ומתן. איננו רוצים להפריד. אנחנו רוצים שלום-אמת עם כל שכנינו והוא מתבטא בחוזי שלום על תוכנם כפי שהבהרתי אותו.

[...]

אדוני היושב ראש, חובתי היום לספר באוזני אורחינו ובאוזני העמים הצופים בנו והמקשיבים לדברינו על הקשר בין עמנו לבין הארץ הזאת. הנשיא הזכיר את הצהרת בלפור. לא, אדוני, לא נטלנו שום ארץ נוכרייה. שבנו למולדתנו. הקשר בין עמנו לבין הארץ הזאת הוא נצחי. הוא קם בימי דמדומים בהיסטוריה האנושית. הוא לא נותק מעולם. בארץ הזאת הקימונו את תרבותנו, פה חזו נביאינו שדבריהם המקודשים השמעת היום הזה, פה השתחוו מלכי יהודה וישראל, פה היינו לעם, פה הקימונו ממלכתנו ומשגלינו מארצנו משום הכוח שהופעל נגדנו ומשהתרחקנו מעל אדמתנו לא שכחנו את הארץ הזאת אפילו ליום אחד. התפללנו אליה, התגעגענו אליה, האמנו בשיבתנו מן היום בו נאמרו המילים: "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים, אז יימלא שחוק פינו ולשונו רינה". השיר ההוא חל על כל גלויותינו, על כל ייסורינו, הנחמה של שיבת ציון אשר בוא תבוא. זכותנו זו הוכרה. הצהרת בלפור הוכללה במנדט שהוכר על ידי אומות העולם, לרבות ארצות הברית של אמריקה. בהקדמה לאותו מסמך בין-לאומי מוכר נאמר:

Whereas recognition has thereby been given to the historical" connection of the Jewish people with Palestine and to the grounds "for reconstituting their National Home in that country

דובר אפוא על הקשר ההיסטורי בין העם היהודי לבין פלשתיין, או בעברית ארץ-ישראל, ועל הקמה מחדש של הבית הלאומי שלהם בארץ היא, כלומר בארץ-ישראל.

ב-1919 זכינו גם להכרת זכות זו מידי דוברו של העם הערבי. בהסכם של ה-3 בינואר 1919, אשר נחתם על ידי האמיר פייסל וחיים וייצמן, נאמר:

Mindful of the racial kinship and ancient bonds existing between" the Arabs and the Jewish people, and realizing that the surest means of working out the consummation of their national aspirations is the closest possible collaboration in the development of the Arab "state and of Palestine

ואחר באים כל הסעיפים על שיתוף פעולה בין המדינה הערבית לבין ארץ-ישראל. זו זכותנו. קיומה - האמת.

מה קרה לנו כאשר נלקחה מאיתנו מולדתנו? ליוויתך הבוקר, אדוני הנשיא, ל"יד ושם". במו עיניך ראית את אשר עלה בגורלו של עמנו כאשר המולדת הזאת שלו ניטלה ממנו.

אין לספר. שנינו הסכמנו, אדוני הנשיא, שמי שלא ראה בעיניו את כל הקיים ב"יד ושם" אינו יכול להבין את אשר אירע לעם הזה כאשר היה נטול מולדת, גזול מולדתו שלו. שנינו קראנו מסמך מה-30 בינואר 1939, שם מופיעה המילה "פערניכטונג" [השמדה, הכחדה] - אם תפרוץ מלחמה יושמד הגזע היהודי באירופה. גם אז אמרו לנו: אין לשים לב לדברים. כל העולם שמע. איש לא בא להצלתנו, לא בתשעת החודשים הגורליים, המכריעים, מאז הושמעה ההודעה אשר כמותה לא ניתנה מאז ברא אלוהים את האדם והאדם יצר את השטן, וגם בשש השנים ההן כאשר מיליונים מבני עמנו, ובתוכם מיליון וחצי מיליון ילדי ישראל הקטנים, הושמדו בכל המיתות המשונות. איש לא בא להצלתנו, לא מן המזרח ולא מן המערב. ומשום כך אנחנו נשבענו שבועת אמונים, כל הדור הזה, דור ההשמדה והתקומה: לעולם לא נעמיד עוד בסכנה את עמנו, לעולם לא נעמיד את נשותינו ואת ילדינו אשר חובתנו להגן עליהם - אם יש הכרח בכך, גם במחיר חיינו - בטווח אש השמדה של אויב.

ועוד. מאז, חובתנו לדורי דורות לזכור שדברים מסוימים הנאמרים כלפי עמנו עלינו לקחת אותם במלוא הרצינות ואסור לנו, חלילה לנו, למען עתיד עמנו, לקבל עצה כלשהי שלפיה אין להתייחס לדברים אלה ברצינות.

הנשיא סאדאת יודע, וידע מפינו לפני בואו לירושלים, כי לנו יש עמדה שונה מזו שלו לגבי גבולות הקבע בינינו ובין שכנינו. אולם אני קורא לנשיא מצרים ולכל שכנינו: אל נא תגידו - אין, לא יהיה, משא ומתן על דבר כלשהו. אני מציע, על דעת הרוב המכריע של הפרלמנט הזה, שהכול יהיה נתון למשא ומתן. אחריות חמורה נוטל על עצמו מי שאומר: ביחסים בין העם הערבי או העמים הערביים בסביבה לבין מדינת ישראל יש דברים שצריך להוציא אותם ממשא ומתן. הכול ניתן למשא ומתן. שום צד לא יגיד את ההפך. שום צד לא יגיש תנאים מוקדמים. בכבוד ננהל את המשא ומתן. אם יש בינינו חילוקי דעות, אין זה דבר יוצא דופן. מי שלמד תולדותיהן של מלחמות ואת קורותיהם של חוזי שלום יודע שכל משא ומתן על חוזה שלום החל מחילוקי דעות בין הצדדים ותוך המשא ומתן הם הגיעו להסכם שאפשר את האקט של חתימת הסכם או חוזה שלום, בדרך הזאת אנחנו מציעים ללכת. ננהל את המשא ומתן כשווים עם שווים. אין מנוצחים ואין מנצחים. כל עמי האזור שווים וכולם יתייחסו איש אל רעהו בכבוד. וברוח זו של פתיחות, של נכונות להקשיב איש אל רעהו, לעובדות, נימוקים והסברים, עם כל ניסיון השכנוע האנושי, המקובל - הבה ננהל את המשא ומתן כפי שאני ביקשתי ומציע לפתוח בו, להמשיך בו, להמשיך בו בהתמדה עד אשר נגיע לשעת הרצון של חתימת חוזה השלום בינינו.

אנחנו לא רק מוכנים לשבת עם נציגי מצרים ועם נציגי ירדן, סוריה ולבנון - אם תרצה בכך - בוועידת שלום בז'נבה. אנחנו הצענו לחדש את ועידת ז'נבה על יסוד שתי החלטותיה של מועצת הבטחון, 242 ו-338. אדרבה, אם יש בינינו בעיות עדי זימונה של ועידת ז'נבה, נברר אותן היום ומחר, ואם נשיאה של מצרים ירצה להוסיף ולברר אותן בקהיר - אדרבה; אם במקום נייטרלי - אין התנגדות. בכל מקום. הבה נברר - עוד לפני התכנס ועידת ז'נבה - את הבעיות שיש לבררן בטרם זימונה, ועינינו תהיינה פקוחות ואוזנינו תהיינה קשובות לכל הצעה ולכל בעיה שתתעורר.

הרשה לי לומר מילה על ירושלים. אדוני הנשיא, התפללת היום בבית התפילה המקודש לדת האסלאם ומשם הלכת אל כנסיית הקבר הקדוש. נוכחת לדעת, כפי שכל באי עולם יודעים: מאז היתה זו העיר שחוברה לה יחדיו קיימת גישה חופשית לחלוטין, ללא כל הפרעה וללא כל מכשול, לבני כל דת אל המקומות המקודשים לה. תופעה חיובית זו לא היתה קיימת 19 שנה. היא קיימת כ-11 שנה ואנחנו יכולים להבטיח לעולם המוסלמי ולעולם הנוצרי, לכל העמים, שלעולם תהיה גישה חופשית למקומות המקודשים לכל דת. אנו נגן על זכות גישה חופשית זו, כי בכך אנו מאמינים - בשוויון זכויות של האדם והאזרח ובכבוד לכל אמונה, לכל אמונה.

אדוני היושב ראש, זה יום מיוחד לבית הנבחרים שלנו ובוודאי לשנים רבות ייזכר היום הזה בתולדות עמנו, גם בתולדותיו של העם המצרי, אולי גם בתולדות האומות. והיום הזה, מורי ורבותי חברי הכנסת, אשא תפילה, שאלוהי אבותינו המשותפים ייתן בנו חוכמת הלב הדרושה כדי להתגבר על קשיים ומכשולים, על דברי הסתה ופגיעה; ובעזרת השם נגיע ליום המיוחל, שאליו כל עמנו מתפלל - השלום. כי אמנם כן נעים זמירות ישראל אמר: "צדק ושלום נשקו". והנביא זכריה: "והאמת והשלום אהבו".

(מחיאות כפיים)

(ראש ממשלת ישראל מנחם בגין ונשיא מצרים אנואר סאדאת לוחצים ידיים)

(מחיאות כפיים)

מליאת הכנסת. הישיבה הארבעים-ושלוש של הכנסת התשיעית. יום ראשון, י' כסלו תשל"ח 20 נובמבר 1977 - ביקורו של נשיא מצרים מר אנואר סאדאת בכנסת - נאום ראש הממשלה. 20/11/1977.

תוכנית השלום הישראלית והסכמי קמפ דייוויד

העמודים הקרובים יתמקדו במשא ומתן על האוטונומיה במסגרת המשא ומתן שלום עם מצרים, שבמהלכו ניסה מנחם בגין להגשים את חזונו על שלמות המולדת לצד השמירה על הזכויות הטבעיות ושגשוגם של כל יושבי הארץ.

ראש הממשלה ראה בהסכמים אלו הזדמנות היסטורית לשלום ואפשרות לעגן בהסכמים בין-לאומיים ובהסכמה ערבית, כי לא תהיה ריבונות זרה על שטחי ארץ-ישראל.

הכנסת, ברוב מכריע, אישרה את הסכמי קמפ דייוויד. ההסכמים האלה מחייבים את ממשלת ישראל ואת המדינה כולה ואנחנו רוצים לקיים אותם. הם מורכבים משלושה חלקים: חוזה שלום בין מצרים לישראל; הזמנה לשכנים האחרים של ישראל להצטרף לתהליך השלום; הקמת אוטונומיה מנהלית ביהודה, בשומרון ובעזה. את כל שלושת החלקים אנחנו רוצים לקיים. אם יינתן לנו נקיים אותם ויהיה שלום באמת בכל האזור, כפי שאנחנו מאמינים ומקווים, שלום אמת. אבל הדבר תלוי בצדדים אחרים ולא רק בנו.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ושישים-ושמונה של הכנסת התשיעית. יום שלישי, י"ט כסלו תשל"ט 19 דצמבר 1978 - הודעת הממשלה על המצב המדיני. 19/12/1978.

בפעם הראשונה יש הסכמה אמריקאית והסכמת סאדאת להישארות צה"ל ביהודה, בשומרון ובעזה, על פי פרישת הכוחות שלנו. אז יש פה קשיים ויש פה קורבנות ויש פה ויתורים, אך לא אהסס לומר שיש גם הישגים היסטוריים של מפנה.

[...] אני אגיד לך מה אתה מקבל. אתה מקבל, מצד אחד, חוזה שלום עם כל המשתמע ממנו; אתה מקבל הוצאת מצרים ממעגל המלחמה, עם כל המשתמע מכך, ואתה מקבל את צה"ל ביהודה ובשומרון. בנס הגדול ביותר ביקום, בלידת האדם, יש כאב ויוצא אדם חדש לעולם. זהו הנס הגדול ביותר ביקום. לידת השלום קשורה בכאב. לדעתי אין דרך אחרת אלא משא ומתן לשלום, שצריך לסיים אותו תוך כמה חודשים, ואז כל המצב במזרח התיכון משתנה.

היום, אם המשא ומתן יושלם בין הצדדים, יהיו חוזה שלום, גבול פתוח, ביטול החרם ויחסים כלכליים עם מדינה של ארבעים מיליון איש. חוזה שלום יביא לעלייה, לשיפור המערכת החברתית; הוא יפתור את בעיית העוני - כי העם היהודי יהיה יותר שמח ולבו וכיסו יהיו יותר פתוחים לפתור את בעיית משכנות העוני. נוסף לכך יתווספו משאבים לבטחון ישראל, כי יהיה דילול כוחות, יהיה פירוז ויהיו שדות תעופה שיגנו על מדינת ישראל. ועד שהם לא יהיו תפעוליים, איננו עוזבים את שדות התעופה שנמצאים היום בסיני.

הסכם השלום עם מצרים. מדברי ראש הממשלה השישי מנחם בגין ז"ל בישיבות הממשלה. עורך עו"ד גדעון סער. 24/09/1978.

ביקורו של נשיא מצרים הותר רושם רב בחברה הישראלית ובזירה הבין-לאומית, אולם למחרת היום היה ברור לכל הצדדים כי לצד הרצון להגיע לשלום הפערים בין המדינות נותרו משמעותיים. זמן קצר לאחר שובו של סאדאת למצרים הוזמן ראש ממשלת ישראל לביקור גומלין באיסמאעליה. לקראת ההתקדמות במשא

ומתן הציג מנחם בגין, בעזרת צוות המשא ומתן, תוכנית שלום ישראלית, בתחילה לאישור הממשלה ולאחר מכן לאישורה של הכנסת.

בהכנת התוכנית פעל מנחם בגין להביא לידי ביטוי את השקפתו הלאומית-ליברלית, ולהוביל מהלך שבו חבלי הארץ (יהודה, שומרון וחבל עזה) יישארו בידי ישראל, יחד עם מענה צודק שיאפשר ייצוג פוליטי לכל התושבים הערבים ואזרחות למי שיבחר בה. כל זאת לצד התמודדות עם הדרישות המצריות והבין-לאומיות לנסיגה ישראלית מיהודה, שומרון וחבל עזה ושילוב נציגים פלסטינים במשא ומתן.

לאור כל זאת, מנחם בגין, שעד עתה תכנן להחיל את ריבונות ישראל על כל חלקי ארץ-ישראל, מציע יוזמה יצירתית חדשה, שבין עיקריה, הכרה בכך כי לצד הזכות הישראלית ישנן תביעות נוספות גם בצד הערבי לריבונות על יהודה, שומרון וחבל עזה, ועל כן סוגיה זו תישאר פתוחה עד להסכמת כל הצדדים על פתרון הוגן.

בנוסף לכך, לתושבי יש"ע תינתן הבחירה בין אזרחות ישראלית (הכוללת, כמובן, את הזכות לבחור ולהיבחר לכנסת ישראל) לאזרחות ירדנית, איש איש לפי מצפונו והעדפתו; המנהל הצבאי יבוטל ותוקם מועצה מנהלית אוטונומית שתבחר באופן דמוקרטי על ידי התושבים ולה יהיו כל הסמכויות לניהול חיי התושבים (ובכלל זה כוח משטרה מקומי ומשרד מיוחד לשיקום הפליטים) למעט האחריות הביטחונית והסדר הציבורי; סעיף מיוחד מאשר לכל האזרחים (יהודים וערבים כאחד) רכישה ומכירה של קרקעות בארץ-ישראל.

אדוני היושב ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, כולנו - מניסיונו וגם מניסיונם של עמים אחרים - יודעים מה הם חיי יום של פרלמנט דמוקרטי: ימי קטנות, בדרך כלל - חוק, תקנה, דיון. הצרפתים אומרים על כך שבעצם מנת חלקו של חבר פרלמנט היא שעמום. אבל יש יום בחייו של בית נבחרים דמוקרטי שבו מתבטאת כל גדולתו, כל חשיבותו - זה אחד הימים. אנו מסיימים כאחת עשרה שעות של ויכוח בלתי פוסק. הדיון עמד על רמה גבוהה. היה כאב, היתה שירה, היתה התרוממות רוח, היה פולמוס, היו קריאות ביניים. כפי שצריך להיות בפרלמנט נבחר. היום אנו דנו בעניינים הגדולים של עם ישראל ומדינתו, ואולי זה אחד ההבדלים בין התקופות הקודמות לבין התקופה הזאת. אשרינו שזכינו לכך.

ישב פרלמנט במשך יום תמים ודן על עתיד האומה. דיברו בני חורין, כל אחד ביטא את דעתו בחופשיות מוחלטת וכל אחד יסכם את דעתו בהצבעה כבן חורין, ללא משמעת סיעתית הכפויה עליו אלא על פי הכרתו ומצפונו.

[...]

אדוני, אני מדבר על תוכנית השלום שלנו [...] אתה יכול להוסיף: במכאובים, בייסורים, בחרדה. תוכנית שלום ישראלית. כפי שאמרתי קודם: ברית המועצות שוללים אותה, בוושינגטון מחייבים אותה, ואני יודע את כל עוצמתה של ברית המועצות. אני יודע אותה גם מניסיון אישי.

[...]

ענה אני אספר על שני רגעים בוועידת איסמאעיליה, שבהם הייתי מוכן לומר לנשיא מצרים: "נון פוסמוס" [איננו יכולים] ולבקש את חברי להיות מוכנים לשוב הביתה. גם זה לקח לעתיד; ולכן היום אספר את הדברים לכנסת: ברגע מסוים, הוגשה לנו הצעה ונתבקשנו לקבל אותה, לאמור: ישראל מתחייבת לסגת מיהודה, שומרון, סיני, רמת הגולן ורצועת עזה, בהתאם להקדמה בהחלטה 242:

The Security Council emphasizing the inadmissibility of the "acquisition of territory by war".

והוויכוח היה דרמטי. הסברתי לנשיא מצרים שאותה הקדמה - מה פירושה האמיתי? אם מדובר בכל מלחמה, לרבות מלחמת מגן, איך זה העולם כולו מקבל בהכרה - בייחוד לאחר הלסינקי - את העובדה שברית המועצות נמצאת בקניגסברג והיא קוראת לה "קלינינגרד", כאשר הרוסים מעולם לא היו בפרוסיה המזרחית? ואיך עומדים הפולנים על הנהרות אודר-נייסה מאות קילומטרים מערבה מגבולם הקודם, בשעה שהם היו שם בפעם האחרונה לפני 850 שנה? אלא מאי? אמרתי: זה בצדק; משום שזו היתה מלחמת מגן, וכאשר מתנהלת מלחמת מגן יש בחוזה השלום גם שינויים טריטוריאליים. ואנחנו - אמרתי לו - אדוני הנשיא, נמצאים בסיני באופן לגיטימי לחלוטין. הכל תלוי בחוזה השלום ובתנאיו, כלומר בהסכם. אבל הימצאותנו לגיטימית לחלוטין; ו-242 אינה מחייבת את ישראל לנסיגה כזאת ולכן לא צריך לחתום על הצעה זאת. היא לא קבילה עלינו, בשום פנים ואופן אנחנו לא נשלים עמה. היתה הרגשה שדעה אחת עומדת מול השנייה והיינו מוכנים לומר: אם ככה, אין אפשרות להמשיך. אלא מאי? הוסכם שהסעיף הזה יימחק בהודעה משותפת, לא יהיה. אז יכולים היינו להמשיך ולהכין הודעה משותפת.

רגע שני היה כאשר אנחנו נדרשנו בתמליל מיוחד, קצת מוסווה ובכל זאת גלוי, להודיע שאנחנו נסכים להקים מדינה הקרויה "פלסטינית" ביהודה, שומרון ועזה. ושוב אמרנו: בשום פנים ואופן לא נקבל את זאת - בפנים אמרנו את זאת - זאת תהיה סכנת נפשות למדינת ישראל. בשום פנים ואופן אין להתעלם מזכותנו; זו ארצנו. ומבחינת הבטחון יש לנו ניסיון בן 19 שנים, אפילו מן הקו. אי-אפשר למנוע, על פי ניסיון של שתי עשרות שנים בקירוב, שמאותו שטח של יהודה ושומרון ועזה - ויהיו בידי מי שהיו - חדרות לירושלים או לפתח תקווה או לשפריר או לאשקלון או לאשדוד. וזה נכון שזאת תהיה סכנת נפשות לנו - סכנה גם לירדן, גם לך, אדוני הנשיא, וגם סכנה לעולם החופשי - בגלל הניסיון של רכבות האוויר עד לאנגולה ומזמביק ואתיופיה, כשזמן הטיסה מאדסה לבית לחם הוא פחות משעתיים. וכך היתה ההתפתחות.

אחר כך היה ברור שאיננו יכולים להגיע להסכם על נוסחה משותפת. דחינו את הישיבה ולמחרת היום קיבלנו אותה נוסחה שאפשרה לנו להמשיך במשא ומתן על ידי הוועדות אשר על הקמתן החלטנו לפני כן. אבל בשני הרגעים האלה היתה אפשרות של אמירת שלום איש לרעהו בלי שום הסכמה ומתוך הפסקת הדיונים המשותפים.

עתה אני אבקש להסביר מדוע הצענו בחירה חופשית באזרחות, לרבות אזרחות ישראלית. סוף כל סוף, רעיון זה הצגתי שנים רבות - גם בממשלה שבה הייתי חבר, גם מעל במת הכנסת, גם בעיתונות - ושוב, התשובה היא הגיונית. אומר דברים פשוטים, בלי לפגוע באחרים: מעולם לא רצינו להיות כרודזיה. זו הדרך להוכיח הגינות לכל בעל רצון טוב. אתם מאשימים אותנו ברודזייניות ועוד. הנה אנחנו מציעים שיווי זכויות מלא. אנטי גזענות. שיווי זכויות בכול. כמובן, אם ייבחרו באזרחות הזאת.

להווי ידוע כי מאז 1871 - כאשר גרמניה סיפחה את אלזאס-לורייין וכפתה את אזרחותה על כל תושבי שני האזורים האלה - נחשב עניין זה, כפיית האזרחות, במשפט הבין-לאומי לעוול. לכן אנחנו לא כופין את אזרחותנו על איש. אנחנו מציעים בחירה חופשית. איש לא יוכל עוד לזרוק בפנינו: אתם רוצים להיות זה וזה וגומר. זו ההגינות.

לכן הצענו את ההצעה. כמובן, יכולות להיות הלכות שונות. אדרבה, הייתי רוצה שמספר מסוים יקבל את האזרחות, כי זה לא טבעי שתושבים באזור מסוים יהיו כולם בעלי אזרחות אחת שהיא שונה מזו של המדינה, או שיהיו מאות אלפי אנשים נטולי אזרחות כתושבי עזה. לכן, בהגינות הצענו בחירה חופשית בין אזרחות ירדנית לבין אזרחות ישראלית.

מישהו התחכם ואמר שמה שהצענו ביהודה ובשומרון זהו הסדר ביניים נוסף. "התחכמות" - אין יסוד לכך. אם אומרים שכעבור חמש שנים יכול כל גורם לבקש בדיקה מחדש - זה עושה את ההסדר להסדר ביניים? מדוע? בדרך כלל, אפשר לבדוק אפילו לפני עבור חמש שנים. כל אחד יציע - ממשלת ירדן תוכל, ממשלת ישראל תוכל, המועצה המנהלית תוכל - בואו ונבדוק; אולי נוסף משהו, אולי נגרע. נכון. בעצם, המסגרת הזאת של חמש שנים הרי, בינינו, היא מקרית לגמרי. אפשר לכתוב עשר שנים, שבע שנים ושלוש שנים. אבל האדם נוטל איזו מסגרת פחות או יותר סבירה. היסודות הם לדבר חדש באמת: ניהול החיים על ידי התושבים הערביים ביהודה, בשומרון ובעזה על ידי נבחריהם. זו משמעות האוטונומיה. לכן הרעיון תפס - איך אומרים - את דמיונם של אנשים בעולם החופשי, גם באמריקה גם בבריטניה, אני בטוח שגם בארצות אחרות. אם מישהו טוען שזה עדיין לא קביל - הוא יכול לטעון זאת. אבל אנחנו את דברנו בשאלה זו, שהיא מוסרית, אמרנו.

[...]

עכשיו אני אגיע למושג המפורסם של פשרה טריטוריאלית, שבו חלק מן הבית הזה ממש התאהב. מאז התאהבתי באשתי לא ראיתי אהבה כזאת.

[...]

איך לוי אשכול היה אומר: כל אחד מתאהב בפשרה שלו. הרי הם התאהבו במושג הזה. הפתרון היחידי - פשרה טריטוריאלית. מה מסתבר? עכשיו, בשכל ישר: מה היא פשרה טריטוריאלית? חלק להם וחלק לי. אתה צריך לחתום שהחלק יהיה לישראל. לחתום - זה חוזה שלום.

ידידים יקרים, צריך גם להודות בשגיאה. מסתבר שפשרה טריטוריאלית היא המכשול לחוזה שלום. האמינו לי: לו היינו באים לסאדאת והיינו אומרים: דע לך, יהיה עליך לחתום ולהודיע לכל העולם הערבי שאתה מסכים בחתימה מוסרית שבקעת הירדן תהיה תחת ריבונות ישראל - הוא מצדו היה אומר באמת: "נון פוסומוס". משום כך בא הרעיון הזה כדי לאפשר את ההסכם ואת השלום [...]. להשאיר את שאלת הריבונות פתוחה, מתוך קביעתנו וזכותנו לריבונות, וכך אפשר להשיג הסכם. אנחנו היום לא דורשים מהנשיא סאדאת שהוא ייתן לנו חתימה כלשהי. יש לנו דרך משלנו. הוא לא חייב לתת לנו שום חתימה. לכן אפשר לדבר, לשאת ולתת על חוזה שלום. אנא, הבינו, הדיבור הדוגמטי הזה, השגרתו הזה, המאובן הזה, על פשרה טריטוריאלית מכשיל כל סיכוי ואפשרות לנהל משא ומתן על חוזה שלום.

[...]

יש משא ומתן שווה בין שווים, בין שני צדדים; אין שום תכתיבים ואין שום איומים. איש לא יאיים על המשלחת הישראלית, לא בקהיר ולא בירושלים. אנחנו נדון בהצעות; הם ידונו בהצעות. אני מקווה שנגיע להסכם. אם הצד השני יציג לנו דרישות שאינן אפשריות, והוא יודע אילו הן - הן לא תתקבלנה. בשקט ובשלווה נאמר: אנחנו לא מקבלים את ההצעות שלכם. זה טיבו של משא ומתן חופשי. כך היה מאז ומעולם בכל דיון על חוזה שלום. לבסוף הגיעו להסכם. לפעמים זה דורש זמן רב יותר. לפעמים יש אפילו הפסקות במשא ומתן, שוב נפגשים, עד שמשיגים את ההסכם וחותרים על החוזה.

[...]

עלינו על הדרך של משא ומתן ישיר ויש לנו תמיכה מוסרית רבה מאד בעולם החופשי. נלך בדרך זו. אם-ירצה-השם, נצליח. הלוואי ונביא שלום.

אדוני היושב ראש, תם הדיון. אני מבקש להצביע. אני מבקש את כל חברי הכנסת, ללא הבדל סיעה, להצביע כל איש ואיש על פי מצפוננו. אין כופין, אין אונס. כל אחד על פי מצפוננו. אני בטוח בתוצאה.

מליאת הכנסת. הישיבה השישית-ואחת של הכנסת התשיעית יום רביעי, י"ח טבת תשל"ח
28 דצמבר 1977 - הודעת הממשלה על תוכנית השלום של ישראל. 28/12/1977

ראש הממשלה מנחם בגין:

אדוני היושב ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, עם השכנת השלום נציע להנהיג אוטונומיה מנהלית לתושבים הערביים של יהודה, שומרון וחבל עזה, על יסוד עקרונות אלה:

המנהל של הממשל הצבאי ביהודה, בשומרון ובחבל עזה יבוטל. ביהודה, בשומרון ובחבל עזה תוקם אוטונומיה מנהלית של התושבים הערביים באזורים אלה על ידי תושביהם ובשבילם;

תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה יבחרו במועצה מנהלית שתמנה 11 חברים;

המועצה המנהלית תפעל על פי העקרונות הקבועים במסמך זה;

כל תושב בן 18 שנים ומעלה, ללא הבדל אזרחות, או ללא אזרחות, יהיה זכאי לבחור למועצה המנהלית. כל תושב, שביום הגשת רשימת המועמדים, הכוללת את שמו, למועצה המנהלית יהיה בן 25 שנים ומעלה, יהיה זכאי להיבחר למועצה המנהלית;

המועצה המנהלית תיבחר בבחירות כלליות, ישירות, אישיות, שוות וחשאיות;

תקופת כהונתה של המועצה המנהלית תהיה ארבע שנים מיום היבחרה. מקום מושבה - בית לחם;

כל העניינים המנהליים, הנוגעים לתושבים הערביים של אזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, יהיו נתונים לסמכותה של המועצה המנהלית;

המועצה המנהלית תפעיל את האגפים הבאים:

אגף החינוך; אגף לענייני דת; אגף הכספים; אגף התחבורה; אגף הבינוי והשיכון; אגף התעשייה, המסחר והתיירות; אגף החקלאות; אגף הבריאות; אגף העבודה והרווחה; אגף לשיקום פליטים; אגף המנהל המשפטי והפיקוח על כוח משטרה מקומי;

המועצה המנהלית תוציא תקנות הנוגעות לפעולתם של אגפים אלה; הבטחון והסדר הציבורי באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה יהיו מופקדים בידי השלטונות הישראליים; המועצה המנהלית תבחר ביושב ראש שלה; ישיבתה הראשונה של המועצה המנהלית תקום 30 יום לאחר פרסום תוצאות הבחירות.

עד כאן, אדוני היושב ראש, הביטוי המנהלי לאוטונומיה לתושבים הערביים של יהודה, שומרון וחבל עזה. ומעתה - הביטוי הפרלמנטרי:

לתושבי יהודה, שומרון וחבל עזה, ללא הבדל אזרחות, לרבות נטולי אזרחות, ניתנת הברירה החופשית - אופציה בלעז - לקבל אזרחות ישראלית או אזרחות ירדנית. תושב אזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, שיבקש אזרחות ישראלית - יקבלנה, בהתאם לחוק האזרחות של מדינת ישראל. תושבי יהודה, שומרון ועזה שיבחרו, לפי זכות הברירה החופשית, באזרחות ישראל, יהיו זכאים לבחור ולהיבחר לכנסת, לפי חוק הבחירות;

תושבי יהודה, שומרון ועזה, אזרחי ירדן או אלה שיהיו לאזרחי ירדן, על פי זכות הברירה החופשית, יבחרו ויהיו זכאים להיבחר לפרלמנט של הממלכה ההאשמית הירדנית, לפי חוק הבחירות של מדינה זו; שאלות, הנובעות מהצבעה של תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה לפרלמנט הירדני, תובהרנה במשא ומתן בין ישראל וירדן;

תוקם ועדה של נציגי ישראל, ירדן והמועצה המנהלית. הוועדה תבדוק את החקיקה הקיימת ביהודה, בשומרון ובחבל עזה ותקבע איזו חקיקה תוסיף לעמוד בתוקף, איזו תבטל, ומה יהיו הסמכויות של המועצה המנהלית להתקין תקנות. החלטות ועדה זו יתקבלו פה אחד;

תושבי ישראל יהיו רשאים לרכוש קרקע ולהתנחל באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה; ערבים תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה, שעל פי הברירה החופשית הניתנת להם יהיו לאזרחי ישראל, יהיו רשאים לרכוש קרקע ולהתיישב בישראל;

תוקם ועדה של נציגי ישראל, ירדן והמועצה המנהלית, לקביעת כללי ההגירה אל יהודה, שומרון וחבל עזה. הוועדה תקבע את הכללים שלפיהם תותר לפליטים הערבים, שמחוץ ליהודה, שומרון ועזה, הגירה במידה סבירה לתוך חבלים אלה. החלטות ועדת ההגירה יתקבלו פה אחד;

לתושבי ישראל, יהודה, שומרון וחבל עזה יובטח חופש תנועה וחופש פעילות כלכלית בישראל, ביהודה, בשומרון ובחבל עזה;

המועצה המנהלית תמנה אחד מחבריה לייצגה בפני ממשלת ישראל, למען דיון בעניינים משותפים; ואחד מחבריה לייצגה בפני ממשלת ירדן, למען דיון בעניינים משותפים;

ישראל עומדת על זכותה ותביעתה לריבונות על יהודה, שומרון וחבל עזה. ביועדה כי קיימות תביעות אחרות, היא מציעה - למען ההסכם והשלום - להשאיר את בעיית הריבונות באזורים אלה פתוחה;

בעניין ניהול המקומות הקדושים לשלוש הדתות בירושלים תוכן ותגוש הצעה מיוחדת, תוך הבטחת גישה חופשית לכל בני הדתות אל המקומות המקודשים להם;

העקרונות הללו יהיו נתונים לבחינה מחדש לאחר תקופה של חמש שנים.

אדוני היושב ראש, עלי להבהיר עתה את סעיף 11 לתוכנית הזאת וכן את סעיף 24.

[...]

בסעיף 11 לתוכניתנו קבענו לאמור: "הבטחון והסדר הציבורי באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה יהיו מופקדים בידי השלטונות הישראליים". בלי סעיף זה אין משמעות לתוכנית של האוטונומיה המנהלית. אני מבקש להודיע מעל במת הכנסת שסעיף זה, כמובן מאליו, כולל התייבבותם של כוחות צה"ל ביהודה, שומרון וחבל עזה. [...] כלל לא עולה על דעתנו, לו היה מוצע לנו להוציא את כוחות צבאנו מיהודה, שומרון ועזה, לתת לארגון המרצחים הקרוי P.L.O. או אש"פ בעברית מתורגמת - זה ארגון המרצחים השפל ביותר בהיסטוריה, זולת הארגונים החמושים הנאציים - להשתלט על אזורים אלה. הוא גם התפאר לפני כמה ימים ברצח של חנפי ארקאדי, סגן ראש לשכת החינוך ברמאללה, והוא מאיים היום לפתור את הבעיות במזרח התיכון על ידי כדור אחד שיישלח אל לבו של נשיא מצרים סאדאת, כפי שקודמיו עשו במסגד אל-אקצא נגד המלך עבדאללה בכדור אחד. אין פלא שהממשלה המצרית הודיעה שאם יישלח כדור אחד כזה תשיב מצרים במיליון כדורים. אנחנו רוצים לומר שבשום תנאי לא יינתן לארגון הזה להשתלט על יהודה, שומרון ועזה. לו היינו מוציאים עצמנו, בדיוק כך היה קורה.

לכן, להווי ידוע שכל מי שרוצה הסכם עמנו יואיל נא לקבל את הודעתנו כי צה"ל יהיה ניצב ביהודה, שומרון ועזה וכי גם יהיו סידורים ביטחוניים אחרים, כך שאנחנו ניתן לכל התושבים היהודים והערבים בארץ- ישראל את בטחון החיים; לאמור, בטחון לכול.

בסעיף 24 קבענו לאמור: ישראל עומדת על זכותה ותביעתה לריבונות על יהודה, שומרון וחבל עזה. ביודעה כי קיימות תביעות אחרות היא מציעה, למען ההסכם והשלום, להשאיר את בעיית הריבונות באזורים אלה פתוחה.

את הדברים האלה השמעתי גם באוזני נשיא ארצות הברית קרטור וגם באוזני נשיא מצרים סאדאת. יש לנו זכות ותביעה לריבונות על שטחים אלה של ארץ-ישראל. זו ארצנו, ובזכות היא שייכת לעם היהודי. אנחנו רוצים בהסכם ובשלום; אנחנו יודעים שיש לפחות שתי תביעות אחרות לריבונות על שטחים אלה. אם יש רצון הדדי להשיג הסכם ולהביא שלום, מה היא הדרך? אם התביעות המתנגשות הללו תעמודנה ואם לא תהיה תשובה להתנגשות ביניהן לא יהיה הסכם בין הצדדים. ומשום כך, כדי לאפשר הסכם ולעשות שלום, אין אלא דרך אחת, דרך אחת ואין זולתה; להחליט בהסכמה ששאלת הריבונות נשארת פתוחה ולטפל באנשים, בעמים. לאמור: לערביי ארץ-ישראל - אוטונומיה מנהלית, וליהודי ארץ-ישראל - בטחון אמת. זוהי ההגינות אשר בתוכנה של ההצעה וכך נתקבלו הדברים גם בחוץ לארץ.

[...]

אפשר לומר שבמפגש איסמאעיליה הסכימו שני הצדדים גם על הצהרה משותפת,

אבל פרסומה נמנע משום ששתי המשלחות לא הגיעו לנוסחה מוסכמת ומשותפת ביחס לבעיה שאנו קוראים לה, ובצדק, בעיית ערביי ארץ-ישראל; ואילו המצרים קוראים לה בלשונם, וזו זכותם להשתמש בלשונם, הבעיה של העם הפלשטינאי. ניסינו-עשינו מאמץ גדול להגיע לנוסחה משותפת. אבל התברר שלא יכולנו לקבל נוסח זה או אחר: אם הוא יוצע על ידי המשלחת המצרית - לא יתקבל על ידינו; ואם הוא יוצע על ידי המשלחת הישראלית - לא יתקבל על ידי המצרים. בין עשר לעשר ושלושים בליל היום הראשון בשבוע דחינו אפוא את הפגישה ליום ב' בבוקר, מתוך הנחה שעל ידי מאמץ של שני הצדדים נמצא מוצא; ואכן הוא נמצא.

מאין הסכמה על נוסחה משותפת, על פי התקדימים בוועידות הבין-לאומיות, הצענו - וההצעה נתקבלה - שכל צד יקבע עמדתו וישתמש בלשונו שלו. משום כך, ההודעה על בעיית ערביי ארץ-ישראל, כפי שהוקראה על ידי נשיא מצרים לפני מסיבת העיתונאים המשותפת שלנו, היתה בשני חלקים. לאמור:

The position of Egypt is that a Palestinian State should be "established in the West Bank and the Gaza strip

והחלק השני:

The Israeli position is that the Palestinian Arabs, residing in Judea," "Samaria and the Gaza District, should enjoy self-rule

משום ההבדל בשאלה זו נמנע פרסום ההצהרה אשר על תוכנה הוסכם לחלוטין. אנו לא חשבנו לנכון ללחוץ על פרסום הודעה משותפת אם הצד המצרי אומר שבתנאים אלה הוא אינו יכול לחתום עליה. אבל עלי לציין שהתוכן עצמו הוסכם על דעת שתי המשלחות גם יחד.

מליאת הכנסת. הישיבה השישים-ואחת של הכנסת התשיעית. יום רביעי, י"ח טבת תשל"ח 28 בדצמבר 1977 - הודעת הממשלה על תוכנית השלום של ישראל. 28/12/1977

התגובות החיוביות לתוכנית השלום של ישראל אפשרו נקודת התחלה למשא ומתן; אולם הפערים העמוקים בסוגיות הנוגעות ליסוד השקפותיו הלאומיות של מנחם בגין, ובפרט שאלת הריבונות על ירושלים, יהודה, שומרון וחבל עזה, יחד עם השאלה על עתידם הפוליטי של התושבים הערבים בחבלי ארץ אלו, ערערו על האפשרות להגיע להסדר שלום. ואמנם, למרות ההתחלה הדרמטית, המשא ומתן נכנס לקיפאון עמוק בשל התנגדותה של ממשלת ישראל לדרישות המצריות. בחודש מרץ הוזמן ראש הממשלה לשיחות עם נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, ובהן התבקש מנחם בגין לקבל את העמדה המצרית. בצל המשברים הנמשכים והאווירה המתוחה החליט נשיא ארצות הברית להזמין את הצדדים למשא ומתן ישיר בקמפ דייוויד בסוף ספטמבר 1978. בסיומו של המשא ומתן חתמו הצדדים על הסכם מסגרת שעל פרטיו ינהלו המדינות משא ומתן בחודשים הבאים. הסכם המסגרת, שאותו הציג והסביר מנחם בגין בכנסת

ישראל עם חזרתו, מנסה להביא לידי ביטוי את עיקרי משנתו הלאומית והליברלית ולאפשר לאזרחי ישראל להמשיך ולהתיישב במולדתם ולהגן עליה, אף על פי שסוגיית הריבונות נותרה פתוחה וישראל נמנעה מלהחיל ריבונותה על יהודה, שומרון וחבל עזה. כל זאת לצד קידום החזון של שוויון בין כל יושבי הארץ והחלת פתרון פוליטי שיאפשר ייצוג ואזרחות, ישראלית או ירדנית, לכל האוכלוסייה.

בעקבות החתימה על ההסכם זכו המנהיגים, אנואר סאדאת ומנחם בגין, בפרס נובל לשלום.

ראש הממשלה מנחם בגין:

אדוני היושב ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, יש נקודות הסכמה ויש חילוקי דעות בין ממשלת ארצות הברית לבין ממשלת ישראל ביחס לאופיו, למהותו של ההסדר במזרח התיכון. הדברים העיקריים המוסכמים על שתי הממשלות הם: דרושים חוזי שלום בין ישראל לבין שכנותיה. חוזי השלום הללו יקבעו נורמליזציה מוחלטת של החיים והיחסים בין המדינות באזור. הגבולות יהיו פתוחים, יקומו יחסים דיפלומטיים רגילים, תקינים, יהיו יחסים כלכליים ומסחריים ועוד. שנית: אין להקים ביהודה, בשומרון ובעזה מדינה הקרויה פלשתינאית מתוך הכרה שזו תהיה סכנה לקיומה של מדינת ישראל וסכנה לעולם החופשי כולו. שלישית: ארגון המרצחים המתקרא אש"פ אינו צד לשום משא ומתן על השכנת שלום במזרח התיכון. עלי לציין כי שלושת הדברים המוסכמים הללו אינם פרי המקרה אלא תוצאה של עמידה ושל הסברה, וטוב שהגענו להסכם על שלושת העקרונות הללו.

אנחנו בתוכנית השלום שלנו הצענו אוטונומיה מנהלית לתושבי יהודה, שומרון ועזה הערבים. הצענו שהם עצמם יבחרו במועצה מנהלית שתהיה מורכבת מאחד עשר חברים ותהיה מחולקת לאחד עשר אגפים שינהלו את כל חיי היומיום של התושבים, בלי שאנחנו נתערב בהם כלל ועיקר. הצענו בתוכניתנו בחירה חופשית של האזרחות - או ישראלית או ירדנית, וביטוי פרלמנטרי לאותה אוטונומיה מנהלית לאמור: מי שיבחר באזרחות ישראלית, יצביע לכנסת; מי שיעדיף אזרחות ירדנית ישתתף בבחירות לפרלמנט הירדני. הממשלה האמריקנית הביעה את תמיכתה בעיקרי ההצעות הכלולות בתוכנית האוטונומיה שלנו, אבל היא הציעה לנו תוספת לאמור, שכעבור חמש שנים יתקיים ביהודה, שומרון ועזה משאל עם. באשר לכוחות צבא ישראליים, הביעו דוברי ארצות הברית של אמריקה את הדעה שצבאנו יישאר במחנותיו או במחנות כפי שייקבעו בכל שלושת האזורים הללו של הארץ גם מעבר לחמש השנים הללו. אני מבקש לציין שזה בעינינו דבר חיובי וחשוב משום שאנחנו הודענו כי לא נתערב בענייני יומיום בחיים של התושבים המקומיים, אבל ברור שאנחנו נהיה חייבים לשאת באחריות לבטחון ולסדר הציבורי, משום שאם לא יהיה כן הרי אותו ארגון מרצחים ישתלט על יהודה, שומרון ועזה, עם כל התוצאות הכרוכות בהשתלטות זו. לעומת זאת היתה זאת חובתנו לא לקבל את ההצעה לערוך משאל עם, משום שעריכתו

היתה מוליכה באופן בלתי נמנע לדבר שגם האמריקנים אינם רוצים בו, לאמור - להקמת מדינה פלשתינאית. שלוש הצעות תוצגנה, על פי ההצעה האמריקנית, לתושבים שייקראו להצביע ולהחליט ביניהן והן: המשך המצב הקיים או קשר עם ישראל או קשר עם ממשלת ירדן. הדגישו בפנינו שההצעה הרביעית, לאמור מדינה פלשתינאית, לא תוצג כלל כדי להוציא מלבנו את הספק לאן משאל עם כזה מוליך. צר לנו, אך לא יכולנו לקבל את ההסבר, שלפיו אם לא תוצג ההצעה הרביעית יש בטחון שאותה מדינת איבה לא תוקם. יש לזכור כי הלחץ והאיום והטרור של אותו ארגון מרצחים קיים. הם גם התנקשו בחייהם של ארבעה אזרחים באזור רמאללה וירושלים, הכול כדי להפחיד. ויש לנו ניסיון ממדינות שבהן שליט הפחד גם על האזרחים וגם על חלק מן השליטים. ואין אתה צריך לעמוד במישרין ליד התושב והאזרח בשעת הצבעתו כדי שיטיל את הפתק הנראה לשלטון או הנראה למפחידים אלא שבגלל אותה ההפחדה המאיימת, הקיימת, ההצבעה היא בתשעים וחמישה אחוזים, בתשעים ותשעה אחוזים בעקבות הרצון של המפחידים. לכן אנחנו יכולים וחייבים לומר: לנו זוהי בעיית חיים. לכל שאר הגורמים, לרבות ארצות הברית של אמריקה, זוהי בעיה של מדיניות. מדיניות חשובה, אבל בכל זאת מדיניות.

[...]

בשבילנו זוהי בעיה קיומית. משום כך עלינו להתבונן בשתי האפשרויות הבאות: או קריאה להחרמה או קריאה להטיל פתק עם אותה הכתובת שעליה דיברתי קודם. בכל המקרים הללו זוהי סכנה לעתידנו ואיננו מוכנים לסכן את עתידנו בגלל המושג של משאל עם. לעומת זה הסכמנו שכעבור חמש שנים יהיה דיון מחדש בכל ההסדרים הקשורים באוטונומיה המנהלית, לאמור: כל גורם, אם זוהי המנהלה ואם ממשלת ירדן ואם ממשלת ישראל, יוכל להציע הצעות לשינויים. אבל אנחנו לא יכולנו להסכים ולא ניתן הסכמתנו לעריכת משאל עם. זה לא הסדר דמוקרטי אלא היפוכו, בתנאים הקיימים.

[...]

בקשר להצהרת העקרונות הועלו ניסוחים שונים. אני מבקש לציין על רקע היחסים בינינו לבין ארצות הברית, שניסוחים לא מעטים הוסכמו על דעת נציגי שתי הממשלות והשאלה היחידה היתה אם הצד השלישי מסכים להם. וכך אנחנו דנו בהצעות ניסוח שונות. אנחנו קיבלנו מממשלת מצרים ניסוח של שני סעיפים: האחד בנוגע לנסיגה והאחר בנוגע למה שהמצרים קוראים "הגדרה עצמית לערביי ארץ-ישראל". הסברנו ששני הניסוחים האלה אינם קבילים עלינו.

בקשר לסעיף הראשון חיברו המצרים את ההקדמה להחלטה 242, שבה נאמר שקיים איסור לרכישת שטחים על ידי מלחמה, עם החלק האופרטיבי של החלטה 242 המחייב נסיגת ישראל משטחים שנכבשו בסכסוך של שנת 1967. הסברנו

שהחיבור הזה פירושו תביעה מישראל לנסיגה מוחלטת לקווים שקדמו למלחמת ששת הימים, והדבר הזה לא קביל ולא יהיה כזה גם בעתיד. אנחנו הסברנו כי המשפט המוזכר מן ההקדמה להחלטה 242 עומד בפני עצמו, משום שבו כלולה דוקטרינה מדינית צודקת: רק במקרה שהכול יבינו כי המדובר הוא במלחמת תוקפנות.

[...]

הניסוח השני הוא לגבי הגדרה עצמית, ואנחנו כבר הסברנו באיסימאעיליה ובכל הזדמנות אחרת שהמילים האלה אחד הוא פירושן: הקמת מדינה פלשתינאית. ומאחר שכולנו דוחים את הרעיון הזה, שיש בו סכנות שאין אפילו לבטא אותן [...] הרי הנוסח הזה לא יוכל להתקבל על דעתנו. בעצם אמרנו את זאת עוד לפני ביקורו של הנשיא סאדאת בירושלים, כי עשרה ימים לפני שהוא בא לכנסת הוא הודיע שאלה שתי דרישותיה של מצרים: נסיגה טוטלית ומדינה פלשתינאית, או הגדרה עצמית לערבים שהוא קורא להם "פלשתינאים". ואני הודעתי בתגובה על הנאום ההוא, שאם הנשיא סאדאת רוצה לבוא לארצנו ולהופיע מעל במת הכנסת הוא יהיה אורח רצוי אבל עליו לדעת מראש כי שתי תביעות אלו אינן קבילות ולא תתקבלנה.

בסכמי את החלק הזה בדברי אני רוצה לומר גם עכשיו כי ההסכם על הצהרת העקרונות יהיה אפשרי אם המצרים יגיעו למסקנה שהם אינם יכולים לתבוע מאיתנו קבלת שתי התביעות האלה, אשר מראש הודענו שאינן קבילות עלינו, לאמור: התביעה לנסיגה מוחלטת לקווי ה-4 ביוני 1967 והתביעה להקמת מדינה פלשתינאית. כל נוסח אחר, אשר בו לא תיכללנה שתי הדרישות הללו, יהיה נתון למשא ומתן, ויש יסוד לתקווה שאנחנו נגיע להסכם.

מצדנו אנחנו הצענו בשיחות האחרונות בווישינגטון על רקע זה שני סעיפים, ואני אקרא אותם כלשונם וככתבם: "במסגרת ההסדר ובהתאם להחלטת מועצת הבטחון של האומות המאוחדות 338 מביעות שתי הממשלות את רצונן לשאת ולתת על חוזה שלום מתוך מילוי כל העקרונות של החלטת מועצת הבטחון של האומות המאוחדות 242, אשר תשמש בסיס למשא ומתן בין ישראל ובין כל המדינות השכנות. על בסיס כל העקרונות של החלטה 242 הנזכרת לעיל תהא נסיגה של כוחות מזוינים של ישראל משטחים שנכבשו במלחמת 1967, יהיו גבולות בטוחים ומוכרים שבתוכם כל מדינה באזור תחיה בשלום, חופשית מאיומים וממעשים של שימוש בכוח".

יש יסוד לתקווה שהנוסח הזה יהיה קביל על כל הצדדים, כי הוא כולו חיובי. יש בו קבלת החלטה 242. נכון, יש להחלטה זו פירושים שונים אבל איש אינו יכול להטיל ספק, על פי הנוסח הזה, שקיבלנוה על פי תוכנה האמיתי. מה שאנחנו איננו מקבלים הוא תוספת מילים שאינן כתובות בהחלטה הזאת.

ובאשר לפתרון של בעיית ערביי ארץ-ישראל, הצענו: יהיה פתרון צודק לבעיית ערביי ארץ-ישראל. לערביי ארץ-ישראל ביהודה, שומרון וחבל עזה תהיה הזכות להשתתף בקביעת עתידם באמצעות שיחות שיתקיימו בין מצרים, ישראל, ירדן ונציגיהם של ערביי ארץ-ישראל אלה. כאן ברור שערביי ארץ-ישראל ישתתפו בקביעת עתידם, אבל לא על ידי משאל עם מלאכותי אלא על ידי השתתפות באותן השיחות אשר על ניהולן הסכמנו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כבוד ראש הממשלה, האם בתנאים של השלטון העצמי שכבודו מציע יהיו בחירות, לא משאל עם אלא בחירות?

ראש הממשלה מנחם בגין:

כן, תיבחר מועצה מנהלית. אני רוצה לציין שהסעיף הזה מעיקרו נתקבל באחד הדיונים על דעת הנושאים והנותנים, והיה שינוי עמדה, אבל לא שלנו, וצריך לשוב לניסוחים החיוביים האלה כפי שאנחנו הצענו אותם כדי לפלס את הדרך לקראת הסכמה על הצהרת עקרונות.

[...]

אנחנו קבענו במפורש בתוכנית השלום שלעמנו יש תביעה, זכות וריבונות על יהודה, שומרון ועזה. אנחנו מציעים להשאיר את שאלת הריבונות פתוחה למען ההסכם ולכן אין שום סתירה בין תוכנית השלום שלנו לבין איזו שהיא החלטה של מועצת הבטחון. באשר לקבלתה של ההחלטה, אמרתי במפורש כפי שקראתי את הצהרת העקרונות שלנו.

אני רוצה לבקש את עמנו שלנו שלא יעשה לעצמו עוול אשר אחרים מנסים לעשותו לו. לאמור, התוכנית היא טובה; היא תוכנית שצריכה להוביל למשא ומתן רציני על שלום ולהשכנת שלום באזור המזרח התיכון. נעמוד עליה, כפי שהיא אושרה על ידי הכנסת. נוסיף לתבוע משא ומתן עליה לרבות המסמך השלישי כפי שהגשנו אותו על הצהרת העקרונות.

מצאתי, יחד עם שר החוץ בארצות הברית של אמריקה, גם עתה ידידות עמוקה בין שתי ארצותינו. היא נובעת מן הקשר הנפשי בין שני העמים, מן האמונה בדמוקרטיה, בחרות האדם, בצדק אנושי בעולם החופשי ובשמירה עליו ועל הערכים שלו. יש גם הכרה של אינטרס משותף בין שני העמים. אנחנו עוזרים איש לרעהו. הידידות הזאת תגבר גם על חילוקי הדעות אשר קמו בינינו על רקע השכנת השלום והמהות של חוזה השלום בינינו לבין שכנינו. זאת תקוותנו, זאת אמונתנו. הידידות העמוקה בינינו לבין ארצות הברית תגבר על הקשיים. אבל חובתי לומר, שאם אנחנו נעמוד בפני דרישות העלולות לפגוע בעניינים החיוניים ביותר של עמנו לא נהסס לומר גם לממשלת ארצות הברית: איננו יכולים לקבל תביעות אלה,

משום שהמדובר הוא בעתידנו ובעתידם של ילדינו. אנחנו מוקפים אויבים, אנחנו המדינה היחידה בעולם שנגדה יש כתב אשר לפיו היא צריכה להיעלם. אין מדינה ברחבי תבל שנגדה קיים מסמך כזה. מאחורי הארגון אשר כתב אותו עומדות רוב מדינות ערב ותומכות בו בנשק, בציוד ובכול. הנה הסכנה הצפויה לנו מכל עבר. משום כך אנחנו חייבים לגלות כל זהירות אפשרית כאשר אנחנו מעיינים באיזו שהיא הצעה ולומר "הן" כאשר היא לא פוגעת באינטרס האמיתי שלנו, בביטחוננו, בעתידנו, בזכויותינו; ולומר "לאו" כאשר ההצעה הזאת כן יכולה לפגוע באינטרס ובעתיד של עמנו. זה היום הוויכוח. אנחנו מנהלים אותו כעמים בני חורין ללא הסתרת דברים אבל באמונה עמוקה שאנחנו עומדים על עניין צודק. אנחנו נוסף לעמוד על העניין הצודק שלנו. אנחנו נתלכד סביב תוכנית השלום הצודקת של מדינת ישראל וכך נגבר על הקשיים ונצמיד את עמנו לקראת שלום.

[...]

אדוני היושב ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, דוברי האופוזיציה הציעו לנו לקראת השלום לבחון דרך אחרת. הייתי מבין, על פי שורת ההיגיון, לו היתה זאת דרך חדשה. היו אומרים לנו: ראו, אתם עשיתם מאמץ כמה חודשים, על פי דרככם, לפי תוכניתכם, להגיע להסכם עם מצרים, אולי גם עם מדינות אחרות, לזכות באהדת העולם, הדבר לא הצליח, תנסו דרך שלנו משום שעדיין לא נוסתה, היא חדשה. אבל הדרך הרי איננה חדשה. נוסתה כמה שנים, לא כמה חודשים, שנים רבות, והשאלה היא: האם היא הולכה לאותו הישג שאתם דורשים אותו במשך חודשים מספר מן הממשלה הזאת לאמור: הסכמי שלום, חוזי שלום, שלום-קבע? המצב הוא בדיוק הפוך. מה אתם מציעים? דרך ישנה שנוסתה הלך ונסה ולא הביאה לנו לא שלום וגם לא מניעת מלחמה.

[...]

ועתה אני רוצה לומר משהו בקשר לטענה אחרת: הממשלה הזאת רוצה להגשים את מצעה. נתחלחלתי. מי יודע איזו האשמה מוטלת עלינו. עד היום שמעתי האשמות הפוכות. עולה על במה חבר פרלמנט כלשהו ומטיח באוזני הממשלה: את התחייבת בפני העם ואת מתכחשת למצע שלך. הרי טרומן קרא למצע של מפלגה: חוזה עם העם, Contract with the people. אם זה כך, אם מצע הוא חוזה עם העם הבוחר, ההאשמה הפרדוקסלית הזאת שהנה יש ממשלה, והנה היא מנסה להגשים את מצעה, שומו שמים! המצע שלנו אינו המצע שלכם. ומה חשבתם, מורי ורבותי, שהממשלה הזאת תגשים את המצע שלכם? לשם כך היא נבחרה? היא נבחרה כדי להגשים את מצעה.

[...]

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אולי כבוד ראש הממשלה יוכל ללכת בעקבות דה-גול, שכאשר ראה שהמציאות השתנתה הוא שינה גם את המצע.

ראש הממשלה מנחם בגין:

אני אינני דה-גול. אני יהודי פשוט.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זה נכון.

ראש הממשלה מנחם בגין:

ודאי שזה נכון. אני יהודי פשוט. אני יודע שכאשר דה-גול עשה הסכם עם האלג'יראים הם לא דרשו את פריס ולא חלק מצרפת. זה ההבדל המכריע. הם דרשו שהצרפתים יצאו מאלג'יריה ויחיו בצרפת, והאלג'יראים יחיו באלג'יריה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

סאדאת דורש את ירושלים.

ראש הממשלה מנחם בגין:

ומאיתנו דורשים את החלק ההוא של ירושלים. שמענו זאת במו אוזנינו. לכן, אל תעשו השוואות שאין בהן שום היגיון. אני לא צריך להיות דה-גול.

תְּפִיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם דורשים את אדמת המולדת שהם יושבים עליה, ואתה רוצה את פריס.

(קריאת ביניים: בוקר טוב.)

ראש הממשלה מנחם בגין:

כל ימי רציתי רק את ירושלים. שמעתי לאחרונה האשמה נוספת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היא שייכת לשני העמים.

ראש הממשלה מנחם בגין:

כך שמעתי היום; אתם רוצים להחזיק ביהודה ושומרון. שוב - נתחלחלתי. איזה חטא? אנחנו רוצים להחזיק ביהודה ושומרון. אולי מותר לי להזכיר דברים שאולי

נשכחו. היתה מלחמת ששת הימים. התכנסה הכנסת. ולכם היה אז רוב. ברוב הזה, ביולי 1967, הכנסת קיבלה חוק, ובחוק הזה נאמר, שהממשלה רשאית בצו להחיל את השיפוט, המשפט והמנהל של המדינה על כל חלק של ארץ-ישראל. הרי יהודה ושומרון לכל הדעות הם חלק של ארץ-ישראל. [...]

זה חוק שהתקבל בכנסת על ידי הרוב שלכם. אתן לכם דוגמא אחרת, מעניינת מאד. איזו האשמה וחסא להחזיק ביהודה ושומרון... נכון, אנחנו רוצים שלום בלי שביהודה ושומרון יהיה שלטון זר. זה החטא, השמעתם? אומרים: שומו שמים, מה אתם עושים, יהודים רוצים שבחלק של ארץ-ישראל לא יהיה שלטון זר, חלק שעליו אבות אבותינו התפללו כל ימיהם. להפך, לא כי.

אתם טוענים שאמריקה לעולם לא תוכל לקבל את המצע, ואז תפנה נגדנו. לפעמים, אגיד לכם בפשטות, בכל זאת, עם כל הכבוד וההערכה - ואני בין אלה שמתייחסים בכבוד לארצות הברית של אמריקה ומעריך את כוחה וידידותה לישראל ועזרתה - לפעמים, עם כל הכבוד, שחיינו ייקבעו על ידי כך שממשלה אחרת תקבע עיקרון הפוך? לאן נגיע אם כך יהיה? איך הקמנו את מדינתנו? אני זוכר ימים, ב-1948, שבהם קיבלנו ידיעות שארצות הברית של אמריקה אינן רוצות שנכריז על עצמאותנו. ובכן, מה? תתבוננו. ארצות הברית של אמריקה, עכשיו, לוקחת בחשבון שתי אפשרויות שבהן לא יוטל שלטון זר ביהודה ושומרון, וצבא הגנה לישראל יישאר שם. שתי אפשרויות, לא אחת, להלכה, כמובן. אבל מבחינת ההנמקה האפשרויות האלה מעניינות מאד. לו היה מתקיים משאל עם, על פי ההצעה האמריקנית, בשני המקרים אנחנו נחזיק ביהודה ושומרון, נכון, ולא יהיה שם לא שלטון זר ולא ריבונות זרה. כיצד? אפשרות אחת - המשך המצב הקיים, מה שנקרא סטטוס-קוו, אין שינוי, יש אוטונומיה, צבאנו שם ואין ריבונות זרה ושלטון זר. אפשרות שנייה - החלטה על קשר לישראל. שתי האפשרויות, להלכה, קיימות. ארצות הברית של אמריקה לוקחת אפשרויות אלה בחשבון, ואתם פוסלים כל אפשרות כזאת מלכתחילה, כאילו עשינו חטא ופשע.

לא כי, מורי ורבותי, אני רוצה לסיים ולומר, אדוני היושב ראש, פתחנו בפריצת הדרך לקראת שלום. הגשנו תוכנית שלום טובה, הוגנת, כך אני משוכנע עד היום הזה. נכון, עד היום לא השגנו את המטרה. חל שינוי ושיבוש. הבה נתמיד בכך. במספר חודשים לא קובעים את פסק הדין. הבה נתמיד בכך כולנו, כפי שהצביעה הממשלה פה אחד והרוב המכריע בכנסת. ועוד נראה ימים אחרים. עוד לא כלו כל הקצין, עוד לא תמו כל המאמצים, עוד לא חלפו כל ההשפעות. בשום פנים ואופן לא נתייאש מן הסיכוי לשלום. נוסף ללכת בדרך הזאת ואנחנו מאמינים שאמנם כן, אנחנו נזכה גם לחוזי שלום. אבל לשם כך צריך שעם ישראל יוסיף לעשות את המאמצים כפי שממשלתו תעשה אותם גם בעתיד.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-ואחת של הכנסת התשיעית. יום רביעי, כ' אדר ב' תשל"ח 29 מארס 1978 - הודעת הממשלה על המצב המדיני. 29/03/1978

יסוד להסכם, להסכם המסגרת לגבי יהודה, שומרון ועזה, הלוא היא תוכנית האוטונומיה שלנו כפי שהצענו אותה בדצמבר אשתקד. ואמנם כן אלו הצעותינו: הוצאת הממשל הצבאי, לרבות מנהלו האזרחי. התושבים הערביים יבחרו בעצמם מועצה מנהלית. אנחנו לא נתערב בניהול ענייניהם היומיומיים. מבחינת ביטחוננו הלאומי, עיקר העיקרים הוא הישארותו של צה"ל ביהודה, שומרון ועזה.

[...]

בהסכם המקורי כתבנו לאמור: תהא נסיגה, ובאנגלית A withdrawal, של כוחות מזוינים ישראלים ותהיה פריסה מחדש של הכוחות הישראליים שיישארו לאזורי בטחון שיפורטו. במילים אחרות: הסכמנו להוציא מספר מסוים של חיילינו, ואילו שאר החיילים יוותרו ביהודה, שומרון ועזה. הפריסה תיעשה בקרוב, והם, חיילי ישראל, ורק והם, ישמרו על ביטחוננו הלאומי. צבאנו יישאר ביהודה ושומרון מעבר לתקופת המעבר. זה השינוי היסודי בכל הדיונים שחל מאז השנתיים האחרונות ועד עצם היום הזה.

[...]

לא השארנו שום ספק והודענו כי אחר תקופת המעבר של חמש שנים, משתעלה להכרעה בעיית הריבונות, אנחנו נתבע את זכותנו לריבונות על יהודה, שומרון ועזה. אם יושג הסכם על רקע תביעות נגדיות, ניחא; לא יושג הסכם, התוצאה תהיה שהסדרי האוטונומיה והבטחון של ישראל יימשכו.

עתה אני מבקש להפנות את תשומת לב [...] מה אנחנו מנענו בהסכם הזה לעומת ההצעות הקודמות שהוגשו לנו: א) אין ולא יהיה שום משאל עם ביהודה, שומרון ועזה. היינו צריכים להזכיר בוועידה לידידינו כי מיינרצהאגן [קצין בריטי שתמך בתנועה הציונית] כותב בזיכרונותיו שבשנות ה-20 הציעו לארתור ג'יימס בלפור לערוך משאל עם על ארץ-ישראל, ושר החוץ הבריטי דאז השיב: אם יהיה משאל עם על ארץ-ישראל מן הדין שישתתפו בו כל היהודים ברחבי תבל. ההצעה הזאת הוסרה, והאישור יינתן על ידי הנבחרים של התושבים. שנית, אין ולא תהיה בשום תנאי ובשום אופן מדינה פלשתינאית.

[...] ארגון המרצחים הקרוי P.L.O. איננו שום גורם במשא ומתן ולא יהיה. זכינו לשמוע מפי נשיא ארצות הברית את השוואה הנכונה בינו לבין הארגון הנאצי, משום שזה ארגון שלא רק מתעתד כביכול להחריב את מדינת ישראל - לעולם לא יזכה לכך - אלא הוא הפך את האוכלוסייה האזרחית למטרה היחידה של התקפותיו. לבסוף הדברים מתנקמים בו, ומתנהלת עכשיו ונדטה בין החלקים שלו. ואתם יודעים היטב מה קרה לאחרונה בביירות. תלמדו לקח מזה ותיזהרו, רבותי. אתם גם כן יכולים להיות באחד הימים קורבנותיו של ארגון זה.

מליאת הכנסת. כנס מיוחד של הכנסת, הישיבה המאה-וארבעים-וחמש של הכנסת התשיעית. יום שני, כ"ג אלול תשל"ח 25 ספטמבר 1978 - הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ דייוויד. 25/09/1978.

המאמץ להפוך את הסכמי המסגרת לחוזי שלום מלאים שיענו על דרישות הצדדים כלל משא ומתן מורכב שבעבורו התכנסו הצדדים שנית בקמפ דייוויד. לבסוף, יצירתיות ושימוש זהיר במילים, מלווים במכתבי הבהרה מטעם נשיא ארצות הברית אל הצדדים אפשרו את חתימת ההסכם.

החלטות האו"ם 242 ו-338 הוסכמו כבסיס למשא ומתן בעתיד גם עם מדינות נוספות, אך הובהר כי הפרשנות שלהן אינה ריבונות זרה ביהודה, שומרון וחבל עזה, אלא פירוק הממשל הצבאי ונסיגה חלקית של צה"ל ביהודה ושומרון. לאור זאת, כפי שצוין לעיל, אם ייעשו צעדים חד-צדדיים להחלת ריבונות ביהודה, שומרון וחבל עזה תהיה זו הפרה של הסכמי קמפ דייוויד. בכך ראה מנחם בגין הישג היסטורי המחייב את ארצות הברית, מתוך מחויבותם להסכמי קמפ דייוויד וחתימתם עליו כעדים, להתנגד להכרזה חד-צדדית על ריבונות שאינה ישראלית על יהודה ושומרון.

בנוסף, במכתבים הנלווים להסכם הובהר כי הביטוי *palestinian people* המופיע בהסכמי קמפ דייוויד מובן על ידי ישראל כערבבי ארץ-ישראל, כי השלטון העצמי לערביי ארץ-ישראל הוא מנהלי בלבד וכי האוטונומיה היא פרסונלית ולא אוטונומיה טריטוריאלית, כלומר היא חלה על התושבים ולא על חלקת אדמה, ואיננה "קורעת את ארץ-ישראל ממדינת ישראל"¹⁴.

אדוני היושב ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, בשעה מוקדמת זו, בבואי לסכם דיון שנמשך יומיים ולילה, דיון חסר תקדים בכנסת במשך שלושים שנה תמימות, הריני מבקש קודם כל להעלות על נס את חשיבותו של הדיון הזה. זוהי אחת השעות הגדולות של הפרלמנט שלנו. מדי פעם בפעם, כוותיק בבית הזה, אני טוען באוזני החברים שבדרך כלל בכל בית נבחרים דמוקרטי הימים ימי קטנות: מעשי חקיקה, דיון על מס, על עיריה ועוד. אבל יש יום או יש לילה או יש שעה שבהם כל הגדולה, התפארת וההוד של פרלמנט חופשי ודמוקרטי עולים לנגד עיני כל האומה, לנגד עיני כל העמים.

זהו הלילה, אלה היומיים, זוהי השעה. אין כופין ואין אונס. גם הבוקר תצביע הכנסת על פי רצונה שלה והחלטות סיעותיה החופשיות - ויש סיעות שחבריהן יצביעו לפי הכרתם והחלטתם הם - וההכרעה תהיה גורלית, רבת משמעות ובלא הפרזה ניתן לומר, היסטורית, כי אנו עומדים, כפי שאנו מאמינים, לפני מפנה, לפחות, ביחסים בין שני עמים מזרח תיכוניים מתוך תקווה שהוא יהיה יסוד למפנה בינינו לבין האחרים. הנה זכינו לשעה גדולה בחיינו הלאומיים הפרלמנטריים. אשרינו שזכינו לשעה זאת.

14 פרטים נוספים בדבר המשא ומתן על המכתבים הנלווים ועל הפרשנות המקובלת להסכמי קמפ דייוויד ראו: הישיבה המאתיים-ושש על חזרה השלום בין ישראל ובין מצרים. כרך 85. 20/03/1979. מליאת הכנסת; פרוטוקול שיחה עם נשיא ארצות הברית ג'ימי קרטר, מזכיר המדינה של ארצות הברית ואנס, ראש ממשלת ישראל מנחם בגין, שר החוץ של מדינת ישראל משה דיין והיועץ המשפטי לממשלת ישראל אהרן ברק מ-16 ספטמבר 1978.

[...]

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לשאול אותך: מדוע זו פגיעה ברגשות העם להגיד שגם לעם הערבי הפלשתינאי יש הזכות להקים את מדינתו העצמאית? הלוא רקדו ב-1947 בחוצות תל אביב.

[...]

ראש הממשלה מנחם בגין:

חבר הכנסת טובי, שאלת שאלה בכבוד ואני בכבוד אשיב לך. אני מבקש. אני רוצה להשיב לו. אני רוצה בכבוד להשיב כפי שהשאלה נשאלה בכבוד. כאשר היו מחולות ב-1947 היהודים לא רקדו משום שנלקחה מהם ירושלים ובית לחם יהודה אלא הם שמחו שתהיה להם מדינה משלהם אחרי תשע עשרה מאות שנים של נדודים ברחבי תבל, של העלאות על מוקד, של רצח, של רדיפות, של גטאות, ובדור האחרון - של השמדת שלישי מעמם.

לכן אנחנו, שלא רקדנו, אנחנו שעדיין היינו במחתרת ואמרנו שאיננו יוצאים במחול משום שחולקה מולדתנו, מבינים לרוחו של עמנו כי לפתע, נכון, אחרי מלחמת שחרור רבת ערך היסטורי, רבת קורבנות, זכו ליום שבו ידעו שתהיה להם ממשלה שלהם, פרלמנט שלהם, צבא שלהם אשר יגן עליהם כך שלא יסחבו יהודי לתא הגזים, לא יתלו ילד יהודי קטן.

על זה היתה שמחת חידוש ימינו כקדם, שיש לנו עצמאות. אתה יודע שאני מכבד את העם הערבי משחר נעורי. [...] אבל תתבונן על מה שקרה. תחשוב אתה על התופעה ההיא. מדינת ישראל, ומסביב - האם הם קיבלו את ההחלטה ההיא או שהם החליטו להטביע אותה בדם? אנחנו זוכרים את ההחלטות שהתקבלו, את החיים שהושמדו, ולכן ניתנה לנו עצה שלא נכריז על עצמאותנו, והיו חילוקי דעות בין המפלגות, והקמנו את מדינתנו.

מה קרה, חבר הכנסת טובי, כדי שנוכל לקיים את עצמאותנו? אחוז אחד מן התושבים היהודים שהיו אז בארץ נהרגו. לפי המספרים של היום אחוז אחד מן האוכלוסייה פירושו 30 אלף איש. האם אתה מתאר לעצמך מה היה קורה אם עמנו היה מקריב 30 אלף מבניו? זה מה שקרה בשנת 1948.

[...]

אדוני היושב ראש, לגבי רעיון האוטונומיה אומר: ודאי שאפשר להלך עלינו אימים, לבקר אותנו, לדחות אותנו, אפילו ללגלג עליו. אפשר הכול לעשות אבל, מורי ורבותי, עובדה היא - והיום אפשר לומר זאת מתוך הכרה מלאה - שהרעיון הזה היה המפתח להשגת חוזה השלום עם מצרים. בלעדיו לא היינו מגיעים עד

הלום. זה רק רעיון ואין זו סיבה לחדווה מיוחדת אבל עובדה היא שידידי מהמערך, יריבי הנכבדים, מגישים היום הצעת החלטה שבה יש תוכנית שלהם, כפי שעבדו אותה, לאוטונומיה.

יש בזה משהו כי לפני כן נדחתה תוכנית זו על הסף ולחלוטין. היום כל הבית מבין. זה היה רעיון חשוב, חיובי, והוא היה היחיד שאפשר לנו קשר של חוזה שלום עם מצרים. נכון, שוב אומר בפני עם ועדה: תהיה לנו שנה של מערכה, ואולי היא תהיה קשה, אולי גם מבית, גם מחוץ; אולי יישמעו קולות שונים.

אני מודיע שאנחנו רוצים בלב שלם להגשים את הרעיון הזה ולאפשר לשכנינו הערבים לנהל את ענייניהם על ידי מוסד שהם בעצמם יבחרו בו בבחירות חופשיות, סודיות, כל אחד עם פתק הבוחר ביום שצריך להיות יום גדול להם וגם לנו, שפעם ראשונה ילכו לקלפי כבני חורין ובלא פחד. אנחנו נבטיח שלא יפחדו אם הם ירצו בכך, ויבחרו להם את נציגיהם, ונציגיהם ינהלו להם את ענייניהם היימיומיים בכל השטחים, בכל תחומי החיים.

[...]

האמת הפשוטה היא דווקא שהנשיא סאדאת לא חיפש לו שום כסות עיניים וייתכן שיהיה לנו ויכוח איתו. מה שאמרתי עומד בתוקף אבל אני חייב להוסיף ולומר: לא הטעינו איש. מן הרגע הראשון אמרנו: האוטונומיה הזאת תקום ותקום בתנאי שיהיה בטחון לישראל ביהודה, בשומרון ובעזה ומהם. זה תנאי בל יעבור.

כך אמרנו לנשיא ארצות הברית, כך לנשיא סאדאת, כך בכל הזדמנות בפומבי, בכל הוועידות והפגישות - תנאי בל יעבור, והא בהא תליא [והדברים תלויים אלה באלה]. אז גם לזה הייתי מבקש שניתן, כפי שהצברים אוהבים לומר, "צ'אנס", סיכוי, ניסיון.

הבה ונעשה. איך אפשר לחיות יחד בארץ הקטנטונת הזאת? כל הרוחב מן הירדן ועד הים הוא 70 קילומטר, 40 מייל. איפה יש לכם ארצות רבות קטנות כאלה על פני כדור הארץ? דווקא לחלק אותה, גבול יעבור בתוכה? זה הפתרון הגאוני, והגבול יהיה לגבול דמים. מאין אני יודע זאת? - מפי מורה המורים ושמו הניסיון. ולא ללמוד מניסיון של תשע עשרה שנים? אנחנו לא נתחמק מן ההוראה הזאת של המורה המיוחד הזה.

ולכן במה חטאנו שאנחנו רוצים לתת את האפשרות לנסות ולחיות יחד? מה אתה אומר, חבר הכנסת וילנר, שיהיה בגדה המערבית, לפי לשונך? מה אתה רוצה, שאנחנו נרשה כי חיילינו ילכו ושיידו בהם אבנים? וכל אבן יכולה לא רק לפצוע אלא גם להרוג. אנחנו רוצים שנחיה בשלום.

[...]

אדוני היושב ראש, רעיון האוטונומיה פתח את האפשרות גם לכרות חוזה שלום עם מצרים. אנחנו רוצים להגשים אותו בתנאי בל יעבור: אין עוד גבול, חיים יחד, בשלום, בכבוד הדדי, בהבנה, בחרות, בלא פגיעה בשום צד. תראה כמה יפה תהיה ארץ-ישראל בתנאים כאלה.

הבה ונעשה את הניסיון לבנות אותה כך. הלוואי שהיו שומעים בקולנו ב-1948 כאשר כל הארגונים - ההגנה, אצ"ל ולח"י - קראו לשכנינו: הפסיקו את שפיות הדמים, בואו שכנינו הערבים ונחיה יחד ונבנה את הארץ יחד לתפארת עולם. כך רצינו עוד לפני שלושים שנה ומעלה ולא נסתייע הדבר. חמש מלחמות נאסרו עלינו.

[...]

אדוני היושב ראש, אומר עכשיו מילים אישיות לחלוטין, מילים ספורות. אני רוצה לספר לחברי הוותיקים בבית הזה, שהוא ביתי השני כי מחצית חיי ביליתי בו, מה ההרגשה שאני נושא בלבי. נכון, יש חדווה שהגענו לשעה כזאת, יש דאגה לעתיד, מוכרח להיות דאגה; יש גם חרדה בלב, טבעית לחלוטין. אך על אף כל אלה ועם כל אלה יש בלב גם הכרה שאנחנו הגענו לאיזה מפנה.

הלוואי שיהיה זה מפנה שכולו חיוב, לנו, לעם המצרי, לעמים אחרים מסביבנו. כי אנחנו בכל לבנו ובכל נפשנו, כולנו יחד, רוצים להשיג את המטרה שאין פשוטה ממנה ואין אנושית ממנה: שלום. בעזרת השם, יהי רצון שנוכל לשוב מן החתימה ולומר לעמנו: הבאנו שלום עליכם.

מליאת הכנסת. הישיבה המאתיים-ושבע של הכנסת התשיעית. יום רביעי, כ"ב אדר תשל"ט
21 מארס 1979 - הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים - תשובת ראש
הממשלה. 21/03/1979.

[...] כתבנו שאנחנו מכירים גם בזכויותיהם של ערביי ארץ-ישראל. נכון. בנוסח האנגלי כתוב: "the legitimate rights of the Palestinian people". יש מכתבים ביני לבין קרט. המכתבים פורסמו. חבר הכנסת פרס קרא אותם. גם הערבים קראו אותם. בכל מקום שכתוב West Bank - זה יהודה ושומרון, ועמדנו על זה בכל תוקף.

פירוש הדבר ערביי יהודה ושומרון, ערביי ארץ-ישראל. אבל שם הוכנסה גם המילה "גם". פירוש הדבר ליהודים זכויות ביהודה ובשומרון וגם לערביי ארץ-ישראל יש זכויות. כן, יש להם. לכן הצענו להם אוטונומיה.

איננו רוצים לשלוט בהם ולהתערב בחייהם הפנימיים, איננו רוצים לקבוע את המהלכים של חיי יומיום. לכן הצענו אוטונומיה מלאה. נבחר אחר המועצה המנהלית. ביחס למועצה המנהלית כתוב: self-governing authority. נאמר: מכל מלמדי השכלתי. לפחות את הפסוק הזה תקבל. גם כן תרגיל. תשמע יפה.

ובכן, היה כתוב: self-governing authority. דרשנו לכתוב : administrative council - מועצה מנהלית. אמר אלבז, משפטן מוכשר מאד, שאיננו דווקא מידידי ישראל: אם תכתבו administrative council - פירוש הדבר - מועצה מנהלית, ופירוש הדבר שבכל מקום שכתוב self-governing authority פירוש הדבר administrative council.

אמר הפרופסור ברק, היועץ המשפטי לממשלה דאז ושופט בית המשפט העליון דהיום: לזה בדיוק אנחנו מתכוונים.

כאשר האמריקנים, באחד הימים, הגישו טיוטה ובה לא היו המילים administrative council היה צריך להחזיר אותן על פי דרישת נשיא ארצות הברית. כאשר ישבתי איתו בחדר הישיבות של הממשלה האמריקנית, אמרתי לו: אדוני הנשיא, כתוב בסוגריים administrative council; מדוע מילים אלה אינן מופיעות? הוא פנה ליועציו ושאל שאלה רצינית - אני מצטט אותן: "מדוע איננו יכולים להשתמש בשפת הסכם קמפ דייוויד?" ובמשך 24 שעות המילים האלה הוחזרו לנוסח.

[...]

נקבע בהסכם קמפ דייוויד שתהיה נסיגה של צה"ל מיהודה, שומרון ועזה. אבל כדי לדייק אני צריך לומר הפעם - בפעם הראשונה בעברית: תהיה נסיגה מסוימת. מה פירוש מילים אלו? כי מלכתחילה הציעו לכתוב the withdrawal אחר כך withdrawal. לא הסכמנו.

אחר כך הצעתי לכתוב a withdrawal. זה נתקבל, והתרגום המדויק: "נסיגה מסוימת". והראיה - בהמשך המשפט כתוב "שיישארו"; כלומר באנגלית המילה remaining יש לה משמעות כפולה: הכוחות הנותרים לגבי אלה שייסוגו והכוחות שיישארו.

לכן קיבלנו את החתימה של ארצות הברית של אמריקה ושל מצרים. בפעם הראשונה בתולדות ישראל ארצות הברית של אמריקה, הגדולה במעצמות תבל, ומצרים, הגדולה במדינות ערב, הסכימו, בחתימת נשיאיהן, שצה"ל יהיה ביהודה, בשומרון ועזה והוא יתפרס על פי מפה שאנו נראה אותה לכל עמי תבל - שום דבר לא נסתיר - כדי שיהיה בטחון לנו ולערבים; כדי שלא יישפך דם, כדי שלא יירצחו ילדים יהודים ולא ייפגעו סטודנטים ערבים, כדי שיהיה בטחון לשני העמים. כך קבענו ויהיה כך.

לא לקרוא משפט כזה בהסכם קמפ דייוויד, ידידים יקרים? זה דבר קל בעיניכם, ההסכמה של ארצות הברית ומצרים, שצה"ל יישאר, לא חמש שנים בלבד, ביהודה, בשומרון ועזה?

[...]

הצבא שלנו יישאר, הצבא שלנו יקיים את הבטחת הצבא שלנו וישמור על שלום עמנו, גם על שלום הערבים, אני רוצה להבטיח לכל ערביי ארץ-ישראל: אצבע לא תורם עליכם אם לא תרימו יד על ילד יהודי, על אישה יהודייה ואזרח יהודי. איש מכם לא ייפגע, איש מכם לא יגורש מאדמתו, מכפרו, מעירו.

מליאת הכנסת. הישיבה המאתיים-ושבע-עשרה של הכנסת התשיעית. יום שני, י' אייר תשל"ט 7 מאי 1979 - סקירת ראש הממשלה על פעולות משרדו. 07/05/1979.

נשיא מצרים, אנואר סאדאת, נרצח על ידי קנאים מוסלמים ב-1981. מינויו של חוסני מובארק כיוורשו, העמיד את הסכמי השלום אל מול המבחן המשמעותי הראשון להמשכותם ויישומם. לכך נוספה בחירתו הטרייה של רונלד רייגן לנשיא ארצות הברית, שלמרות תמיכתו האיתנה במדינת ישראל, לא היה מעורב במשא ומתן עם מצרים, ועל כן לא בהכרח קיבל את הפרשנות הישראלית להסכמים.

אתגרים אלו הובילו את מדינת ישראל לסדרה של משברים מול ארצות הברית ומצרים על אופן יישום ההסכם ככתבו, כלשונו ועל פי המכתבים הנלווים לו. משברים אלו חידדו נקודות שהיו חשובות עבור מנחם בגין בגיבוש ההסכמים והם מעידים שוב על עיקרי השקפתו, הקשר הבלתי ניתק של עם ישראל עם יהודה, שומרון וחבל עזה יחד עם שמירת זכויותיהם וחירויותיהם של כל תושביה.

בקשר עם התחייבות זו לעיקר שבחלק הראשון של הסכם קמפ דייוויד, הודעתי בתשובתי לנשיא מובארק על דברי ברכתו לרגל יום העצמאות, כי אני מציע לו לקבוע במהירות האפשרית את חידוש המשא ומתן על האוטונומיה המלאה לתושבים הערבים של יהודה, שומרון וחבל עזה, ולהתרכז בעיקר סביב בחירתה, הקמתה והפעלתה של רשות המנהל העצמית - המועצה המנהלית.

מובן מאליו, שמשא ומתן זה צריך להתקיים בבירותיהן של שלוש האומות המשתתפות בו. משלחת ישראל תצא ברצון הן לקהיר והן לווינגטון, ובלבד שהמשלחות המצרית והאמריקנית יבואו לשיחות בירושלים. אין להעלות על הדעת, אדוני היושב ראש, שאנחנו נסכים להחרמת ירושלים בירתנו כאחד משלושת המקומות לניהול המשא ומתן.

[...]

התחייבנו לאוטונומיה, לא למדינה פלשתינאית ביהודה, בשומרון ובעזה, ובשום תנאי לא נסכים להקמתה. הבטחנו אוטונומיה, לא הגדרה עצמית שאחד פירושה ואין זולתו - מדינה. לפירוש היחידי הזה קיבלתי אישור מפיו של מי שהיה עד לפני כמה שבועות, עד לפני פרוץ הסכסוך החמור על איי פוקלנד, שר החוץ של בריטניה, הלורד קרינגטון.

שאלתיו בימי ביקורו האחרון בירושלים: מדוע אתם, הבריטים, מטיפים להקמת מדינה פלשתינאית? היא תערער את ביטחוננו, לא את ביטחונכם; היא תהיה סכנה לקיומנו, לא לקיומכם; לא בריטים ייהרגו על ידיה, ממנה יבואו רוצחי

יהודים. על הטענות האלה, הכנות, הנכונות והצודקות, השיב לי שר החוץ הבריטי לאמור: מעולם לא אמרנו מדינה פלשתינאית; תמיד השתמשנו בביטוי הגדרה עצמית. על כך השיבותי לו: הגדרה עצמית פירושה מדינה. והלורד קרינגטון מצדו הפטיר ביושר לבב: זה נכון. ודאי שזה נכון. אנחנו איננו יכולים לשחק במילים יפות אך מטעות, כי מדובר בקיומנו, בשלום ילדינו ובביטחונם. לכן דחינו את מושג ההגדרה העצמית במפגש איסמאעיליה ובכל שלושה עשר ימי הדיונים של ועידת קמפ דייוויד.

בסיכום: אוטונומיה - הן; מדינה פלשתינאית, אם במפורש ואם בהסוואה מילולית - בשום תנאי לא. לפיכך גם כתבנו בקווי היסוד של הממשלה, שאושרו בכנסת ביום ה' במנחם אב התשמ"א, 5 באוגוסט 1981, לאמור: "האוטונומיה שהוסכם עליה בקמפ דייוויד אינה ריבונות ואינה הגדרה עצמית. הסכמי האוטונומיה שנקבעו בקמפ דייוויד הן ערובה, שלא תקום בשום תנאי מדינה פלשתינאית בשטחי ארץ-ישראל המערבית". ולהלן: "עם תום תקופת המעבר שנקבעה בהסכמי קמפ דייוויד תעלה ישראל את תביעתה ותפעל למימוש זכותה לריבונות על יהודה, שומרון וחבל עזה".

ועוד נאמר בסעיף ט' לקווי היסוד: ההתנחלות בארץ-ישראל היא זכות וחלק בלתי נפרד של בטחון האומה. הממשלה תפעל לחיזוק ההתיישבות, להרחבתה ולפיתוחה. הממשלה תוסיף לקיים את הכלל, כי התיישבות יהודית לא תביא לנישולו של איש מאדמתו או מכפרו או מעירו.

בקשר לסעיף ח' לקווי היסוד, אדוני היושב ראש, הריני בא להודיע, על דעת הממשלה, כי משתחל בבוא היום ריבונותנו הממלכתית על יהודה, שומרון וחבל עזה, נשמור ונקיים את האוטונומיה המלאה לתושבים הערבים בשטחי ארץ-ישראל אלה, כפי שהוסכם בקמפ דייוויד וכפי שיוסכם [...] במשא ומתן המחודש, שיש להניח כי יתחדש בקרוב.

מליאת הכנסת. הישיבה השמונים של הכנסת העשירית. יום שלישי, י"א אייר תשמ"ב 4 מאי 1982 - הודעת הממשלה על המצב המדיני. 04/05/1982

אחד המשברים המרכזיים ביחסי ישראל ארצות הברית בתקופת כהונתם של מנחם בגין כראש ממשלה ורונלד רייגן כנשיא ארצות הברית היה סביב פרסום תוכנית רייגן שכללה סעיפים שסטו מההסכמות שהושגו בקמפ דייוויד.

[...] "הגדרת האוטונומיה המלאה מעניקה לתושבים הפלשתינים סמכות ממשית לגבי עצמם, לגבי האדמה ואוצרותיה, כפוף לביטחונות הוגנים בעניין המים". עלי להסביר לכנסת, שהמשפט האחרון הוא למענו כביכול: אנחנו צריכים לקבל ממישהו ביטחונות הוגנים בעניין המים, שגם לנו יהיו קצת מים בשומרון, שלא ייקחו אותם מאיתנו לחלוטין. זו משמעות הפסקה; היא פרו-ישראלית. אבל ביחס לאוטונומיה - זו חלה על הערבים, התושבים, ועל האדמה ואוצרותיה.

אני מחזיק פה את הספר ששמו הסכם קמפ דייוויד. אני מוכן להישאר שעה תמימה בבית הזה, ולפתוח את הספר הזה בפני כל אחד מחברי הכנסת בלא הבדל סיעה - יקרא וייוכח אם יש בהסכם מילים כאלו. אין. הכניסו אותן עכשיו. וההבדל הוא עולם ומלואו. שלושה עשר ימים ושלושה עשר לילות ישבנו בקמפ דייוויד, והמשלחת הישראלית קבעה, תבעה, הבהירה: האוטונומיה היא לתושבים ולא לשטח. האוטונומיה - רעיון שלנו; המילה "מלאה" - שלנו; האוטונומיה היא לתושבים ולא לשטח.

הבדלנו זאת בצורה המפורשת ביותר. הרי ההבדל הוא ברור כל כך: אילו היתה האוטונומיה לשטח, היינו מסכימים לקריעת יהודה ושומרון מארץ-ישראל העברית, מארץ-ישראל וממדינת ישראל. לכן עמדנו בתוקף עד היום האחרון, עד הרגע האחרון, שהאוטונומיה היא כמו שכתוב: "to the inhabitants". לא כתוב "to the land", אלא "to the inhabitants". אין זכר למילים "and its resources" בהסכם קמפ דייוויד. זה היתוסף. והרי זה משנה את כל המצב, את כל תוכנה ומהותה של האוטונומיה כפי שאנחנו הבטחנו אותה, על פי יוזמתנו.

[...]

יכולתי למנות עוד פסקאות. לדוגמא - אלה מספיקות. כל הדברים האלה הושמעו בשם הנשיא של המעצמה הגדולה, הידידותית. ואני רוצה לומר בסוגריים, אדוני היושב ראש: היום אין עומדת על הפרק ידידות ישראל-ארצות הברית. ידידות זו בין שני עמינו, בין שתי ארצותינו, עומדת, קיימת. יש לנו היום ויכוח עם ממשלת ארצות הברית. אני בטוח שאנחנו נזכה בוויכוח הזה, אני בטוח שכל הרע הזה יוסר הצדה. כבר היו מסמכים, גם אמריקניים, שלא נותר מהם אלא זכרם. התוכנית הזאת, לדעתי, מתה בהיוולדה. היום היא כבר לא קיימת, ובוודאי בעתיד לא יישאר ממנה אלא זכרה. והידידות בין ישראל ובין ארצות הברית של אמריקה תוסיף להיות קיימת ותהיה לבבית. עם נשיא ידידותי אנחנו נהיה ידידים, ועם ממשלה ידידותית אנחנו נהיה ידידים.

[...]

עתה אני רוצה להציג פעם נוספת את השאלה, ומיד אשיב עליה. הנה, חמישה סעיפים, אין להם מקום בהסכם קמפ דייוויד, לא נרשמו כלל. הם מופיעים בעמדות. זה צריך להדאיג, צריך לעמוד נגד זה. אחד הדיפלומטים האמריקנים, בעת ויכוח שנערך בימים אלה על אותו מסמך שקיבלתי, והוא נקרא "עמדות אמריקניות", "American positions", אמר לי בשאלה: נכון, אנחנו חתמנו על הסכם קמפ דייוויד; אמרתי לו: אתם חתמתם כעד; נכון, אנחנו חתמנו כעד, אסור לנו להוסיף? אמרתי לו: אדוני, ודאי שאסור לכם להוסיף, על ידי תוספת אתם יכולים לפעמים לסלק את כל ההסכם.

משל קטן, למה הדבר דומה: אני אקבל שטר התחייבות ממישהו שמתחייב לשלם לי באחד הימים 5,000 שקל - יותר מזה אין לי - ומה אעשה? - אוסיף אפס קטן. מה שיניתי? שום דבר לא שיניתי. ההסכם נשאר על כנו. להוסיף? שמעתם: הוסיפו דברים שאין להם זכר בהסכם קמפ דייוויד, שינו את כל תוכנו, סילפו את כל מהותו, ואחר כך באים לומר: את ההסכם החדש תקבלו. אנחנו ממאנים.

[...]

על יהודה ועל שומרון, עריסת תרבותנו, על ארץ-ישראל. כל יום אני אומר: אשרני שנתפסתי על דבר מצווה. אנחנו מנהלים את המערכה הזאת בהתרוממות רוח, בגאווה יהודית, באמונה עמוקה. אין לנו שום פיק ברכיים. איש לא יקבע בשבילנו את גבולותיה של ארץ-ישראל. איש לא יקבע בשבילנו מה היא מולדתנו.

קיבלתי את המכתב של הנשיא רייגן, שאמר: אפילו תשובתכם לא תהיה חיובית "I will stand by this position with total dedication". אני מקבל את הדברים ברצינות. אני פונה לנשיא רייגן מבמת כנסת ישראל ואומר לו במילים פשוטות: ממשלת ישראל קבעה את עמדתה כלפי העמדות שבשמך הועברו אלי - לאו, דחינו אותן, ומאחורי עמדה זו נעמוד "with total dedication".

אבל יש הבדל. בשבילך, אדוני הנשיא, זה עניין מדיני. אולי אתה צריך בכל זאת להתקרב יותר לערב הסעודית; אולי אתה רוצה שוב ללחוץ את ידו של המלך חוסיין, לאחר שהוא היה "ברוגז" במשך ארבע שנים תמימות עם קודמך, הנשיא קרט, ואפילו סירב לבוא לווינגטון; אולי יש לך מגמות נוספות בעולם הערבי. זו מדיניות. אני מכבד אותה. זה דבר רציני. בשבילי, אדוני הנשיא, בשבילנו, אדוני הנשיא, חיינו הם, מולדתנו היא, ארצנו, ארץ אבותינו וארץ בנינו. זה ההבדל. והעולם כולו ייווכח איזו dedication תזכה.

שום פיק ברכיים אין לנו. אנחנו ידידי אמריקה ונוסיף להיות ידידי אמריקה. בעניין לבנון, אנחנו משתפים פעולה ונוסיף לשתף פעולה. אם מישהו ירצה להוציא מידנינו את יהודה ושומרון, נאמר לו: יהודה ושומרון לעם היהודי לדורי דורות. כן, למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט. זאת הודעתו של העם היהודי ברובו המכריע במולדת ובתפוצות הגולה. אני רק משמש לו פה. וילעגו המלעיגים ויתלוצצו המתלוצצים. ביאליק אמר משהו על המתלוצצים האלה. שום דבר לא ישנה את המצב הזה, ונזכה במערכה, בעזרת השם. בעזרת השם, נזכה במערכה הזאת ונוציא את עמנו למרחב.

מליאת הכנסת. הישיבה המאה-עשרים-ואחת של הכנסת העשירית. יום רביעי, כ' אלול תשמ"ב 8 ספטמבר 1982 - הודעת הממשלה על מבצע "שלום הגליל". 08/09/1982.

עם קום המדינה האמין מנחם בגין כי למרות חלוקת הארץ, עתידה של המדינה קשור בשיבה לכל חבלי ארץ-ישראל, וכי שגשוגה תלוי בחברת מופת שתיבנה בארץ זו, על כל הלאומים והמעמדות שבה, שיחיו בארץ אחת ובמדינה אחת, בשוויון זכויות וביחסי שכנות טובים.

קמה מדינת ישראל

אזרחי המולדת העברית, חיילי ישראל, נוער עברי, אחיותי ואחי בציון,

מקץ שנים רבות של מלחמה במחתרת, של רדיפות ועינויים, עינויי גוף ונפש, מתייצבים לפניכם המורדים במלכות הרשע כשברכת הודיה בפייהם ותפילה למרום בלבם.

הברכה היא זו שאבותינו בירכו ביום חג ומועד; הברכה היא זו ששפתותיהם דובבו על פרי חדש. והן חג במשכנותינו; ופרי חדש ורך עולה לנגד עינינו. המרד העברי של השנים תש"ד-תש"ח הוכתר בהצלחה, המרד העברי הראשון אחרי התקוממות החשמונאים שנסתיים בניצחון. שלטון השעבוד של בריטניה בארץ מולדתנו הוכה, עורער, פורר וסולק. קמה, תוך מלחמת דמים, תוך מלחמת כיבוש, מדינת ישראל.

נסללה הדרך לשיבת ציון המונית. הונח היסוד - רק היסוד הונח - לעצמאות עברית ממשית. נסתיים שלב אחד - רק שלב אחד - של מלחמת השחרור העברית, שמטרתה הנצחית להחזיר את עם ישראל - את עם ישראל כולו - לארץ מכורתו, ולהחזיר את ארץ-ישראל - את ארץ-ישראל כולה - לעמה-בעליה. ואם נזכור, כי הדבר קם והיה בעצם תקופת ההשמדה הטוטלית של היהודי באשר הוא יהודי; אם נזכור כי המעטים שוב ניצחו את הרבים שקמו על ישראל לכלותו והוא יכול להם - אזי, אף על פי שעדיין לא תם כוס הייסורים של אמהותינו וילדינו, הזכות בידינו והחובה עלינו להודות, מתוך הכנעת לב, לצור ישראל וגואלו על הנסים והנפלאות שעשה עמנו בזמן הזה, כמו בימים ההם.

ועל כן, בכל לבנו ובכל נפשנו נאמר היום - היום הראשון להשתחררותנו מעול השעבוד הבריטי - ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

[...]

אולם, גם לאחר שננצח במערכה הזאת - ואנו ננצח בה - יהיו דרושים מאמצים עליונים, כדי לקיים את עצמאותנו, כדי לשחרר את מולדתנו. קודם כל יהיה צורך לגדל, להאדיר ולטפח את הזרוע המזוינת של ישראל, אשר בלעדיה לא יהיו לנו לא מולדת, לא חרות ואף לא קיום. הצבא העברי

יכול להיות, ומוכרח להיות, מן המאומנים והמשובחים בין צבאות העולם. במלחמה החדשה לא המספרים קובעים; קובעת הרוח, קובע המוח. והרוח של לוחמינו מהי? את זאת הוכיח הנוער העברי כולו, הנוער של ההגנה, הנוער של לח"י, הנוער של אצ"ל, הנוער העברי המופלא והמפליא, אשר שום אומה לא זכתה לשכמותו, אשר שום דור מדורות ישראל, מבר כוכבא ועד הבילויים [ארגון תנועת ביל"ו], לא ראה כמוהו.

באשר למוח, הרי מוחו של עם ישראל הוא תמצית המחשבה של 120 דורות - 120 דורות - של הוגי דעות, של מחפשי אלוהים ומוצאיו. כוח ההמצאה של המוח הזה, גדול "האוצרות הטבעיים" שלנו, הוא בלתי מוגבל. המדע הצבאי, שיהיה מבוסס על המוח העברי, יהיה מן המפותחים בעולם. כוח יהיה לנו, כוח רב, באשר מוח לנו, מוח חושב, מוח ממציא.

לקיום מדינתנו ולשחרור מולדתנו תהא דרושה לנו גם מדיניות חוץ נבונה. עלינו להפוך את עצמאותנו המוכרזת לעצמאות ממש. וזאת לדעת: כל עוד חייל בריטי אחד - או חייל נוכרי אחר - רומס במגפו את אדמת ארצנו, אין ריבונותנו הממלכתית אלא שאיפה, שאיפה, אשר למען הגשמתה המלאה יהיה עלינו להילחם לא רק בשדה הקרב, אלא גם בזירה הבין-לאומית. ושנית, שומה עלינו לקבוע ולקיים את עקרונן ההדדיות ביחסינו עם אומות העולם. אין התבטלות. אין הכנעה. אין משוא פנים. הדדיות. איבה עבור איבה. עזרה עבור עזרה. ידידות תמורת ידידות.

[...]

לא פחות חשובה ממדיניות חוץ, היא מדיניות הפנים שלנו. וראשית חוכמה של מדיניות זו היא: שיבת ציון, שיבת ציון. אוניות, למען השם, הבו אוניות עולים. אָל שגרה. אָל דיבורי סרק על כושר קליטה, על הגבלות למען הסדר כביכול. מחר, מחר. לעמנו אין זמן. הכניסו רבבות. הכניסו מאות אלפים. ומיד, מיד. אם לא יהיו עבור כולם בתים, יימצאו אוהלים. ואם אוהלים לא יהיו - אין דבר - יש שמים במרום, שמי התכלת של ארצנו.

אין מתים מתנאי קיום קשים. מי שראה, כיצד חי העם הרוסי בזמן שעמד במלחמת החיים והעצמאות, זה יודע, כי אין גבול, ממש אין גבול, לקורבנות אשר אומה לוחמת מוכנה לקבל על עצמה למען מולדתה, למען עתידה. והן אנחנו, במלחמת הקיום הננו עומדים, ובריכוז המהיר של המוני גולי עמנו תלוי יום המחרת שלהם ושלנו כאחד.

ובמדינתנו פנימה יהיה הצדק השליט העליון, השליט גם על שליטיה. בל תהיה רודנות. יהיו נושאי המשרה משרתי החברה ולא רודיה. בל תהיה טפילות. בל יהיה ניצול. בל יהיה בביתנו איש, אזרח או גר, רעב ללחם, חסר קורת גג, חשוך בגד או נטול השכלה ראשונית.

זכור כי גר היית בארץ מצרים - צו עילאי זה יקבע את יחסנו אל שכנינו. וצדק צדק תרדוף - צו עליון זה יקבע את יחסינו בין איש לחברו.

[...]

שם ירווה לו משפע ואושר

בן ערב, בן נצרת ובני,

כי דגלי דגל טוהר ויושר

יטהר שתי גדות ירדני.

[...]

[”שמאל הירדן”, זאב ז’בוטינסקי]

[...]

מדינת ישראל קמה. אך זכור נזכור, כי המולדת עדיין לא שוחררה. נמשכת המלחמה. ועיניכם הרואות, כי לא שווא דיברו לוחמיכם: הנשק העברי הוא שיקבע את גבולות השיפוט של השלטון העברי. כן הוא במערכה זו; כן יהיה בעתיד. המולדת היא שלמות.

הניסיון לבתרה לגזרים הוא לא רק ניסיון נפשע; הוא גם ניסיון נפל. המולדת היא שלמות היסטורית וגיאוגרפית. מי שלא מכיר בזכותנו למולדת כולה, אינו מכיר גם בזכותנו לשטח משטחיה. ואנחנו על זכותנו הטבעית והנצחית לא נוותר. נישא את חזון השחרור המלא. נישא את חזון הגאולה השלמה. ונגשימו. בבוא היום נגשימו.

כי חוק עולם הוא: אם עובר, או אם מישהו מעביר, קו מפריד בין מדינת הלאום לבין מולדתו, אחת דתו של הקו המלאכותי להיעלם, המדינה תכסה את המולדת. המולדת תהיה מדינתנו. ואל נשתמש במילים לועזיות, אל נדבר על אירידנטה. לא בעיר שנגזלה המדובר הוא.

המדובר הוא בחמש שישיות של אדמת המולדת, שאנו יכולים ומוכרחים להפרותם למעננו ולמען הבאים אחרינו, למען ביטחוננו ובטחון אחינו ובנינו, ולמען השלום.

על כן נשוא נישא בגאון את חזון הגאולה השלמה, את חזון המולדת המשוחררת תחת הדגל העברי, דגל החופש, דגל השלום, דגל הקידמה. עוד הנף יניפו חיילי ישראל את דגלנו על מגדל דוד; עוד חרוש תחרוש מחרשתנו את שדות הגלעד.

אזרחי המולדת העברית, חיילי ישראל,

אנו עומדים בעיצומו של הקרב. עוד נכוננו לנו ימים קשים ואולי קשים ביותר. דם - דם יקר מכל יקר - נשפך ויישפך. חשלו את רצונכם, אחים. שריינו את לבכם. כי זוהי הדרך - דרך הייסורים והקורבנות - ואחרת אין. לא נקנה את השלום מידי אויבינו במחיר הוויתור על עצמאותנו, על ארצנו.

רק "שלום" מסוג אחד נקנה במחיר הוויתור הזה: "שלום" של בית הקברות, "שלום" של טרבלינקה חדשה. על כן דרכו עוז והיכוננו למבחנים מכריעים. עמוד נעמוד. אלוהי צבאות יהיה בעזרנו, וגבורת הנוער העברי וגבורת האם העבריייה, האם הגיבורה, הנותנת את בנה, כחנה, על מזבח ה' - הגבורה העילאית הזאת היא שתצילנו מכף אויבינו ותוציאנו מעבדות לחרות, מסכנת השמדה לחוף מבטחים.

[...]

אל אלוהי ישראל שמור על חייליך, ותן ברכה לחרבם, המחשלת מחדש את הברית שכרתת עם עם סגולתך ועם ארץ בחירתך. גור אריה יהודה. למען עמנו, למען ארצנו, קדימה לקרב, קדימה לניצחון.

רדיו קול ציון הלוחמת. מוצאי שבת, ו' אייר תש"ח, 15 מאי 1948.

בשנותיו האחרונות כראש ממשלה המשיך מנחם בגין להאמין בחזון עתידי לשלום ולשיתוף פעולה אמיתי ובעל משמעות בין העמים בארץ-ישראל. בעקבות הסכמי השלום טען כי בעתיד יהיה ניתן לבנות מסגרת פוליטית הדומה לקונפדרציה.

גם במסגרת פוליטית זו, שבה תהיה חשיבות למעמדם האוטונומי של ערביי ארץ-ישראל, מתייחס מנחם בגין לארץ-ישראל בשלמותה ההיסטורית, ויוצר זיקה בעזרת ערביי ארץ-ישראל, עם ממלכת ירדן הקיימת בחלקה המזרחי של ארץ-ישראל למדינת ישראל השוכנת בחלקה המערבי של הארץ.

את חזונו הציג ראש הממשלה בקווים כלליים בכנסת ישראל, בנאום במכללה לבטחון לאומי ובעלייה לקברו של מורו ורבו זאב ז'בוטינסקי.

אדוני ראש בית"ר,

עם תום שנת המאה להולדתך - ורק בשנה זו - באנו להשמיע דברים על קברך. אנו מבשרים לך אדוני ראש בית"ר, כי ירושלים - היא העיר שחברה לה יחדיו, בירת הנצח של עם ישראל ושל ארץ-ישראל - אינה ניתנת לשום חלוקה, והיא בירתנו המשוחררת והשלמה וכזאת תהיה לדורי דורות.

ארץ-ישראל המערבית כולה בשליטתנו. היא לא תחולק עוד. שום שטח משטחיה לא יימסר לשלטון נוכרי, לריבונות זרה.

אנו מאמינים, כי יום יבוא ושני חלקי ארץ-ישראל יקימו, בדרכי שלום, הסכמה והבנה, ברית עמים, קונפדרציה חופשית, לשיתוף פעולה ביניהם, ואז יתגשמו הדברים:

שם ירוה לו משפע ואושר

בן ערב, בן נצרת ובני

[”שמאל הירדן”, זאב ז'בוטינסקי]

אנו שומרים על כבודו של העם היהודי באשר הוא שם, כי הוא היסוד להבטחת קיומו ועתידו של עמנו. זאת נזכור עד יומנו האחרון עלי אדמות, וזאת ננחיל לבנינו אחרינו: מי שקם עלינו בדור הזה לכלותנו, לא ביצע זממו, אלא אם השפיל את בני עמנו הנידונים עדי עפר, ושלל מהם את כבודם האנושי.

אנו שומרים על בטחון האומה כעל בבת עיננו. רבים מתנכלים לה. נתיב הייסורים
עדיין לא תם. אך נקיים את הבטחון הלאומי בכל האמצעים העומדים לרשותנו,
בגבורת הבנים, אשר עליהם שרת מעמקי לבך האוהב והמאמין:

אל תגידו כי איננו

דם אבינו המכבי:

כי שלוש טיפות ממנו

נמזגו בדם לבי.

[...]

כי יפרץ שונא מארב

אז נקומה ונצביא

חי הנוער חי החרב

חי הדם המכבי!

[...]

(”שיר הדגל”, זאב ז’בוטינסקי)

אנו נוסיף לשאוף לשלום, ולפעול - על יסוד זכותנו שאינה ניתנת לערעור - למען
השגתו, כי שנואות עלינו המלחמות. חזון השלום הנצחי של נביאי ישראל, נביאי
האמת והצדק, שוכן בלבותינו, ועומד תמיד לנגד עינינו.

אנו עושים מאמץ מתמיד, למען תהיה שפת עבר, השגורה בפינו ובפי ילדינו, יפה
במבטאה ולא רק אדירה בביטויה, כפי שלימדתנו, לאמור:

הנפלאה שבשפות, שפת אלפי היפוכים, הקשה והעזה כברזל, וגם רכה ומזהירה
כזהב. הדלה במילים ועשירה במושגים, האכזרית בכעס, העוקצת בלעג, הענוגה
כשיר-אם בשעה של פיוס ונחמה. השפה שלעתים קולה הולך כקול אבנים
מידרדרות מורד ההר, ולעתים כרחש עשבים בשעת בוקר אביב. שפה כבדת
תנועה, עם ציפורני דובים ועם כנפי רננים של ציפורי דרוו. שפתם של עשרת
הדיברות ושל ”האזינו”, שפת התוכחה ושפת שיר השירים, שפת ”אל-טל-ואל-
מטר”, ושפת ”נחמו נחמו עמי”, השפה שנשתכחה והלא-נשכחת, שנקברה כבר
והיא חיה לנצח.

אנו נוסיף לעשות למען השלטת הצדק החברתי בחיי עמנו, למען יהיה אור ליהודים ולגויים גם יחד. חזון הצדק, כפי שקיבלנוהו ממך, אדוני ראש בית"ר, הוא כי יחדל אביון מן הארץ.

שיבת ציון של רוב העם היהודי - ממערב וממזרח, מצפון ומדרום - היא שאיפתנו, ותוסיף לשמש נר לרגלינו.

אנו שומרים על המסורת עתיקת היומין של עמנו. על האמונה באלוהי אבותינו, כי היא מקור קיומו הנצחי של ישראל.

ועוד בשורה בפינו, אדוני ראש בית"ר:

בימים קשים, ראינוך בסבלך, בייסוריך - שמענוך קורא לעם, אשר לא אבה לשמוע: הצילו נפשותיכם, חסלו את הגולה, לפני שהגולה תחסל אתכם - בימים-של-על-סף-הנוראים ההם, אמרת לנו, לתלמידיך, לבניך: יום יבוא ולכם יקרא העם לנהל את ענייניו, לדאוג לעתידו.

יום זה בא.

להם, לתלמידיך, שב ונתן, העם במולדת את האמון לשאת באחריות להבטחת חרותו, ביטחונו, שלומו, כבודו, רווחתו ועתידו. בארץ-ישראל הנבנית.

אשרי התלמידים, אדוני ראש בית"ר, אשר מורה כמוך קם להם וחי בלבותיהם.

אשרי המורה, אשר תלמידיו נושאים את דגלו, מאמינים בחזונו, מגשימים תורתו.

דברים על קבר ראש בית"ר (1981). ארכיון אישי - מרכז מורשת בגין, 31/07/1981 P20-500.

